

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН
ХЭРЭГ ЭРХЛЭХ ГАЗАР

Төрийн ордон, Жанжин Д.Сүхбаатарын талбай,
6 дугаар хороо, Сүхбаатар дүүрэг, Улаанбаатар хот, 14201
Утас: (976-51) 26 08 17, Факс: (976-51) 26 24 08,
Цахим шуудан: info@cabinet.gov.mn,
Цахим хуудас: www.cabinet.gov.mn

2025.11.18 № 107/3329
танай -ны № -т

Хуулийн төсөл өргөн мэдүүлэх
хугацааг товлох тухай

Монгол Улс болон Евразийн эдийн засгийн холбоо, түүний гишүүн орнууд хоорондын худалдааны түр хэлэлцээрийг соёрхон батлах тухай хуулийн төсөл болон уг хуулийн төсөлтэй холбогдуулан боловсруулсан бусад хуулийн төслийг Засгийн газраас Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэхээр шийдвэрлэсний дагуу холбогдох материалын хамт хүргүүлж байна.

Хянан үзэж, Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх хугацааг товлохыг хүсье.

Хавсралт . . . хуудастай.

МОНГОЛ УЛСЫН САЙД,
ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ХЭРЭГ
ЭРХЛЭХ ГАЗРЫН ДАРГА

С.БЯМБАЦОГТ

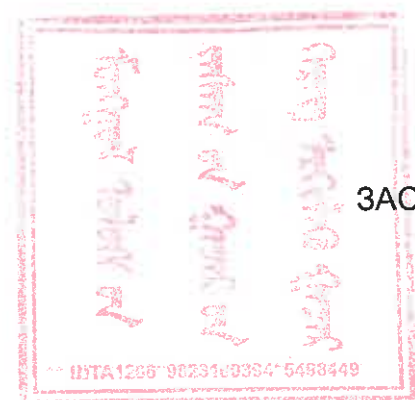
000255018241

МОНГОЛ УЛСЫН ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ХУРАЛДААНЫ ТЭМДЭГЛЭЛЭЭС

Монгол Улсын Засгийн газрын 2025 оны 11 дүгээр сарын 28-ны өдрийн 29 дүгээр хуралдааны тэмдэглэлд:

“1.ХЭЛЭЛЦСЭН нь: Монгол Улс болон Евразийн эдийн засгийн холбоо, түүний гишүүн орнууд хоорондын худалдааны түр хэлэлцээрийг соёрхон батлах тухай хуулийн төсөл

ШИЙДВЭРЛЭСЭН нь: Монгол Улс болон Евразийн эдийн засгийн холбоо, түүний гишүүн орнууд хоорондын худалдааны түр хэлэлцээрийг соёрхон батлах тухай хуулийн төсөл болон дагалдах бусад хуулийн төслийг хэлэлцээд Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэхээр тогтов.” гэжээ.

ЗАСГИЙН ГАЗРЫН ХЭРЭГ ЭРХЛЭХ ГАЗАР

**МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ ЗҮЙ,
ДОТООД ХЭРГИЙН САЙД**

Засгийн газрын V байр, Б.Ширэндэвийн гудамж 8/4,
Чингэлтэй дүүрэг, Улаанбаатар хот, 15160

Утас/Факс: (976-51) 26 75 33,

Цахим шуудан: info@mojha.gov.mn,

Цахим хуудас: www.mojha.gov.mn

2025.11.28 № 1/2428

танай _____-ны № _____-т

**МОНГОЛ УЛСЫН ТЭРГҮҮН ШАДАР
САЙД БӨГӨӨД ЭДИЙН ЗАСАГ,
ХӨГЖЛИЙН САЙД Ж.ЭНХБАЯР
ТАНАА**

Монгол Улс болон Евразийн эдийн засгийн холбоо, түүний гишүүн орнууд хоорондын худалдааны түр хэлэлцээрийг соёрхон батлах тухай хуулийн төслийг Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 20 дугаар зүйлийн 20.8 дахь хэсэгт заасны дагуу Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх нь зүйтэй гэж үзэв.

Б.ЭНХБАЯР

А5.файл.2025

151603432

МОНГОЛ УЛСЫН САНГИЙН САЙД

Засгийн газрын II байр, С.Данзангийн гудамж 5/1,
4-р хороо, Чингэлтэй дүүрэг, 15160 Улаанбаатар хот,
Утас/факс: (976-51) 26 74 68, Цахим шуудан: info@mof.gov.mn,
Цахим хуудас: <http://www.mof.gov.mn>

2025.11.28 № 01/10516

танай 2025.11.28-ны № 01/3189 -т

МОНГОЛ УЛСЫН ТЭРГҮҮН ШАДАР САЙД БӨГӨӨД ЭДИЙН ЗАСАГ, ХӨГЖЛИЙН САЙД Ж.ЭНХБАЯР ТАНАА

Монгол Улс болон Евразийн эдийн засгийн холбоо, түүний гишүүн орнууд хоорондын худалдааны түр хэлэлцээрийг соёрхон батлах тухай хуулийн төслийг Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 20 дугаар зүйлийн 20.7 дахь хэсэгт заасны дагуу Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэхийг зөвшөөрч байна.

Хүндэтгэсэн,

Б.ЖАВХЛАН

9761002234

**МОНГОЛ УЛСЫН ГАДААД ХАРИЛЦААНЫ
САЙД**

Энхтайвны өргөн чөлөө 7а,
Сүхбаатар дүүрэг, Улаанбаатар хот, 14210
Утас: 262135, Факс: (976-11)322127
Цахим шуудан: info@mfa.gov.mn
Цахим хуудас: www.mfa.gov.mn

2025.11.28 № 01/5684

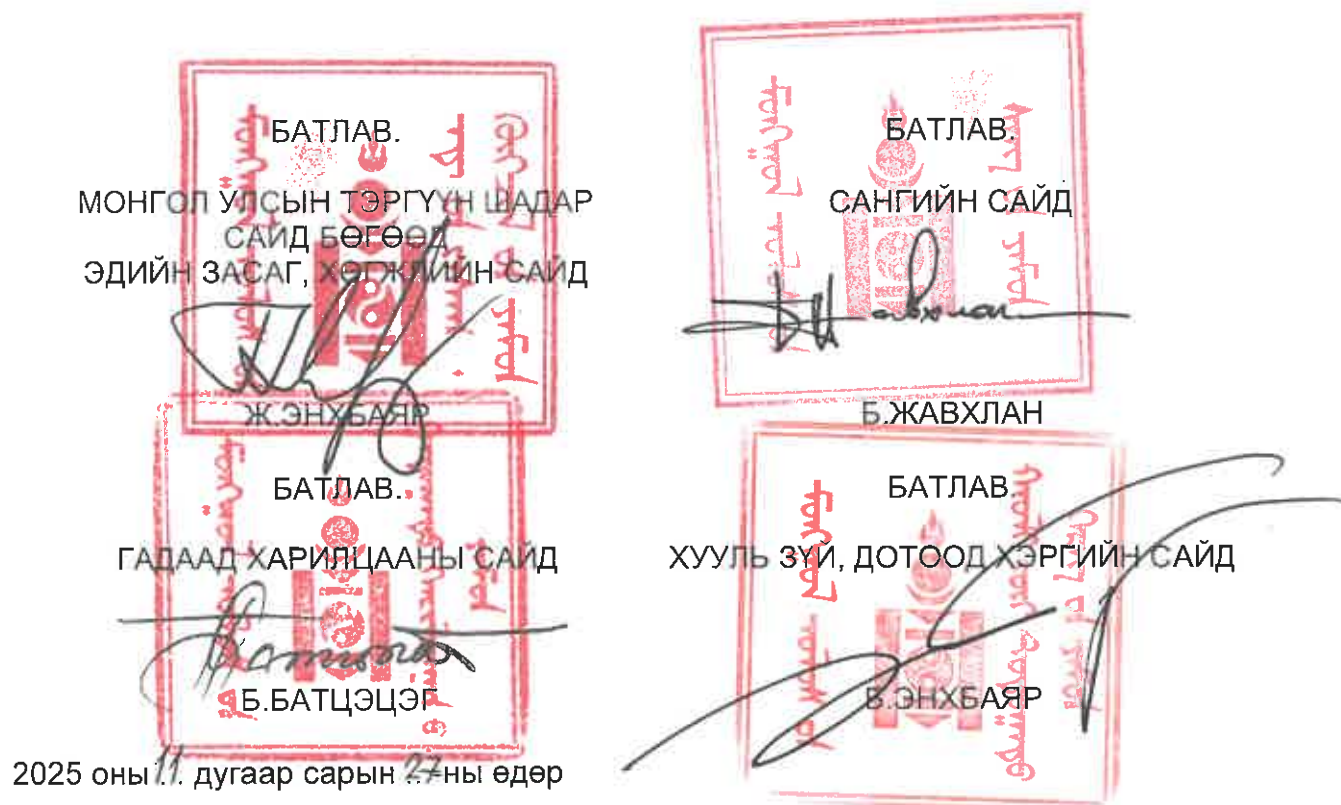
танай _____-ны № _____-т

**「МОНГОЛ УЛСЫН ТЭРГҮҮН ШАДАР」
САЙД БӨГӨӨД ЭДИЙН ЗАСАГ
ХӨГЖЛИЙН САЙД Ж.ЭНХБАЯР
ТАНАА**

Танаас 2025 оны 11 дүгээр сарын 28-ны өдөр ирүүлсэн “Монгол Улс болон Евразийн эдийн засгийн холбоо, түүний гишүүн орнууд хоорондын худалдааны түр хэлэлцээр”-ийг соёрхон батлах тухай хуулийн төслийг Улсын Их Хуралд өргөн мэдүүлэх зөвшөөрлийг Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 20 дугаар зүйлийн 20.9 дэх хэсгийн дагуу олгож байна.

Гадаад харилцааны яам
Удирдлага
Гадаад харилцааны сайд
Батмөнх БАТЦЭЦЭГ
2025-11-28 16:17:55

**МОНГОЛ УЛС БОЛОН ЕВРАЗИЙН ЭДИЙН ЗАСГИЙН ХОЛБОО, ТҮҮНИЙ
ГИШҮҮН ОРНУУД ХООРОНДЫН ХУДАЛДААНЫ ТҮР ХЭЛЭЛЦЭЭРИЙГ
СОЁРХОН БАТЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН
ТӨСЛИЙН ҮЗЭЛ БАРИМТЛАЛ**

Нэг.Хуулийн төсөл боловсруулах болсон үндэслэл, шаардлага

1.1 .Хууль зүйн үндэслэл

“Алсын хараа 2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын баримт бичгийн Зорилт 4.4-т “Бүс нутгийн эдийн засаг, худалдааны интеграцид нэгдэж, худалдааг хөнгөвчилнө”, “Зорилтыг хэрэгжүүлэх I үе шат 2021-2030 онд Хөрш орнуудыг дамжсан эдийн засгийн коридорыг хөгжүүлэх, Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улс, Оросын Холбооны Улстай чөлөөт худалдааны хэлэлцээр байгуулж, бүс нутгийн эдийн засаг, худалдааны интеграцид нэгдэх замаар эдийн засгийн гадаад харилцааг эрс нэмэгдүүлэх үе” гэж заасан.

Мөн Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалын 3.2.5.1-т “Цөөн зах зээл, цөөн нэр төрлийн бүтээгдэхүүний экспорт, импортоос хэт хамааралтай үндэсний эдийн засгийн эмзэг байдлыг бууруулна.”, 3.2.5.3-т “Нэг орноос худалдан авах бараа бүтээгдэхүүн нийт импортод хэт давамгайлахаас сэргийлэх бодлого баримтална”, 3.2.5.4-т “Бүс нутгийн болон олон улсын интеграцид нэгдэх, чөлөөт худалдааны хэлэлцээр байгуулах асуудлыг эдийн засгийн аюулгүй байдал, хөгжлийн шаардлагыг харгалзан, судалгаа, тооцоонд тулгуурлан, шат дараатай, сонголттойгоор хэрэгжүүлнэ” гэж тус тус заасан.

Монгол Улсын Засгийн газрын 2024-2028 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн 4.4.2.11-т “Бүгд Найрамдах Солонгос Улс болон Евразийн эдийн засгийн холбоо, Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улстай эдийн засгийн түншлэл, чөлөөт худалдааны

хэлэлцээрийг байгуулж, худалдааны түнш улс орнуудтай хамтран ажиллах эдийн засгийн чиглэлийг нарийвчлан тодорхойлж, хөрөнгө оруулалт, экспорт, бизнесийг дэмжсэн харилцааг хөгжүүлнэ” гэж тусгагдсан.

1.2. Практик шаардлага

2024 оны байдлаар Монгол Улсын худалдааны салбар дотоодын нийт бүтээгдэхүүн (ДНБ)-ний 17.8 хувь, идэвхтэй үйл ажиллагаа явуулж байгаа аж ахуйн нэгжийн 38.2 хувийг бүрдүүлж, 195,081 хүн буюу нийт ажиллагсдын 14.4 хувийг ажлын байраар хангаж байна.

Монгол Улс нь зөвхөн Япон Улстай эдийн засгийн түншлэлийн хэлэлцээрийг 2015 онд байгуулсан. Мөн Ази, Номхон далайн худалдааны хэлэлцээрт 2019 онд, Ази, Номхон далайн хил дамнасан цаасгүй худалдааг хөнгөвчлөх тухай ерөнхий хэлэлцээрт 2022 нэгдэн орж, тус тус соёрхон баталсан. Бусад улс орнуудтай харьцуулахад Монгол Улс олон улсын хэмжээнд чөлөөт худалдааны гэрээ байгуулсан орны үзүүлэлтээр хамгийн цөөн гэрээ байгуулсан орны тоонд багтаж байна.

Монгол Улс нь далайд гарцгүй, хоёр том эдийн засгийн дунд байрладаг тул уул уурхайн бүтээгдэхүүний түүхий эдийн зах зээл болон үнийн хэлбэлзэлд тэсвэртэй байдал болон гадаадын шууд хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх, эдийн засгийн тогтвортой өсөлтийг дэмжихэд бүс нутгийн эдийн засгийн интеграцид нэгдэх, гадаад худалдааны зах зээлийг тэлэх, нэг эдийн засгаас хараат байдлыг бууруулах, үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалыг хэрэгжүүлэх, цаашлаад хувийн хэвшил, жижиг дунд үйлдвэрлэлийг дэмжих, экспортын зах зээлийг тэлэх, худалдааг хөнгөвчлөх бодлогыг хэрэгжүүлэх нь чухал ач холбогдолтой байна.

Монгол Улсын нийт бараа эргэлтийн 69.5 хувийг Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улс (БНХАУ), 10.7 хувийг Оросын Холбооны Улс (ОХУ) тус тус эзэлж байна. Манай улсын нийт экспортын 91.3 хувийг БНХАУ эзэлж байна. Энэ нь экспортын зах зээлийн хэт төвлөрөл болон хамаарлын эрсдэлийг бий болгож байгаа тул экспортын зах зээлийг төрөлжүүлэх, шинэ зах зээлд нэвтрэх зайлшгүй шаардлагатай байна.

Монгол Улс Евразийн эдийн засгийн холбоо (ЕАЭЗХ)-ны гишүүн орнууд болох ОХУ, Бүгд Найрамдах Беларусь Улс (Беларусь), Бүгд Найрамдах Казахстан Улс (Казахстан), Бүгд Найрамдах Армени Улс (Армени), Бүгд Найрамдах Киргиз Улс (Киргиз) орнуудтай хийсэн гадаад худалдааны нийт бараа эргэлт 2024 онд 3.0 тэрбум ам.доллар байгаагаас 2.9 тэрбум ам.доллар нь импорт байна. Манай улстай хийсэн тус холбооны гишүүн 5 орны худалдааны 97.2 хувийг ОХУ, 1.8 хувийг Казахстан Улс, 0.8 хувийг Беларусь Улс, 0.1 хувийг Киргиз Улс, 0.02 хувийг Армени Улс тус тус бүрдүүлж байна. ЕАЭЗХ нь манай улсын нийт бараа эргэлтийн 11 хувь, экспортын 0.7 хувь, импортын 25 хувийг бүрдүүлж байгаа бөгөөд бараа эргэлтийн харьцаа 96:4 байна. Энэ нь гадаад худалдааны тэнцэл эрс алдагдсан байгааг харуулж байна.

ЕАЭЗХ нь гаалийн нэгдсэн нэг нутаг дэвсгэртэй ба бусад орнуудтай хийх худалдаанд гаалийн нэгдсэн нэг татвар болон зохицуулалтыг хэрэгжүүлдэг. ЕАЭЗХ-ны гишүүн орнуудаас хөдөө аж ахуй болон боловсруулах салбарын бүтээгдэхүүнд дунджаар 15-50 хувийн гаалийн татвар ногдуулдаг, тарифын бус саад тотгор их байгаа нь Монгол Улсын бүтээгдэхүүн ЕАЭЗХ-ны зах зээлд нэвтрэх, өрсөлдөх

чадварт сөрөг нөлөө үзүүлж байгаа гол хүчин зүйл болж байна.

Монгол Улс ЕАЭЗХ-ны гишүүн орнуудтай худалдааны хэлэлцээр байгуулах замаар экспортыг төрөлжүүлэх, нэмэгдүүлэх, тарифын болон тарифын бус саад тотгорыг бууруулах, гадаад худалдааны тэнцлийг сайжруулах, улмаар бүс нутгийн эдийн засгийн интеграцид тэнцвэртэй, үр ашигтайгаар нэгдэх нь зүйтэй байна.

Түүнчлэн эрүүл ахуй, хорио цээрийн шаардлагыг харилцан уялдуулах, тохирлын үнэлгээний үр дүнг талууд харилцан зөвшөөрөх, барааг гаалиас хурдан шуурхай олгох, эрсдэлд суурилсан гаалийн хяналт шалгалтыг хэрэгжүүлэх зэрэг худалдааг хөнгөвчлөх арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх шаардлагатай байна.

Түүнчлэн Худалдааны түр хэлэлцээрт талууд итгэмжлэгдсэн аж ахуйн нэгж (ИААН) хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэхээр тохирсон бөгөөд одоогоор уг асуудлыг холбогдох журмаар зохицуулж байна. Иймд ИААН-д олгох хөнгөлөлтийн асуудлыг Гаалийн тухай хуульд тусгахаар байна.

Мөн хэлэлцээрт 5,000.0 еврогоос бага үнийн дүн бүхий барааны гарал үүслийн мэдүүлгийг үйлдвэрлэгч, эсхүл экспортлогч өөрөө гаргаж болохоор заасан тул Гаалийн тариф, татварын тухай хуульд үйлдвэрлэгч, экспортлогч гарал үүслийн мэдүүлэг гаргаж болох тухай, гарал үүслийн баримтыг нөхөн гаргах хугацааны асуудлыг хэлэлцээрийн зохицуулалттай уялдуулах асуудлыг тус тус нэмж тусгах шаардлагатай байна.

Дээр дурдсан хууль зүйн үндэслэл, практик шаардлагад тулгуурлан Монгол Улс болон ЕАЭЗХ, түүний гишүүн орнууд хоорондын Худалдааны түр хэлэлцээрийг соёрхон батлах тухай хуулийн төслийг боловсруулах шаардлагатай байна.

Хоёр.Хуулийн зорилго, ерөнхий бүтэц, зохицуулах харилцаа, хамрах хүрээ

Хуулийн төсөл нь 1 зүйлтэй байх бөгөөд тус зүйлд 2025 оны 6 дугаар сарын 27-ны өдөр байгуулсан Монгол Улс болон ЕАЭЗХ, түүний гишүүн орнууд хоорондын Худалдааны түр хэлэлцээрийг Монгол Улсын Засгийн газрын өргөн мэдүүлснээр соёрхон батлахаар тусгасан.

Гурав.Хууль батлагдсаны дараа үүсэж болох эдийн засаг, нийгэм, хууль зүйн үр дагавар, тэдгээрийг шийдвэрлэх талаар авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээний санал

Монгол Улс болон ЕАЭЗХ, түүний гишүүн орнууд хоорондын Худалдааны түр хэлэлцээрийн хүлээгдэж буй эдийн засгийн нөлөөллийн шинжилгээг Дэлхийн худалдааны анализ төсөл ерөнхий тэнцвэрийн стандарт загвар (GTAP) ашиглан хийсэн.

Импортын 367 мөр барааны 356 барааны тарифыг тэглэх, 6 барааны тарифыг 25-50 хувь бууруулах, 2 бараанд тохирсон квотын хэмжээнд тарифыг тэглэх, 3 бараанд тохирсон квотын хэмжээнд тарифын хөнгөлөлт эдэлснээр импортын тарифын орлого багасах хэдий ч өрхийн хэрэглээ болон экспорт нэмэгдэж улмаар эцсийн хэрэглээ өсөж, ДНБ-ний бодит өсөлтөд эерэг нөлөө үзүүлэхээр байна.

Өрсөлдөх чадвар бүхий салбарын бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийн биет хэмжээ өсөх хандлагатай байгаа бөгөөд үүнд савхин эдлэл, малын мах, дайвар бүтээгдэхүүн, үхэр, хонь, ямаа зэрэг малын тоо толгой, тослог ургамал, нэхмэл, нөөшилсөн махан бүтээгдэхүүн зэрэг 30 салбар (GAP шинжилгээ нийт 65 салбартай) багтаж байна. Тус хэлэлцээрийг хэрэгжүүлэх тохиолдолд дотоодын хувцас үйлдвэрлэл 2.6 хувь, арьс шир савхин эдлэл 1.4 хувь, малын мах, дайвар бүтээгдэхүүн 1.4 хувь, амьд үхэр, хонь, ямаа 1.2 хувь, тослог ургамал 0.8 хувь болон нэхмэл эдлэл 0.7 хувиар тус тус өсөх төлөвтэй байна.

Тус шинжилгээгээр ОХУ-д экспортлох хиам, зайдас, нухаш зэрэг нөөшилсөн махан бүтээгдэхүүний хэмжээ 140.0 хувь, малын мах, дайвар бүтээгдэхүүн 125.0 хувь, бэлэн хувцас 84.3 хувь, нэхмэл эдлэл 55.4 хувь, савхин эдлэл 45.7 хувь тус тус өсөхөөр, Казахстан Улсад экспортлох арьс ширэн бүтээгдэхүүн 152 хувь хүртэл, малын мах, дайвар бүтээгдэхүүн 113.0 хувь, бэлэн хувцас 134.0 хувь, нэхмэл эдлэл 27.0 хувь, савхин эдлэл 152.0 хувиар тус тус өсөхөөр байна.

ЕАЭЗХ-ны гишүүн орнуудын экспорт буюу Монгол Улсын импортын барааны өөрчлөлтийн хувь бага байна. Тухайлбал Монгол Улсын модон эдлэлийн импорт 3.6 хувь, шил керамик гипс 2.8 хувь, гахай тахианы мах 2.1 хувь, судаг өвсний үр 2.0 хувь, жимс жимсгэнэ, шүүс, сахар, шоколад зэрэг хүнсний бүтээгдэхүүн 1.5 хувь, хар төмөрлөг 1.5 хувь тус тус өсөхөөр байна.

Монгол Улсаас ЕАЭЗХ-ны гишүүн орнууд руу экспортлох барааны гаалийн тарифыг тэглэснээр тухайн барааг үйлдвэрлэгч аж ахуйн нэгжүүдийн орлого нэмэгдэж, шинэ зах зээлд нэвтрэх боломж бүрдэж, хөдөө аж ахуйн салбарын өрсөлдөх чадвар сайжран олон улсын стандартад нийцсэн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэхэд чухал түлхэц болно.

Хөдөө аж ахуйн гаралтай бүтээгдэхүүн экспортлоход тавигдах эрүүл ахуй, хорио цээрийн шаардлагыг хялбаршуулах, тохирлын үнэлгээний дүнг харилцан хүлээн зөвшөөрөх талаар хэлэлцээг эхлүүлэх нөхцөл бүрдэнэ.

Гаалийн мэдүүлгийг бүртгэснээс хойш 4 цагийн дотор барааг олгох зохицуулалт нь бараа бүтээгдэхүүн хил дээр саатах эрсдэлийг бууруулж, нийлүүлэлтийн сүлжээг шуурхай болгоно. Цахимаар мэдээлэл солилцох, бага эрсдэлтэй бараанд хялбаршуулсан горим хэрэглэх, итгэмжлэгдсэн аж ахуйн нэгж хөтөлбөрийг хэрэгжүүлснээр бизнес эрхлэгчдийн цаг хугацаа, зардлыг хэмнэж, Монгол Улсын гаалийн шинэчлэлийг олон улсын жишигт нийцүүлэхэд чухал алхам болох юм.

Гарал үүслийн гэрчилгээг цахимаар солилцох боломжийг бүрдүүлж, биет байдлаар шаардахгүй болсноор гаалийн үйл ажиллагаа хурдсаж, бичиг баримтын бүрдүүлэлтийг хялбаршуулна. Мөн гадаад худалдаа эрхлэгч бараа экспортлоход гарал үүслийн гэрчилгээг Монголын Үндэсний Худалдаа Аж Үйлдвэрийн Танхимаас олгох шаардлагагүй болох бөгөөд 5,000.0 еврогоос хэтрэхгүй бараанд гарал үүслийн мэдүүлгийг бизнес эрхлэгч өөрөө гаалийн байгууллагад мэдүүлж болохоор тусгасан нь цаг хугацаа, зардал хэмнэсэн, жижиг, дунд үйлдвэрлэгчдийг дэмжсэн зохицуулалт болно.

ЕАЭЗХ-ны гишүүн орнуудаас гаралтай түүхий эд, барааг ашиглан Монгол Улсад үйлдвэрлэсэн бараа бүтээгдэхүүнийг Монгол Улсын гарал үүсэлтэй бараанд

тооцох, барааг тээвэрлэхэд зориулж савласан савлагаа, баглаа боодлын материал, хайрцаг савыг тухайн барааны гарал үүслийг тогтооход тооцохгүй байхаар заасан. Мөн барааны гарал үүслийг 50 хувиас дээш Монгол Улсаас гаралтай бараа байх тохиолдолд Монгол Улсаас гаралтай бараа гэж тооцохоор байгаа нь дотоодын үйлдвэрлэгчдэд гарал үүслийн хувьд таатай нөхцөл олгож байна.

Түүнчлэн худалдааны эргэлт нэмэгдсэнээр гадаадын болон дотоодын хөрөнгө оруулалт өсөх боломжтой бөгөөд улмаар хүнс, хөдөө аж ахуйн салбарын үйлдвэрлэл, өрсөлдөх чадвар, чанар, бүтээмж сайжирч, ажлын байр нэмэгдэнэ. Мөн үйлдвэрлэлийн зардал, импортын бүтээгдэхүүний үнэ буурснаар эцсийн хэрэглэгчид болон өрхийн хэрэглээнд таатай нөлөө үзүүлж, инфляцыг бууруулах боломжтой.

Уул уурхайн бус бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл нэмэгдсэнээр эдийн засгийг төрөлжүүлж худалдааны хараат байдлыг бууруулна. Хэлэлцээрийн үр дүнд экспортын чиг баримжаатай хүнс, хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх суурь нөхцөл бүрдэх юм.

Дөрөв. Хуулийн төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээ болон бусад хуультай хэрхэн уялдах, хуулийг хэрэгжүүлэхэд шинээр боловсруулах, хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах, хүчингүй болсонд тооцох тухай хуулийн талаарх санал

Тус хуулийн төсөл нь Монгол Улсын Үндсэн хууль болон бусад хуультай нийцсэн бөгөөд уг хуулийн төсөлтэй холбогдуулан Гаалийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай, Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төслийг тус тус боловсруулна.

—ooOoo—

ТАНИЛЦУУЛГА

Монгол Улс 2024 онд нийт 162 оронтой худалдаа хийж, гадаад худалдааны нийт бараа эргэлт 27.4 тэрбум ам.долларт хүрсэн ба үүний 80.2 хувийг Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улс (БНХАУ), Оросын Холбооны Улс (ОХУ) эзэлж байна. Нийт экспортын 93 хувийг уул уурхайн бүтээгдэхүүн бүрдүүлж байгаа нь эдийн засгийн төрөлжилт сул, гадаад зах зээлийн савлагаа, түүхий эдийн үнийн хэлбэлзэлд өртөмтгий байдлыг нэмэгдүүлж байна. Мөн нийт экспортын 91.3 хувь, уул уурхайн бүтээгдэхүүний 94.7 хувь, хөдөө аж ахуйн салбарын бүтээгдэхүүний 82.7 хувийг зөвхөн БНХАУ-д экспортолж байгаа нь нэг улсын зах зээлээс хэт хамааралтай болж, эдийн засгийн аюулгүй байдалд сөрөг нөлөө учруулах хэмжээнд хүрээд байна. Иймд, экспортын зах зээлийг төрөлжүүлж, шинэ бүс нутаг, улсын зах зээлд нэвтрэх зайлшгүй шаардлагатай байна.

2024 оны байдлаар ОХУ-тай хийсэн худалдаа 2.7 тэрбум ам.долларын алдагдалтай байна. Сүүлийн 10 жилд ОХУ руу экспортлох хэмжээ төдийлөн нэмэгдээгүй бөгөөд шатахууны эрэлт нэмэгдсэнтэй холбоотой импорт өсөж, худалдааны бүтэц тэнцвэргүй байна. ОХУ нь Евразийн эдийн засгийн холбоо (ЕАЭЗХ)-ны гишүүн тул холбооны бусад гишүүн орнуудтай адил нэгдсэн гаалийн тарифын бодлого хэрэгжүүлдэг. Монгол Улсаас ЕАЭЗХ-д экспортлох бараанд 15–50 хувийн гаалийн тариф ногдуулж, эрүүл ахуй, хорио цээрийн өндөр шаардлага тавьж байгаа нь экспортын боломжийг хязгаарлаж байна.

Тиймээс Монгол Улс болон ЕАЭЗХ, түүний гишүүн орнууд хооронд худалдааны түр хэлэлцээр байгуулах албан ёсны хэлэлцээг 2023 оны 9 дүгээр сараас эхлүүлж, удаа дараа хийсэн олон нийтийн хэлэлцүүлгээс гарсан саналуудыг тусган эцэслэж, 2025 оны 6 дугаар сарын 27-ны өдөр гарын үсэг зурж байгуулсан.

Тус хэлэлцээр нийт 31 зүйл, 4 хавсралтаас бүрдэх бөгөөд хөрөнгө оруулалт, үйлчилгээний худалдаа, банк санхүү, төлбөр тооцоо зэрэг асуудлыг тусгаагүй, зөвхөн 367 барааны хүрээнд тохиролцсон. Мөн хэлэлцээр 3 жилийн хугацаатай бөгөөд талууд өөрөөр тохиролцоогүй бол хугацааг сунгасанд тооцно.

Хэлэлцээрийн хүрээнд 2 талаас ижил тооны буюу “Бараа тодорхойлох кодчлолын уялдуулсан систем” (БТКУС)-ийн 6 оронтой кодоор 367 бараанд “тарифыг шууд тэглэх”, “тариф бууруулах”, “тохирсон квотын хэмжээнд тарифыг тэглэх”, “тохирсон квотын хэмжээнд тарифын хөнгөлөлт эдлэх” гэсэн 4 төрлөөр тарифыг бууруулах, хөнгөлөлт үзүүлэхээр тохиролцсон. Энэ нь зөвхөн гаалийн тарифт хамаарах бөгөөд нэмэгдсэн өртгийн албан татвар болон онцгой албан татварт хамаарахгүй.

Хэлэлцээрийн хүрээнд Монгол Улсаас экспортлох 367 барааны 97.5 хувь нь хөдөө аж ахуй, мал аж ахуйн гаралтай бараа байна. Харин ЕАЭЗХ-ноос манай улсад импортлох 367 барааны 81.7 хувь нь манай улсад үйлдвэрлэх боломж хязгаарлагдмал эрдэс, химийн салбарын, 7.5 хувь нь аж үйлдвэрийн салбарын бараа байна. Мөн улаанбуудай, өндөг зэрэг хүнсний гол нэрийн барааны импортын нөлөөллийг бага байлгах, дотоодын зах зээлийг хамгаалахад онцгойлон анхаарч

жилд импортлох хэмжээнд квот тогтоох, квотоос хэтэрсэн тохиолдолд гаалийн тарифыг хэвээр ногдуулах зэрэг дотоодын үйлдвэрлэлийг хамгаалах зохицуулалтыг тусгасан.

Хэлэлцээр хэрэгжсэнээр худалдааг хөнгөвчилж, үйлдвэрлэл болон бизнесийн зардал буурна. Тухайлбал, барааны өртгийн 50 хувиас дээш хэсэг Монгол Улсаас гаралтай тохиолдолд тарифын хөнгөлөлт эдлэх, барааг гаалийн мэдүүлгийг бүртгэснээс хойш 4 цагийн дотор олгох, 5000 еврогоос бага дүнтэй бараанд гарал үүслийн гэрчилгээг үйлдвэрлэгч, экспортлогч өөрөө гаргах, эрсдэлийн үнэлгээнд суурилсан гаалийн шалгалт явуулах зэрэг зохицуулалт туссан. Мөн итгэмжлэгдсэн аж ахуй нэгжийн хөтөлбөрийг талууд хамтран хэрэгжүүлснээр бичиг баримт, шалгалтын ачаалал буурна.

Олон улсад чөлөөт худалдааны хэлэлцээр хийхэд түгээмэл ашигладаг “Ерөнхий тэнцвэрийн загвар” (GAP)-ын аргаар тооцоход хэлэлцээр хэрэгжсэнээр манай улсын ДНБ 0.02 хувь, хөрөнгө оруулалт 2.57 хувь, ЕАЭЗХ руу хийх экспорт 24.1 хувь өсөхөөр байна. Тухайлбал, мах, махан бүтээгдэхүүн, ноос ноолуур, нэхмэл, сүлжмэл болон арьс шир зэрэг боловсруулах үйлдвэрийн гол бүтээгдэхүүний экспорт 152 хувь хүртэл нэмэгдэж, гаалийн татваргүйгээр 180 сая хүн ам бүхий, 5 улсын зах зээлд нэвтрэх нөхцөл бүрдэнэ. Түүнчлэн, манай улсад үйлдвэрлэдэггүй, бүтээн байгуулалт болон үйлдвэрлэлд зайлшгүй шаардагдах бараа, тоног төхөөрөмжийн татварыг тэглэснээр импортын өртөг буурч, инфляцын дарамт багасна. Инфляц тооцоход ашигладаг 42 нэрийн импортын бүтээгдэхүүний тариф тэглэгдэхээр байгаа нь өрхийн жилийн дундаж хэрэглээний зардлыг бууруулах тооцоотой байна.

Монгол Улс болон ЕАЭЗХ, түүний гишүүн орнууд хоорондын худалдааны түр хэлэлцээр байгуулах асуудал нь “Алсын хараа 2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын баримт бичгийн Зорилт 4.4, Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалын 3.2.5.1, 3.2.5.3, 3.2.5.4, Монгол Улсын Засгийн газрын 2024-2028 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн 4.4.2.11-т тус тус тусгагдсан.

“Цагаан алт”, “Хүнсний хувьсгал”, “Шинэ хоршоо хөдөлгөөн” зэрэг төрийн бодлогын хүрээнд хөдөө аж ахуйн салбарыг дэмжих ажил идэвхтэй өрнөж буй энэ үед тус хэлэлцээр нь дотоодын боловсруулах үйлдвэрлэл болон нэмүү өртөг шингэсэн бүтээгдэхүүний экспортыг нэмэгдүүлж, малчин өрх болон үйлдвэрлэгч, экспортлогчдын орлогыг өсгөх, ажлын байрыг нэмэгдүүлэх ач холбогдолтой. Мөн дээр дурдсан Монгол Улсын бодлогын баримт бичгүүдэд тусгагдсан бүс нутгийн интеграцид нэгдэх, нэг эдийн засгаас хараат байдлыг бууруулах, экспортын зах зээлийг тэлж, төрөлжүүлэх зорилтыг хэрэгжүүлэх, худалдааг хөнгөвчлөх, хувийн хэвшил, жижиг дунд үйлдвэрлэлийг дэмжих ач холбогдолтой.

---oOo---

ДЭЛГЭРЭНГҮЙ ТАНИЛЦУУЛГА

“Монгол Улс болон Евразийн эдийн засгийн холбоо, түүний гишүүн орнууд хоорондын худалдааны түр хэлэлцээр”-ийг соёрхон батлах Монгол Улсын хуулийн төслийн тухай

“Алсын хараа 2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын баримт бичгийн Зорилт 4.4-т “Бүс нутгийн эдийн засаг, худалдааны интеграцид нэгдэж, худалдааг хөнгөвчилнө” гэж, “Зорилтыг хэрэгжүүлэх I үе шат болох 2021-2030 онд “Хөрш орнуудыг дамжсан эдийн засгийн коридорыг хөгжүүлэх, Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улс (БНХАУ), Оросын Холбооны Улс (ОХУ)-тай чөлөөт худалдааны хэлэлцээр байгуулж, бүс нутгийн эдийн засаг, худалдааны интеграцид нэгдэх замаар эдийн засгийн гадаад харилцааг эрс нэмэгдүүлэх үе” гэж тус тус заасан.

Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалын 3.2.5.1-т “Цөөн зах зээл, цөөн нэр төрлийн бүтээгдэхүүний экспорт, импортоос хэт хамааралтай үндэсний эдийн засгийн эмзэг байдлыг бууруулна.” гэж, 3.2.5.3-т “Нэг орноос худалдан авах бараа бүтээгдэхүүн нийт импортод хэт давамгайлахаас сэргийлэх бодлого баримтална” гэж, 3.2.5.4-т “Бүс нутгийн болон олон улсын интеграцид нэгдэх, чөлөөт худалдааны хэлэлцээр байгуулах асуудлыг эдийн засгийн аюулгүй байдал, хөгжлийн шаардлагыг харгалзан, судалгаа, тооцоонд тулгуурлан, шат дараатай, сонголттойгоор хэрэгжүүлнэ” гэж тус тус заасан.

Монгол Улсын Засгийн газрын 2024-2028 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн 4.4.2.11-т “Бүгд Найрамдах Солонгос Улс болон Евразийн эдийн засгийн холбоо, (ЕАЭЗХ) БНХАУ-тай эдийн засгийн түншлэл, чөлөөт худалдааны хэлэлцээрийг байгуулж, худалдааны түнш улс орнуудтай хамтран ажиллах эдийн засгийн чиглэлийг нарийвчлан тодорхойлж, хөрөнгө оруулалт, экспорт, бизнесийг дэмжсэн харилцааг хөгжүүлнэ” гэж тусгагдсан.

Худалдааны нөхцөл байдал:

2024 оны байдлаар Монгол Улсын худалдааны салбар дотоодын нийт бүтээгдэхүүн (ДНБ)-ний 17.8 хувь, идэвхтэй үйл ажиллагаа явуулж байгаа аж ахуйн нэгжийн 38.2 хувийг бүрдүүлж, 195,081 хүн буюу нийт ажиллагсдын 14.4 хувийг ажлын байраар хангаж байна¹.

Монгол Улс Япон Улстай эдийн засгийн түншлэлийн хэлэлцээрийг 2015 онд байгуулсан. Мөн Ази, Номхон далайн худалдааны хэлэлцээрт 2019 онд, Ази, Номхон далайн хил дамнасан цаасгүй худалдааг хөнгөвчлөх тухай ерөнхий хэлэлцээрт 2022 нэгдэн орж, тус тус соёрхон баталсан. Бусад улстай харьцуулахад Монгол Улс олон улсын хэмжээнд чөлөөт худалдааны гэрээ байгуулсан орны үзүүлэлтээр хамгийн цөөн гэрээ байгуулсан орны тоонд багтаж байна.

Чөлөөт худалдааны хэлэлцээр байгуулснаар тарифын болон тарифын бус саад тотгорыг бууруулж, үндэсний үйлдвэрлэгчдэд шинэ зах зээлд нэвтрэх, хөрөнгө оруулагчдад тогтвортой, урьдчилан таамаглах боломж бүхий эрх зүйн орчин бүрдүүлж,

¹ Үндэсний Статистикийн Хороо

шууд хөрөнгө оруулалт татах нэг нөхцөлийг бүрдүүлдэг. Монгол Улсын бараа, үйлчилгээ бусад орны зах зээлд ижил төрлийн бүтээгдэхүүн нийлүүлж буй өрсөлдөгч орнуудаас илүү өндөр татвар, хатуу тарифын бус шаардлагатай тулгарч байгаа нь Монгол Улсын экспортын бүтэц, хөрөнгө оруулалт татах чадавхын хувьд бусад улсын өрсөлдөгч орнуудтай харьцуулахад хязгаарлагдмал байх нөхцөлийг бүрдүүлж байна.

Үүний улмаас Монгол Улсын эдийн засаг төрөлжих болон өсөх, экспортын бараа, үйлчилгээний өрсөлдөх чадвар, гадаадын шууд хөрөнгө оруулалт, ажлын байр нэмэгдэх, бүс нутгийн нийлүүлэлтийн сүлжээнд нэгдэх, үйлдвэрлэлийг шаталсан хэлбэрээр гүнзгийрүүлэх, дэвшилтэт технологи, ноу-хау зэрэг шилдэг туршлагыг нэвтрүүлэх боломжийг хязгаарладаг.

Монгол Улсын нийт бараа эргэлтийн 69.5 хувийг БНХАУ, 10.7 хувийг ОХУ тус тус эзэлж байна. Манай улсын нийт экспортын 91.3 хувийг БНХАУ эзэлж байна. Энэ нь экспортын зах зээлийн хэт төвлөрөл болон хамаарлын эрсдэлийг бий болгож байгаа тул экспортын зах зээлийг төрөлжүүлэх, шинэ зах зээлд нэвтрэх зайлшгүй шаардлагатай байна.

Монгол Улс нь далайд гарцгүй, хоёр том эдийн засгийн дунд байрладаг тул уул уурхайн бүтээгдэхүүний түүхий эдийн зах зээл болон үнийн хэлбэлзэлд тэсвэртэй байдал болон гадаадын шууд хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх, эдийн засгийн тогтвортой өсөлтийг дэмжихэд бүс нутгийн эдийн засгийн интеграцид нэгдэх, гадаад худалдааны зах зээлийг тэлэх, нэг эдийн засгаас хараат байдлыг бууруулах, үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалыг хэрэгжүүлэх, цаашлаад хувийн хэвшил, жижиг дунд үйлдвэрлэлийг дэмжих, экспортын зах зээлийг тэлэх, худалдааг хөнгөвчлөх бодлогыг хэрэгжүүлэх нь чухал ач холбогдолтой байна.

Монгол Улс, ЕАЭЗХ-ны гишүүн орнууд болох ОХУ, Бүгд Найрамдах Беларусь Улс (Беларусь), Бүгд Найрамдах Казахстан Улс (Казахстан), Бүгд Найрамдах Армени Улс (Армени), Бүгд Найрамдах Киргиз Улс (Киргиз) орнуудтай хийсэн гадаад худалдааны нийт бараа эргэлт 2024 онд 3.0 тэрбум ам.доллар байгаагаас 2.9 тэрбум ам.доллар нь импорт байна. Манай улстай хийсэн тус холбооны гишүүн 5 орны худалдааны 97.2 хувийг ОХУ, 1.8 хувийг Казахстан Улс, 0.8 хувийг Беларусь Улс, 0.1 хувийг Киргиз Улс, 0.02 хувийг Армен Улс тус тус бүрдүүлж байна. ЕАЭЗХ нь манай улсын нийт бараа эргэлтийн 11 хувь, экспортын 0.7 хувь, импортын 25 хувийг бүрдүүлж байгаа бөгөөд бараа эргэлтийн харьцаа 96:4 байна. Энэ нь гадаад худалдааны тэнцэл эрс алдагдсан байгааг харуулж байна.

ЕАЭЗХ нь гаалийн нэгдсэн нэг нутаг дэвсгэртэй ба бусад орнуудтай хийх худалдаанд гаалийн нэгдсэн нэг тарифын бодлогыг хэрэгжүүлдэг. ЕАЭЗХ-ны гишүүн орнуудаас хөдөө аж ахуй болон боловсруулах салбарын бүтээгдэхүүнд дунджаар 15-50 хувийн гаалийн тариф ногдуулж, хатуу тарифын бус шаардлагатай тулгарч байгаа нь Монгол Улсын бүтээгдэхүүн ЕАЭЗХ-ны зах зээлд нэвтрэх, өрсөлдөх чадварт сөрөг нөлөө үзүүлж байгаа гол хүчин зүйл болж байна.

Олон нийтийн хэлэлцүүлэг:

Монголын Үндэсний худалдаа аж үйлдвэрийн танхим (МҮХАҮТ), Хүнс, хөдөө аж ахуй, хөнгөн үйлдвэрийн яам (ХХААХҮЯ)-ны холбогдох мэргэжилтнүүдтэй уулзалт зохион байгуулж, барааны жагсаалтын талаар санал солилцсон.

Эдийн засаг, хөгжлийн яам (ЭЗХЯ)-ны зүгээс 2023 оны 10 дугаар сарын 20-ны 03/1978 дугаартай албан бичгээр ХХААХҮЯ болон МҮХАҮТ-аас барааны жагсаалтад санал авсан. ХХААХҮЯ-ны 2023 оны 11 дүгээр 13-ны 01/3970 дугаартай албан бичиг ирүүлсэн хөдөө аж ахуй, мал аж ахуйн гаралтай барааны 96 хувийг манай улсаас экспортлох барааны жагсаалтад оруулсан. МҮХАҮТ-ийн 2023 оны 11 дүгээр сарын 29-ны 01/1124 тоот албан бичгээр Монгол Улсын гарал үүсэлтэй бүх барааны жагсаалтыг 2 хавсралтаар ирүүлсэн ба манай барааг 375 болгон гүйцээн жагсаалтад оруулсан.

ЭЗХЯ-ны зүгээс 2023 оны 12 дугаар 13-ны өдөр болон 2024 оны 05 дугаар сарын 09-ны өдрүүдэд 2 удаагийн төр, хувийн хэвшлийн нийт 150 гаруй төлөөлөгчидтэй хэлэлцүүлэг зохион байгуулж, санал авсан. Тухайлбал, Монголын арьс ширний үйлдвэрлэлийн холбоо желатин барааг экспортлох барааны жагсаалтад оруулах, хөдөлмөр хамгааллын арьсан бээлий болон гутал хамгаалах барааны жагсаалтад оруулах санал ирүүлсэн. Монголын ноос ноолуурын холбоо ОХУ-д экспортлох бараанд тулгардаг саад бэрхшээлийн талаар дурдсан. Мөн Монголын махны холбоо экспортлох барааны саналаа МҮХАҮТ-д албан бичгээр хүргүүлсэн саналыг тусгасан. Мөн, АПУ ХК-иас шингэн хүнсний бүтээгдэхүүнийг ЕАЭЗХ руу экспортлох барааны жагсаалтад оруулах санал ирүүлснийг хэлэлцээрт тусгасан.

Хэлэлцээрийн хамрах хүрээ:

Хэлэлцээр нь нийт 31 зүйл, 4 хавсралтаас бүрдэнэ. Үүнд Барааны ангилал, Гаалийн татварын хөнгөлөлт болон/эсхүл чөлөөлөлт, Гарал үүслийн дүрэм, Гаалийн байгууллага ба худалдааг хөнгөвчлөх, Гаалийн хамтын ажиллагаа, Чөлөөтэй дамжин өнгөрөх, Амьтан, ургамлын эрүүл ахуйн арга хэмжээ, Төлбөрийн тэнцлийг хангах зорилгоор хэрэгжүүлэх хязгаарлалт, Худалдааны хохирлыг арилгах арга хэмжээ, Ил тод байдал болон мэдээлэл солилцох, Цахим худалдаа, Эдийн засгийн хамтын ажиллагаа, Хамтарсан хороо багтаж байна.

Хэлэлцээрт хөрөнгө оруулалт, үйлчилгээний худалдаа, банк санхүү, төлбөр тооцоо зэрэг асуудлууд тусгагдаагүй, зөвхөн барааны худалдааны хүрээнд байгуулсан. Хэлэлцээрийг 3 жилийн хугацаатай байгуулах бөгөөд талууд өөрөөр тохиролцоогүй бол тус хугацаа сунгагдсанд тооцно. Мөн энэхүү хэлэлцээрт зөвхөн гаалийн тариф хамаарах бөгөөд НӨАТ, онцгой албан татварын зохицуулалт хамаарахгүй.

Энэхүү хэлэлцээрийг хэрэгжүүлснээр Монгол Улс ЕАЭЗХ-ны гишүүн улс болохгүй бөгөөд зөвхөн хэлэлцээрт хамрагдсан 367 нэр төрөл бүхий барааны хувьд Монгол Улс, ЕАЭЗХ болон түүний гишүүн улсуудын хоорондын худалдаанд тарифын хөнгөлөлт, илүү таатай нөхцөл бүхий эрх зүйн орчин бүрдүүлнэ.

Тарифын хөнгөлөлтийн жагсаалтын тухай:

Барааг тодорхойлох, кодлох уялдуулсан систем (БТКУС)-ийн 6 оронгийн түвшингийн Монгол Улсаас гаралтай 367 нэр төрлийн бараа нь 621 үндэсний кодтой

бараа, ЕАЭЗХ-ны гишүүн орнуудаас гаралтай нийт 367 нэр төрлийн бараа нь 499 үндэсний кодтой бараа болж тус тус гаалийн цахим үйлчилгээний системд бүртгэгдэнэ.

Монголын тал хэлэлцээрийн хүрээнд нийт 367 нэр төрлийн барааг сонгосон бөгөөд эдгээр нь манай улсын харьцангуй давуу тал бүхий мах, махан бүтээгдэхүүн, арьс, ширэн бүтээгдэхүүн, ноос, ноолуурын бүтээгдэхүүн, түүнчлэн сүү, цагаан идээ, малын дайвар бүтээгдэхүүн, тэжээл зэрэг хөдөө аж ахуйн салбарын бусад бүтээгдэхүүн, давс, хайлуур жонш, зэс, молибден, тугалга, гянтболд зэрэг бусад бүлгийн бараанаас бүрдэж байна. Эдгээр нь дотоодын түүхий эдэд тулгуурласан, нэмүү өртөг шингэсэн экспортын бүтцийг төрөлжүүлэх гол бараанууд юм.

Мах, махан бүтээгдэхүүний нийт 29 нэр төрлийн барааг ЕАЭЗХ-ны зах зээл рүү татваргүй гаргах боломжтой болж, одоогийн байдлаар ЕАЭЗХ-ны мах, махан бүтээгдэхүүний нийт импортын 0.8 хувийг (5.8 сая ам.доллар) цаашид тогтвортой нэмэгдүүлэх суурь бүрдэнэ. Өөрөөр хэлбэл, ЕАЭЗХ-той чөлөөт худалдааны хэлэлцээр байгуулаагүй бөгөөд мах, махан бүтээгдэхүүн экспортолдог гол нийлүүлэгч зарим улстай харьцуулахад 15-аас 50 хувийн гаалийн тариф ногдуулж буй Монгол Улсын бүтээгдэхүүн "0" хувийн татвартай болох нь зах зээл дээр шууд үнийн давуу талыг бий болгож, өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлнэ. ЕАЭЗХ-тай байгуулсан чөлөөт худалдааны хэлэлцээрт мах, махан бүтээгдэхүүн нь ЕАЭЗХ-ын хувьд эмзэг бараа гэж тооцогддог ба ЕАЭЗХ-той чөлөөт худалдааны хэлэлцээр байгуулсан орнууд болох Вьетнам, Серби, Иран зэрэг улсын хувьд энэ төрлийн бараанд татварын хөнгөлөлт аваагүй байна. Энэ нь Монгол Улсын хувьд ЕАЭЗХ-ны махны зах зээлд өрсөлдөхөд бусад улсад олгож буй тарифын хөнгөлөлтөөс илүү өргөн хүрээний, таатай, давуу байр суурийг бүрдүүлж байна.

Монгол Улсаас ЕАЭЗХ руу экспортлох 60 нэр төрлийн арьс, ширэн бүтээгдэхүүн, 204 нэр төрлийн ноос, ноолуурын бүтээгдэхүүн, 65 нэр төрлийн сүү, цагаан идээ, малын дайвар бүтээгдэхүүн зэрэг хөдөө аж ахуйн салбарын бүтээгдэхүүн "0" тарифтай болно. Үүнээс гадна хайлуур жонш, давс, зэс, молибден, тугалга, гянтболд зэрэг ашигт малтмалын барааг гаалийн татварыг тэглүүлнэ. Манай экспортлогч аж ахуйн нэгжүүд жилд хамгийн багадаа 16.6 сая ам.долларын гаалийн татвараас чөлөөлөгдөх боломж бүрдэнэ.

ЕАЭЗХ-аас Монгол Улсад импортлох 367 нэр төрлийн бүтээгдэхүүн нь аж үйлдвэрийн, хүнсний, эрдэс-химийн гэсэн 3 үндсэн хэсгээс бүрдэнэ. Аж үйлдвэрийн бүтээгдэхүүний 222 нэр төрлийн бараанд гаалийн татварыг тэглэснээр хөдөө аж ахуйн техник, тоног төхөөрөмж, ган төмөр хийц, трансформатор, хүнд машин механизм зэрэг манай улсад үйлдвэрлэдэггүй барааг үйлдвэрлэлийн зориулалтаар хямд өртгөөр авах боломж бүрдэнэ.

Хүнсний 94 нэр төрлийн бүтээгдэхүүнд элсэн чихэр, хуурай сүү, өндөг, жимс зэрэг хүнсний орц бүтээгдэхүүн импортын татваргүй болсноор дотоодын үйлдвэрлэлийн өртөг буурна. Хүнсний салбарын өндөг, улаан буудай зэрэг бүтээгдэхүүнд квот тогтоон, зах зээлийг хамгаалах зохицуулалт тусгагдсан.

Эрдэс, химийн бүтээгдэхүүний салбарын бордоо, ургамлын хамгаалалтын бодис, витамин, вакцин, шингэн антибиотик, азотын бордоо, автобензин, дизель түлш,

шампунь, угаалгын нунтаг зэрэг газар тариалан, мал аж ахуй, эрүүл мэндийн салбарын зайлшгүй хэрэгцээтэй 51 нэр төрлийн бараанд ногдох гаалийн татварыг тэглэсэн.

Хэлэлцээрийн 19 дүгээр зүйлээр дотоодын зах зээлийг хамгаалах тусгай заалт тусгагдсан. Өөрөөр хэлбэл, тодорхой барааны импорт огцом өсөж, дотоодын үйлдвэрлэлд ноцтой хохирол учруулсан, эсхүл учруулах бодит эрсдэл бий болсон тохиолдолд Монгол Улс тул тариф нэмэгдүүлэх, квот тогтоох, тарифын хөнгөлөлтийг түр түдгэлзүүлэх, тарифын квот тогтоох зэрэг хамгаалалтын арга хэмжээг авах байдлаар дотоодын зах зээлийг хамгаалах боломжтой.

Гаалийн тарифын хөнгөлөлт, чөлөөлөлт эдлүүлэх нөхцөл:

Талууд Барааг тодорхойлох, кодлох уялдуулсан систем (БТКУС)-ийн 6 оронгийн түвшинд ижил тооны барааг хэлэлцээрт хамруулж, гаалийн татварын хөнгөлөлт, чөлөөлөлтийг эдлүүлэхээр тохиролцсон бөгөөд тус бүр 367 барааны жагсаалт хэлэлцээрийн хавсралтаар туссан.

Тайлбар: БТКУС-ын 6 орон нь Дэлхийн гаалийн байгууллагын гишүүн бүх орнуудад ижил түвшинд мөрдөнө.

Хөнгөлөлт, чөлөөлөлтийг дараах 4 төрлөөр эдлүүлнэ. Үүнд:

- Гаалийн тарифыг шууд тэглэх;
- Гаалийн тарифыг 25, эсхүл 50 хувиар бууруулах;
- Квот тогтоож, заасан хэмжээнд тарифыг тэглэх;
- Квот тогтоож, заасан хэмжээнд тарифыг бууруулах.

Монгол Улсаас ЕАЭЗХ-ны гишүүн орнуудад экспортлох нийт 621 үндэсний бараанаас 611 барааны гаалийн тарифыг тэглэх бөгөөд цагаан архи, шар айргийн тарифыг 25 хувиар, бусад бяслаг барааны тарифыг 50 хувиар бууруулна. Өөрөөр хэлбэл, манай улсын экспортын тэргүүлэх ач холбогдол бүхий бараанууд татваргүй экспорт хийх боломжтой. Монгол Улсаас ЕАЭЗХ-ны гишүүн орнууд руу экспортлоход одоогийн байдлаар ногдуулж буй татварын дараах хувь хэмжээ бүгд тэглэгдэнэ. Үүнд: үхрийн махны 50 хувь, адууны махны 15 хувь, махан бүтээгдэхүүний 15-аас 20 хувь, ноос ноолуурын 5-аас 10 хувь нэхмэл, оёмол эдлэлийн 18 хувь.

Тус хэлэлцээрийн хүрэх үр дүн, ач холбогдол нь Монгол Улсын Засгийн газраас хэрэгжүүлж буй бодлогын арга хэмжээнүүдтэй нийцэх төдийгүй, төсөл, хөтөлбөрүүдийн хүрээнд боловсруулах үйлдвэрүүдийг ашиглалтад оруулах, хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх арга хэмжээнүүдтэй цаг хугацааны хувьд нийцтэй болно.

2023 оны ОХУ руу экспортын гүйцэтгэлээр тооцож үзвэл Монгол Улсын аж ахуйн нэгжүүд 1 жилд багадаа 16.6 сая ам.доллартай тэнцэх гаалийн тарифыг тэглүүлнэ.

Манай улсын стратегийн хүнсний бүтээгдэхүүн болох улаанбуудай болон өндөгний хувьд дотоодын үйлдвэрлэл, хэрэглээний хэмжээг харгалзан дотоодын

үйлдвэрлэлийг хамгаалах зорилгоор квот тогтоож, тарифыг тэглэхгүйгээр бууруулах байдлаар тохирсон.

Сүүлийн 3 жилийн өндөгний дотоодын нийт хэрэглээ 448.6 сая ширхэг бөгөөд үүнээс 165 сая ширхэг буюу 36.8 хувийг импортоор нийлүүлсэн. Дотоодын өндөг үйлдвэрлэлийг хамгаалах зорилгоор нийт зах зээлийн 20 хувийг импортын орон зайд хэвээр үлдээж, 90 сая ширхэг хүртэлх импортын өндөгт татварыг 50 хувь бууруулж, 7.5 хувийн татвартай байх, 90 саяас дээш импортолсон тохиолдолд татварыг хэвээр үлдээх буюу 15 хувийн татвартай байхаар тохиролцсон.

Жил бүр ургац хураалтын нөхцөл байдлаас хамааран 30.0-50.0 мянган тонн улаанбуудайг импортлох шаардлага үүсдэг. Энэ хүрээнд айлын талаас хатуу болон зөөлөн улаанбуудайд нийтдээ 180.0 мянган тонны квот санал болгосныг 50.0 мянган тонн болгон бууруулж, айлын талыг буулт хийлгэн талууд тохиролцоонд хүрсэн.

Дэлхийн худалдааны байгууллага (ДХБ)-ын 2024 оны тарифын мэдээллээр ЕАЭЗХ-ны нэн тааламжтай тарифын дундаж 6.6 хувь (хөдөө аж ахуйн бараанд 9.7 хувь) байхад Монгол Улсын нэн тааламжтай тарифын дундаж 5.2 хувь (хөдөө аж ахуйн бараанд 6.3 хувь) байгаа нь Монгол Улсын гаалийн тарифын дундаж ЕАЭЗХ-той харьцуулахад харьцангуй бага байна.

Ийнхүү Монгол Улсаас экспортлох бүтээгдэхүүний гаалийн тарифыг тэглэснээр тухайн барааг үйлдвэрлэгч аж ахуйн нэгжүүдийн орлого нэмэгдэж, хөдөө аж ахуйн салбарын шинэ зах зээлд нэвтрэх боломж бүрдэж, дотоодын бизнес эрхлэгчдийн гадаад худалдааны туршлага, чадвар нэмэгдэж, олон улсын стандартад нийцсэн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэхэд түлхэц болно.

Хэлэлцээрийн хүлээгдэж буй үр дүн:

Олон улсад чөлөөт худалдааны хэлэлцээр хийхэд түгээмэл ашигладаг “Ерөнхий тэнцвэрийн загвар” (GТAP)-ын тооцооллын дагуу хэлэлцээр хэрэгжсэнээр манай улсын ДНБ 0.02 хувь, хөрөнгө оруулалт 2.57 хувь, ЕАЭЗХ руу хийх экспорт 24.1 хувь өсөх боломжтой байна.

Монгол Улсын хувьд ЕАЭЗХ-ны гишүүн орнуудад нийт 367 бараанд гаалийн тарифын хөнгөлөлт, чөлөөлөлт эдэлснээр аж ахуйн нэгжүүдийн орлого нэмэгдэж, хөдөө аж ахуйн салбарын шинэ зах зээлд нэвтрэх боломж бүрдэж, дотоодын бизнес эрхлэгчдийн гадаад худалдааны туршлага, чадварыг нэмэгдүүлж, олон улсын стандартад нийцсэн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэхэд түлхэц болно.

Нийт экспортын хэмжээ 24.1 хувиар нэмэгдэнэ. Тухайлбал,

- Мах, махан бүтээгдэхүүний бүлэгт (үхрийн мах, хонь, ямааны мах, адууны мах, малын дайвар бүтээгдхүүн, утсан, нөөшилсөн мах зэрэг) хамаарах 15-аас 50 хувийн гаалийн татварыг тэглэснээр экспорт 140 хувь хүртэл өсөхөөр;

- Арьс, ширэн бүтээгдэхүүн (арьсан гарт цүнх, бээлий, савхин хувцас, нэхий, хүйтний хувцас, бүх төрлийн арьс, шир, желатин)-ий 5-аас 15 хувийн татварыг тэглэснээр экспорт 152 хувь хүртэл нэмэгдэхээр;
- Малын тэжээл, ясны шөл, биологийн идэвхт бодис, малын гаралтай бордоо, саван зэрэг бусад хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүнд 5–12.5 хувийн татварыг тэглэснээр 140 хувь хүртэл өсөлт үзүүлэхээр;
- Ноос, ноолуурын хувцас, нэхмэл эдлэл, хөнжил, дэвсгэр зэрэг ноолуурын эцсийн бүтээгдэхүүнд 10-аас 18 хувийн гаалийн татварыг тэглэснээр экспортын хэмжээ 134 хувь хүртэл нэмэгдэхээр;
- Мөн гоймон, чихэр шоколад, төмс, хүнсний ногоо, чацаргана, жимсний шүүс, чанамал зэрэг хүнсний боловсруулсан бүтээгдэхүүний 8-аас 15 хувийн гаалийн татвар тэглэснээр дунджаар 51 хувийн өсөлт үзүүлэхээр;
- Архины болон шар айрагны тарифыг 25 хувиар бууруулснаар экспорт 17 хувиар өсөхөөр тус тус тооцооллын үр дүн гарсан байна.

Мөн Монгол Улсын уул уурхайн бус бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл нэмэгдэн эдийн засаг төрөлжиж, аливаа нэг улсаас хамаарах худалдааны хамаарал байдал багасаж, эдийн засаг төрөлжинө. Энэ нь эдийн засгийн тогтвортой байдалд эерэг нөлөө үзүүлнэ.

Монгол Улсаас ЕАЭЗХ-д экспортлох бараанд үндэсний нөхцөл олгож байгаа буюу тухайн улсын дотоодод үйлчлэх татвар, хураамжтай ижил хэмжээний татвар ногдуулах, дотоодын бараатай ижил дүрэм, журам, шаардлага тавигдах боломж бүрдсэн.

Худалдаанд шаардлагагүй саад тотгор үүсгэсэн тохиолдолд Талууд Хамтарсан хорооны түвшинд техникийн зөвлөлдөх уулзалт хийн асуудлыг шийдвэрлэх нөхцөл бүрдсэн. Мөн хөдөө аж ахуйн гаралтай бүтээгдэхүүн экспортлох үеийн эрүүл ахуй, хорио цээрийн шаардлагыг хялбаршуулах, тохирлын гэрчилгээний үр дүнг харилцан хүлээн зөвшөөрөх хэлэлцээг эхлүүлэх боломж бүрдэнэ.

Гаалийн үйл ажиллагааг хялбаршуулж, хөнгөвчилсөн. Тухайлбал, гаалийн мэдээллийг цахимаар солилцох боломж бүрдэж, өндөр эрсдэлтэй бараанд хяналт, шалгалтыг төвлөрүүлж, бага эрсдэлтэй бараанд гаалийн ажиллагааг хялбарчлахаар тусгагдсан. Гаалийн мэдүүлгийг бүртгэснээс хойш 4 цагаас хэтрэхгүй хугацаанд барааг олгохоор заасан. Тал тус бүр итгэмжлэгдсэн аж ахуйн нэгжид зориулсан худалдааг хөнгөвчлөх хөтөлбөрийг хэрэгжүүлэх, цаашид эдгээр аж ахуйн нэгжийн үйл ажиллагааг хөнгөвчлөх, хэрэгжүүлэх чиглэлээр хамтран ажиллахаар холбогдох зохицуулалтыг тусгасан.

Гарал үүслийн гэрчилгээг цахимаар солилцох боломж бүрдэж, заавал эх хувийг шаардахгүй байхаар тусгагдсан. Гадаад худалдаа эрхлэгч бараагаа экспортлох үед бүрдүүлэх гарал үүслийн гэрчилгээг МҮХАҮТ-аас авах шаардлагагүй бөгөөд 5000 еврогоос хэтрэхгүй бараанд гарал үүслийн мэдүүлгийг өөрөө гаргаж болохоор тусгасан.

Ийнхүү гарал үүслийн мэдүүлгийг өөрсдөө гаргах нь цаг хугацаа, зардал хэмнэсэн, жижиг, дунд үйлдвэрлэгчдийг дэмжсэн зохицуулалт болно.

ЕАЭЗХ-ны гишүүн орнуудаас гаралтай материалыг ашиглан Монгол Улсад үйлдвэрлэсэн барааг Монгол Улсын гарал үүсэлтэй бараанд тооцох боломжтой. Барааг гагцхүү тээвэрлэхэд зориулж савласан савлагаа, баглаа боодлын материал, хайрцаг савыг тухайн барааны гарал үүслийг тогтооход тооцохгүй, тухайн бараанд 50 хувиас ихгүй хувийн зохих гарал үүслийг тодорхойлсон нь барааг үйлдвэрлэхэд зарим нэг гарал үүсэлгүй материалыг ашиглах боломжийг олгосон нь үйлдвэрлэгчдэд гарал үүслийн хувьд илүү таатай нөхцөл олгоно. Дотоодын үйлдвэрлэл өссөнөөр ажлын байр нэмэгдүүлнэ. Хөдөө аж ахуйн салбарт чиглэсэн хөрөнгө оруулалт нэмэгдэнэ.

---o0o---

МОНГОЛ УЛС БОЛОН ЕВРАЗИЙН ЭДИЙН ЗАСГИЙН ХОЛБОО,
ТҮҮНИЙ ГИШҮҮН ОРНУУД ХООРОНДЫН ХУДАЛДААНЫ ТҮР ХЭЛЭЛЦЭЭР

Нэг талаас Монгол Улс, нөгөө талаас Евразийн эдийн засгийн холбоо (цаашид “ЕАЭЗХ” гэх) болон түүний гишүүн болох Бүгд Найрамдах Армени Улс, Бүгд Найрамдах Беларусь Улс, Бүгд Найрамдах Казахстан Улс, Бүгд Найрамдах Киргиз Улс, Оросын Холбооны Улс (цаашид “ЕАЭЗХ-ны гишүүн орон” гэх):

Монгол Улс болон ЕАЭЗХ-ны гишүүн орнуудын харилцан сонирхсон салбарт худалдаа, эдийн засгийн хамтын ажиллагааг хөхиүлэн дэмжих болон гүнзгийрүүлэхийг эрэлхийлэн;

зах зээлийн эдийн засгийн зарчмуудыг худалдаа, эдийн засгийн харилцааны үндэс болгон баримтлах үүрэг, амлалт болон Монгол Улс, ЕАЭЗХ-ны гишүүн орнууд хоорондын харилцан ашигтай худалдаа, эдийн засгийн харилцаанд идэвхтэй оролцох, өргөжүүлэн дэмжих эрмэлзлээ баталгаажуулан;

ЕАЭЗХ-ны хууль, Монгол Улсын болон ЕАЭЗХ-ны гишүүн орнуудын хууль, дүрэм, журам, түүнчлэн Дэлхийн худалдааны байгууллага (цаашид “ДХБ” гэх)-ын дүрэм, журмын дагуу бараа болон хөрөнгийн чөлөөтэй хөдөлгөөнд шаардлагатай нөхцөлийг бүрдүүлэн;

дараах зүйлийг тохиролцов:

1 дүгээр зүйл
Ерөнхий зүйл

1. Энэхүү Хэлэлцээрийн Талууд нь нэг талаас Монгол Улс, нөгөө талаас Евразийн эдийн засгийн холбооны 2014 оны 05 дугаар сарын 29-ний өдрийн хэлэлцээр (цаашид "ЕАЭЗХ-ны хэлэлцээр" гэх)-ээр олгогдсон эрх хэмжээний хүрээнд хамтран, эсхүл бие даан оролцох ЕАЭЗХ болон ЕАЭЗХ-ны гишүүн орнууд (цаашид "Талууд" гэх) болно.
2. Нэг талаас Монгол Улс, нөгөө талаас ЕАЭЗХ болон ЕАЭЗХ-ны гишүүн орнуудын хооронд чөлөөт худалдааны журам тогтоох зорилгоор Талууд хоорондын худалдааг энэ Хэлэлцээр болон ялангуяа 1994 оны Тариф, худалдааны ерөнхий хэлэлцээр (цаашид "ТХЕХ" гэх)-ийн 24 дүгээр зүйл зэрэг ДХБ-ын дүрэм, журамд заасны дагуу чөлөөлнө.

2 дугаар зүйл
Зорилго

Энэхүү Хэлэлцээрийн зорилго нь түүний зарчим, дүрэмд тухайлан заасанчлан:

- (a) энэ Хэлэлцээрийн холбогдох заалтын дагуу Талууд хоорондын барааны худалдааг, тухайлбал тариф болон тарифын бус саад тотгорыг багасгах, эсхүл арилгах замаар хөнгөвчлөх болон чөлөөлөх;
- (b) Талууд хоорондын эдийн засаг, худалдааны хамтын ажиллагааг дэмжих;
- (c) Талууд хоорондын худалдааг өргөжүүлэн төрөлжүүлэхийг дэмжихэд оршино.

3 дугаар зүйл
Олон улсын бусад хэлэлцээртэй уялдах нь

1. Энэхүү Хэлэлцээр болон 1994 оны 4 дүгээр сарын 15-ны өдөр байгуулсан Дэлхийн худалдааны байгууллага байгуулах тухай Марракешийн хэлэлцээр (цаашид "ДХБ-ын хэлэлцээр" гэх)-ийн заалт хооронд аливаа зөрүү үүсэх тохиолдолд тухайн нийцэхгүй байгаа зохицуулалтад ДХБ-ын хэлэлцээр давуу эрхтэй байна.
2. Энэ зүйлийн 1 дүгээр хэсэгт заасан зөрүүтэй байдал үүссэн тохиолдолд харилцан хүлээн зөвшөөрөх шийдэлд хүрэхийн тулд Талууд даруй зөвлөлдөнө.

4 дүгээр зүйл
Барааны ангилал

1. Талуудын хоорондын худалдаанд хамаарах барааны ангиллыг 1983 оны 6 дугаар сарын 14-ний өдрийн Барааг тодорхойлох, кодлох уялдуулсан системийн тухай олон улсын конвенцоор тогтоосон Барааг тодорхойлох, кодлох уялдуулсан систем (цаашид "Уялдуулсан Систем", эсхүл "УС" гэх)-д нийцүүлсэн Талуудын холбогдох тарифын жагсаалтаар зохицуулна.
2. Тал тус бүр өөрийн тарифын жагсаалтад аливаа өөрчлөлт оруулахдаа энэхүү хэлэлцээрийн Хавсралт 1 (ЕАЭЗХ-ны тарифын үүрэг амлалтын жагсаалт) ба 2 (Монгол Улсын тарифын үүрэг амлалтын жагсаалт)-т заасны дагуу тогтоосон тарифын хөнгөлөлтийг бууруулахгүй, сөрөг нөлөө үзүүлэхгүй байхыг хангана. ЕАЭЗХ-ны Гадаад эдийн засгийн үйл ажиллагааны барааны жагсаалт болон Монгол Улсын Барааг тодорхойлох, кодлох уялдуулсан системд Евразийн эдийн засгийн комисс болон Монгол Улс тус тус өөрчлөлт оруулна.

5 дугаар зүйл
Гаалийн татварын хөнгөлөлт болон/эсхүл чөлөөлөлт

1. Тал тус бүр энэхүү Хэлэлцээрийн Хавсралт 1 болон 2-т заасны дагуу Талуудын Тарифын үүрэг амлалтын жагсаалтад тусгагдсан нөхцөлөөс дутуугүй таатай нөхцөлийг нөгөө Талаас гарал үүсэлтэй бараанд олгоно.
2. Аль нэг Тал аливаа барааг импортлоход дараахыг ямар ч үед ногдуулахад энэ зүйл аливаа байдлаар саад болохгүй:
 - (a) дотоодын үйлдвэрийн ижил барааны хувьд энэхүү Хэлэлцээрийн 9 дүгээр зүйл (Үндэсний нөхцөл)-ийн дагуу ногдуулж буй дотоодын татвартай тэнцэх хураамж;
 - (b) Талуудын хууль, журмын дагуу энэ Хэлэлцээрийн 19 дүгээр зүйл (Худалдааны хохирлыг арилгах арга хэмжээ)-ийн дагуу ногдуулсан аливаа татвар;
 - (c) энэхүү Хэлэлцээрийн 7 дугаар зүйл (Хураамж болон шимтгэл)-ийн дагуу үзүүлсэн үйлчилгээний өртөгтэй дүйцэх бусад хураамж, эсхүл шимтгэл.
3. Энэхүү Хэлэлцээрийн Хавсралт 1 болон 2-т заасны дагуу нэг Талаас гарал үүсэлтэй бараанд ногдуулах гаалийн хөнгөлөлттэй татварын хувь хэмжээ нь тухайн бараанд үндэсний нэн тааламжтай нөхцөлөөр ногдуулах гаалийн

татварын хувь хэмжээнээс өндөр байх тохиолдолд үндэсний нэн тааламжтай нөхцөлийн татварын хувь хэмжээг баримтална.

4. Экспортын татварыг Талуудын холбогдох хууль, журам болон ДХБ-ын хэлэлцээрээр хүлээсэн үүргийн дагуу тус тус ногдуулна.

6 дугаар зүйл

Үндэсний нэн тааламжтай нөхцөл

1994 оны ТХЕХ-ийн 1 дүгээр зүйл болон түүний тайлбар тэмдэглэл, ДХБ-ын хэлэлцээрийн дагуу хэрэгжүүлэх 1994 оны ТХЕХ-ийн 1 дүгээр зүйлд заасан нөхцөлийг олгох үүргээс чөлөөлөгдөх, үл хамаарах, үл үйлчлэх зэрэг нь энэ Хэлэлцээрт хамаарч байгаа бөгөөд Хэлэлцээрийн салшгүй хэсэг мөн.

7 дугаар зүйл

Хураамж ба шимтгэл

Тал тус бүр барааны импорт, экспортод ногдуулах, эсхүл тэдгээрт холбогдох бүх хураамж, шимтгэл нь 1994 оны ТХЕХ-ийн 8 дугаар зүйлд нийцсэн байхыг баталгаажуулна. Энэ зорилгоор 1994 оны ТХЕХ-ийн 8 дугаар зүйл болон түүний тайлбар тэмдэглэл, нэмэлт заалтууд энэ Хэлэлцээрт хамаарч байгаа бөгөөд Хэлэлцээрийн салшгүй хэсэг мөн.

8 дугаар зүйл

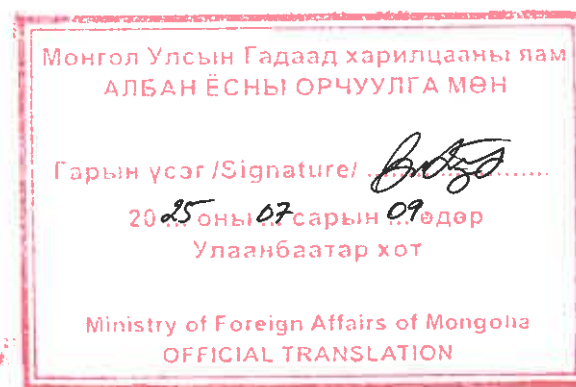
Хориг, тооны хязгаарлалт болон
түүнтэй адилтгах нөлөө бүхий арга хэмжээ

Энэ Хэлэлцээрт өөрөөр заагаагүй бол Талууд 1994 оны ТХЕХ-ийн 11 болон 8 дугаар зүйлд нийцүүлэн Талуудын хоорондын худалдаанд хамаарах барааны импорт, экспортод хориг тавих, тооны хязгаарлалт тогтоох, эсхүл түүнтэй адилтгах нөлөө бүхий арга хэмжээ авч хэрэгжүүлж болно.

9 дүгээр зүйл

Үндэсний нөхцөл

Тал тус бүр нөгөө Талын бараанд 1994 оны ТХЕХ-ийн 3 дугаар зүйлийн дагуу үндэсний нөхцөл олгоно. Энэ зорилгоор 1994 оны ТХЕХ-ийн 3 дугаар зүйл болон түүний тайлбар энэ Хэлэлцээрт хамаарах бөгөөд Хэлэлцээрийн салшгүй хэсэг мөн.

10 дугаар зүйл
Худалдаан дахь техникийн саад тотгор

1. Талууд ДХБ-ын хэлэлцээрийн Хавсралт 1А-гийн Худалдаан дахь техникийн саад тотгорын тухай хэлэлцээрийн заалтуудад нийцүүлэн техникийн зохицуулалтын чиглэлээр дотоодын холбогдох хууль, журмыг хэрэгжүүлнэ.
2. Талууд энэхүү хэлэлцээрийн заалтуудыг хэрэгжүүлэх үүднээс стандартчилал, техникийн зохицуулалт, хэмжил зүй, зах зээлийн тандалт болон магадлан итгэмжлэл, туршилт, баталгаажуулалтыг хамарсан тохирлын үнэлгээний асуудал хариуцсан эрх бүхий байгууллагын хооронд хоёр талын хамтын ажиллагааг хөхиүлэн дэмжинэ.
3. Талууд худалдааг хөнгөвчлөх зорилгоор тодорхой бараа, эсхүл бүлэг барааны хувьд тохирлын үнэлгээний журмын үр дүнг харилцан зөвшөөрөх зэрэг техникийн саад тотгорыг арилгах тухай хэлэлцээрт гарын үсэг зурах талаар хэлэлцээ эхлүүлж болно.
4. Заавал биелүүлэх шаардлагад бараа нийцэж байгаа эсэх тухай тохирлыг үнэлэх шаардлага, аргачлалыг импортлогч Талын холбогдох хууль тогтоомж, дүрэм, журмын дагуу болон ДХБ-ын хэлэлцээрийн Хавсралт 1А-гийн Худалдаан дахь техникийн саад тотгорын тухай хэлэлцээрийн зүйл, заалтуудад нийцүүлэн Талуудын холбогдох эрх бүхий байгууллага тодорхойлно.
5. Хэрэв нэг Талаас экспортолсон барааг нөгөө Талын техникийн зохицуулалт, эсхүл тохирлын үнэлгээний журмын дагуу нийцлийг баталгаажуулахад шаардагдах баримт бичгийн бүрдэл дутуу, эсхүл импортлогч Талын техникийн зохицуулалт, эсхүл тохирлын үнэлгээний шаардлагыг хангаагүй гэх үндэслэлээр орох боомт дээр саатуулсан тохиолдолд саатуулсан шалтгааныг импортлогч Талд эсхүл түүний төлөөлөгч (тээвэрлэгч)-д яаралтай мэдэгдэнэ.
6. Талуудын нэг нь нөгөө Талын авсан арга хэмжээ нь худалдаанд шаардлагагүй саад тотгор үүсгэсэн, эсхүл үүсгэж болзошгүй гэж үзсэн тохиолдолд Талууд харилцан хүлээн зөвшөөрч болох шийдвэрт хүрэх зорилгоор Хамтарсан хорооны хүрээнд техникийн зөвлөлдөх уулзалт хийнэ. Техникийн зөвлөлдөх уулзалтыг Талуудын харилцан тохиролцсон аливаа хэлбэрээр зохион байгуулж болно.

11 дүгээр зүйл
Амьтан, ургамлын эрүүл ахуйн арга хэмжээ

1. Талууд амьтан, ургамлын эрүүл ахуйн арга хэмжээнд хамаарах хууль болон журмыг ДХБ-ын Хавсралт 1А-гийн Амьтан, ургамлын эрүүл ахуйн арга хэмжээг хэрэгжүүлэх тухай хэлэлцээрийн дагуу хэрэгжүүлнэ.
2. Талуудын хоорондын худалдаанд үзүүлэх сөрөг нөлөөг бууруулах зорилгоор амьтан, ургамлын эрүүл ахуйн арга хэмжээг боловсруулах, батлах болон/эсхүл хэрэгжүүлэх асуудлын талаар нэмэлт тохиролцоонд хүрч болно.
3. Хоорондын худалдаанаас үүссэн, эсхүл үүсэж болзошгүй амьтан, ургамлын эрүүл ахуйн арга хэмжээтэй холбоотой аливаа асуудлын талаар нэг Тал бичгээр хүсэлт гаргасан тохиолдолд нөгөө Тал цаг тухайд нь мэдээллийг гаргаж өгнө.
4. Хэрэв нэг Тал нь нөгөө Талыг худалдаанд далд хориг үүсгэх, эсхүл үүсгэсэн арга хэмжээг авсан гэж үзвэл Хамтарсан хорооны хүрээнд Талууд тохиролцон техникийн зөвлөлдөх уулзалт хийнэ. Техникийн зөвлөлдөх уулзалтыг Талуудын харилцан тохиролцсон аливаа хэлбэрээр зохион байгуулж болно.

12 дугаар зүйл
Барааны гарал үүсэл

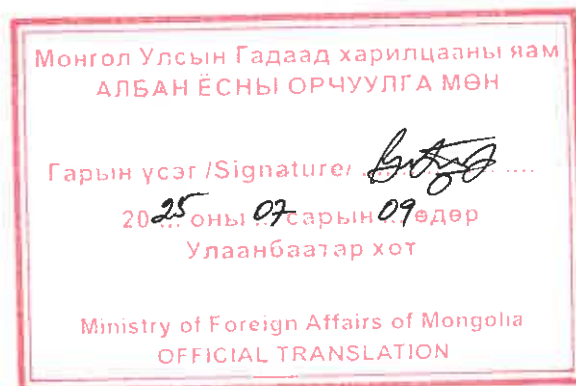
Барааны гарал үүслийг энэхүү хэлэлцээрийн Хавсралт 3-д заасан “Гарал үүслийн дүрэм”-д үндэслэн тодорхойлно.

13 дугаар зүйл
Гаалийн байгууллага ба худалдааг хөнгөвчлөх

1. Энэхүү зүйлийг гаалийн байгууллагын арга хэмжээнд, мөн Талууд хооронд худалдаалсан барааг олгоход шаардлагатай гаалийн арга ажиллагаанд дараах зүйлсийг хөхиүлэн дэмжих зорилгоор мөрдөнө:
 - (a) гаалийн горим болон гаалийн ёс журмын ажиллагаа ил тод байх;
 - (b) худалдааг хөнгөвчлөх; мөн
 - (c) гаалийн хамтын ажиллагаа, түүний дотор Талуудын гаалийн байгууллагууд хоорондоо мэдээлэл солилцох.
2. Талууд нь өөрсдийн гаалийн байгууллагаас авч хэрэгжүүлж буй гаалийн байгууллагын арга хэмжээ тодорхой, нийцтэй, ил тод байх нөхцөлийг бүрдүүлнэ.

3. Талуудын гаалийн горим нь боломжтой бол, мөн тэдгээрийн гаалийн хууль тогтоомж, дүрэм журмыг үл зөрчих хэмжээнд, Дэлхийн гаалийн байгууллагын стандарт заалтууд болон практик зөвлөмжийг үндэслэсэн байна.
4. Талуудын гаалийн байгууллагууд нь тэдгээрийн гаалийн байгууллагын арга хэмжээг худалдааг хөнгөвчлөх зорилгоор хялбарчлах үүднээс хянан үзэж байхыг эрмэлзэнэ.
5. Талууд гаалийн хууль тогтоомж, нийтээр дагаж мөрдөх дүрэм журмыг аль болох англи хэлээр нийтэлнэ.
6. Талууд тэдгээрийн хоорондын худалдааг хөнгөвчлөх үүднээс барааг түргэн шуурхай олгоход чиглэсэн гаалийн горим, арга ажиллагаа баталж, эсхүл тийм горим, арга ажиллагаатай бол цаашид үргэлжлүүлэн мөрдөнө. Энэ нь аль нэг Талын бараа олгоход тавьсан шаардлага хангагдаагүй тохиолдолд уг барааг олгохыг тухайн Талаас шаардаагүй болно.
7. Талууд энэхүү зүйлийн 6 дахь хэсэгт заасны дагуу дараах арга хэмжээг авна:
 - (a) Талуудын гаалийн хууль тогтоомж, дүрэм журамд өөрөөр зааснаас бусад тохиолдолд, барааг гаалийн мэдүүлгийг бүртгэснээс хойш 4 цагаас илүүгүй хугацааны дотор олгохоор заах;
 - (b) бараа ирмэгц түргэн шуурхай олгох нөхцөлийг бүрдүүлэх зорилгоор гаалийн мэдээллийг бараа ирэхээс өмнө цахимаар илгээх болон боловсруулах журам батлах, эсхүл тийм журамтай бол цаашид үргэлжлүүлэн мөрдөх;
 - (c) хяналт шалгалтыг өндөр эрсдэлтэй бараанд төвлөрүүлэх, бага эрсдэлтэй бараанд хамаарах гаалийн арга ажиллагааг хялбарчлах зорилгоор эрсдэлийг системтэй үнэлэх боломжтой эрсдэлийн удирдлагын системийг хэрэгжүүлэх.
8. Талууд цаашид Итгэмжлэгдсэн аж ахуйн нэгж (ИААН)-ийн хөтөлбөр гэх аюулгүй байдлын тодорхой шалгуур хангасан аж ахуйн нэгжид зориулсан худалдааг хөнгөвчлөх түншлэлийн хөтөлбөрийг Дэлхийн гаалийн байгууллагын Дэлхийн худалдааг аюулгүй байлгах, хөнгөвчлөх Аюулгүй байдлын багц стандартын дагуу хэрэгжүүлнэ.
9. Талууд дараах байдлаар хамтран ажиллахыг эрмэлзэнэ:
 - (a) тэдгээрийн ИААН-ийн холбогдох хөтөлбөрийг хэрэгжүүлсэн болон сайжруулсан туршлагаасаа солилцох, боломжтой бол шилдэг туршлагуудаас нэвтрүүлэхийг эрмэлзэх;

- (b) хөтөлбөр тус бүрийн дагуу итгэмжлэл авсан аж ахуйн нэгжүүдийн талаарх мэдээллийг тус тусын Талын хууль тогтоомж болон тогтсон журмын дагуу харилцан солилцох;
- (c) Нөгөө Талын итгэмжлэгдсэн аж ахуйн нэгжид худалдааг хөнгөвчлөх чиглэлээр үзүүлэх хөнгөлөлтийг тодорхойлох, хэрэгжүүлэхэд хамтран ажиллах.

14 дүгээр зүйл
Гаалийн хамтын ажиллагаа

1. Энэхүү Хэлэлцээр үр дүнтэй хэрэгжих явдлыг хөнгөвчлөх зорилгоор Талуудын гаалийн байгууллагууд Талууд хооронд худалдаалсан бараанд нөлөөлөхүйц гаалийн гол гол асуудлын хүрээнд бие биетэйгээ хамтран ажиллахыг хөхүүлэн дэмжинэ.
2. Аль нэг Талын гаалийн байгууллага өөрийн холбогдох хууль тогтоомж болон дүрэм журмынхаа дагуу хууль бус ямар нэг үйл ажиллагаа явагдсан гэх баттай сэжиг тогтоосон бол ерөнхийдөө бараа гаргах болон (эсхүл) оруулахтай холбогдуулан хүлээн авдаг тусгайлсан нууц мэдээлэл өгөхийг нөгөө Талын гаалийн байгууллагаас хүсэж болно.
3. Аль нэг Талаас энэхүү зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасны дагуу гаргасан хүсэлт нь бичгээр байх бөгөөд түүнд тухайн мэдээллийг ямар зорилгоор хүсэж байгаа талаар тодорхой бичсэн, мөн тухайн барааг ялган таних хангалттай мэдээллийг хавсаргасан байна. Хүсэлтийг энэ Зүйлийн 6 дахь хэсэгт заасан харилцаа холбооны сувгийг ашиглан цахим хэлбэрээр дамжуулна. Мөн хүсэлтийн цаасан хувийг шуудангаар илгээнэ. Энэхүү зүйлд заасан бүх хүсэлт, тэдгээрийн бүх хариуг англи хэл дээр илгээнэ.
4. Энэхүү зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасны дагуу гаргасан хүсэлтийг хүлээн авсан Талын гаалийн байгууллага нь уг хүсэлтэд заасан мэдээлэл агуулсан хариуг өөрийн Талын холбогдох хууль тогтоомж болон дүрэм журмын дагуу, уг хүсэлтийг хүлээн авсан өдрөөс хойш 2 (хоёр) сарын дотор бичгээр гаргаж өгнө. Хариуг тогтоосон хугацаанд бүрэн, эсхүл хэсэгчилсэн байдлаар гаргаж өгөх боломжгүй бол хүсэлт хүлээн авсан гаалийн байгууллага нь хүсэлт гаргасан гаалийн байгууллагад тухайн мэдээллийг гаргаж өгөх тодорхой хугацааг мэдэгдэнэ.
5. Энэ зүйлийн 2-4 дэх хэсэгт заасны дагуу гаргаж өгсөн бүх мэдээллийг Талууд нууцад тооцно. Уг мэдээллийг шүүхийн шүүн таслах ажиллагаанд ашиглахаас

бусад тохиолдолд түүнийг гаргаж өгсөн Талын этгээдийн, эсхүл эрх бүхий байгууллагын бичгээр үйлдсэн зөвшөөрөлгүйгээр задруулахыг хориглоно.

6. Талуудын гаалийн байгууллагууд мэдээллийг түргэн шуурхай бөгөөд аюулгүй байдлаар солилцох, мөн гаалийн асуудлыг зохицуулах ажлыг боловсронгуй болгох явдлыг хөнгөвчлөх үүрэг бүхий холбоо барих этгээдүүдийг томилох зэргээр гаалийн хамтын ажиллагааны харилцаа холбооны сувгууд бий болгож, ажиллуулахыг эрмэлзэнэ.
7. Гаалийн байгууллага ба худалдааг хөнгөвчлөхөд хамаарах тодорхой асуудлуудыг хэлэлцэх техникийн уулзалтуудыг Талуудын тохиролцсон хугацаа, газарт зохион байгуулна.
8. Талууд гаалийн горим хэрэгжүүлэх ажлыг хөнгөвчлөх, мөн гаалийн хууль тогтоомж, дүрэм журмын зөрчлөөс урьдчилан сэргийлэх зорилгоор Талууд хооронд худалдаалсан бараатай холбоотой мэдээллийг Талуудын гаалийн байгууллага хооронд тогтмол солилцох (цаашид "мэдээллийг цахимаар солилцох" гэх) арга хэмжээ авч, хэрэгжүүлж болно.
9. Мэдээллийг цахимаар солилцох үйл ажиллагаанд тавигдах бүх шаардлага, техникийн тодорхойлолтыг, мөн солилцох мэдээллийн тодорхой агуулгыг ЕАЭЗХ-ны гишүүн орнуудын болон Монгол Улсын эрх бүхий байгууллага хооронд тохиролцсон тусгай протоколоор тодорхойлно.
10. Талууд мэдээллийг цахимаар солилцохдоо ЕАЭЗХ-ны Мэдээллийн нэгдсэн системийн техникийн дэд бүтэц болон Монгол Улсын холбогдох дэд бүтцийг ашиглана.
11. ЕАЭЗХ-г төлөөлж Евразийн эдийн засгийн комисс мэдээллийг цахимаар солилцох, түүний ажиллагааг хялбарчлах ажлыг зохион байгуулна.

15 дугаар зүйл

Чөлөөтэй дамжин өнгөрөх

1994 оны ТХЕХ-ийн 5 дугаар зүйл болон ДХБ-ын Худалдааг хөнгөвчлөх хэлэлцээрийн 11 дүгээр зүйл энэ Хэлэлцээрт хамаарах бөгөөд Хэлэлцээрийн салшгүй хэсэг мөн.

16 дугаар зүйл
Үл хэрэглэх нийтлэг тохиолдол

1. Тухайн арга хэмжээг ижил нөхцөлтэй улсуудын хооронд хүндэтгэх шалтгаангүйгээр алагчлах хэрэгсэл, эсхүл олон улсын худалдаанд далд хязгаарлалтын хэлбэрээр хэрэглэхгүй байх нөхцөлийг хангасан бол энэхүү хэлэлцээрийн заалтууд нь аль нэг Тал дараах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэхэд саад болохгүй:

- (a) олон нийтийн ёс суртахууныг хамгаалахад шаардлагатай;
- (b) хүн, амьтан, эсхүл ургамлын амьдрал, эсхүл эрүүл мэндийг хамгаалахад шаардлагатай;
- (c) алт, эсхүл мөнгийг импортлох, экспортлоход холбогдох;
- (d) 1994 оны ТХЕХ-ийн 2 дугаар зүйлийн 4 дэх хэсэг болон 17 дугаар зүйлийн дагуу үйл ажиллагаа явуулж буй дангаар ноёрхогчийн эсрэг гаалийн хууль, патент, барааны тэмдэг, зохиогчийн эрхийг хамгаалах болон хууран мэхлэх хэв заншлаас урьдчилан сэргийлэх зэргийг оролцуулан энэхүү Хэлэлцээрийн заалтуудтай нийцсэн хууль тогтоомжийг дагаж мөрдөхөд шаардлагатай;
- (e) хоригдлуудын үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнтэй холбогдсон арга хэмжээ;
- (f) уран сайхны, түүх, археологийн ховор үндэсний баялгийг хамгаалах зорилгоор авах;
- (g) хэрэв тухайн арга хэмжээг дотоодын үйлдвэрлэл, эсхүл хэрэглээг хязгаарлахтай уялдуулан авсан бол байгалийн шавхагдах нөөцийг хэвээр хадгалахтай холбогдсон арга хэмжээ;
- (h) ДХБ-д өргөн мэдүүлсэн шаардлагад нийцсэн, ДХБ-аас зөвшөөрөгдөөгүй бус, эсхүл ДХБ-д гэрээг танилцуулж ДХБ-аас зөвшөөрөгдөөгүй бус засгийн газар хоорондын түүхий эдийн гэрээний үүргийг биелүүлэх зорилгоор хэрэгжүүлж буй;
- (i) засгийн газрын тогтворжуулах төлөвлөгөөний хүрээнд дотоодын түүхий эдийн үнийг дэлхийн зах зээлийн үнээс доогуур байх үед дотоодын үйлдвэрийг шаардлагатай түүхий эдээр хангах үүднээс дотоодын түүхий эдийн экспортод хязгаарлалт тавихтай холбогдсон арга хэмжээ; энэхүү хязгаарлалт нь тухайн дотоодын үйлдвэрийг хамгаалах, эсхүл экспортыг нэмэгдүүлэх зорилгогүй байх бөгөөд 1994 оны ТХЕХ-ийн үл ялгаварлах зарчмыг зөрчөөгүй байх нөхцөлийг хангасан байна;
- (j) нийтээр, эсхүл орон нутагт хомсдол үүссэн барааг олж авах, хуваарилахад зайлшгүй шаардагдах; энэхүү арга хэмжээ нь Талууд тухайн барааны олон улсын нийлүүлэлтээс шударга, тэнцүү хувь хүртэх эрхтэй гэсэн зарчимд

нийцсэн байх ёстой бөгөөд эдгээр арга хэмжээ нь энэхүү Хэлэлцээрийн бусад заалтуудтай зөрчилдөж байвал уг арга хэмжээг бий болгосон нөхцөл байдал арилмагц даруй зогсооно.

2. Талууд энэхүү зүйлийн хүрээнд авч хэрэгжүүлсэн арга хэмжээ болон тэдгээрийг дуусгавар болгосон тухай бие биедээ боломжит хэмжээнд мэдээлнэ.

17 дугаар зүйл

Аюулгүй байдлын үндэслэлээр үл хамаарах

Энэхүү Хэлэлцээрийн заалтууд нь:

- (a) задруулснаар аюулгүй байдлын нэн чухал ашиг сонирхолд нь харшлах аливаа мэдээллээр хангахыг аль нэг Талаас шаардахгүй; эсхүл
- (b) аюулгүй байдлын эн тэргүүний ашиг сонирхлоо хамгаалахад шаардлагатай гэж үзсэн аливаа үйлдэл хийхэд нь аль нэг Талд саад болохгүй:
 - (i) цөмийн зэвсэг үйлдвэрлэхэд ордог материалтай холбогдох;
 - (ii) зэвсэг, техник, түүний сэлбэг хэрэгсэл болон цэрэг дайны зориулалтаар шууд буюу шууд бус байдлаар нийлүүлэх бараа, материалын худалдаатай холбогдох;
 - (iii) дайн, эсхүл олон улсын харилцаан дахь бусад онцгой байдал бүхий үед авсан арга хэмжээ; эсхүл
- (c) энх тайван, аюулгүй байдлыг тогтоох тухай Нэгдсэн Үндэстний Байгууллагын дүрмээр хүлээсэн үүргээ биелүүлэх хүрээнд аливаа үйлдэл хийхэд аль нэг Талд саад болохгүй.

18 дугаар зүйл

Төлбөрийн тэнцлийг хангах зорилгоор хэрэгжүүлэх хязгаарлалт

1. Аль нэг Талд төлбөрийн тэнцэл болон гадаад санхүүгийн ноцтой хүндрэл учирсан, эсхүл учирч болзошгүй бол 1994 оны ТХЕХ-ийн 12 дугаар зүйл, 1994 оны ТХЕХ-ийн төлбөрийн тэнцэлтэй холбогдсон заалтын тухай харилцан ойлголцлын баримт бичгийн дагуу импортыг хязгаарлах арга хэмжээ хэрэгжүүлж болно. Тухайн хязгаарлалтын арга хэмжээ нь Олон улсын валютын сангийн тухай хэлэлцээрт нийцүүлнэ.

2. Тухайн арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх гэж буй Тал нь төлбөрийн тэнцлийг хамгаалах арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэх тухай болон хэрэгжүүлэх, цуцлах хугацааны талаар нөгөө Талдаа мэдэгдэнэ.

3. Энэ зүйлийн 1 дүгээр хэсгийн дагуу хязгаарлалтын арга хэмжээ хэрэгжүүлсэн, эсхүл үргэлжлүүлэн хэрэгжүүлсэн тохиолдолд, тухайн арга хэмжээг авч хэрэгжүүлсэн Тал Хамтарсан хорооны зөвлөгөөнийг хязгаарлалтын арга хэмжээг хэлэлцэх зорилгоор яаралтай зохион байгуулна. Зөвлөгөөнөөр хязгаарлалтын арга хэмжээ авч хэрэгжүүлсэн Талын төлбөрийн тэнцлийн нөхцөл байдал болон энэ зүйлийн дагуу авч хэрэгжүүлсэн, эсхүл үргэлжлүүлэн авсан арга хэмжээг үнэлэх бөгөөд дараах зүйлсийг харгалзан үзнэ:

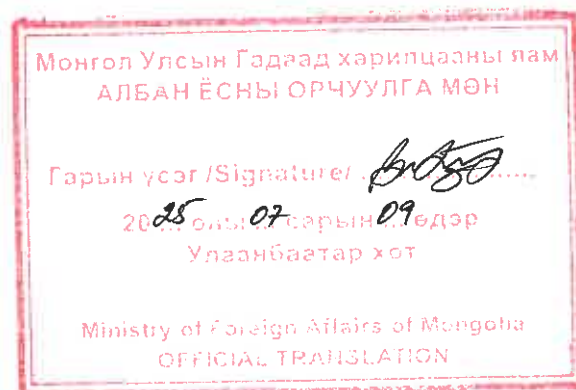
- (a) төлбөрийн тэнцлийн хүндрэл бэрхшээлийн шинж чанар, цар хүрээ;
- (b) эдгээр хязгаарлалтын арга хэмжээний нөгөө Талын эдийн засагт үзүүлэх боломжит нөлөө;
- (c) залруулах боломжит арга хэмжээний бусад хувилбар.

Зөвлөгөөнөөр хязгаарлалтын аливаа арга хэмжээ нь 1994 оны ТХЕХ-ийн 12 дугаар зүйлд нийцэж байгаа эсэхийг хэлэлцэнэ.

19 дүгээр зүйл

Худалдааны хохирлыг арилгах арга хэмжээ

1. Талууд нийтлэг хамгаалалтын, демпингийн эсрэг болон татаасны эсрэг хариу арга хэмжээг ДХБ-ын хэлэлцээрийн Хавсралт 1А-д заасан 1994 оны ТХЕХ-ийн 19 болон 6 дугаар зүйлийн нөхцөлүүд, Хамгаалалтын арга хэмжээний тухай хэлэлцээр, 1994 оны ТХЕХ-ийн 6 дугаар зүйлийг хэрэгжүүлэх тухай хэлэлцээр, Татаас болон хариу арга хэмжээний тухай хэлэлцээр, ДХБ-ын хэлэлцээрийн 1А хавсралтад тусгагдсаны дагуу хэрэгжүүлнэ.
2. Нийтлэг хамгаалалтын, демпингийн эсрэг болон татаасны эсрэг арга хэмжээний мөрдөн шалгалт, эдгээр арга хэмжээнээс тойрч гарах оролдлогын эсрэг зэрэг бусад холбогдох арга хэмжээг Монгол Улсаас авч хэрэгжүүлэхдээ ЕАЭЗХ-ны эсрэг бүхэлд нь бус гишүүн тус бүрээр авч үзэх бөгөөд ЕАЭЗХ-ноос оруулж буй импортыг бүхэлд нь нэг гэж тооцон демпингийн эсрэг, саармагжуулах болон нийтлэг хамгаалалтын арга хэмжээ, тойрч гарах оролдлогын эсрэг арга хэмжээг авч хэрэгжүүлэхгүй.

3. Демпингийн эсрэг болон татаасны эсрэг хариу татвар ногдуулахтай холбоотой мөрдөн шалгах ажиллагаа эхлүүлэх гэж буй Тал нь мөрдөн шалгах ажиллагааг эхлэхээс 15 (арван тав)-аас доошгүй хоногийн өмнө мөрдөн шалгах ажиллагааг эхлүүлэх өргөдөл хүлээн авсан тухайгаа нөгөө Талдаа бичгээр мэдэгдэнэ.
4. Нийтлэг хамгаалалтын арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэхээр төлөвлөж буй Тал нь нөгөө Талдаа мөрдөн шалгах ажиллагааг эхлүүлэхтэй холбоотой бүх мэдээлэл, мөрдөн шалгалтын урьдчилсан болон эцсийн дүгнэлтийн талаар нэн даруй бичгээр мэдэгдэнэ.
5. Аль нэг Тал бичгээр хүсэлт гаргасан даруйд Талууд демпингийн эсрэг, татаасны эсрэг болон нийтлэг хамгаалалтын арга хэмжээг хэрэгжүүлэхтэй холбоотой асуудлаар зөвлөлдөж болно. Энэхүү зөвлөлдөх уулзалтыг бичгээр ирүүлсэн хүсэлтийг хүлээн авснаас хойш 30 (гуч) хоногийн дотор боломжит хурдан хугацаанд зохион байгуулна. Ийнхүү зөвлөлдөх нь Талуудыг демпингийн эсрэг, татаасны эсрэг хариу татвар, эсхүл нийтлэг хамгаалалтын арга хэмжээний мөрдөн шалгалтыг эхлүүлэхэд саад болохгүй бөгөөд мөрдөн шалгалтын ажиллагааг зогсоохгүй.

20 дугаар зүйл
Маргаан шийдвэрлэх

Энэхүү хэлэлцээрийг тайлбарлах ба/эсхүл хэрэглэхтэй холбогдон үүссэн Талууд хоорондын аливаа маргааныг энэхүү хэлэлцээрийн Хавсралт 4 "Маргаан шийдвэрлэх"-д заасан дүрэм, журмын дагуу шийдвэрлэнэ.

21 дүгээр зүйл
Ил тод байдал болон мэдээлэл солилцох

1. Тал тус бүр энэхүү хэлэлцээрт хамаарах аливаа асуудалд холбогдох нийтээр дагаж мөрдөх хууль болон журам, олон улсын гэрээг хүчин төгөлдөр болохоос нь өмнө буюу хүчин төгөлдөр болох үед дотоодын хууль, журмын дагуу нийтлэх, эсхүл боломжтой бол цахим болон бусад хэлбэрээр нийтэд ил болгоно.
2. Тал тус бүр энэхүү хэлэлцээрийн хэрэгжилтэд ноцтой нөлөөлөх, эсхүл энэхүү хэлэлцээрийг хэрэгжүүлэх хүрээнд нөгөө Талын ашиг сонирхолд ихээхэн нөлөө үзүүлж болзошгүй гэж үзэх аливаа арга хэмжээний талаар аль болох боломжит хэмжээнд нөгөө Талд мэдэгдэнэ.

22 дугаар зүйл
Нууц мэдээлэл

1. Тал тус бүр энэхүү хэлэлцээрийн дагуу нөгөө Талаас өгсөн мэдээллийн нууцлалыг дотоодын холбогдох хууль, журмын дагуу хамгаална.
2. Хэрэв задруулсан тохиолдолд хууль сахиулах үйл ажиллагаанд саад учруулах, эсхүл Хэлэлцээрийн талын хууль болон журмаар задруулахыг хориглосон эсхүл хязгаарласан, эсхүл нийтийн ашиг сонирхолд харшлах, эсхүл төрийн болон хувийн аж ахуйн нэгж, тодорхой хуулийн этгээд (аливаа эдийн засгийн оператор)-ийн хууль ёсны арилжааны ашиг сонирхолд хохирол учруулах мэдээллийг өгөх, эсхүл түүнд хандах боломжоор хангах үүргийг аль ч Тал энэхүү Хэлэлцээрийн хүрээнд хүлээхгүй.

23 дугаар зүйл
Цахим худалдаа

1. Энэхүү зүйл нь Хэлэлцээрийн аль нэг Талын цахим худалдаанд нөлөөлөх, шинээр хэрэгжүүлсэн, эсхүл хэрэгжүүлж буй арга хэмжээнд үйлчилнэ.
2. Талууд нь цахим худалдаанаас бий болох эдийн засгийн өсөлт, боломжууд, мөн Талуудын хоорондын худалдааны өсөлтөд эерэг нөлөө үзүүлэх цахим худалдааны шинэлэг бөгөөд динамик шинж чанар, цахим худалдаанд итгэх хэрэглэгчдийн итгэлийг нэмэгдүүлэхийн ач холбогдлыг хүлээн зөвшөөрч байна.
3. Талууд нь үр ашигтай хил дамнасан худалдааг хөнгөвчлөх зорилгоор Чөлөөт худалдааны бүс, эсхүл цахим худалдаа эрхлэгчдийн цахим худалдааны үйл ажиллагаанд зориулсан агуулахад хийгдэх гаалийн бүрдүүлэлтийн үйл явцыг оновчтой болгох, хялбарчлахыг эрмэлзэнэ.
4. Талууд нь цахим худалдаанд шаардлагагүй зохицуулалтын дарамтаас зайлсхийх нь ач холбогдолтой болохыг хүлээн зөвшөөрч байна.
5. Талуудын хууль тогтоомжид өөрөөр заагаагүй бол цахим гарын үсэг нь цахим бус гарын үсэгтэй адил хууль ёсны бөгөөд хүчин төгөлдөр үйлчлэхийг Талууд үгүйсгэхгүй. Энэхүү заалтыг илүү тодорхой болгох үүднээс, энэ заалтад дурдсан цахим гарын үсэг нь аль нэг Талын хууль болон журмаар тогтоосон хууль зүйн шаардлагад нийцсэн байна.

6. Талууд холбогдох тохиолдолд цахим гарын үсгийг харилцан хүлээн зөвшөөрөхийг эрмэлзэнэ.
7. Тал тус бүр нь Талуудын хоорондын худалдаанд холбогдох баримт бичгүүдийг цахим хэлбэрээр нийтэд нээлттэй болгохыг эрмэлзэнэ.
8. Талууд цахим худалдааны хэрэглэгчдийн хувийн мэдээллийг хамгаалах нь эдийн засаг, нийгэмд үзүүлэх үр өгөөж болон цахим худалдаанд итгэх хэрэглэгчдийн итгэлийг нэмэгдүүлэхэд оруулах хувь нэмрийг хүлээн зөвшөөрч байна.
9. Талууд дотоодын хууль тогтоомж, дүрэм журмын дагуу хувийн мэдээллийг хамгаалах, түүний дотор хувийн мэдээллийг хил дамнуулан дамжуулах болон хувийн мэдээллийг хил дамнуулан дамжуулахтай холбогдох нөхцөл, шаардлагыг хангах арга хэмжээг баталж, хэрэгжүүлнэ.
10. Тал тус бүр энэхүү зүйлийн хэрэгжилтээс үүдэх аливаа асуудлаар нөгөө Тал болон Хамтарсан хороотой харилцах харилцааг хариуцах холбоо барих этгээдийг томилно.
11. Талуудын хоорондын харилцан ойлголцлыг дэмжих, эсхүл энэхүү бүлгээс үүссэн тодорхой асуудлыг шийдвэрлэх зорилгоор Хэлэлцээрийн аль нэг Тал энэхүү Хэлэлцээрийн 27 дугаар зүйл (Холбоо барих этгээд)-д заасны дагуу томилогдсон холбоо барих этгээдээр дамжуулан нөгөө Талтай зөвлөлдөх хүсэлт гаргаж болно.
12. Хэлэлцээрийн Талууд ийнхүү зөвлөлдөхөөр харилцан тохиролцсон тохиолдолд зөвлөлдөөнийг Талуудын харилцан тохиролцсон аливаа хэлбэрээр явуулж болно.

24 дүгээр зүйл

Эдийн засгийн хамтын ажиллагаа

1. Талуудын хөгжил болон чадавхын харилцан адилгүй түвшнийг харгалзан эдийн засгийн хамтын ажиллагааны ач холбогдлыг хүлээн зөвшөөрч, Талуудын харилцан ашигтай салбарт хамтын ажиллагааг өргөжүүлэхээр тохиролцсон болно.
2. Талууд эдийн засгийн хамтын ажиллагааг дэмжих, хэрэгжүүлэхдээ тус тусын Засгийн газрын байгууллагуудын хоорондын хамтын ажиллагааг болон

шаардлагатай буюу зохистой тохиолдолд Талуудын аж ахуйн нэгжүүдийн хамтын ажиллагааг дэмжиж, хөнгөвчилнө.

25 дугаар зүйл
Хавсралтууд

Энэхүү Хэлэлцээрийн Хавсралтууд нь энэхүү Хэлэлцээрийн салшгүй хэсэг болно.

26 дугаар зүйл
Хамтарсан хороо

1. Талууд нь Хэлэлцээрийн Тал бүрийн төлөөлөгчдөөс бүрдсэн Хамтарсан хороог байгуулах ба тус хороог хоёр төлөөлөгч хамтран даргалах ба нэг төлөөлөгч нь ЕАЭЗХ болон түүний гишүүн орнуудыг төлөөлж Евразийн Эдийн Засгийн Комиссын Удирдах зөвлөлийн гишүүн, нөгөө төлөөлөгч нь Монгол Улсын Эдийн засаг, хөгжлийн яам ба/эсхүл түүнийг залгамжлагч этгээд байна. Энэхүү зорилгоор зохих ёсоор эрх олгогдсон өндөр албан тушаалтнууд Талуудыг төлөөлнө.
2. Талууд Хамтарсан хорооны хуралдаан болохоос 30 (гуч)-аас ихгүй хоногийн өмнө Хамтарсан хороонд томилсон тус тусын төлөөлөгчийн талаар харилцан мэдэгдэнэ.
3. Хамтарсан хороо нь дараах чиг үүрэгтэй байна:
 - (a) энэхүү Хэлэлцээрийн хэрэгжилт, үйл ажиллагаатай холбоотой бүх асуудалд хяналт тавих, шалгах;
 - (b) Талуудын хоорондын худалдааны харилцааг цаашид хөгжүүлэх боломжийг судлах;
 - (c) энэхүү Хэлэлцээрт оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийг судалж, Талуудад хэлэлцүүлэхээр хүргүүлэх; мөн
 - (d) энэхүү Хэлэлцээрийн хамрах хүрээ, зорилгын хүрээнд Талуудаас тус Хамтарсан хороонд даалгасан Хэлэлцээрт хамаарах аливаа асуудалтай холбоотой бусад үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх.
4. Хамтарсан хороо нь чиг үүргээ хэрэгжүүлэхийн тулд байнгын, эсхүл түр дэд хороо, эсхүл ажлын хэсэг байгуулж, тодорхой асуудлаар үүрэг, чиглэл өгч ажиллуулж болно.
5. Хамтарсан хорооны бүх шийдвэр болон зөвлөмжийг Талуудын зөвшилцлөөр батална.

6. Талууд өөрөөр тохиролцоогүй бол Хамтарсан хорооны хуралдааныг дор хаяж жил тутам тухай бүр Талуудад ээлжлэн хуралдуулна.
7. Гэрээний аль нэг Талын хүсэлтээр ээлжит бус хуралдаан зохион байгуулж болно. Талууд өөрөөр тохиролцоогүй бол энэхүү хуралдааныг хүсэлтийг хүлээн авсан өдрөөс хойш аль болох 30 (гуч) хоногийн дотор Хүсэлт гаргагч Талын нутаг дэвсгэрт зохион байгуулна.
8. Талууд Хамтарсан хорооны үйл ажиллагааны дүрмийг нэгтгэн боловсруулж, Хамтарсан хорооны анхны хуралдаанаар батална.

27 дугаар зүйл
Холбоо барих этгээд

1. Энэхүү Хэлэлцээрийн үр дүнтэй хэрэгжилтийг хангах болон энэхүү Хэлэлцээрт хамаарах аливаа асуудлаар Талуудын хоорондын харилцаа холбоог дэмжихийн тулд Тал тус бүр энэхүү Хэлэлцээр хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс хойш 1 (нэг) сарын дотор холбоо барих этгээд эсхүл холбоо барих этгээдүүдийг томилж, нөгөө Талд мэдэгдэнэ. Талууд харилцах этгээдийн тухай дэлгэрэнгүй мэдээлэлд оруулсан аливаа өөрчлөлтийг нөгөө Талдаа даруй мэдэгдэнэ.
2. Талуудын холбоо барих этгээд нь дор дурдсан үүрэгтэй байна:
 - (a) нөгөө Талаас гаргасан санал эсхүл хүсэлтийг хүлээн авах;
 - (b) энэхүү хэсгийн (a) заалтад дурдсан санал, хүсэлтэд хариу өгөх бөгөөд шаардлагатай тохиолдолд тухайн Талын холбогдох бусад эрх бүхий байгууллагуудтай хамтран ажиллана.
3. Энэхүү зүйлийн 1 болон 2 дугаар хэсэг нь Талуудын бизнесийн салбаруудаас нөгөө Талын холбогдох эрх бүхий байгууллагатай шууд холбоо барихыг хориглох буюу хязгаарлахгүй.
4. Нэг Талын хүсэлтээр нөгөө Талын холбоо барих этгээд эсхүл холбоо барих этгээдүүд нь Талуудын хоорондын худалдаанд нөлөөлж болзошгүй асуудлыг хариуцаж буй албан байгууллага эсхүл албан тушаалтныг тодорхойлон, харилцаа холбоо явуулахад шаардагдах дэмжлэгийг үзүүлнэ.

28 дугаар зүйл
Хэлэлцээрийн хүчинтэй хугацаа, Хэлэлцээрээс гарах болон цуцлах

1. Энэхүү Хэлэлцээр нь 3 (гурван) жилийн хугацаанд хүчинтэй байх бөгөөд Талууд өөрөөр тохиролцоогүй бол Хэлэлцээрийг дахин 3 (гурван) жилийн хугацаагаар сунгасанд тооцно.
2. Энэхүү Хэлэлцээр хүчин төгөлдөр мөрдөгдөж эхэлсэн эхний гурван жилийн хугацаа дууссанаас хойш нэг жилийн дотор Талуудын хоорондын худалдааны ихэнх хэсэгт хамаарах татварыг болон худалдааны бусад хязгаарлалтыг арилгах, худалдааг хөнгөвчлөх зорилгоор энэхүү Хэлэлцээрийг хянан үзнэ.
3. Тал тус бүр энэхүү Хэлэлцээрийг цуцлах тухай мэдэгдлийг нөгөө Талдаа мэдэгдэж энэхүү Хэлэлцээрийг цуцалж болно. Энэхүү мэдэгдлийг хүлээн авагч Тал хүлээн авсан сараас хойш 13 дахь сарын эхний өдрөөс энэхүү Хэлэлцээр хүчингүй болно.
4. Энэхүү Хэлэлцээр нь ЕАЭЗХ-ны Хэлэлцээрээс гарсан ЕАЭЗХ-ны гишүүн аливаа орны хувьд ЕАЭЗХ-ны Хэлэлцээрээс гарсан өдрөөс эхлэн хүчин төгөлдөр бус болно. Евразийн эдийн засгийн комисс нь ийнхүү ЕАЭЗХ-ны Хэлэлцээрээс гарах тухай асуудал хүчин төгөлдөр үйлчилж эхлэх өдрөөс 6 (зургаан) сарын өмнө Монгол Улсад мэдэгдэх үүрэгтэй. Талууд ЕАЭЗХ-ны Хэлэлцээрээс гарсан асуудал энэхүү Хэлэлцээрт хэрхэн нөлөөлөх асуудлыг хэлэлцэх зорилгоор зөвлөлдөнө.

29 дүгээр зүйл
Нэмэлт өөрчлөлт

1. Талууд бичгээр тохиролцсоны дагуу энэхүү Хэлэлцээрт нэмэлт, өөрчлөлт оруулж болно.
2. Энэхүү Хэлэлцээрийн нэмэлт, өөрчлөлтүүд нь энэхүү Хэлэлцээрийн салшгүй хэсэг байна. Мөн энэхүү Хэлэлцээрийн нэмэлт, өөрчлөлтийг тусад нь протокол хэлбэрээр үйлдэж, энэхүү Хэлэлцээрийн 31 дүгээр зүйлд заасны дагуу хүчин төгөлдөр болно.
3. Хэрэв энэхүү Хэлэлцээрт тусгагдсан ДХБ-ын хэлэлцээр эсхүл Талуудын нэгдэн орсон бусад хэлэлцээрийн аль нэг заалтад өөрчлөлт орсон бол Талууд энэхүү Хэлэлцээрт холбогдох өөрчлөлт оруулах эсэх талаар зөвлөлдөнө.

30 дугаар зүйл
ЕАЭЗХ-нд шинээр гишүүн улс элсэх

1. ЕАЭЗХ-нд шинээр элссэн гишүүн улс нь Талуудын харилцан зөвшөөрсний дагуу энэхүү Хэлэлцээрт нэгдэн орно. Энэхүү Хэлэлцээрт нэгдэн орсныг нэмэлт протоколоор баталгаажуулна.
2. ЕАЭЗХ нь аливаа гуравдагч улсад ЕАЭЗХ-д элсэх нэр дэвшигч улсын статус олгосон, түүнчлэн ЕАЭЗХ-д элссэн талаар Монгол Улсад нэн даруй бичгээр мэдэгдэнэ.

31 дүгээр зүйл
Хүчин төгөлдөр болох

Энэхүү Хэлэлцээр нь ЕАЭЗХ, ЕАЭЗХ-ны гишүүн болон Монгол Улс энэхүү Хэлэлцээр хүчин төгөлдөр болоход шаардлагатай дотоодын хууль тогтоомжийн шаардлагыг биелүүлсэн тухай эцсийн мэдэгдлийг бичгээр хүлээн авснаас хойш жар (60) хоногийн дараа хүчин төгөлдөр болно. Тус мэдэгдлийг Евразийн Эдийн Засгийн Комисс болон Монгол Улс дипломат шугамаар солилцоно.

Дээрхийг нотолж, Талуудын зохих ёсоор эрх олгогдсон төлөөлөгчид энэхүү Хэлэлцээрт гарын үсэг зурав.

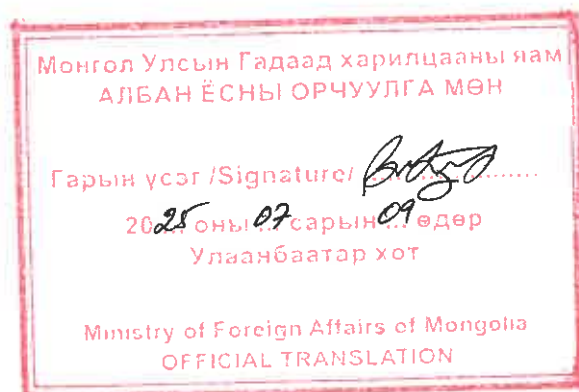
Энэхүү Хэлэлцээрийг Минск хотноо 2025 оны 06 дугаар сарын 27-ны өдөр англи хэлээр тус бүр хоёр хувь үйлдсэн бөгөөд эдгээр эх бичвэр адил хүчинтэй.

Бүгд Найрамдах Армен Улсыг
төлөөлж

Монгол Улсыг төлөөлж

Бүгд Найрамдах Беларусь Улсыг
төлөөлж

Бүгд Найрамдах Казахстан Улсыг
төлөөлж

Бүгд Найрамдах Киргиз Улсыг
төлөөлж

Оросын Холбооны Улсыг
төлөөлж

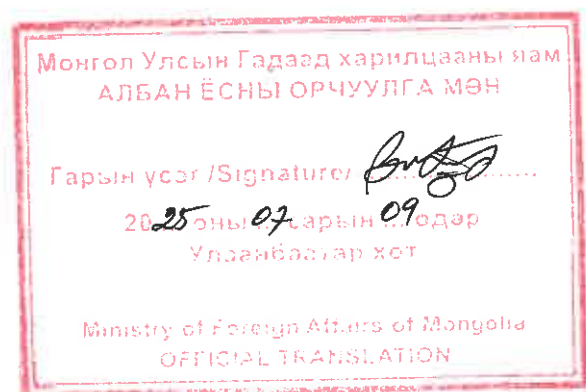

ХАВСРАЛТ 1
ЕВРАЗИЙН ЭДИЙН ЗАСГИЙН ХОЛБООНЫ ТАРИФЫН ЖАГСААЛТ

Энэхүү Хавсралтын зорилгоор “БТКУС-ийн код”, “Барааны бичиглэл” нь Евразийн эдийн засгийн холбооны хувьд 2022 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдөр үйлчилж буй Уялдуулсан системийн жагсаалтыг үндэслэсэн болно.

Энэ Хавсралтад заасан зохих гарал үүсэлтэй бараанд аль нэг Тал ногдуулсан гаалийн татварын хувь хэмжээ Талууд тохиролцон энэ Хавсралтын 4 дүгээр баганад заасан холбогдох хувь хэмжээнээс ихгүй байна.

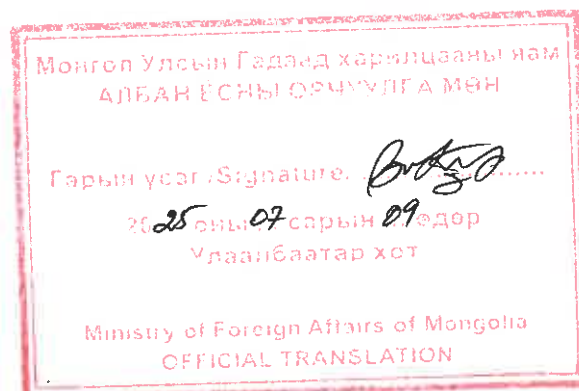
No.	УС-ийн код	Барааны бичиглэл	Хөнгөлөлттэй тарифын хувь хэмжээ
1	2	3	4
1	0201 20	- Ястай нь хэсэглэсэн бусад мах:	0%
2	0201 30	- Ясгүй:	0%
3	0202 20	- Ястай нь хэсэглэсэн бусад мах:	0%
4	0202 30	- Ясгүй:	0%
5	0204 10	- Хурганы шинэ эсвэл хөргөсөн гулууз болон өрөөл	0%
6	0204 21	-- Гулууз болон өрөөл	0%
7	0204 22	-- Ястай бусад хэсэг	0%
8	0204 23	-- Ясгүй	0%
9	0204 41	-- Гулууз болон өрөөл	0%
10	0204 42	-- Ястай бусад хэсэг	0%
11	0204 50	- Ямааны мах	0%
12	0205 00	Адуу, илжиг, луус эсвэл хөдий луусын шинэ, хөргөсөн эсвэл хөлдүү мах.	0%
13	0206 10	- Үхрийн шинэ эсвэл хөргөсөн	0%
14	0206 21	-- Хэл	0%
15	0206 29	-- Бусад	0%
16	0206 41	-- Элэг	0%
17	0206 80	- Шинэ эсвэл хөргөсөн бусад	0%
18	0206 90	- Хөлдүү, бусад	0%
19	0208 90	- Бусад:	0%
20	0210 11	-- Гуя, хаа болон тэдгээрийн ястай хэсэглэсэн мах	0%

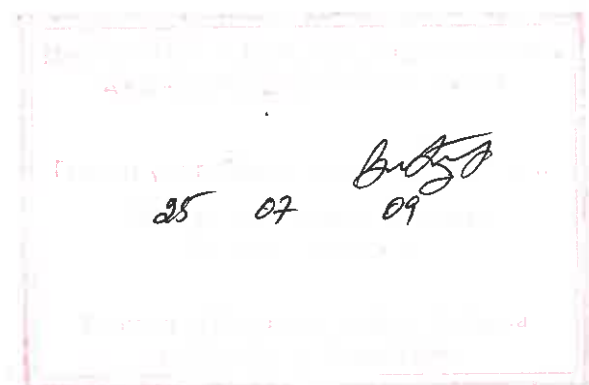
21	0210 12	-- Өвчүү болон тэдгээрийн хэсэг	0%
22	0210 20	- үхрийн мах	0%
23	0210 99	-- Бусад	0%
24	0403 90	- Бусад:	0%
25	0405 90	- Бусад	0%
26	0406 90	- Бусад бяслаг	Үндэсний нэн тааламжтай нөхцөлөөс 50% бууруулах
27	0409 00	Зөгийн цэвэр бал.	0%
28	0410 90	-- Бусад	0%
29	0504 00	Мал амьтны (загаснаас бусад) шинэ, хөргөсөн, хөлдөөсөн, давсалсан, давсны уусмалд хадгалсан, хатаасан, утсан бүтэн эсвэл хэсэглэсэн өлөн гэдэс, давсаг, гузээ.	0%
30	0505 90	- Бусад	0%
31	0506 10	- Оссеин болон хүчлээр боловсруулсан яс	0%
32	0506 90	- Бусад:	0%
33	0507 90	- Бусад:	0%
34	0510 00	Цайвар бойшил, минж, мануул болон хүдрийн заар; цох; хатаасан эсвэл хатаагаагүй цөс; эмийн үйлдвэрлэлд хэрэглэгддэг шинэ, хөргөсөн, хөлдүү эсвэл бусад байдлаар түр хадгалсан булчирхай болон амьтны гаралтай бусад бүтээгдэхүүн.	0%
35	0511 99	-- Бусад:	0%
36	0704 90	- Бусад:	0%
37	0710 10	- Төмс	0%
38	0710 80	- Бусад ногоо	0%
39	0712 39	-- Бусад	0%
40	0712 90	- Бусад ногоо; холимог ногоо	0%
41	0810 90	- Бусад	0%
42	0811 90	- Бусад	0%
43	1003 90	- Бусад:	0%
44	1502 10	- Өөхөн тос	0%
45	1502 90	- Бусад	0%

46	1506 00	Мал, амьтны гаралтай, цэвэршүүлсэн эсвэл цэвэршүүлээгүй, гэхдээ химийн хувиргалт хийгээгүй бусад өөх, тос, түүний фракц.	0%
47	1514 19	-- Бусад	0%
48	1514 91	-- Боловсруулаагүй эх тос	0%
49	1515 90	- Бусад	0%
50	1516 10	- Мал амьтны өөх, тос, эдгээрийн фракц	0%
51	1601 00	Мах, дайвар мах эсвэл цус эсвэл шавжаар хийсэн хиам болон түүнтэй төстэй бүтээгдэхүүн; тэдгээрээр хийсэн хүнсний бэлдмэл.	0%
52	1602 10	- Нэгэн төрлийн болгосон бэлдмэл	0%
53	1602 20	- Амьтны элгээр хийсэн бүтээгдэхүүн	0%
54	1602 50	- Үхрийн махан	0%
55	1602 90	- Бусад (аливаа амьтны цусаар хийсэн бэлдмэл орно)	0%
56	1604 19	-- Бусад	0%
57	1704 90	- Бусад:	0%
58	1806 90	- Бусад	0%
59	1902 11	-- Өндөгний найрлагатай	0%
60	1902 19	-- Бусад	0%
61	1902 30	- Бусад тоймлогчийн зүйлс	0%
62	2007 10	- Нэгэн төрлийн болгосон бэлдмэл	0%
63	2007 91	-- Жүржийн төрлийн жимсний	0%
64	2007 99	-- Бусад	0%
65	2009 71	-- Бриксийн утга нь 20-иос ихгүй байх	0%
66	2009 89	-- Бусад	0%
67	2009 90	- Холимог шүүс	0%
68	2104 10	- Шөлтэй бэлэн хоол эсвэл тунгалаг шөл, тэдгээрийг хийх бэлдмэл	0%
69	2106 10	- Уурагт концентрат болон хэлбэржүүлсэн уурагт бодис	0%
70	2106 90	- Бусад:	0%

71	2202 10	- Саахар эсвэл амт, үнэр оруулагч бусад бодисын хольцтой ус, байгалийн эсвэл хиймэл рашаан, хийжүүлсэн ус	0%
72	2202 99	-- Бусад	0%
73	2203 00	Амуугаар исгэсэн шар айраг	Үндэсний нэн тааламжтай нөхцөлөөс 25% бууруулах
74	2208 20	- Усан үзмийн дарс эсвэл усан үзмийн шахдасыг нэрж гаргаж авсан архины зүйлс:	0%
75	2208 30	- Виски:	0%
76	2208 60	- Цагаан архи:	Үндэсний нэн тааламжтай нөхцөлөөс 25% бууруулах
77	2208 90	- Бусад:	0%
78	2301 10	- Мах эсвэл дайвар махны гурил, буталмал болон хорголж; шахдас	0%
79	2302 30	- Улаанбуудайн	0%
80	2309 10	- Муур, нохойны жижиглэн худалдаалахаар савласан хоол	0%
81	2309 90	- Бусад	0%
82	2501 00	Тоосжилтыг дарах, бөөгнөрөлтөөс хамгаалах бодис нэмсэн эсвэл нэмээгүй, усанд уусгасан эсвэл уусгаагүй давс (хүнсний болон хүнсний биш), цэвэр хлорт натри; далайн шорвог ус.	0%
83	2529 21	-- Жингийн 97% буюу түүнээс бага хэсэгт фторт кальци агуулсан:	0%
84	2529 22	-- Жингийн 97%-иас их фторт кальци агуулсан:	0%
85	2603 00	Зэсийн хүдэр болон баяжмал.	0%
86	2609 00	Цагаан тугалганы хүдэр болон баяжмал.	0%
87	2611 00	Гянт болдын хүдэр болон баяжмал.	0%
88	2613 90	- Бусад:	0%

	3101 00	Химийн боловсруулалт хийгдсэн эсвэл хийгдээгүй, хольсон буюу холиогүй, ургамал, мал амьтны гаралтай бордоо; ургамал, мал амьтны гаралтай бүтээгдэхүүнийг холих, химийн боловсруулалт хийх аргаар гаргаж авсан бордоо.	0%
89			
90	3304 10	- Уруулын гоо сайхны бэлдмэл	0%
91	3304 30	- Гар, хөлийн хумс заслын бэлдмэл	0%
92	3304 99	-- Бусад	0%
93	3305 10	- Шампунь	0%
94	3305 90	- Бусад	0%
95	3306 10	- Шүд цэвэрлэгээний бэлдмэл	0%
96	3401 20	- Бусад хэлбэрийн саван	0%
97	3402 50	- Жижиглэн худалдаалах зориулалтаар савласан бэлдмэл:	0%
	3503 00	Гадаргуугийн боловсруулалт хийсэн эсвэл хийгээгүй, өнгө будаг оруулсан буюу оруулаагүй, тэгш өнцөгт (квадрат орно) хуудас хэлбэрийн желатин болон желатины уламжлал; загасны цавуу; Зүйл 35.01-д заасан ээдэмцрийн цавуунаас бусад мал амьтны гаралтай бусад цавуу.	0%
98			
99	3926 90	- Бусад	0%
	4101 20	- Үхрийн эсвэл адууны, ширхэг нь энгийн хатаасан байдлаар 8 кг-аас, давсалж-хатаасан байдлаар 10 кг-аас, шинэ, давсалсан-нойтон эсвэл бусад аргаар чанарын хамгаалалт хийсэн байдлаар 16 кг-аас ихгүй жинтэй, бүтэн, хавтгайгаар зүсээгүй арьс, шир:	0%
100			
101	4101 50	- 16 кг-аас дээш жинтэй бүтэн шир:	0%
102	4101 90	- Бусад (түүнчлэн сүүл, зоо болон хэвлийн хэсгийн арьс орно):	0%
103	4102 10	- Үс ноостой арьс:	0%
104	4102 21	-- Гандсан	0%
105	4102 29	-- Бусад	0%
106	4103 90	- Бусад:	0%
107	4104 11	-- Бүтэн, хавтгайгаар зүсээгүй; өнгөн хуулдас:	0%
108	4104 19	-- Бусад:	0%

Монгол Улсын Гадаад харилцааны яам
АЛБАН ЁСНЫ ОРЧУУЛГА МӨН

Гарын үсэг /Signature/

2025 оны 07 сарын 09 өдөр
Улаанбаатар хот

Ministry of Foreign Affairs of Mongolia
OFFICIAL TRANSLATION

109	4104 41	-- Бүтэн, хавтгайгаар зүсээгүй; өнгөн хуулдас:	0%
110	4104 49	-- Бусад:	0%
111	4105 10	- Нойтон байдалтай (хром идээлэг хийсэн арьс орно)	0%
112	4105 30	- Хуурай байдалтай (идээлж- хатаасан)	0%
113	4106 21	-- Нойтон байдалтай (хром идээлэг хийсэн арьс орно)	0%
114	4106 22	-- Хуурай байдалтай (идээлж- хатаасан)	0%
115	4106 91	-- Нойтон байдалтай (хром идээлэг хийсэн арьс шир орно)	0%
116	4107 11	-- Бүтэн, хавтгайгаар зүсээгүй:	0%
117	4107 12	-- Өнгөн хуулдас:	0%
118	4107 99	-- Бусад:	0%
119	4112 00	Хонь эсвэл хурганы арьсыг идээлэх буюу идээлж-хатаах боловсруулалт хийсний дараахь цаашдын боловсруулалт хийсэн (элдэж-зөөлрүүлсэн савхи орно), үс ноосгүй, хавтгайгаар зүссэн (хуулдас) эсвэл зүсээгүй (бүтэн), Зүйл 41.14-т зааснаас бусад савхи.	0%
120	4113 10	- Ямаа эсвэл ишигний	0%
121	4114 10	- Илгэн савхи (хиймэл илгэн савхи орно):	0%
122	4201 00	Мал, амьтны зориулалттай бүх төрлийн материалаар хийсэн эмээлийн хэрэгсэл болон тоног хэрэгсэл (жолоо, цулбуур, олонцог, хошуувч, тохом, богц, нэмнээ болон тэдгээртэй төстэй зүйлс).	0%
123	4202 11	-- Гадна тал нь савхин эсвэл хиймэл савхин	0%
124	4202 12	-- Гадна тал нь хуванцар эсвэл нэхмэл материалаар хийгдсэн	0%
125	4202 19	-- Бусад	0%
126	4202 21	-- Гадна тал нь савхин эсвэл хиймэл савхин	0%
127	4202 22	-- Гадна тал нь хуванцар хуудсан эсвэл нэхмэлийн материалан	0%
128	4202 29	-- Бусад	0%

Монгол Улсын Гадаад харилцааны яам
АЛБАН ЁСНЫ ОРЧУУЛГА МӨН

Гарын үсэг /Signature/

2025 оны 07 сарын 09 өдөр
Улаанбаатар хот

Ministry of Foreign Affairs of Mongolia
OFFICIAL TRANSLATION

129	4202 31	-- Гадна тал нь савхин эсвэл хиймэл савхин	0%
130	4202 32	-- Гадна тал нь хуванцар хуудсан эсвэл нэхмэлийн материалаар хийгдсэн	0%
131	4202 39	-- Бусад	0%
132	4202 91	-- Гадна тал нь савхин эсвэл хиймэл савхин	0%
133	4202 92	-- Гадна тал нь хуванцар хуудсан эсвэл нэхмэлийн материалан	0%
134	4202 99	-- Бусад	0%
135	4203 10	- Хувцас:	0%
136	4203 21	-- Биеийн тамирын зориулалтаар тусгайлан хийсэн	0%
137	4203 29	-- Бусад	0%
138	4203 30	- Бүс, тэлээ, дайз	0%
139	4203 40	- Хувцасны бусад тоног, хэрэглэл	0%
140	4205 00	Савхи, шир эсвэл хиймэл савхи, ширэн бусад зүйлс.	0%
141	4301 80	- Бусад үслэг бүтэн арьс, толгой, сүүл, савартай эсвэл үгүй:	0%
142	4301 90	- Үслэг эдлэлийн зорилгоор ашиглаж болох толгой, сүүл, савар болон бусад хэсэг болон зүссэн хэсгүүд	0%
143	4302 19	-- Бусад:	0%
144	4302 20	- Толгой, сүүл, савар болон бусад хэсгүүд эсвэл огтолсон зүйлс, эгнээгүй	0%
145	4303 10	- Хувцасны зүйлс болон хувцасны тоноглол:	0%
146	4303 90	- Бусад	0%
147	5101 11	-- Хяргасан ноос	0%
148	5101 21	-- Хяргасан ноос	0%
149	5101 29	-- Бусад	0%
150	5102 11	-- Кашмир ноолуурын чиглэлийн ямааны:	0%
151	5102 19	-- Бусад:	0%
152	5102 20	- Мал, амьтны бүдүүн үс, ноос, хялгас:	0%
153	5103 10	- Хонины ноос буюу мал, амьтны нарийн үс, ноосны самнуурын сав	0%

154	5103 20	- Хонины бусад хаягдал ноос буюу мал, амьтны нарийн үс, ноосны бусад хаягдал:	0%
155	5105 10	- Бүдүүн зүүний самнах боловсруулалт хийсэн хонины ноос	0%
156	5105 21	-- Нарийн зүүний самнах боловсруулалт хийсэн тайрмал ноос	0%
157	5105 29	-- Бусад:	0%
158	5105 31	-- Кашмир ноолуурын чиглэлийн ямааны:	0%
159	5105 39	-- Бусад:	0%
160	5105 40	- Бүдүүн эсвэл нарийн зүүний самнах боловсруулалт хийсэн мал, амьтны бүдүүн үс, ноос, хялгас	0%
161	5106 10	- Жингийн 85% буюу түүнээс их ноос агуулсан	0%
162	5106 20	- Жингийн 85%-иас бага хэсэгт ноос агуулсан	0%
163	5107 10	- Жингийн 85% буюу түүнээс их ноос агуулсан	0%
164	5107 20	- Жингийн 85%-иас бага ноос агуулсан	0%
165	5108 10	- Бүдүүн зүүний самнах боловсруулалт хийсэн	0%
166	5108 20	- Нарийн зүүний самнах боловсруулалт хийсэн	0%
167	5109 10	- Жингийн 85% эсвэл түүнээс их хэсэгт хонины ноос эсвэл мал, амьтны нарийн үс, ноос агуулсан	0%
168	5109 90	- Бусад	0%
169	5110 00	Жижиглэн худалдаалах зориулалтаар савласан эсвэл савлаагүй, мал, амьтны бүдүүн үс, ноос, хялгасан ээрмэл эсвэл адууны хялгасан ээрмэл (ороож бүдүүрүүлсэн адууны хялгасан ээрмэл орно).	0%
170	5111 11	-- Жин нь 300 г/м ² -аас ихгүй	0%
171	5111 19	-- Бусад	0%
172	5111 90	- Бусад	0%
173	5112 11	-- 200 г/м ² -аас ихгүй жинтэй	0%
174	5112 19	-- Бусад	0%

Монгол Улсын Гадаад харилцааны яам
АЛБАН ЁСНЫ ОРЧУУЛГА МӨН

Гарын үсэг /Signature/

2025 оны 07 сарын 09 өдөр
Улаанбаатар хот

Ministry of Foreign Affairs of Mongolia
OFFICIAL TRANSLATION

175	5112 90	- Бусад	0%
176	5113 00	Мал, амьтны бүдүүн үс, ноос, хялгас, адууны хялгасаар нэхсэн даавуу.	0%
177	5503 20	- Полиэфирийн	0%
178	5601 21	-- Хөвөн	0%
179	5602 10	- Шивсэн эсгий, мяндсыг нь өөр хооронд нь хэрсэн бүтээгдэхүүн	0%
180	5602 21	-- Хонины ноос эсвэл мал, амьтны нарийн үс, ноосон	0%
181	5602 90	- Бусад	0%
182	5603 94	-- 150 г/м ² -аас их жинтэй	0%
183	5605 00	Металлжуулсан ээрмэл (нэхмэлийн ээрмэлийн зориулалтаар ороож бүдүүрүүлсэн эсвэл бүдүүрүүлээгүй), утас, тууз эсвэл нунтаг хэлбэрт байгаа металлтай хослуулсан, эсвэл металлаар бүрсэн Зүйл 54.04, 54.05-д заагдсан тууз, түүнтэй төстэй зүйлс.	0%
184	5607 41	-- Холбох, боох оосор	0%
185	5701 10	- Хонины ноос эсвэл мал, амьтны нарийн үс, ноосоор нэхсэн	0%
186	5702 41	-- Хонины ноос эсвэл мал, амьтны нарийн үс, ноосон	0%
187	5702 91	-- Хонины ноос эсвэл мал, амьтны нарийн үс, ноосон	0%
188	5703 10	- Хонины ноос эсвэл мал, амьтны нарийн үс, ноосон	0%
189	5703 29	Бусад	0%
190	5704 10	- Дөрвөлжин хэлбэртэй, хамгийн ихдээ 0.3 м ² талбайтай	0%
191	5704 90	- Бусад:	0%
192	5705 00	Гүйцэд боловсруулсан эсвэл гүйцэд боловсруулаагүй бусад хивс болон бусад нэхмэл дэвсгэр.	0%
193	5801 10	- Хонины ноос эсвэл мал, амьтны нарийн үс, ноосон	0%
194	5805 00	Гүйцэд боловсруулалт хийсэн эсвэл хийгээгүй, Gobelin, Flander, Aubusson, Beauvai болон тэдгээртэй төстэй төрлийн гар нэхмэл болон оёж, хатгасан гобелен /аравчны материал/	0%

Монгол Улсын Гадаад харилцааны яам
АЛБАН ЁСНЫ ОРЧУУЛГА МӨН

Гарын үсэг /Signature/

2025 оны 09 сарын 09 өдөр
Улаанбаатар хот

Ministry of Foreign Affairs of Mongolia
OFFICIAL TRANSLATION

		(жишээлбэл: шаглаа, тоонолжин оёдол)	
195	5905 00	Хана бүрэх нэхмэл материал.	0%
196	6006 10	- Хонины эсвэл мал, амьтны үс, ноосон	0%
197	6101 90	- Нэхмэлийн бусад материалан:	0%
198	6102 10	- Хонины ноос эсвэл мал, амьтны нарийн үс, ноосон:	0%
199	6102 20	- Хөвөн	0%
200	6103 29	-- Нэхмэлийн бусад материалан:	0%
201	6103 31	-- Хонины ноос эсвэл мал, амьтны нарийн үс, ноосон:	0%
202	6103 41	-- Хонины ноос эсвэл мал, амьтны нарийн үс, ноосон	0%
203	6103 42	-- Хөвөн	0%
204	6103 49	-- Нэхмэлийн бусад материалан	0%
205	6104 29	-- Нэхмэлийн бусад материалан:	0%
206	6104 31	-- Хонины ноос эсвэл мал, амьтны нарийн үс, ноосон:	0%
207	6104 32	-- Хөвөн	0%
208	6104 41	-- Хонины ноос буюу мал, амьтны нарийн үс, ноосон:	0%
209	6104 42	-- Хөвөн	0%
210	6104 43	-- Нийлэг мяндсан	0%
211	6104 51	-- Хонины ноос эсвэл мал, амьтны нарийн үс, ноосон:	0%
212	6104 59	-- Нэхмэлийн бусад материалан	0%
213	6104 61	-- Хонины ноос эсвэл мал, амьтны нарийн үс, ноосон:	0%
214	6104 62	-- Хөвөн	0%
215	6104 69	-- Нэхмэлийн бусад материалан	0%
216	6105 10	- Хөвөн	0%
217	6105 90	- Нэхмэлийн бусад материалан:	0%
218	6106 10	- Хөвөн	0%
219	6106 20	- Химийн мяндсан	0%
220	6106 90	- Нэхмэлийн бусад материалан:	0%
221	6107 99	-- Нэхмэлийн бусад материалан	0%
222	6108 99	-- Нэхмэлийн бусад материалан	0%
223	6109 10	- Хөвөн	0%
224	6109 90	- Нэхмэлийн бусад материалан:	0%

Монгол Улсын Гадаад харилцааны яам
АЛБАН ЁСНЫ ОРЧУУЛГА МӨН

Гарын үсэг /Signature/

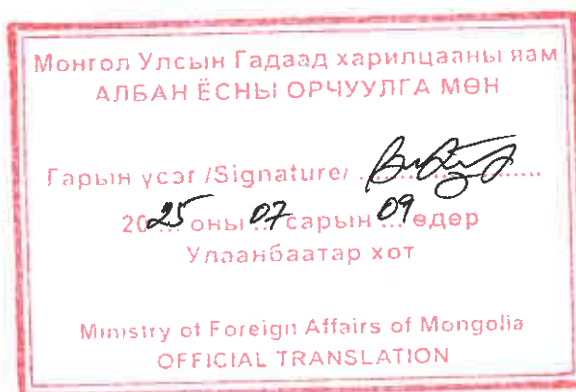
25 07 09
Улаанбаатар хот

Ministry of Foreign Affairs of Mongolia
OFFICIAL TRANSLATION

225	6110 11	-- Хонины ноосон	0%
226	6110 12	-- Кашмир ноолуурын чиглэлийн ямааны	0%
227	6110 19	-- Бусад	0%
228	6110 20	- Хөвөн	0%
229	6110 90	- Нэхмэлийн бусад материалан	0%
230	6111 20	- Хөвөн	0%
231	6111 90	- Нэхмэлийн бусад материалан:	0%
232	6112 19	-- Нэхмэлийн бусад материалан	0%
233	6113 00	Зүйл 59.03, 59.06 эсвэл 59.07-д заасан сүлжмэл материалаар хийсэн хувцас.	0%
234	6114 20	- Хөвөн	0%
235	6114 30	- Химийн мяндсан	0%
236	6114 90	- Нэхмэлийн бусад материалан:	0%
237	6115 29	-- Нэхмэлийн бусад материалан	0%
238	6115 94	-- Хонины ноос эсвэл мал, амьтны нарийн үс, ноосон:	0%
239	6115 95	-- Хөвөн	0%
240	6115 99	-- Нэхмэлийн бусад материалан	0%
241	6116 91	-- Хонины ноос эсвэл мал, амьтны нарийн үс, ноосон:	0%
242	6116 99	-- Нэхмэлийн бусад материалан	0%
243	6117 10	- Сүлжмэл шаль, ороолт, хүзүүний алчуур, толгойн алчуур, нүүрний тор (гивлүүр) болон бусад төстэй зүйлс:	0%
244	6117 80	- Бусад тоног хэрэглэл	0%
245	6117 90	- Эд анги	0%
246	6201 20	- Хонины ноосон эсвэл мал, амьтны нарийн үс, ноосон	0%
247	6201 30	- Хөвөн	0%
248	6201 90	- Нэхмэлийн бусад материалан	0%
249	6202 20	- Хонины ноосон эсвэл мал, амьтны нарийн үс, ноосон	0%
250	6202 30	- Хөвөн	0%
251	6202 90	-- Нэхмэлийн бусад материалан	0%
252	6203 11	-- Хонины ноосон эсвэл мал, амьтны нарийн үс, ноосон	0%
253	6203 19	-- Нэхмэлийн бусад материалан	0%
254	6203 31	-- Хонины ноосон эсвэл мал, амьтны нарийн үс, ноосон	0%
255	6203 32	-- Хөвөн	0%
256	6203 39	-- Нэхмэлийн бусад материалан	0%

257	6203 41	-- Хонины ноосон эсвэл мал, амьтны нарийн үс, ноосон	0%
258	6203 42	-- Хөвөн	0%
259	6203 43	-- Нийлэг мяндсан	0%
260	6203 49	-- Нэхмэлийн бусад материалан	0%
261	6204 11	-- Хонины ноосон эсвэл мал, амьтны нарийн үс, ноосон	0%
262	6204 19	-- Нэхмэлийн бусад материалан	0%
263	6204 22	-- Хөвөн даавуун	0%
264	6204 29	-- Нэхмэлийн бусад материалан	0%
265	6204 31	-- Хонины ноосон эсвэл мал, амьтны нарийн үс, ноосон	0%
266	6204 32	-- Хөвөн	0%
267	6204 39	-- Нэхмэлийн бусад материалан	0%
268	6204 41	-- Хонины ноосон эсвэл мал, амьтны нарийн үс, ноосон	0%
269	6204 42	-- Хөвөн	0%
270	6204 43	-- Нийлэг мяндсан	0%
271	6204 44	-- Хиймэл мяндсан	0%
272	6204 49	-- Нэхмэлийн бусад материалан	0%
273	6204 51	-- Хонины ноосон эсвэл мал, амьтны нарийн үс, ноосон	0%
274	6204 52	-- Хөвөн	0%
275	6204 59	-- Нэхмэлийн бусад материалан	0%
276	6204 61	-- Хонины ноосон эсвэл мал, амьтны нарийн үс, ноосон	0%
277	6204 62	-- Хөвөн	0%
278	6204 69	-- Нэхмэлийн бусад материалан	0%
279	6205 20	- Хөвөн	0%
280	6205 30	- Химийн мяндсан	0%
281	6205 90	- Нэхмэлийн бусад материалан	0%
282	6206 10	- Торгон эсвэл хаягдал торгон мяндсан	0%
283	6206 20	- Хонины ноосон эсвэл мал, амьтны нарийн үс, ноосон	0%
284	6206 30	- Хөвөн	0%
285	6206 40	- Химийн мяндсан	0%
286	6206 90	- Нэхмэлийн бусад материалан	0%
287	6207 11	-- Хөвөн	0%
288	6207 21	-- Хөвөн	0%
289	6207 99	-- Нэхмэлийн бусад материалан	0%
290	6208 21	-- Хөвөн	0%
291	6208 29	-- Нэхмэлийн бусад материалан	0%

292	6208 91	-- Хөвөн	0%
293	6208 99	-- Нэхмэлийн бусад материалан	0%
294	6210 10	- Зүйл 56.02 эсвэл 56.03-д заагдсан даавуугаар хийсэн	0%
295	6210 20	- Зүйл 62.01-д тодорхойлсон төрөл загварын оёмол бусад хувцас	0%
296	6210 30	- Зүйл 62.02-д тодорхойлсон төрөл загварын оёмол бусад хувцас	0%
297	6210 40	- Эрэгтэйчүүдийн эсвэл хөвгүүдийн бусад хувцас	0%
298	6210 50	- Эмэгтэйчүүдийн эсвэл охидын бусад хувцас	0%
299	6211 11	-- Эрэгтэйчүүдийн эсвэл хөвгүүдийн	0%
300	6211 12	-- Эмэгтэйчүүдийн эсвэл охидын	0%
301	6211 32	-- Хөвөн	0%
302	6211 39	-- Нэхмэлийн бусад материалан	0%
303	6211 42	-- Хөвөн	0%
304	6211 49	-- Нэхмэлийн бусад материалан	0%
305	6212 10	- Хөхний даруулга	0%
306	6212 20	- Бүс, бүс-агтавч	0%
307	6212 30	- Гэдэсний даруулга	0%
308	6214 10	- Торгон эсвэл хаягдал торгон мяндсан	0%
309	6214 20	- Хонины ноосон эсвэл мал, амьтны нарийн үс, ноосон	0%
310	6214 90	- Нэхмэлийн бусад материалан	0%
311	6215 90	- Нэхмэлийн бусад материалан	0%
312	6216 00	Таван хурууны, нэг хурууны эсвэл хуруу гаргаагүй оёмол бээлий.	0%
313	6217 10	- Тоног хэрэглэл	0%
314	6301 20	- Хонины ноосон эсвэл мал, амьтны нарийн үс, ноосон хөнжил (цахилгаанаар халдгаас бусад), аяны хөнжил:	0%
315	6301 90	- Бусад хөнжил ба аяны хөнжил	0%
316	6302 10	- Орны сүлжмэл даавуун цагаан хэрэглэл	0%
317	6302 21	-- Хөвөн	0%
318	6302 29	-- Нэхмэлийн бусад материалан	0%
319	6302 31	-- Хөвөн	0%
320	6302 39	-- Нэхмэлийн бусад материалан	0%

321	6302 51	-- Хөвөн	0%
322	6302 59	-- Нэхмэлийн бусад материалан	0%
323	6302 91	-- Хөвөн	0%
324	6302 99	-- Нэхмэлийн бусад материалан	0%
325	6303 12	-- Нийлэг мяндсан	0%
326	6303 19	-- Нэхмэлийн бусад материалан	0%
327	6303 99	-- Нэхмэлийн бусад материалан	0%
328	6304 11	-- Сүлжмэл	0%
329	6304 19	-- Бусад	0%
330	6304 91	-- Сүлжмэл	0%
331	6304 92	-- Хөвөн мяндсан, оёмол	0%
332	6304 99	-- Нэхмэлийн бусад материалан, оёмол	0%
333	6305 20	- Хөвөн	0%
334	6305 32	-- Дамжлагын бөөний савлагааны зориулалттай, их даацын уян шуудай	0%
335	6305 39	-- Бусад	0%
336	6305 90	- Нэхмэлийн бусад материалан	0%
337	6306 12	-- Нийлэг мяндсан	0%
338	6306 19	-- Нэхмэлийн бусад материалан	0%
339	6306 22	-- Нийлэг мяндсан	0%
340	6306 29	-- Нэхмэлийн бусад материалан	0%
341	6306 90	- Бусад	0%
342	6307 10	- Шал, сав суулга, тоос шорооны болон ижил төстэй цэвэрлэгээний алчуур	0%
343	6307 20	- Хамгаалалтын хантааз, бүслүүр	0%
344	6307 90	- Бусад	0%
345	6308 00	Жижиг хивс, аравчны материал, уран хатгамалт ширээний бүтээлэг, салфетка зэргийг хийхэд зориулсан нэхмэл материал, ээрмэл, бусад тоноглол хэрэгслийг оруулж бүрдүүлсэн эсвэл бүрдүүлээгүй жижиглэн худалдаалах зориулалтаар савласан иж бүрдэл	0%
346	6402 91	-- Богино түрийтэй (шагайнаас дээш)	0%
347	6402 99	-- Бусад	0%
348	6403 51	-- Богино түрийтэй (шагайнаас дээш)	0%

349	6403 59	-- Бусад	0%
350	6403 91	-- Богино түрийтэй (шагайнаас дээш)	0%
351	6403 99	-- Бусад	0%
352	6404 19	-- Бусад	0%
353	6404 20	- Жинхэнэ эсвэл хиймэл ширэн гадуур ултай гутал	0%
354	6405 10	- Жинхэнэ буюу хиймэл савхин түрийтэй	0%
355	6405 20	- Нэхмэл материалан түрийтэй	0%
356	6405 90	- Бусад:	0%
357	6406 90	- Бусад	0%
358	6501 00	Бүрх малгайн хэлбэр оруулаагүй, хүрээ гаргаагүй эсгий хэв, хэлбүүр болон орой; хавтгай болон бортого хэлбэрийн эсгий бэлдэц (туушид нь эсгэсэн бортого орно).	0%
359	6504 00	Янз бүрийн материалан туузыг сүлжиж эсвэл зүйж хийсэн, доторлосон буюу доторлоогүй, чимэглэсэн эсвэл чимэглээгүй бүрх малгай болон бусад малгай.	0%
360	6505 00	Сүлжмэл, торон нэхмэл, эсгий эсвэл бусад нэхмэл даавуу (гэхдээ туузаар биш)- гаар хийсэн, доторлосон эсвэл доторлоогүй, чимэглэсэн буюу чимэглээгүй бүрх малгай, бусад малгай; янз бүрийн материалаар хийсэн, доторлосон эсвэл доторлоогүй, чимэглэсэн буюу чимэглээгүй усний тор.	0%
361	6506 10	- Хамгаалалтын малгай	0%
362	6506 99	-- Бусад материалан:	0%
363	6704 19	-- Бусад	0%
364	7403 11	-- Катодын зэс болон түүний бүрдэл хэсэг	0%
365	9402 90	- Бусад	0%
366	9406 10	- Модон:	0%
367	9406 90	- Бусад:	0%

ХАВСРАЛТ 2 МОНГОЛ УЛСЫН ТАРИФЫН ЖАГСААЛТ

Энэхүү Хавсралтын зорилгоор “БТКУС-ийн код”, “Барааны бичиглэл” нь Монгол Улсын хувьд 2022 оны 01 дүгээр сарын 01-ний өдөр үйлчилж буй Уялдуулсан системийн жагсаалтыг үндэслэсэн болно.

Энэ Хавсралтад заасан зохих гарал үүсэлтэй бараанд аль нэг Тал ногдуулсан гаалийн татварын хувь хэмжээ Талууд тохиролцон энэ Хавсралтын 4 дүгээр баганад заасан холбогдох хувь хэмжээнээс ихгүй байна.

No.	УС-ийн код	Барааны бичиглэл	Хөнгөлөлттэй тарифын хувь хэмжээ
1	2	3	4
1	0203 11	-- Гулууз болон өрөөл	0%
2	0203 21	-- Гулууз болон өрөөл	0%
3	0203 29	-- Бусад	0%
4	0207 14	-- Хөлдүү, хэсэглэсэн мах болон дайвар мах	0%
5	0402 10	- Жингийн 1.5%-аас ихгүй тослогтой нунтаг, үрлэн эсвэл хатуу байдалтай	1500 тонн хүртэл 0%
6	0402 21	-- Саахар болон бусад амтлагчийн хольцгүй	1500 тонн хүртэл 0%
7	0403 20	- Йогурт	0%
8	0403 90	- Бусад:	0%
9	0404 10	- Саахар эсвэл бусад чихэрлэг амтлагчийн хольцтой эсвэл хольцгүй, өтгөрүүлсэн эсвэл өтгөрүүлээгүй шар сүү, хувиргасан шар сүү	0%
10	0405 10	- Цөцгийн тос	Үндэсний нэн тааламжтай нөхцөлөөс 50% бууруулах
11	0406 10	- Шинэ (бүрэн боловсроогүй эсвэл хатаагаагүй) бяслаг, түүнчлэн шар сүүнээс гаргасан бяслаг болон аарц	Үндэсний нэн тааламжтай нөхцөлөөс 50% бууруулах

12	0406 30	- Хайлмал бяслаг (үүрмэг биш, нунтаглаагүй)	Үндэсний нэн тааламжтай нөхцөлөөс 50% бууруулах
13	0406 90	- Бусад бяслаг	Үндэсний нэн тааламжтай нөхцөлөөс 50% бууруулах
14	0407 21	-- Тахиа (Gallus domesticus)-ны	90 000 000 ширхэг хүртэл 7.5%
15	0409 00	Зөгийн цэвэр бал.	0%
16	0808 10	- Алим	0%
17	0810 10	- Гүзээлзгэнэ	0%
18	0810 20	-Бөөрөлзгөнө, ялам модны жимсгэнэ, бөөрөлзгөнийн төрлийн жимс	0%
19	0811 10	- Гүзээлзгэнэ	0%
20	0813 30	- Алим	0%
21	0813 40	- Бусад жимс	0%
22	0902 30	- 3 кг-аас ихгүй жингээр савласан байхуу цай (ферментжүүлсэн) болон хэсэгчлэн ферментжүүлсэн цай	0%
23	1001 91	-- Үрийн:	0%
24	1001 19	-- Бусад	50 000 тонн хүртэл 3.75%
25	1001 99	-- Бусад	
26	1003 90	- Бусад:	0%
27	1004 90	- Бусад:	0%
28	1005 90	- Бусад:	0%
29	1006 30	- Цагаан будаа, дотуур бүрхүүлийг хагас эсвэл гүйцэд хальсалсан, үрсэн эсвэл үрээгүй, өнгөлсөн эсвэл өнгөлөөгүй	0%
30	1104 29	-- Бусад үр тарианы:	0%
31	1107 10	- Хуураагүй	0%
32	1209 29	-- Бусад	0%
33	1507 10	- Тунгалагшуулсан эсвэл тунгалагшуулаагүй эх тос	0%
34	1507 90	- Бусад	0%
35	1512 11	-- Боловсруулаагүй эх тос	0%
36	1512 19	-- Бусад	0%

37	1517 10	- Маргарин (шингэн маргарин орохгүй)	0%
38	1517 90	- Бусад	0%
39	1602 50	- Үхрийн махан	0%
40	1701 99	- Бусад:	0%
41	1702 30	- Фруктоз агуулаагүй эсвэл хуурай төлөвт тооцсоноор жингийн 20%-иас бага хэсэгт фруктоз агуулсан глюкоз болон глюкозын өтгөн шүүс	0%
42	1704 90	- Бусад:	0%
43	1806 20	- 2 кг-аас их жинтэй хавтгай, хавтан, гулдмай хэлбэртэй, эсвэл 2 кг-аас дээш жингийн савлагаатай буюу анхан шатны баглаа боодолтой шингэн, зуурмаг, нунтаг, үрэл эсвэл бөөний савлагаатай бусад хэлбэрийн бэлдмэл	0%
44	1806 31	-- Чөмөгтэй	0%
45	1806 32	-- Чөмөггүй	0%
46	1806 90	- Бусад	0%
47	1901 10	- Жижиглэн худалдаалах зориулалтаар савласан, нярай болон бага насны хүүхдэд зориулсан хоол тэжээлийн бэлдмэл	0%
48	1901 20	- Зүйл 19.05-д заасан гурилан бүтээгдэхүүн хийхэд зориулагдсан хольц, зуурмаг	0%
49	1901 90	- Бусад	0%
50	1902 19	-- Бусад	0%
51	1902 20	- Чанасан эсвэл чанаагүй, эсвэл бусад аргаар бэлтгэсэн, хавчуургатай гоймонгийн зүйлс	0%
52	1902 30	- Бусад гоймонгийн зүйлс	0%
53	1904 10	- Үр тариа эсвэл үр тариан бүтээгдэхүүнийг хөөлгөх эсвэл хуурах аргаар бэлтгэсэн хүнсний бэлдмэл	0%
54	1904 20	- Үр тарианы хуураагүй нэвсээр, эсвэл үр тарианы хуурсан нэвсний холимгоор, хөөлгөсөн үр тариагаар бэлтгэсэн хүнсний бэлдмэл	0%
55	1905 31	-- Амтат жигнэмэг	0%

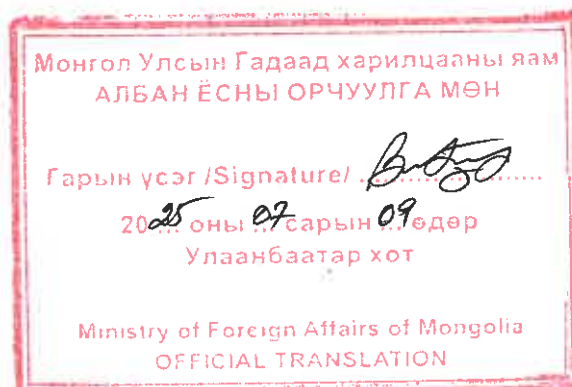

56	1905 32	-- Өрмөнцөр	0%
57	1905 90	- Бусад:	0%
58	2002 10	- Бүтэн эсвэл хэрчмэл улаан лооль	0%
59	2002 90	- Бусад	0%
60	2004 10	- Төмс	0%
61	2004 90	- Бусад ногоо болон ногооны холимог	0%
62	2006 00	Саахранд нөөжилсөн (нэвчүүлсэн, бүрсэн, түрхсэн) хүнсний ногоо, жимс, самар, жимсний хальс болон ургамлын бусад эд хэсэг.	0%
63	2007 10	- Нэгэн төрлийн болгосон бэлдмэл	0%
64	2007 99	-- Бусад	0%
65	2008 19	-- Бусад, түүнчлэн холимог	0%
66	2008 50	- Гүйлс	0%
67	2008 60	- Интоор	0%
68	2008 70	- Тоор (нектарин орно)	0%
69	2008 99	-- Бусад	0%
70	2009 50	- Улаан лоолийн шүүс	0%
71	2009 61	-- Бриксийн утга нь 30-аас ихгүй байх	0%
72	2009 71	-- Бриксийн утга нь 20-иос ихгүй байх	0%
73	2009 89	-- Бусад	0%
74	2009 90	- Холимог шүүс	0%
75	2103 90	- Бусад	0%
76	2105 00	Какао агуулсан эсвэл агуулаагүй зайрмаг, хүнсний зориулалтын бусад мөсөн бүтээгдэхүүн.	0%
77	2106 90	- Бусад:	0%
78	2201 10	- Рашаан болон хийжүүлсэн ус	0%
79	2202 10	- Саахар эсвэл амт, үнэр оруулагч бусад бодисын хольцтой ус, байгалийн эсвэл хиймэл рашаан, хийжүүлсэн ус	0%
80	2202 91	-- Согтууруулах бус шар айраг	0%
81	2202 99	-- Бусад	0%
82	2203 00	Амуугаар исгэсэн шар айраг	Үндэсний нэн тааламжтай нөхцөлөөс 25% бууруулах
83	2204 10	- Хөөсөрдөг дарс:	0%

84	2204 21	-- 2 л эсвэл түүнээс бага багтаамжийн савтай:	0%
85	2204 22	-- 2 л-ээс их боловч 10 л-ээс ихгүй багтаамжийн савтай:	0%
86	2204 29	-- Бусад:	0%
87	2204 30	- Усан үзмийн бусад шүүс /сусл/:	0%
88	2208 20	- Усан үзмийн дарс эсвэл усан үзмийн шахдасыг нэрж гаргаж авсан архины зүйлс:	0%
89	2208 60	- Цагаан архи:	Үндэсний нэн тааламжтай нөхцөлөөс 25% бууруулах
90	2302 30	- Улаанбуудайн	0%
91	2304 00	Шар буурцгийн тосыг ялгах явцад гарсан, нунтагласан эсвэл нунтаглаагүй, хорголжилсон эсвэл хорголжлоогүй шахдас болон бусад хатуу хаягдал:	0%
92	2402 20	- Тамхи агуулсан янжуур:	0%
93	2403 19	-- Бусад:	0%
94	2403 99	-- Бусад:	0%
95	2520 20	- Боловсруулсан гөлтгөнө (алебастр)	0%
96	2523 29	-- Бусад	0%
97	2710 12	-- Хөнгөн тос болон бэлдмэл:	0%
98	2710 19	-- Бусад:	0%
99	2804 29	-- Бусад	0%
100	2807 00	Хүхрийн хүчил; олеум.	0%
101	2809 20	- Фосфорын хүчил болон полифосфорын хүчил	0%
102	2815 11	-- Хатуу	0%
103	2819 10	- Хромын гуравч исэл	0%
104	2833 29	-- Бусад	0%
105	2837 11	-- Натрийн	0%
106	2849 10	- Кальцийн	0%
107	2901 10	- Ханасан	0%
108	2909 19	-- Бусад	0%
109	3002 15	-- Жижиглэн худалдаалах зориулалтын тун, хэмжээ, хэлбэрээр савласан дархлаажуулалтын бүтээгдэхүүн	0%
110	3004 20	- Антибиотик агуулсан бусад:	0%

111	3004 50	- Зүйл 29.36-д заасан аминдэм, бусад нэгдэл агуулсан бусад:	0%
112	3004 90	- Бусад:	0%
113	3102 10	- Шээг, усан уусмалын хэлбэртэй буюу хатуу	0%
114	3102 30	- Аммонийн нитрат, усан уусмалын хэлбэртэй буюу хатуу	0%
115	3105 20	- Азот, фосфор, калийн гурван тэжээлийн элемент агуулсан эрдэс буюу химийн бордоо	0%
116	3208 10	- Нийлмэл полиэфирт суурилсан	0%
117	3208 90	- Бусад	0%
118	3209 10	- Акрилийн эсвэл винилийн полимерт суурилсан	0%
119	3214 10	- Шилний шаваас, ургамлын иш, мөчир зэргийг залган ургуулахад ашигладаг шаваас, давирхайт цемент, чигжих, шавах зориулалтын бусад бэлдмэл; зураач, барималчийн шаваас	0%
120	3214 90	- Бусад	0%
121	3302 10	- Хүнс, ундааны үйлдвэрийн зориулалттай	0%
122	3303 00	Үнэртэй ус, ариун цэврийн ус.	0%
123	3304 99	-- Бусад	0%
124	3305 10	- Шампунь	0%
125	3305 90	- Бусад	0%
126	3306 10	- Шүд цэвэрлэгээний бэлдмэл	0%
127	3307 20	- Биеийн дезодорант болон биеийн үнэр дарах бэлдмэл	0%
128	3401 11	-- Гар нүүрийн саван (эмийн бэлдмэлтэй бүтээгдэхүүн орно)	0%
129	3401 19	-- Бусад	0%
130	3401 30	- Саван агуулсан эсвэл агуулаагүй, жижиглэн худалдаалах зориулалтаар савласан, шингэн буюу тосон төлөвтэй, арьс угаах зориулалттай, гадаргуугийн идэвхт органик бүтээгдэхүүн болон бэлдмэл	0%
131	3402 50	- Жижиглэн худалдаалах зориулалтаар савласан бэлдмэл:	0%
132	3402 90	- Бусад	0%
133	3403 99	-- Бусад	0%

134	3506 10	- Жижиглэн худалдаалах зорилгоор цэвэр жин нь 1 кг-аас ихгүй байхаар савласан цавуу болон цавуулаг зүйлс	0%
135	3602 00	Дарь, тийрэлтэт түлшнээс бусад тэсрэгч бэлдмэл.	0%
136	3808 91	-- Инсектицид (хортон шавьж устгагч)	0%
137	3808 93	-- Шарилж устгагч (гербицид), тариалангийн хортон, өвчний эсрэг бүтээгдэхүүн болон ургамлын өсөлт зохицуулагч бэлдмэл	0%
138	3808 94	-- Ариутгагч, халдваргүйжүүлэгч бэлдмэл	0%
139	3811 21	-- Нефтийн тос болон битумжсан эрдсээс гаргаж авсан тос агуулсан	0%
140	3814 00	Бусад газар заагдаагүй органик нийлмэл уусгагч болон шингэрүүлэгч; будаг буюу лак арилгагч.	0%
141	3816 00	Галд тэсвэртэй цемент, зуурмаг, бетон болон эдгээртэй төстэй найрлагатай, Зүйл 38.01-д зааснаас бусад бүтээгдэхүүн (бадмар (доломит)-ын дагтаршуулсан холимог орно).	0%
142	3820 00	Хөлдөлтөөс хамгаалах бэлдмэл болон мөсгүйжүүлэгч шингэн.	0%
143	3822 19	- Бусад	0%
144	3824 40	- Цемент, зуурмаг, бетоны нэмэлт материал	0%
145	3824 99	-- Бусад	0%
146	3901 10	- 0.94-өөс бага хувийн жинтэй полиэтилен	0%
147	3902 10	- Полипропилен	0%
148	3903 11	-- Тэлдэг	0%
149	3906 90	- Бусад	0%
150	3917 22	-- Пропилений полимерийн	0%
151	3920 10	- Этилений полимерийн	0%
152	3921 11	-- Стиролын полимерийн	0%
153	3921 13	-- Полиуретаны	0%
154	3921 90	- Бусад	0%
155	3923 50	- Бөглөө, таглаа, бусад хаалт	0%

156	3925 20	- Хаалга, цонх болон тэдгээрийн хүрээ, хаалганы босго:	0%
157	3925 90	- Бусад	0%
158	3926 90	- Бусад	0%
159	4008 21	-- Хавтан, хуудас, тууз	0%
160	4009 21	-- Нэмэлт хэрэгсэлгүй	0%
161	4009 22	-- Нэмэлт хэрэгсэлтэй	0%
162	4011 10	- Хөнгөн тэрэгний (авто фругон, уралдааны машин хамаарна)	0%
163	4011 20	- Автобус, ачааны машины:	0%
164	4011 70	- ХАА-н эсвэл ойн аж ахуйн зориулалттай тээврийн хэрэгсэл, машины	0%
165	4016 93	-- Жийргэвч	0%
166	4107 92	-- Өнгөн хуулдас:	0%
167	4406 91	-- Шилмүүст модон	0%
168	4407 11	-- Нарс (Pinus spp.) модон	0%
169	4409 10	- Шилмүүст модон	0%
170	4410 11	-- Зоргодсон хавтан	0%
171	4410 12	-- Тууш чиглэлийн нимгэн давхаргатай хавтан (OSB)	0%
172	4411 13	-- Зузаан нь 5 мм-ээс их боловч 9 мм-ээс ихгүй	0%
173	4411 14	-- Зузаан нь 9 мм-ээс их	0%
174	4411 92	-- Нягт нь 0.8 г/см³ -ээс их	0%
175	4412 39	-- Хоёр талын гаднах үе давхраа нь шилмүүст модон байх бусад	0%
176	4418 29	Бусад:	0%
177	4703 21	-- Шилмүүст модны	0%
178	4703 29	-- Шилмүүст биш модны	0%
179	4804 11	-- Цайруулаагүй	0%
180	4805 19	-- Бусад	0%
181	4819 10	- үелээт цаас болон картоноор хийсэн хайрцаг	0%
182	4819 20	- үелээт бус цаас болон картоноор хийсэн эвхдэг хайрцаг	0%
183	5105 10	- Бүдүүн зүүний самнах боловсруулалт хийсэн хонины ноос	0%
184	5203 00	Сэмлэсэн эсвэл самнасан хөвөн.	0%
185	5407 82	-- Будсан	0%

Монгол Улсын Гадаад харилцааны яам
АЛБАН ЁСНЫ ОРЧУУЛГА МӨН

Гарын үсэг /Signature/

2025 оны 07 сарын 09 өдөр
Улаанбаатар хот

Ministry of Foreign Affairs of Mongolia
OFFICIAL TRANSLATION

186	5515 13	-- Зонхилон эсвэл дагнан хонины ноос буюу мал, амьтны нарийн үс, ноостой хольсон	0%
187	5603 13	-- 70 г/м ² -аас их боловч 150 г/м ² -аас ихгүй жинтэй	0%
188	5607 41	-- Холбох, боох оосор	0%
189	5703 29	Бусад	0%
190	6115 21	-- Дан ээрмэлийн үзүүлэлт нь 67 децитексээс бага нийлэг мяндсан	0%
191	6204 43	-- Нийлэг мяндсан	0%
192	6209 30	- Нийлэг мяндсан	0%
193	6212 10	- Хөхний даруулга	0%
194	6305 32	-- Дамжлагын бөөний савлагааны зориулалттай, их даацын уян шуудай	0%
195	6403 91	-- Богино түрийтэй (шагайнаас дээш)	0%
196	6404 19	-- Бусад	0%
197	6806 10	Гулдмай, хуудас эсвэл хуйлмал байдалтай шаарган хөвөн, эрдэс чулуун хөвөн болон тэдгээртэй төстэй эрдэс хөвөн (тэдгээрийн холимог орно):	0%
198	6809 11	-- Зөвхөн цаас эсвэл картоноор өнгөлсөн буюу арматурласан	0%
199	7005 10	- Шингээгч, ойлгогч, үл ойлгогч давхаргатай торлогдоогүй (арматургүй) шил	0%
200	7005 29	-- Бусад	0%
201	7008 00	Олон давхар ханатай тусгаарлагч шил.	0%
202	7010 90	- Бусад	0%
203	7202 30	- Цахиур-мангаант төмөр	0%
204	7202 41	-- Жингийн 4%-иас их хэсэгт нүүрстөрөгч агуулсан	0%
205	7208 51	-- Зузаан нь 10 мм-ээс их	0%
206	7208 52	-- Зузаан нь 4.75 мм буюу түүнээс их боловч 10 мм-ээс бага	0%
207	7208 54	-- Зузаан нь 3 мм-ээс бага	0%
208	7209 26	-- Зузаан нь 1 мм-ээс их боловч 3 мм-ээс бага	0%
209	7210 49	-- Бусад	0%

210	7210 70	- Будсан, лакадсан эсвэл хуванцар давхарга суулгасан	0%
211	7213 91	-- Диаметр нь 14 мм-ээс бага, дугуй хэлбэрийн хөндлөн огтлолтой	0%
212	7214 20	- Цувих явцад нь гаргасан эрчлээс, ирмэг, бусад хувиргалттай, эсвэл цувисны дараа мушгисан	0%
213	7215 50	- Хүйтнээр хэвлэх болон гүйцээн боловсруулахаас цаашид өөр боловсруулалт хийгээгүй, бусад	0%
214	7216 32	-- I-хэлбэрийн	0%
215	7216 91	-- Хавтгай цувимал бүтээгдэхүүнийг хүйтнээр хэвлэсэн болон гүйцээн боловсруулсан	0%
216	7217 10	- Өнгөлсөн эсвэл өнгөлөөгүй, бүрээгүй, давхарга суулгаагүй	0%
217	7217 20	- Цайраар бүрсэн эсвэл цайрын давхарга суулгасан	0%
218	7227 20	- Цахиур-мангаант гангаар хийсэн	0%
219	7228 20	- Цахиур-мангаант гангаар хийсэн цулдан болон туйван	0%
220	7302 10	- Зам төмөр	0%
221	7302 90	- Бусад	0%
222	7304 19	-- Бусад	0%
223	7304 29	-- Бусад	0%
224	7304 39	-- Бусад	0%
225	7304 90	- Бусад	0%
226	7305 39	-- Бусад	0%
227	7306 30	- Төмөр эсвэл чанаржуулаагүй гангаар хийсэн, дугуй хөндлөн огтлолтой, гагнамал бусад	0%
228	7307 99	-- Бусад	0%
229	7308 20	- Цамхаг, торлосон шураг	0%
230	7308 30	- Хаалга, цонх, тэдгээрийн арал, хүрээ, хаалганы босго	0%
231	7308 40	- Барилгын угсардаг шат, хаалт, тулгуур эсвэл гүний уурхайн бэхэлгээний зориулалттай төхөөрөмж	0%
232	7308 90	- Бусад	0%

233	7309 00	300 л-ээс их багтаамжтай, доторлогоо, дулаан тусгаарлалт хийсэн буюу хийгээгүй, механик болон дулааны төхөөрөмжөөр тоноглоогүй, төрөл бүрийн материал (шахсан буюу шингэрүүлсэн хийнээс бусад) хадгалах, агуулах зориулалттай төмөр буюу гангаар хийсэн нөөцлүүр, цистерн тэдгээртэй төстэй сав	0%
234	7310 10	- 50 л буюу түүнээс дээш багтаамжтай	0%
235	7312 10	- Томсон утас, олс, кабель	0%
236	7314 49	-- Бусад	0%
237	7322 19	-- Бусад	0%
238	7324 90	- Бусад (эд анги орно)	0%
239	7325 91	-- Тээрмийн (бутлуурын) бөмбөг болон бутлуурын зориулалттай түүнтэй төстэй эдлэл	0%
240	7325 99	-- Бусад	0%
241	7326 90	- Бусад	0%
242	7603 20	- үелсэн бүтэцтэй нунтаг; хялгас	0%
243	7604 29	-- Бусад	0%
244	7610 90	- Бусад	0%
245	7612 90	- Бусад	0%
246	7615 10	- Хоол унд, гал тогоо эсвэл гэр ахуйн бусад зориулалттай зүйлс, тэдгээрийн эд анги; сав суулга цэвэрлэх үрүүл болон зүлгэх, өнгөлөх зүлгүүр, бээлий болон эдгээртэй төстэй зүйлс	0%
247	7616 10	- Хадаас, дардаг хадаас, хавчаар (Зүйл 83.05 зааснаас бусад) эрэг, татуурга, углаа эрэг, тав, тээглүүр, шураг болон тэдгээртэй ижил төстэй бусад зүйлс	0%
248	7616 99	-- Бусад	0%
249	8403 10	- Халуун усны тогоо	0%
250	8404 10	- Зүйл 84.02 эсвэл 84.03-т заасан тогоотой ашиглагддаг туслах төхөөрөмж	0%
251	8406 81	-- 40 МВт-аас их хүчин чадалтай	0%
252	8406 90	- Эд анги	0%
253	8409 99	-- Бусад	0%

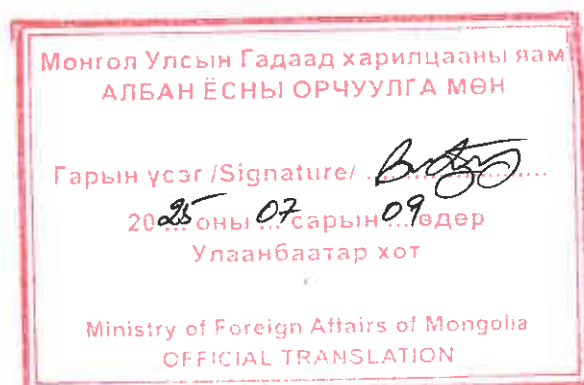
Монгол Улсын Гадаад харилцааны яам
АЛБАН ЁСНЫ ОРЧУУЛГА МӨН

Гарын үсэг /Signature/

2025 оны 07 сарын 09 өдөр
Улаанбаатар хот

Ministry of Foreign Affairs of Mongolia
OFFICIAL TRANSLATION

254	8412 21	-- Шулуун хөдөлгөөний (цилиндр)	0%
255	8413 11	-- Шатахуун түгээх газар эсвэл гараашид зориулсан, шатахуун буюу тослох материал түгээх насос	0%
256	8413 30	- Дотоод шаталтын бүлүүрэн хөдөлгүүрийн зориулалттай, шатахуун, тослох материал эсвэл хөргөгч шингэний насос	0%
257	8413 50	- Түлхэлтэт механизмтай бусад насос	0%
258	8413 60	- Эргэлтэт механизмтай бусад насос	0%
259	8413 70	- Төвөөс зугтагч үйлдлийн бусад насос	0%
260	8413 81	-- Насос	0%
261	8413 91	-- Насосны	0%
262	8414 59	-- Бусад	0%
263	8414 80	- Бусад	0%
264	8414 90	- Эд анги	0%
265	8418 10	- Тусдаа гадна хаалгатай эсвэл шургуулгатай, эсвэл эдгээрийг хослуулсан хөргөгч-хөлдөөгч	0%
266	8421 19	-- Бусад	0%
267	8421 21	-- Ус шүүх, цэвэрлэх	0%
268	8421 99	-- Бусад	0%
269	8422 40	- Баглаа, боодлын бусад машин (халааж наалдуулан боох машин орно)	0%
270	8428 10	- Лифт ба чингэлэгт өргүүр	0%
271	8429 19	-- Бусад	0%
272	8429 51	-- Урдаа шанагатай ачигч	0%
273	8429 52	-- Ажлын хэсэг нь 360 градус эргэх чадвартай техник, төхөөрөмж	0%
274	8431 39	-- Бусад	0%
275	8431 43	-- Мөр 8430.41 буюу 8430.49-д заагдсан өрөмдөх, ухах машин, механизмын	0%
276	8431 49	-- Бусад	0%
277	8432 31	-- Хөрсийг хагалахгүйгээр шууд үр, үрсэлгээ суулгах, шилжүүлэн суулгах машин	0%
278	8432 39	-- Бусад	0%
279	8432 90	- Эд анги	0%

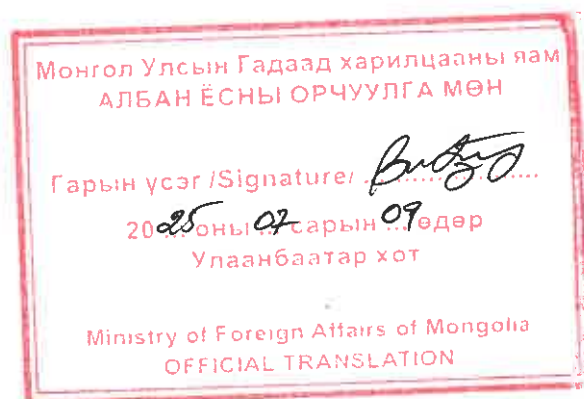
280	8433 51	-- Хураан-цайруулах комбайн	0%
281	8433 90	- Эд анги	0%
282	8450 11	-- Бүрэн автомат машин	0%
283	8471 30	- Дор хаяж мэдээлэл боловсруулах нэг төв блок (CPU), гар, дэлгэцээс бүрдэх, 10 кг-аас ихгүй жинтэй, өгөгдлийг автоматаар боловсруулах зөөврийн машин	0%
284	8474 90	- Эд анги	0%
285	8479 89	-- Бусад	0%
286	8481 30	- Хяналтын (буцаж ухардаггүй) хавхлага	0%
287	8481 40	- Аваарын эсвэл суллах хавхлага	0%
288	8481 80	- Бусад тоног хэрэгсэл	0%
289	8482 20	- Конусан өнхрүүлэгт холхивч (конусан болон конус маягийн өнхрүүлэгт хосолмол холхивч орно)	0%
290	8482 30	- Бөмбөлгөн өнхрүүлэгт холхивч	0%
291	8483 10	- Дамжуулгын гол (нударган болон тахир гол)	0%
292	8483 30	- Үрлэн эсвэл өнхрүүлгэн холхивчгүй байгаа холхивчийн гэр; холхивчийн мөлхөвч	0%
293	8483 40	- Шүдэт араа, гинжит араа болон дамжуулгын салангид бусад элементээс бусад бусад араат тэнхлэг болон араат дамжуулагч; үрэл эсвэл өнхрүүлэгт мушгиа гол, хурдны хайрцаг ба хурд өөрчлөгч бусад хэсэг (эргэлтийн давтамжийг хувиргах конвертер орно)	0%
294	8483 60	- Углуурган болон тахир холбоос (универсал холбоос орно)	0%
295	8483 90	- Шүдэт араа, гинжит араа болон дамжуулгын бусад салангид элемент; эд анги	0%
296	8503 00	Зүйл 85.01 эсвэл 85.02-д заагдсан машинуудад дагнан эсвэл зонхилон хэрэглэгддэг эд анги.	0%
297	8504 22	-- 650 кВА-аас их боловч 10 000 кВА-аас ихгүй чадалтай	0%

298	8504 23	-- 10 000 кВА-аас их чадалтай	0%
299	8504 34	-- 500 кВА-аас их чадалтай	0%
300	8504 40	- Статик хувиргагч	0%
301	8504 90	- Эд анги	0%
302	8507 10	- Бүлүүрт хөдөлгүүрийг асаахад ашигладаг хар тугалга-хүчлийн	0%
303	8516 10	- Ус хурдан буцалгагч, халууныг хадгалдаг ус буцалгагч, дүрдэг халаагч	0%
304	8516 60	- Бусад зуух; плитка, чанагч ширэм, буцалгагч тогоо, шарагч шүүгээ, жигнэгч шүүгээ	0%
305	8517 13	-- Ухаалаг утас	0%
306	8528 72	-- Өнгөт бусад:	0%
307	8530 10	- Төмөр зам болон трамвайн замын төхөөрөмж	0%
308	8531 10	- Хулгайн эсвэл галын аюулын дохиолол болон тэдгээртэй төстэй дохиоллын төхөөрөмж	0%
309	8532 10	- 50/60 Гц-ийн цахилгаан хэлхээнд ашиглах зориулалтын, 0.5 квар (конденсаторын хүчдэл)-аас багагүй хүчдэлийг даах чадвартай тогтмол багтаамжийн конденсатор (хүчний конденсатор)	0%
310	8532 29	-- Бусад	0%
311	8535 90	- Бусад	0%
312	8536 20	- Хэлхээг автоматаар таслагч	0%
313	8536 49	-- Бусад	0%
314	8536 50	- Бусад сэлгүүр	0%
315	8536 90	- Бусад төхөөрөмж	0%
316	8537 10	- 1000 В-оос ихгүй хүчдэлийн	0%
317	8537 20	- 1000 В-оос их хүчдэлийн	0%
318	8538 90	- Бусад	0%
319	8539 52	-- Гэрэл цацруулагч диод (LED)-он чийдэн	0%
320	8544 49	-- Бусад	0%
321	8544 60	- 1000 В-оос их хүчдэлийн бусад цахилгаан дамжуулагч	0%
322	8546 10	- Шилэн	0%

323	8547 10	- Керамикан тусгаарлагч хэрэгсэл	0%
324	8601 10	- Цахилгаан эрчим хүчний гадны эх үүсвэрээр тэжээгддэг	0%
325	8602 10	- Дизель-цахилгаан зүтгүүр	0%
326	8605 00	Төмөр замын эсвэл трамвайн замын зорчигч тээврийн өөрөө явдаггүй вагон; төмөр замын буюу трамвайн замын, өөрөө явдаггүй тээшийн вагон, шуудангийн вагон болон тусгай зориулалтын бусад вагон (Зүйл 86.04-т зааснаас бусад).	0%
327	8606 92	-- 60 см-ээс дээш өндөртэй, онгойдоггүй талуудтай, задгай	0%
328	8606 99	-- Бусад	0%
329	8607 19	-- Бусад (эд анги орно)	0%
330	8607 21	-- Хийн тоормос болон түүний эд анги	0%
331	8607 30	- Дэгээ болон холбогч бусад хэрэгсэл, буфер болон тэдгээрийн эд анги	0%
332	8607 99	-- Бусад	0%
333	8608 00	Төмөр замын эсвэл трамвайн замын төхөөрөмж болон тоноглол; төмөр зам, трамвайн зам, автозам, дотоодын усан зам, зогсоолын байгууламж, усан онгоцны боомт, нисэх онгоцны буудлын аюулгүй байдлыг хангах, хянах дохиоллын механик (цахилгаан-механик) төхөөрөмж; тэдгээрийн эд анги.	0%
334	8702 10	- Зөвхөн дотоод шаталтын даралтат асаагуурт бүлүүрэн хөдөлгүүр (дизель эсвэл хагас дизель)-тэй	0%
335	8702 90	- Бусад	0%
336	8703 22	-- Цилиндрийн багтаамж нь 1000 см ³ -аас их боловч 1500 см ³ -аас ихгүй:	0%
337	8703 23	-- Цилиндрийн багтаамж нь 1500 см ³ -аас их боловч 3000 см ³ -аас ихгүй:	0%
338	8703 24	-- Цилиндрийн багтаамж нь 3000 см ³ -аас их:	0%
339	8703 33	-- Цилиндрийн багтаамж нь 2500 см ³ -аас их:	0%

340	8703 80	- Зөвхөн цахилгаан мотортой бусад тээврийн хэрэгсэл:	0%
341	8704 10	- Засмал замгүй, бартаат замаар явах зориулалттай өөрөө буулгагч автосамосвал	0%
342	8704 22	-- Бүх жин нь 5 тн-оос их боловч, 20 тн-оос ихгүй	0%
343	8704 23	-- Бүх жин нь 20 тн-оос их	0%
344	8705 30	- Гал унтраах машин	0%
345	8705 90	- Бусад	0%
346	8707 90	- Бусад	0%
347	8708 29	-- Бусад	0%
348	8708 30	- Тоормос болон серво-тоормос; эдгээрийн эд анги	0%
349	8708 40	- Хурдны хайрцаг болон түүний эд анги	0%
350	8708 70	- Ободтой дугуй, түүний эд анги болон тоног хэрэгсэл	0%
351	8708 80	- Цохилт-зөөллөгч систем болон түүний эд анги (амортизатор орно)	0%
352	8708 99	-- Бусад	0%
353	8716 10	- Сууц эсвэл аяллын зориулалттай, гэр-чиргүүл маягийн чиргүүл, хагас чиргүүл	0%
354	8716 20	- ХАА-н зориулалттай өөрөө ачигч эсвэл өөрөө буулгагч чиргүүл, хагас чиргүүл	0%
355	8716 31	-- Шингэн зүйлс тээвэрлэх цистерн-чиргүүл, цистерн-хагас чиргүүл	0%
356	8716 39	-- Бусад	0%
357	8716 40	- Бусад чиргүүл, хагас чиргүүл	0%
358	8716 80	- Тээврийн бусад хэрэгсэл	0%
359	8716 90	- Эд анги	0%
360	9401 41	-- Модон	0%
361	9401 61	-- Бүрээстэй	0%
362	9403 20	- Бусад төмөр тавилга	0%
363	9403 30	- Албан газрын зориулалттай модон тавилга	0%
364	9403 40	- Гал тогооны өрөөний зориулалттай модон тавилга	0%

365	9403 50	- Унтлагын өрөөний зориулалттай модон тавилга	0%
366	9403 60	- Бусад модон тавилга	0%
367	9403 70	- Хуванцар тавилга	0%

ХАВСРАЛТ 3
ГАРАЛ ҮҮСЛИЙН ДҮРЭМ

ХЭСЭГ I. НИЙТЛЭГ ҮНДЭСЛЭЛ

1 дүгээр зүйл

Хамрах хүрээ

Энэхүү Хавсралтад заасан Гарал үүслийн дүрмийг зөвхөн энэхүү Хэлэлцээрийн дагуу тарифын хөнгөлөлт үзүүлэх зорилгоор мөрдөнө.

2 дугаар зүйл

Нэр томъёоны тодорхойлолт

Энэхүү Дүрмийн зорилгоор:

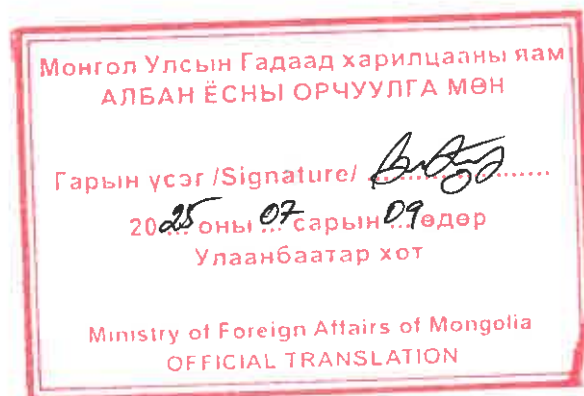
- (a) “усны аж ахуй” гэж үйлдвэрлэлийг нь нэмэгдүүлэх зорилгоор ердийн байдлаар тусгаарлан өсгөх, тэжээх, эсхүл араатнаас хамгаалах зэрэг аргаар өсөлт, үржилтийн явцад нь туслах замаар загас, нялцгай биетэн, хавч хэлбэртэн, усны бусад сээр нуруугүй амьтад болон усны ургамал зэрэг усны организмыг өндөг, түрс, зулзага, авгалдай зэрэг нялх үеэс нь эхлэн үржүүлэхийг;
- (b) “эрх бүхий байгууллага” гэж энэхүү Хэлэлцээрийн дагуу гарал үүслийн гэрчилгээ олгохоор аль нэг Талаас томилсон эрх бүхий байгууллагыг;
- (c) “ачилт” гэж экспортлогчоос хүлээн авагч хүртэл нэг буюу тээврийн хэд хэдэн бичиг баримтаар нэг зэрэг илгээсэн барааг;
- (d) “экспортлогч” гэж гадаад худалдааны гэрээнд заасан худалдагч, эсхүл бараа илгээгч, нийлүүлэгч, үйлдвэрлэгчийг;
- (e) “FCA үнэ” гэж барааг 2020 оны Олон улсын худалдааны бараа нийлүүлэх нөхцөлийн дагуу анхны тээвэрлэгчид хүргэсэн тохиолдолд тухайн бараанд зориулж аль нэг Талын үйлдвэрлэгчид төлсөн үнийг хэлнэ. Үүнд гаалийн бүрдүүлэлт зэрэг экспортын ёс журмын ажиллагааны зардал, дотоодын татвар болон холбогдох бусад зардал орно;

- (f) “импортлогч” гэж гадаад худалдааны гэрээнд заасан худалдан авагч, эсхүл бараа хүлээн авагчийг;
- (g) “бараа” гэж гаргаж авсан буюу үйлдвэрлэсэн барааг хэлнэ. Тухайн бараа нь цаашид үйлдвэрлэлийн өөр үйл ажиллагаанд материал болгон ашиглах зориулалттай байж болно.
- (h) “материал” гэж бараа үйлдвэрлэхэд ашигласан, эсхүл шингэсэн, эсхүл бараанд биет байдлаар орсон, эсхүл өөр бараа үйлдвэрлэх явцад боловсруулалт хийсэн орц, түүхий эд, бүрдэл хэсэг, эд анги зэрэг аливаа хатуу болон шингэн зүйлсийг;
- (i) “зохих гарал үүсэлгүй бараа”, эсхүл “зохих гарал үүсэлгүй материал” гэж энэхүү Дүрмийн гарал үүслийн шалгуурыг хангаагүй бараа, материал, мөн/эсхүл гарал үүсэл нь тодорхойгүй бараа, материалыг;
- (j) “зохих гарал үүсэлтэй бараа”, эсхүл “зохих гарал үүсэлтэй материал” гэж энэхүү Дүрмийн гарал үүслийн шалгуурыг хангасан бараа, материалыг;
- (k) “үйлдвэрлэгч” гэж аль нэг Талын нутаг дэвсгэрт үйлдвэрлэл эрхэлж байгаа этгээдийг;
- (l) “үйлдвэрлэл” гэж тухайн барааг ургуулах, олборлох, хураах, өсгөж бойжуулах, үржүүлэх, баяжуулах, цуглуулах, барих, загасчлах, агнах, үйлдвэрлэх, боловсруулах, эсхүл угсрах зэрэг бараа гарган авах аргыг;
- (m) “Гарал үүслийг нотлох баримт” гэж энэхүү Дүрэмд заасан гарал үүслийн гэрчилгээ, эсхүл гарал үүслийн мэдүүлгийг; мөн
- (n) “шалгах эрх бүхий байгууллага” гэж шалгах ажил хийж гүйцэтгүүлэхээр аль нэг Талаас томилсон эрх бүхий төрийн байгууллагыг тус тус хэлнэ.

3 дугаар зүйл
Гарал үүслийн шалгуур

Энэхүү Дүрмийн зорилгоор барааг дараах тохиолдолд аль нэг Талын гарал үүсэлтэй гэж үзнэ:

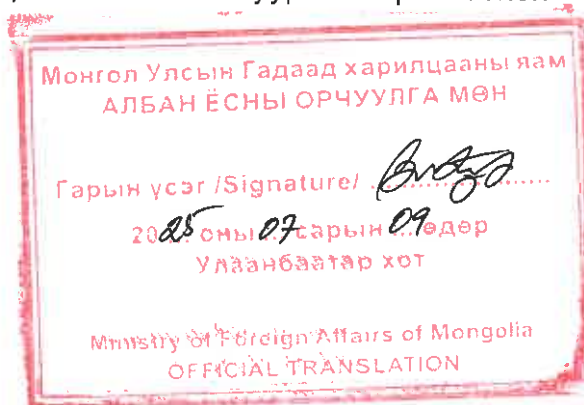
- (a) энэхүү Дүрмийн 4 дүгээр зүйлд заасны дагуу тухайн Талд бүрэн гаргаж авсан буюу үйлдвэрлэсэн;
- (b) зохих гарал үүсэлгүй материал ашиглан тухайн Талд үйлдвэрлэсэн. Гэхдээ, уг материалын өртөг тухайн барааны FCA үнийн 50 (тавь) хувиас хэтрэхгүй, эсхүл уг материалд наандаж Уялдуулсан Системийн тарифын зүйлийн түвшинд өөрчлөлт орсон байна; эсхүл
- (c) зөвхөн нэг буюу хэд хэдэн Талын гарал үүсэлтэй материалаар тухайн Талд үйлдвэрлэсэн.

4 дүгээр зүйл

Бүрэн гарал үүсэлтэй, эсхүл үйлдвэрлэсэн бараа

Энэхүү Дүрмийн 3 дугаар зүйлийн зорилгоор дараах барааг аль нэг Талд бүрэн гаргаж авсан, эсхүл үйлдвэрлэсэн гэж үзнэ:

- (a) жимс, жимсгэнэ, цэцэг, хүнсний ногоо, мод, далайн замаг, мөөгөнцөр, амьд ургамал зэрэг тухайн Талд ургуулсан, хураасан, цуглуулсан ургамал, ургамлын гаралтай бүтээгдэхүүн;
- (b) тухайн Талд төрсөн болон өсч бойжсон амьд амьтан;
- (c) тухайн Талд байгаа амьд амьтнаас гаргаж авсан бараа;
- (d) тухайн Талд төрсөн болон өсч бойжсон амьтныг нядалж гаргаж авсан бараа;
- (e) тухайн Талд цуглуулах, агнах, барих, загасчлах, ургуулах, өсгөж бойжуулах, аквакультур эрхлэх замаар гаргаж авсан бараа;
- (f) тухайн Талын агаар, хөрс, гол ус, эсхүл далайн ёроол болон газрын хэвлийгээс олборлосон буюу гаргаж авсан эрдэс бүтээгдэхүүн болон байгалийн бусад бодис;
- (g) тухайн Талд бүртгэлтэй буюу данстай бөгөөд түүний далбааг мандуулсан хөлөг онгоцоор тухайн Талын нутаг дэвсгэрийн уснаас гадна орших далай, тэнгисийн уснаас барьсан загас агнуурын бараа болон далай тэнгисийн бусад бараа;

- (h) тухайн Талд бүртгэлтэй буюу данстай бөгөөд түүний далбааг мандуулсан үйлдвэр-хөлөг онгоцон дээр зөвхөн энэ зүйлийн "g"-д заасан бараагаар үйлдвэрлэсэн бараа;
- (i) тухайн Талын нутаг дэвсгэрийн уснаас гадна орших далай, тэнгисийн хөрс буюу газрын хэвлийгээс олборлосон бараа. Гэхдээ тухайн Тал уг хөрс буюу газрын хэвлийд боловсруулалтын ажил хийх онцгой эрхтэй байна;
- (j) тухайн Талд явагдсан үйлдвэрлэл, хэрэглээний хаягдал, өөдөс;
- (k) зөвхөн түүхий эд сэргээн засварлах зориулалтаар ашиглах боломжтой, тухайн Талд цуглуулсан хуучин бараа;
- (l) тухайн Талд бүртгэлтэй сансрын хөлөг дээр сансарт үйлдвэрлэсэн бараа; мөн
- (m) зөвхөн энэ зүйлийн "a"-и-д заасан бараагаар тухайн Талын нутаг дэвсгэрт гаргаж авсан буюу үйлдвэрлэсэн бараа.

5 дугаар зүйл

Зохих гарал үүсэлгүй материалын өртөг

Энэхүү Дүрмийн зорилгоор зохих гарал үүсэлгүй материал (цаашид "ЗГҮ-гүй материал" гэх)-ын өртгийн хувийг тооцоолохдоо дараах томъёог ашиглана. Үүнд:

$$\text{ЗГҮ-гүй материал} = \frac{\text{Зохих гарал үүсэлгүй материалын өртөг}}{\text{FCA үнэ}} * 100\%$$

Энд зохих гарал үүсэлгүй материалын өртөг нь дараах хоёрын аль нэг нь байна:

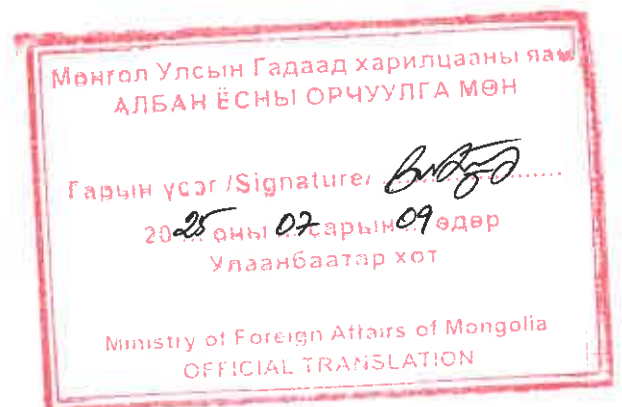
- (a) тухайн материалын аль нэг Талд оруулах үеийн гаалийн үнэ; эсхүл
- (b) хэрэв гаалийн үнэ тодорхойгүй, эсхүл тодорхойлох боломжгүй бол тухайн боловсруулалт буюу үйлдвэрлэл явагдсан Талын нутаг дэвсгэрт зохих гарал үүсэлгүй материалд төлсөн буюу төлбөл зохих хамгийн эхний үнэ.

6 дугаар зүйл
Хангалттай бус үйлдвэрлэл буюу боловсруулалт

1. Дангаар нь, эсхүл хослуулан гүйцэтгэсэн дараах ажиллагааг энэхүү Дүрмийн 3 дугаар зүйлд заасан шаардлагыг хангаагүй гэж үзнэ:

- (a) тээвэрлэх, хадгалах явцад бүтээгдэхүүний хэвийн байдлыг хангах ажиллагаа;
- (b) хөлдөөх, эсхүл гэсгээх;
- (c) савлах, дахин савлах;
- (d) угаах, цэвэрлэх, тоос, исэл, тос, будаг, эсхүл хучиж бүрхсэн өөр бусад зүйлсийг нь арилгах;
- (e) оёмол, нэхмэл, сүлжмэл эдлэлийг индүүдэх буюу илүүрдэх;
- (f) будах, өнгөлөх, лакдах, тослох;
- (g) үр тариа, будааг хальслах, хэсэгчлэн, эсхүл бүхэлд нь цайруулах, өнгөлөх, зүлгэх;
- (h) элсэн чихэрт өнгө будаг оруулах буюу элсэн чихрээр ёотон хийх ажиллагаа;
- (i) жимс, самар, хүнсний ногоо хальслах, чулуу, хальсыг нь ялгаж салгах;
- (j) ирлэх (хурцлах), билүүдэх энгийн ажиллагаа;
- (k) огтлох;
- (l) шигших, шүүх, ялгах, ангилах;
- (m) шил, лааз, битүү сав, уут, авдар, хайрцагт хийх, хавтгай зүйлд бэхлэх болон баглаж боох өөр бусад ажиллагаа;

- (n) бүтээгдэхүүн дээр, эсхүл түүний баглаа боодол дээр тэмдэг, шошго, лого болон өөр бусад ялгах тэмдэг наах, хэвлэх;
 - (o) бүтээгдэхүүн (бүрдэл хэсгүүд)-ийг үндсэн бүрдэл хэсгүүдээсээ илт ялгарч харагдахааргүй байдлаар холих;
 - (p) бүтээгдэхүүнийг угсрах энгийн ажиллагаа, эсхүл бүтээгдэхүүнийг хэсэгчлэн задлах;
 - (q) мал амьтан нядлах, махыг нь ялгах; мөн
 - (r) барааг зориулалтынх нь дагуу хэрэглэх.
2. Энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт дурдсан "энгийн ажиллагаа" гэдэг нь тийм үйл ажиллагаа явуулахад тусгай ур чадвар шаардахгүй, эсхүл тусгай зориулалтын машин техник, аппарат хэрэгсэл, эсхүл тоног төхөөрөмж шаардахгүй ажиллагааг хэлнэ.

7 дугаар зүйл
Нийлмэл гарал үүсэл

Энэхүү Дүрмийн 3 дугаар зүйлд заасанд саад бололгүйгээр, аль нэг Талын гарал үүсэлтэй бөгөөд нөгөө Талд бараа үйлдвэрлэхэд материал болгон ашигласан барааг энэхүү Дүрмийн 6 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт зааснаас өөр эцсийн ажиллагаа явагдсан Талын гарал үүсэлтэй гэж үзнэ. Дараа нь явагдах үйлдвэрлэл буюу боловсруулалтад ашигласан тухайн барааны гарал үүслийг гарал үүслийн нотлох баримтаар баталгаажуулна.

8 дугаар зүйл
Үл тооцох хувь

1. Тарифын ангиллын ямар нэг өөрчлөлт ороогүй барааг хэрэв тухайн бараа энэ бүлгийн холбогдох бусад бүх шаардлагыг хангаж байгаа, мөн тухайн барааг үйлдвэрлэхэд ашигласан бөгөөд тарифын ангиллын шаардлагатай өөрчлөлт ороогүй зохих гарал үүсэлгүй бүх материалын өртөг тухайн барааны FCA үнийн 10 (арав) хувиас хэтрээгүй бол зохих гарал үүсэлтэй гэж үзнэ.

2. Энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан материалуудын өртгийг ЗГҮ-гүй материалд хамаарах аливаа шаардлага хангагдсан эсэхийг тооцохдоо зохих гарал үүсэлгүй материалын өртөг гэдэгт багтааж тооцно.

9 дүгээр зүйл

Дагалдах хэрэгсэл, сэлбэг хэрэгсэл, багаж хэрэгсэл, зааварчилгаа
буюу өөр бусад мэдээллийн материал

1. Энэ зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасан дагалдах хэрэгсэл, сэлбэг хэрэгсэл, багаж хэрэгсэл, зааварчилгаа буюу өөр бусад мэдээллийн материалыг хамт нийлүүлж байгаа бараатай нь ижил гарал үүсэлтэй гэж үзнэ.
2. Энэ зүйлийн зорилгоор, дагалдах хэрэгсэл, сэлбэг хэрэгсэл, багаж хэрэгсэл, зааварчилгаа буюу өөр бусад мэдээллийн материал дараах шаардлагыг хангасан байна:
- (a) дагалдах хэрэгсэл, сэлбэг хэрэгсэл, багаж хэрэгсэл, зааварчилгаа буюу өөр бусад мэдээллийн материалыг тухайн бараатай хамт ангилж, нийлүүлсэн боловч тусдаа үнийн нэхэмжлэхгүй байх; мөн
- (b) тухайн бараатай хамт мэдүүлсэн дагалдах хэрэгсэл, сэлбэг хэрэгсэл, багаж хэрэгсэл, зааварчилгаа буюу өөр бусад мэдээллийн материалын төрөл, тоо хэмжээ, үнэ нь тухайн барааны хувьд хэвийн байх.
3. Энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасанд саад бололгүйгээр, дагалдах хэрэгсэл, сэлбэг хэрэгсэл, багаж хэрэгсэл, зааварчилгаа буюу өөр бусад мэдээллийн материалын үнийг тухайн барааны ЗГҮ-гүй материалд хамаарах шаардлага хангагдсан эсэхийг тооцохдоо тухайн тохиолдлоос хамааран зохих гарал үүсэлтэй материалд, эсхүл зохих гарал үүсэлгүй материалд тооцож үзнэ.

10 дугаар зүйл

Жижиглэн худалдаалах барааны баглаа боодлын материал
болон хайрцаг сав

1. Барааг жижиглэн худалдаалах зорилгоор савласан баглаа боодлын материал, хайрцаг савыг хэрэв тухайн бараатай нь хамт ангилсан бол тэдгээрт агуулагдаж байгаа бараатай ижил гарал үүсэлтэй гэж үзнэ.

2. Энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасанд саад бололгүйгээр, жижиглэн худалдаалах зорилгоор ашигласан баглаа боодлын материал, хайрцаг савны үнийг тухайн барааны ЗГҮ-гүй материалд хамаарах шаардлага хангагдсан эсэхийг тооцохдоо тухайн тохиолдлоос хамааран зохих гарал үүсэлтэй материалд, эсхүл зохих гарал үүсэлгүй материалд тооцож үзнэ.

11 дүгээр зүйл

Бараа тээвэрлэх зориулалттай баглаа боодлын материал ба хайрцаг сав

Тухайн барааг тээвэрлэх зорилгоор савласан баглаа боодлын материал, хайрцаг савыг тухайн барааны гарал үүслийг тодорхойлоход тооцохгүй.

12 дугаар зүйл

Иж бүрдэл

Уялдуулсан Системийн тайлбар дүрмийн 3 дугаар дүрэмд тодорхойлсон иж бүрдлийг түүний бүх бүрдэл хэсэг зохих гарал үүсэлтэй бол зохих гарал үүсэлтэй гэж үзнэ. Гэвч хэрэв ижил бүрдэл нь зохих гарал үүсэлтэй болон зохих гарал үүсэлгүй бараанаас бүрдсэн бол зохих гарал үүсэлгүй барааны үнэ нь тухайн иж бүрдлийн FCA үнийн арван тав (15)-н хувиас хэтрээгүй байх тохиолдолд тухайн иж бүрдлийг бүхэлд нь зохих гарал үүсэлтэй гэж үзнэ.

13 дугаар зүйл

Завсрын бараа

Хэрэв зохих гарал үүсэлгүй материал энэхүү Дүрмийн 3 дугаар зүйлд заасан шаардлагыг хангасан бол түүгээр хийсэн барааг зохих гарал үүсэлтэйд тооцох бөгөөд уг барааг дараа нь өөр бараа үйлдвэрлэхэд ашиглах бол түүнд агуулагдах зохих гарал үүсэлгүй материалыг харгалзаж үзэхгүй.

14 дүгээр зүйл

Туслах материал

Барааны гарал үүслийг тогтоохдоо түүнийг үйлдвэрлэхэд ашигласан байж

болох боловч түүнд биет хэлбэрээр шингээгүй дараах туслах материалын гарал үүслийг үл харгалзан үзнэ:

(а) түлш, эрчим хүч;

- (b) багаж хэрэгсэл, хэв болон цутгуур;
- (c) тоног төхөөрөмж, барилга байгууламжийн засвар үйлчилгээнд ашигласан сэлбэг хэрэгсэл, материал;
- (d) үйлдвэрлэлийн явцад, эсхүл тоног төхөөрөмж ажиллуулахад, мөн барилга байгууламжид ашигласан тос, тосолгооны материал, хольц болон бусад материал;
- (e) бээлий, хамгаалалтын нүдний шил, гутал, хувцас, аюулгүй ажиллагааны тоног хэрэгсэл;
- (f) тухайн барааг турших, эсхүл шалгах зорилгоор ашигласан тоног, төхөөрөмж, аппарат хэрэгсэл;
- (g) идэвхжүүлэгч болон уусгагч; мөн
- (h) бараанд биет хэлбэрээр шингээгүй боловч тухайн барааг үйлдвэрлэхэд түүнийг ашигласан явдал тухайн үйлдвэрлэлийн нэг дамжлага хэсэг болохыг нотлон харуулж чадах аливаа бусад бараа.

15 дугаар зүйл

Шууд ачилт

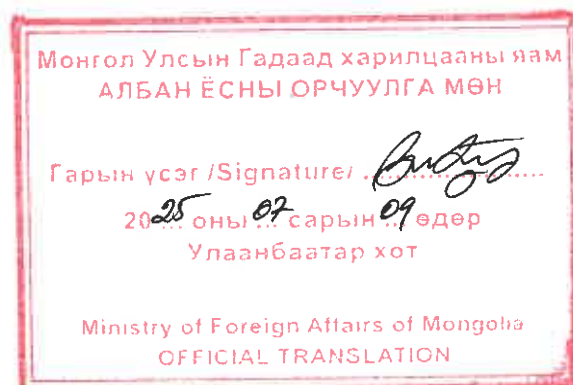
1. Тарифын хөнгөлөлтийг Талуудын хооронд шууд тээвэрлэсэн, эсхүл дараах тохиолдлыг хангаж энэхүү Хэлэлцээрийн Тал бус улсын нутаг дэвсгэрээр дамжуулан тээвэрлэсэн зохих гарал үүсэлтэй бараанд үзүүлнэ:
 - (a) тухайн барааг буулгах, дахин ачих, хадгалах, эсхүл түүний хэвийн байдлыг хадгалахад шаардлагатай аливаа үйл ажиллагаа явуулахаас өөр ямар нэгэн ажиллагаа тэнд явагдаагүй байх; мөн
 - (b) тухайн барааг тэнд худалдаагүй, эсхүл хэрэглээгүй байх.
2. Зохих гарал үүсэлтэй барааг энэхүү Хэлэлцээрийн Тал бус улсын нутаг дэвсгэрээр дамжуулан оруулсан тохиолдолд дараах нотлох баримтын аль нэгийг импортлогч Талын гаалийн байгууллагад гаргаж өгнө:

- (a) нэг Талын нутаг дэвсгэрээс нөгөө Талын нутаг дэвсгэр хүргэл тээвэрлэсэн замыг заасан, мөн тухайн барааны тодорхойлолтыг, хэрэв шаардлагатай бөгөөд тээвэрлэлтийн нөхцөлтэй нийцэж байгаа бол ашигласан хөлөг онгоцны, эсхүл өөр бусад тээврийн хэрэгслийн нэр, чингэлгийн дугаарыг тусгасан тээврийн бичиг баримт; эсхүл
- (b) хэрэв тухайн барааг энэхүү Хэлэлцээрийн Тал бус улсын нутаг дэвсгэрээр дамжуулан өнгөрүүлсэн бол тухайн Тал бус улсын гаалийн байгууллагаас үйлдсэн, тухайн барааны тодорхойлолтыг тусгасан, мөн тухайн барааг гаалийн хяналтад байлгаж (хадгалж), өөрийн нутаг дэвсгэрт энэ Зүйлийн 1 дэх хэсгийн "а"-д заасны дагуу өөрчлөөгүй, боловсруулаагүй болохыг баталгаажуулсан бичиг баримт.
- (c) Энэ зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасан бичиг баримтаас гадна шууд ачилтыг нотлох өөр бусад дагалдах бичиг баримт гарган өгч болно.
- (d) Хэрэв мэдүүлэгч шууд ачилтыг нотлох бичиг баримтыг импортлогч Талын гаалийн байгууллагад гаргаж өгөөгүй бол тарифын хөнгөлөлт үзүүлэхгүй.

16 дугаар зүйл
Гуравдагч Талын үнийн нэхэмжлэх

Импортлогч Тал нь хэрэв тухайн бараа энэхүү Дүрмийн шаардлагыг хангасан тохиолдолд холбогдох үнийн нэхэмжлэхийг аль нэг Талд, эсхүл энэхүү Хэлэлцээрийн Тал бус аль нэг улсад бүртгэлтэй ямар нэг этгээдээс үйлдсэн бол тэрхүү зохих гарал үүсэлтэй бараанд тарифын хөнгөлөлт үзүүлнэ.

ХЭСЭГ II. ГАРАЛ ҮҮСЛИЙН НОТЛОХ БАРИМТ

17 дугаар зүйл Ерөнхий шаардлага

1. Аль нэг Талын гарал үүсэлтэй барааг аль нэг Тал руу импортлоход дор дурдсан гарал үүслийн нотлох баримтын аль нэгийг гаргаж өгсөн тохиолдолд тарифын хөнгөлөлт үзүүлнэ:
 - (a) энэхүү Дүрмийн 28 дугаар зүйлд зааснаас бусад тохиолдолд энэхүү Дүрмийн 19 дүгээр зүйлийн дагуу олгосон гарал үүслийн гэрчилгээ (EAM маягт); эсхүл
 - (b) энэхүү Дүрмийн 21 дүгээр зүйлд заасны дагуу үйлдсэн гарал үүслийн мэдүүлэг.
2. Энэ зүйлийн 1 дэх хэсгийг үл харгалзан, энэхүү Дүрмийн 18 дугаар зүйлд заасан тохиолдолд зохих гарал үүсэлтэй бараа нь энэ зүйлд дурдсан баримтыг гаргаж өгөх шаардлагагүйгээр тарифын хөнгөлөлт эдэлнэ.

18 дугаар зүйл Гарал үүслийн нотлох баримтаас чөлөөлөх

Зохих гарал үүсэлтэй барааг оруулахад түүний гаалийн үнэ нь 200 (хоёр зуу) еврогоос, эсхүл импортлогч Талын мөнгөн тэмдэгтэд хөрвүүлснээр түүнтэй тэнцэх мөнгөн дүнгээс хэтрээгүй бол тарифын хөнгөлөлт үзүүлэх зорилгоор гарал үүслийн нотлох баримт шаардагдахгүй. Гэвч тухайн бараа нь гарал үүслийн нотлох баримт гаргаж өгөхөөс зайлсхийх зорилгоор ачуулсан буюу зохион байгуулсан гэж үзэж болох нэг буюу хэд хэдэн ачилтын нэг хэсэг байж болохгүй.

19 дүгээр зүйл Гарал үүслийн гэрчилгээ

1. Гарал үүслийн гэрчилгээ гэдэг нь үйлдвэрлэгч, экспортлогч, эсхүл түүний итгэмжлэгдсэн төлөөлөгчөөс гаргасан хүсэлтийн дагуу аль нэг Талын эрх бүхий байгууллагаас үйлдсэн, барааны гарал үүслийг баталгаажуулсан бичиг баримт юм. Хүсэлтийг экспортлогч Талын хууль тогтоомж, дүрэм журмын дагуу бичгээр, эсхүл цахимаар гаргана.

2. Гарал үүслийн гэрчилгээг энэхүү Дүрмийн 28 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсэгт зааснаас бусад тохиолдолд оригинал цаасан форматаар үйлдэнэ.
3. Гарал үүслийн гэрчилгээг тухайн экспортын барааг энэхүү Дүрмийн дагуу аль нэг Талын зохих гарал үүсэлтэй гэж үзэж болохоор бол түүнийг экспортлохоос өмнө эсхүл экспортолсны дараа эрх бүхий байгууллага үйлдэнэ.
4. Экспортлогч Талын эрх бүхий байгууллага нь гарал үүслийн гэрчилгээг зохих форматаар үйлдэж, энэхүү Дүрмийн 1 дүгээр хавсралтад заасан шаардлагын дагуу бөглөсөн байх нөхцөлийг хангана.
5. Гарал үүслийн гэрчилгээ нь нэг ачилтын бараанд хамаарах бөгөөд эрх бүхий байгууллагаас олгосон өдрөөс хойш 12 (арван хоёр) сарын хугацаанд тарифын хөнгөлөлт үзүүлэхэд хүчинтэй байна. Нийлүүлсэн барааны бодит жин нь гарал үүслийн гэрчилгээнд заасан жингийн 5 (тав)-н хувиас хэтрэхгүй байна.

20 дугаар зүйл

Гарал үүслийн гэрчилгээ олгох тодорхой тохиолдлууд

1. Гарал үүслийн гэрчилгээг бараа экспортлохоос өмнө олгоогүй бол нөхөн үйлдэж болно. Энэ тохиолдолд тухайн гарал үүслийн гэрчилгээнд "ISSUED RETROACTIVELY", эсхүл "ISSUED RETROSPECTIVELY " гэсэн тэмдэглэл хийсэн байна.
2. Цаасан форматаар үйлдсэн гарал үүслийн гэрчилгээний эх хувь алдагдсан, үрэгдсэн, устсан тохиолдолд үйлдвэрлэгч, экспортлогч, эсхүл түүний итгэмжлэгдсэн төлөөлөгч хуулбар хувийг авахаар эрх бүхий байгууллагад хүсэлт гаргаж болно. Баталгаажуулсан хуулбар хувь дээр "DUPLICATE OF THE CERTIFICATE OF ORIGIN NUMBER_DATE_" гэсэн тэмдэглэл хийсэн байна. Гарал үүслийн гэрчилгээний баталгаажуулсан хуулбар хувь нь гарал үүслийн гэрчилгээний оригинал (эх) хувийг олгосон өдрөөс хойш арван хоёр (12) сараас илүүгүй хугацаанд тарифын хөнгөлөлт үзүүлэхэд хүчинтэй байна.
3. Гарал үүслийн гэрчилгээнд санамсаргүй алдаа, хийдэл гаргасан бол эрх бүхий байгууллага өмнө олгосон гарал үүслийн гэрчилгээг хүчингүй болгож, оронд нь шинэ гарал үүслийн гэрчилгээ үйлдэнэ. Энэ тохиолдолд уг гарал үүслийн гэрчилгээнд "ISSUED IN SUBSTITUTION FOR THE CERTIFICATE OF ORIGIN NUMBER___DATE___ " гэсэн тэмдэглэл хийсэн байна. Ийм гарал үүслийн

гэрчилгээ нь түүнийг үйлдсэн өдрөөс хойш арван хоёр (12) сарын хугацаанд тарифын хөнгөлөлт үзүүлэхэд хүчинтэй байна.

4. Нөгөө нэг Талд ямар нэг үйлдвэрлэл, боловсруулалт хийгээгүй зохих гарал үүсэлтэй барааг Талуудын хооронд тээвэрлэсэн тохиолдолд тэрхүү нөгөө Талын эрх бүхий байгууллага өмнөх гарал үүслийн гэрчилгээг орлох гэрчилгээ үйлдэж болно. Гарал үүслийн орлох гэрчилгээг эхний Талын эрх бүхий байгууллагаас олгосон гарал үүслийн гэрчилгээг үндэслэн үйлдэх бөгөөд түүнд " ISSUED ON THE BASIS OF CERTIFICATE OF ORIGIN NUMBER___DATE___" гэсэн тэмдэглэл хийсэн байна. Ийм гарал үүслийн гэрчилгээ нь түүнийг үйлдсэн өдрөөс хойш арван хоёр (12) сарын хугацаанд тарифын хөнгөлөлт үзүүлэхэд хүчинтэй байна.

21 дүгээр зүйл
Гарал үүслийн мэдүүлэг

1. Энэ Дүрмийн 17 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсгийн "b"-д дурдсан гарал үүслийн мэдүүлгийг аливаа үйлдвэрлэгч, эсхүл экспортлогч таван мянга (5000)-н еврогоос, эсхүл импортлогч Талын мөнгөн тэмдэгтэд хөрвүүлснээр түүнтэй тэнцэх мөнгөн дүнгээс ихгүй гаалийн үнэ бүхий зохих гарал үүсэлтэй барааны ачилтын хувьд үйлдэж болно.
2. Гарал үүслийн мэдүүлэг гэдэг нь үйлдвэрлэгч, эсхүл экспортлогч тухайн бараатай холбоотой арилжааны (худалдааны) аливаа нэг бичиг баримтад барааны гарал үүслийн талаар бичсэн мэдүүлэг юм. Гарал үүслийн мэдүүлгийг англи хэл дээр машинаар бичиж, тамга дарж, хэвлэх замаар үйлдэнэ.
3. Гарал үүслийн мэдүүлэг үйлдсэн үйлдвэрлэгч, эсхүл экспортлогч нь экспортлогч Талын шалгах эрх бүхий байгууллагын хүсэлтээр тухайн барааны гарал үүслийг, мөн энэхүү Дүрмийн бусад шаардлагууд хангагдсан болохыг нотлох зохих бүх бичиг баримтыг хэзээ ч хамаагүй гаргаж өгөхөд бэлэн байна.
4. Гарал үүслийн мэдүүлэг нь нэг ачилтын зохих гарал үүсэлтэй бараанд хамаарах бөгөөд түүнийг үйлдсэн өдрөөс хойш 12 (арван хоёр) сарын хугацаанд тарифын хөнгөлөлт үзүүлэхэд хүчинтэй байна. Мэдүүлсэн импортын барааны бодит жин нь гарал үүслийн мэдүүлэг бүхий арилжааны (худалдааны) бичиг баримтад заасан жингийн 5 (тав)-н хувиас дээш хэтрэхгүй байна.

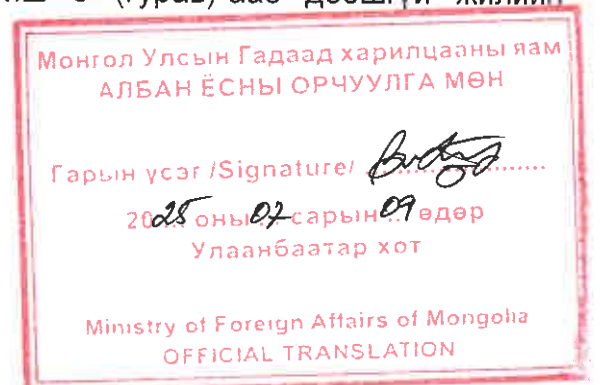
5. Импортлогч Талын гаалийн байгууллага хэрэв гарал үүслийн мэдүүлэг үнэн зөв эсэхэд, мөн/эсхүл тухайн бараа гарал үүслийн холбогдох шалгууруудыг хангасан эсэхэд эргэлзэж байгаа бол гарал үүслийн гэрчилгээ гаргаж өгөхийг хүсэж болно.

22 дугаар зүйл
Жижиг алдаа

1. Хэрэв тухайн барааны гарал үүсэлд эргэлзэх зүйлгүй боловч гарал үүслийн нотлох баримт дахь болон импортлогч Талын гаалийн байгууллагад илгээсэн гаргаж өгсөн бичиг баримт дахь мэдээлэл хоорондоо бага зэргийн зөрүүтэй байвал хэрэв тухайн мэдээлэл мэдүүлсэн бараатайгаа бодит байдал дээрээ тохирч байх тохиолдолд энэ нь өөрөө тухайн гарал үүслийн нотлох баримтыг хүчингүйд тооцох үндэслэл болохгүй.
2. Гарал үүслийн нэг нотлох баримтаар мэдүүлсэн олон бараа байх тохиолдолд нэг барааны хувьд гарсан асуудал нь тухайн гарал үүслийн нотлох баримтад хамаарах бусад бараанд тарифын хөнгөлөлт үзүүлэхэд нөлөөлөх, эсхүл тийм хөнгөлөлт үзүүлэхийг саатуулах үндэслэл болохгүй.

23 дугаар зүйл
Бүртгэл хөтлөхөд тавигдах шаардлага

1. Гарал үүслийн гэрчилгээ гаргуулах хүсэлт гаргасан үйлдвэрлэгч, эсхүл экспортлогч нь эрх бүхий байгууллагад гаргаж өгсөн бичиг баримтын бүх бүртгэл, хуулбарыг гарал үүслийн гэрчилгээ олгосон өдрөөс хойш гурав (3)-аас доошгүй жилийн хугацаанд хадгална.
2. Тарифын хөнгөлөлт эдэлсэн импортлогч гарал үүслийн нотлох баримтын хуулбарыг тарифын хөнгөлөлт олгосон өдрөөс хойш 3 (гурав)-аас доошгүй жилийн хугацаанд хадгална.
3. Гарал үүслийн гэрчилгээ олгохыг хүссэн хүсэлт, түүнтэй холбоотой бүх бичиг баримтыг гарал үүслийн гэрчилгээ олгосон өдрөөс хойш 3 (гурав)-аас доошгүй жилийн хугацаанд эрх бүхий байгууллага хадгална.
4. Гарал үүслийн мэдүүлэг үйлдсэн үйлдвэрлэгч, эсхүл экспортлогч тухайн барааны гарал үүслийг нотлох бичиг баримтын бүх бүртгэл, хуулбарыг тухайн гарал үүслийн мэдүүлгийг үйлдсэн өдрөөс хойш 3 (гурав)-аас доошгүй жилийн хугацаанд хадгална.

ХЭСЭГ III. ТАРИФЫН ХӨНГӨЛӨЛТ

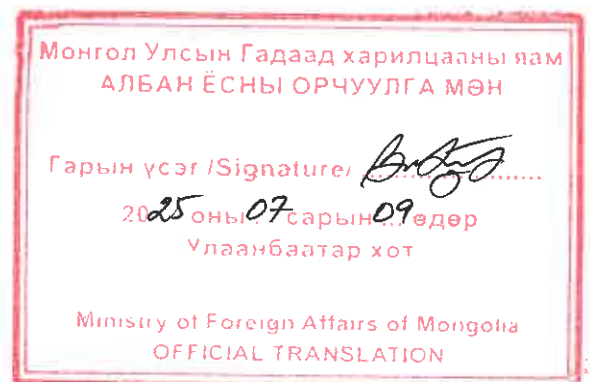
24 дүгээр зүйл Тарифын хөнгөлөлт үзүүлэх

1. Энэхүү Хэлэлцээрт заасан тарифын хөнгөлөлтийг энэхүү Дүрмийн шаардлагыг хангасан зохих гарал үүсэлтэй бараанд үзүүлнэ.
2. Импортлогч Талын гаалийн байгууллага нь экспортлогч Талын зохих гарал үүсэлтэй бараанд дараах тохиолдолд тарифын хөнгөлөлт үзүүлнэ:
 - (a) импортын бараа нь энэхүү Дүрмийн 3 дугаар зүйлд заасан гарал үүслийн шалгуурыг хангасан;
 - (b) энэхүү Дүрмийн 15 дугаар зүйлд заасан шууд ачилтын шаардлагууд хангагдсан;
 - (c) импортын барааны гарал үүслийг энэхүү дүрэмд заасан шаардлагын дагуу гарал үүслийн нотлох баримтаар баталгаажуулсан.
3. Хэрэв гарал үүслийн зохих нотлох баримт, эсхүл шууд ачилтын шаардлагууд хангагдсан болохыг нотлох зохих баримтыг бараа импортлох үед гаргаж өгөөгүй бол уг импортлогч Тал тухайн үед мөрдөж буй нэн тааламжтай тарифаар гаалийн татвар ногдуулна, эсхүл зүйтэй гэж үзвэл тухайн импортын бараанд депозит төлөхийг шаардана. Энэ тохиолдолд, холбогдох импортлогч энэ зүйлийн бүх шаардлагыг хангасан бол тарифын хөнгөлөлт эдлэх хүсэлтийг импортлогч Талын холбогдох хууль тогтоомж, дүрэм журмын дагуу гаргаж, илүү төлсөн гаалийн татвар, эсхүл депозитоо гаалийн мэдүүлгийг бүртгэсэн өдрөөс хойш 12 (арван хоёр) сарын дотор буцаан авч болно.
4. Энэ зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасныг үл харгалзан, хэрэв импортлогч Талын гаалийн байгууллага тарифын хөнгөлөлт эдлэхийг хүссэн барааны гарал үүслийн талаар, мөн/эсхүл түүнд гаргаж өгсөн гарал үүслийн нотлох баримт нь үнэн зөв эсэх талаар эргэлзэж байгаа бол тэдгээрийг шалгах ажлын үр дүн гартал тухайн бараанд тарифын хөнгөлөлт үзүүлэх хүсэлтийг хойшлуулж болно. Гэвч холбогдох барааг тухайн Талын хууль тогтоомж, дүрэм журамд заасан шаардлагын дагуу олгож болно.

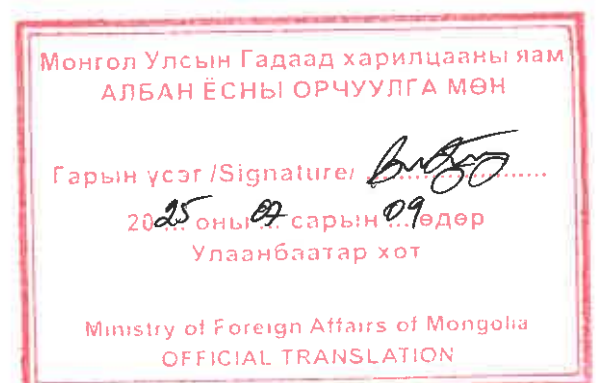

25 дугаар зүйл
Тарифын хөнгөлөлт үзүүлэхээс татгалзах

1. Хэрэв тухайн бараа энэхүү Дүрмийн шаардлагыг хангаагүй, эсхүл импортлогч буюу экспортлогч нь энэхүү Дүрмийн шаардлагыг биелүүлээгүй тохиолдолд импортлогч Талын гаалийн байгууллага тарифын хөнгөлөлт үзүүлэхээс татгалзаж, төлөгдөөгүй гаалийн татварыг өөрийн холбогдох хууль тогтоомж, дүрэм журмын дагуу нөхөн авна.
2. Импортлогч Талын гаалийн байгууллага дор дурдсан аль нэг тохиолдолд тарифын хөнгөлөлт үзүүлэхээс татгалзана:
 - (a) холбогдох бараа энэхүү Дүрмийн 3 дугаар зүйлд заасан гарал үүслийн шалгуурыг хангаагүй;
 - (b) энэхүү Дүрмийн 15 дугаар зүйлд заасан шууд ачилтын шаардлага хангагдаагүй;
 - (c) Гарал үүслийн нотлох баримтыг импортлогч Талын гаалийн байгууллагад гаргаж өгөөгүй, эсхүл энэхүү Дүрмийн хавсралтад заасны дагуу үйлдээгүй бөгөөд зохих ёсоор бөглөөгүй;
 - (d) Гарал үүслийн нотлох баримтад заасан барааг гаалийн мэдүүлэгт заасан бараа мөн гэж үзэх боломжгүй. Гэвч гарал үүслийн нотлох баримтад тусгагдсан Уялдуулсан системийн код импортлогч Талын гаалийн байгууллагаас бодитоор тогтоосон ангилалтай тохирохгүй байх нь өөрөө тарифын хөнгөлөлт үзүүлэхээс татгалзах үндэслэл болохгүй;
 - (e) мэдүүлсэн импортын барааны бодит жин нь гарал үүслийн нотлох баримтад заасан жингийн 5 (тав) хувиас хэтэрсэн;
 - (f) энэхүү Дүрмийн 21 дүгээр зүйлийн 5 дахь хэсэг, мөн 28 дугаар зүйлийн 5 болон 9 дэх хэсэгт заасан тохиолдолд импортлогч Талын гаалийн байгууллагаас шаардсан гарал үүслийн гэрчилгээг гаргаж өгөөгүй;
 - (g) Гарал үүслийн оригинал гэрчилгээний, түүний хуулбар дээрх, эсхүл гарал үүслийн цахим гэрчилгээний мэдээлэл гаалийн мэдүүлгийг бүртгэсэн өдөр энэ Дүрмийн 28 дугаар зүйлд заасан мэдээллийн веб сан дахь мэдээлэлтэй тохирохгүй байх;

- (h) энэхүү Дүрмийн 29 болон 30 дугаар зүйлд заасны дагуу хийсэн шалгалтын үр дүнд тухайн барааны гарал үүслийг тогтоож чадаагүй, эсхүл гарал үүслийн шалгуур хангагдаагүй болох нь тогтоогдсон;
- (i) экспортлогч Талын шалгах эрх бүхий байгууллага гарал үүслийн гэрчилгээ олгоогүй (өөрөөр хэлбэл, түүнийг хуурамчаар үйлдсэн), эсхүл түүнийг хүчингүй болгосон (цуцалсан) болохыг тогтоосон;
- (j) импортлогч Талын гаалийн байгууллага нь экспортлогч Талын шалгах эрх бүхий байгууллагад гаргасан шалгах хүсэлтийн огнооноос хойш цаад тал нь 4 (дөрөв) сар болоход хариу хүлээж аваагүй, эсхүл шалгах хүсэлтийн хариу нь тухайн барааг аль нэг Талын зохих гарал үүсэлтэй гэж дүгнэх хангалттай мэдээлэл агуулаагүй байх;
- (k) импортлогч Талын гаалийн байгууллага нь энэхүү Дүрмийн 30 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасны дагуу газар дээр нь очиж шалгах хүсэлтийг илгээсэн өдрөөс хойш 60 (жар) хоногийн дотор экспортлогч Талын шалгах эрх бүхий байгууллагаас энэхүү Дүрмийн 30 дугаар зүйлийн 5 дахь хэсэгт зааснаар бичгээр үйлдсэн зөвшөөрөл хүлээж аваагүй, эсхүл газар дээр нь очиж шалгахыг татгалзсан хариу хүлээж авсан.

ХЭСЭГ IV. БАЙГУУЛЛАГА ХООРОНДЫН ХАМТЫН АЖИЛЛАГАА

26 дугаар зүйл

Итгэмжлэгдсэн байгууллага ба шалгах эрх бүхий байгууллага

Талуудын Засгийн газрууд тус бүрдээ итгэмжлэгдсэн байгууллага болон шалгах эрх бүхий байгууллагыг томилон ажиллуулна.

27 дугаар зүйл

Мэдэгдэх

1. Энэхүү Хэлэлцээр хүчин төгөлдөр болохоос өмнө Тал тус бүр Евразийн эдийн засгийн комиссоор болон Монгол Улсын эрх бүхий байгууллагаар дамжуулан нөгөө Талдаа дараах мэдээллийг харилцан хүргүүлнэ:
 - (a) Талуудын итгэмжлэгдсэн байгууллага, шалгах эрх бүхий байгууллага тус бүрийн нэр, хаяг;
 - (b) Талуудын итгэмжлэгдсэн байгууллагуудын тамга тэмдгийн оригинал бөгөөд гаргацтай загварын дардас;
 - (c) шалгах ажлыг хөнгөвчлөх зорилгоор Талуудын гаалийн байгууллагуудын болон шалгах эрх бүхий байгууллагуудын холбоо барих цахим шуудангийн хаяг;
 - (d) энэхүү Дүрмийн 28 дугаар зүйлд заасан мэдээллийн веб сангуудын цахим хаяг, тэдгээр мэдээллийн веб санд хандахад тавигдах шаардлын талаарх мэдээлэл (хэрэв байдаг бол, хэрэглэгчийн нэр, нууц үг).
2. Монгол Улс нь энэ зүйлийн 1 дэх хэсгийн "b"-д заасан оригинал мэдээлэл, эсхүл түүнд орсон өөрчлөлтийг 6 хувь үйлдэн Евразийн эдийн засгийн комисст хүргүүлнэ. Евразийн эдийн засгийн комисс нь Монгол Улсаас ийм төрлийн нэмэлт мэдээлэл авах хүсэлт гаргаж болно.
3. Евразийн эдийн засгийн комисс болон Монгол Улсын эрх бүхий байгууллага нь Тал тус бүрийн итгэмжлэгдсэн байгууллагуудын болон шалгах эрх бүхий байгууллагын нэр, хаягийн талаарх мэдээллийг интернэтэд тавина.

4. Энэ зүйлд заасан мэдээлэлд оруулсан аливаа өөрчлөлтийг Евразийн эдийн засгийн комисс болон Монгол Улсын эрх бүхий байгууллага урьдчилж, ижил журмаар мэдэгдэнэ.
5. Энэхүү Дүрэмд заасан мэдэгдэх, харилцах аливаа ажиллагаа нь Талуудын хооронд, холбогдох эрх бүхий байгууллагаар дамжин англи хэлээр явагдана.

28 дугаар зүйл

Мэдээллийн веб сан ашиглах, гарал үүслийн мэдээллийг
цахимаар солилцох систем хөгжүүлж, нэвтрүүлэх

1. Тарифын хөнгөлөлт эдлэх журмыг хялбарчлах зорилгоор Талууд олгосон гарал үүслийн гэрчилгээний талаарх мэдээлэл агуулсан бөгөөд олгосон аливаа гарал үүслийн гэрчилгээ үнэн зөв эсэхийг импортлогч Талын гаалийн байгууллагаас шалгах боломжийг бүрдүүлсэн, итгэмжлэгдсэн байгууллагуудын аюулгүй мэдээллийн веб сан (цаашид “мэдээллийн веб сан” гэх)-г ашиглаж болно.
2. Мэдээллийн веб сан нь дараах шаардлагыг хангасан байна:
 - (a) түүнд байгаа мэдээлэл бүрэн бүтэн, хэрэгтэй, найдвартай байх;
 - (b) түүнд байгаа мэдээлэл нь зөвшөөрөлгүй нэвтрэх, устгах, өөрчлөх, эсхүл хууль бус өөр бусад үйлдлээс хамгаалагдсан байх;
 - (c) бүхий л цагийн турш зохих ёсоор ажиллах;
 - (d) гарал үүслийн гэрчилгээний мэдээлэлтэй адил мэдээлэл (гарын үсэг, тамга тэмдгээс бусад)-ийг түүнийг олгосон өдрөөс хойш 1 (нэг) өдрийн дотор уг мэдээллийн веб санд оруулах;
 - (e) олгосон гарал үүслийн гэрчилгээний талаарх мэдээллийг энэхүү дүрмийн 23 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсэгт заасан хугацаагаар хадгалах; мөн
 - (f) мэдээллийн веб санд байгаа мэдээллийг импортлогч Талын гаалийн байгууллага хадгалж авах (хэвлэх) боломжтой байх.
3. Сонирхол бүхий итгэмжлэгдсэн байгууллагууд нь мэдээллийн веб сан, эсхүл энэ зүйлийн 6 дахь хэсэгт заасан гарал үүслийн мэдээллийг цахимаар солилцох систем (цаашид “EODES” гэх) нэвтрүүлсэн бол гарал үүслийн гэрчилгээг

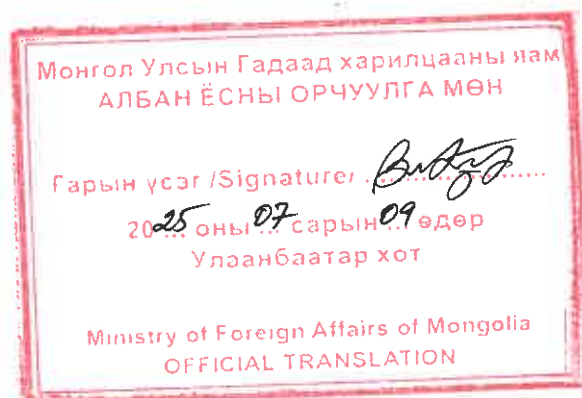
оригинал цаасан форматаар бус цахим хэлбэрээр үйлдэж болно (цаашид "гарал үүслийн цахим гэрчилгээ" гэх).

4. Хэрэв Талууд мэдээллийн веб сан ашиглаж байгаа бол импортлогч Талын гаалийн байгууллага гарал үүслийн оригинал гэрчилгээ шаардахгүй. Энэ тохиолдолд тухайн гарал үүслийн гэрчилгээний хуулбар (цаасан, эсхүл файл хэлбэртэй), эсхүл гарал үүслийн цахим гэрчилгээ нь тарифын хөнгөлөлт үзүүлэхэд хангалттай.
5. Хэрэв гарал үүслийн гэрчилгээний талаарх мэдээлэл гаалийн мэдүүлгийг бүртгэсэн өдөр мэдээллийн веб санд ороогүй байвал зөвхөн энэ зүйлийн 3 дахь хэсэгт заасны дагуу гарал үүслийн гэрчилгээг цахимаар олгосноос бусад тохиолдолд импортлогч Талын гаалийн байгууллага оригинал гарал үүслийн гэрчилгээ гаргаж өгөхийг шаардана.
6. Цаашид цаасгүй худалдааг хөгжүүлэх үүднээс Талууд мэдээллийг цахимаар солилцох онолд тулгуурлан EODES-ийг нэвтрүүлж, дэмжин ажиллахыг эрмэлзэнэ.
7. EODES нь импортлогч Талын гаалийн байгууллага мэдээллийг цахимаар дамжуулах замаар экспортлогч Талын итгэмжлэгдсэн байгууллагаас олгосон гарал үүслийн гэрчилгээний мэдээллийг хүлээн авах боломжийг олгоно.
8. Хэрэв Талууд EODES-ийг нэвтрүүлсэн бол импортлогч Талын гаалийн байгууллага гарал үүслийн оригинал гэрчилгээ, түүний хуулбар, эсхүл гарал үүслийн цахим гэрчилгээ шаардахгүй. Энэ тохиолдолд, тарифын хөнгөлөлт зорилгоор тухайн гарал үүслийн гэрчилгээний огноо, дугаарыг гаалийн мэдүүлэгт тусгасан байна.
9. Хэрэв гарал үүслийн гэрчилгээний мэдээлэл гаалийн мэдүүлгийг бүртгэсэн өдөр EODES-т ороогүй байвал импортлогч Талын гаалийн байгууллага гарал үүслийн гэрчилгээний хуулбарыг шаардаж, түүний үнэн зөв эсэхийг мэдээллийн веб сан ашиглан шалгана. Хэрэв итгэмжлэгдсэн байгууллагад мэдээллийн веб сан байхгүй бол зөвхөн энэ зүйлийн 3 дахь хэсэгт заасны дагуу гарал үүслийн гэрчилгээг цахимаар олгосноос бусад тохиолдолд гарал үүслийн гэрчилгээний эхийг гаргаж өгнө.
10. EODES ашиглахад тавигдах бүх шаардлага болон техникийн үзүүлэлтийг тусгай Протоколд заана.

29 дүгээр зүйл
Гарал үүслийг шалгах

1. Хэрэв импортлогч Талын гаалийн байгууллага гарал үүслийн нотлох баримт үнэн зөв эсэхэд, мөн/эсхүл уг гарал үүслийн нотлох баримтад заасан бараа нь энэхүү Дүрмийн 3 дугаар зүйлд заасан гарал үүслийн шалгуурт нийцэж байгаа эсэхэд эргэлзэж байгаа бол, эсхүл санамсаргүй сонголтоор шалгалт хийх тохиолдолд тухайн гарал үүслийн нотлох баримт үнэн зөв эсэхийг, мөн (эсхүл) тухайн бараа нь гарал үүслийн холбогдох шалгуурт нийцэж байгаа эсэхийг баталгаажуулах, түүнчлэн (эсхүл), хэрэв тийнхүү хүссэн бол, тухайн барааг үйлдвэрлэгч, эсхүл экспортлогчоос нотлох баримт гаргуулах хүсэлтийг экспортлогч Талын шалгах эрх бүхий байгууллагад илгээж болно (цаашид "шалгах хүсэлт" гэх).
2. Энэ Дүрмийн 25 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн "b"- "g"-д заасан тохиолдолд, импортлогч Талын гаалийн байгууллага тарифын хөнгөлөлт үзүүлэхээс татгалзсан шийдвэр гаргах зорилгоор шалгах хүсэлт гаргах шаардлагагүй.
3. Бүх шалгах хүсэлтэд тухайн барааг ялган таних хангалттай мэдээлэл, гарал үүслийн нотлох баримтын хуулбарыг хавсаргаж, тийм хүсэлт гаргах болсон нөхцөл, шалтгааныг дурдсан байна.
4. Шалгах хүсэлт хүлээн авсан этгээд нь уг шалгах хүсэлтийн огнооноос хойш дөрөв (4) сарын дотор импортлогч Талын хүсэлт гаргасан гаалийн байгууллагад хариу өгнө.
5. Шалгах хүсэлтийн хуулбар болон түүний дагалдах бичиг баримтууд, түүнчлэн тухайн хүсэлтийн дагуу шалгасан хариуг импортлогч Талын гаалийн байгууллага болон экспортлогч Талын шалгах эрх бүхий байгууллага хооронд энэхүү Дүрмийн 27 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан холбоо барих цахим шуудангийн хаягаар цахим хэлбэрээр илгээнэ.
6. Энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан хүсэлтийн хариуд экспортлогч Талын шалгах эрх бүхий байгууллага нь тухайн гарал үүслийн нотлох баримт үнэн зөв эсэхийг, мөн (эсхүл) тухайн барааг тэрхүү Талын гарал үүсэлтэй гэж үзэж болох эсэхийг тодорхой зааж өгөх бөгөөд түүнд бас тухайн хүсэлтэд заасны дагуу холбогдох бараа үйлдвэрлэгчээс, эсхүл экспортлогчоос гаргуулан авсан нотлох баримтыг хавсаргасан байна. Шалгах хүсэлтийн хариуг хүлээн авахаас өмнө энэхүү Дүрмийн 24 дүгээр зүйлийн 4 дэх хэсгийг ашиглаж болно. Хэрэв хүлээн авсан шалгалтын үр дүнг харахад тухайн бараа зохих гарал үүсэлтэй бөгөөд энэхүү

Дүрмийн бусад бүх шаардлагыг хангасан болох нь батлагдсан бөгөөд тодорхой бол урьдчилан төлсөн гаалийн татвар болон депозитыг буцаан олгоно.

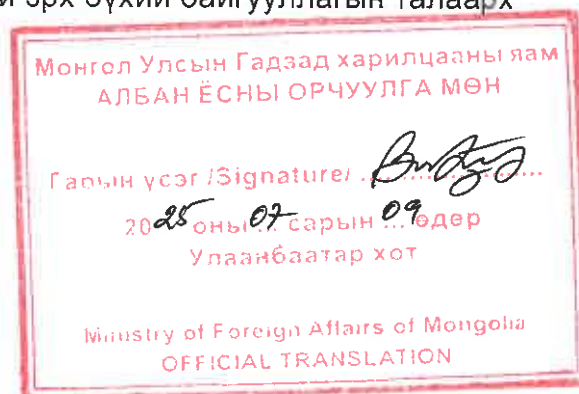
30 дугаар зүйл
Газар дээр нь очиж шалгах

1. Хэрэв импортлогч Талын гаалийн байгууллага энэхүү Дүрмийн 29 дүгээр зүйлд заасан шалгалтын үр дүнг хангалтгүй гэж үзвэл онцгой тохиолдолд экспортлогч Талд очиж шалгах, энэхүү Дүрмийн 23 дугаар зүйлд заасан бүртгэлтэй танилцах, мөн (эсхүл) тухайн барааг үйлдвэрлэхэд ашигласан байгууламжийг үзэж харах хүсэлт тавьж болно.
2. Энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасны дагуу шалгалтыг газар дээр нь очиж хийх үүднээс импортлогч Талын гаалийн байгууллага тийнхүү газар дээр нь очиж шалгах хүсэлтэй байгаагаа илтгэсэн хүсэлт (цаашид "газар дээр нь очиж шалгах хүсэлт" гэх)-ийг экспортлогч Талын шалгах эрх бүхий байгууллагад бичгээр илгээнэ.

Уг газар дээр нь очиж шалгах хүсэлтийн хуулбарыг импортлогч Талын гаалийн байгууллагаас экспортлогч Талын шалгах эрх бүхий байгууллагад энэхүү Дүрмийн 27 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан холбоо барих цахим шуудангийн хаягаар цахим хэлбэрээр илгээнэ.

3. Энэ зүйлийн 2 дахь хэсэгт дурдсан, газар дээр нь очиж шалгах хүсэлт нь аль болох дэлгэрэнгүй байх бөгөөд түүнд *тухайлбал* дараах зүйлсийг тусгасан байна:

- (a) тухайн Талын тийм хүсэлт гаргасан гаалийн байгууллагын нэр;
- (b) бараа үйлдвэрлэгч, эсхүл экспортлогч ямар байгууллагын байр агуулахыг очиж үзэх гэж байгаа;
- (c) газар дээр нь хэзээ очиж шалгах саналтай байгаа;
- (d) газар дээр нь очиж шалгах ажлын хамрах хүрээ, түүний дотор шалгах бараа, тэдгээрийн гарал үүсэл ямар асуудалтай байгаа; мөн
- (e) газар дээр нь очиж шалгалт хийх гэж буй эрх бүхий байгууллагын талаарх урьдчилсан мэдээлэл.

4. Экспортлогч Талын шалгах эрх бүхий байгууллага уг хүсэлтийг байр агуулахыг нь очиж шалгах гэж байгаа бараа үйлдвэрлэгчид, эсхүл экспортлогчид илгээх бөгөөд түүнээс бичгээр үйлдсэн зөвшөөрлийг газар дээр нь очиж шалгах хүсэлт гаргасан өдрөөс хойш 60 (жар) хоногийн дотор тийм хүсэлт гаргасан Талд шилжүүлнэ.
5. Газар дээр нь очиж шалгах хүсэлт гаргасан өдрөөс хойш 60 (жар) хоногийн дотор шалгах эрх бүхий байгууллагаас бичгээр үйлдсэн зөвшөөрөл хүлээж аваагүй, эсхүл газар дээр нь очиж шалгахыг татгалзсан хариу хүлээж авсан тохиолдолд хүсэлт гаргасан Тал газар дээр нь очиж шалгах байсан гарал үүслийн нотлох баримт(ууд)-ад дурдсан бараанд тарифын хөнгөлөлт үзүүлэхээс татгалзана.
6. Газар дээр нь очиж шалгах ажлыг бичгээр үйлдсэн зөвшөөрөл хүлээн авсан өдрөөс хойш 60 (жар) хоногийн дотор эхлүүлж, боломжит хугацаанд, гэхдээ бичгээр үйлдсэн зөвшөөрөл хүлээн авсан өдрөөс хойш 150 (нэг зуун тавь) хоногийн дотор хийж дуусгана.
7. Газар дээр нь очиж шалгах ажлыг импортлогч болон экспортлогч Талуудын эрх бүхий байгууллагуудын төлөөлөгчдөөс бүрдсэн шалгах баг хийж гүйцэтгэнэ.
8. Экспортлогч болон импортлогч Талуудын эрх бүхий байгууллагууд нь шалгах багаас газар дээр нь очиж шалгах ажилд шаардагдах хамтын ажиллагааг эрчимтэй өрнүүлнэ.
9. Газар дээр нь очиж шалгахыг зөвшөөрсөн бараа үйлдвэрлэгч, эсхүл экспортлогч нь түүнийг хэрэгжүүлэхэд нь туслах, газар дээр нь очиж шалгах объектод хамаарах байр агуулах, санхүүгийн (нягтлан бодох бүртгэлийн) болон үйлдвэрлэлийн бичиг баримттай танилцах боломжоор хангаж, мөн шаардлагатай гэсэн нэмэлт мэдээлэл болон (эсхүл) бичиг баримтыг гаргаж өгнө.
10. Хэрэв шалгуулж буй Талын эрх бүхий байгууллага, аж ахуйн нэгжийн зүгээс газар дээр нь очиж шалгах ажилд саад учруулсны улмаар газар дээр нь очиж шалгах боломжгүй болсон бол импортлогч Тал тухайн бараанд тарифын хөнгөлөлт үзүүлэхээс татгалзах эрхтэй.
11. Газар дээр нь очиж шалгасан ажлын үр дүнг англи хэл дээр тайлангийн хэлбэрээр баримтжуулах бөгөөд түүнд тухайн шалгасан бараа энэхүү Дүрмийн шаардлагад нийцсэн, эсхүл нийцээгүй болохыг тодорхой заасан байна.

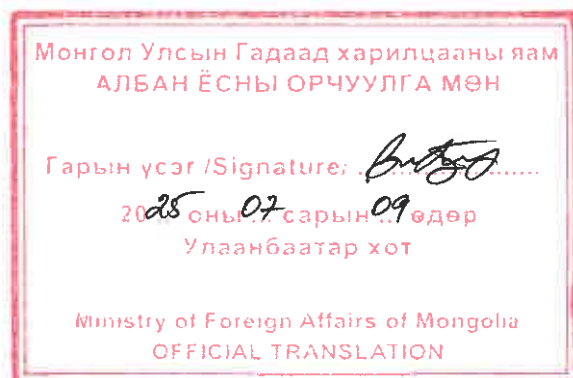
12. Экспортлогч Талын шалгах эрх бүхий байгууллага тийнхүү газар дээр нь очиж шалгасан ажлын үр дүнгийн тайланг газар дээр нь очиж шалгах ажил дууссан өдрөөс хойш 20 (хорь) хоногийн дотор тухайн шалгасан барааны үйлдвэрлэгчид, эсхүл экспортлогчид илгээнэ.
13. Хойшлуулсан, эсхүл татгалзсан аливаа тарифын хөнгөлөлт газар дээр нь очиж хийсэн шалгалтад хамрагдсан бараа энэхүү Дүрмийн шаардлагыг хангаж байгааг илтгэсэн уг шалгалтын үр дүнд дахин сэргэнэ.
14. Газар дээр нь очиж хийх шалгалтад импортлогч Талын төлөөлөгчид оролцохтой холбогдон гарах бүх зардлыг импортлогч Тал хариуцна.

31 дүгээр зүйл
Мэдээллийн нууцыг хамгаалах

Энэхүү Дүрмийн дагуу гаргаж өгсөн бүх мэдээллийг Талууд өөрсдийн хууль тогтоомж болон дүрэм журмын дагуу нууцад тооцно. Тэдгээрийг шүүхийн шүүн таслах ажиллагааны хүрээнд задруулахыг шаардахаас бусад тохиолдолд тэдгээр мэдээллийг гаргаж өгсөн Талын холбогдох этгээд, байгууллагын бичгээр үйлдсэн зөвшөөрөлгүйгээр задруулж болохгүй.

32 дугаар зүйл
Хууран мэхлэх үйлдэлд хүлээлгэх шийтгэл,
эсхүл авч хэрэгжүүлэх өөр бусад арга хэмжээ

Тал тус бүр энэхүү Дүрэмтэй холбоотой өөрийн хууль тогтоомж, дүрэм журмыг зөрчсөн тохиолдолд хүлээлгэх эрүүгийн, эсхүл захиргааны шийтгэлийн талаар заасан байна.

ХЭСЭГ V. ШИЛЖИЛТИЙН ЗОХИЦУУЛАЛТ

33 дугаар зүйл

Тээвэрлэх явцад байгаа, эсхүл агуулахад хадгалагдаж байгаа бараа

Энэхүү Хэлэлцээр хүчин төгөлдөр болохоос өмнө 6 (зургаа) сараас илүүгүй хугацаанд экспортлогч Талаас импортлогч Тал руу тээвэрлэх явцад байгаа, эсхүл импортлогч Талд гаалийн хяналтад түр хадгалагдаж байгаа зохих гарал үүсэлтэй бараанд хэрэв тэдгээрийг энэхүү Хэлэлцээр хүчин төгөлдөр болсон өдөр, эсхүл түүнээс хойш импортлогч Тал руу оруулсан, эсхүл импортлогч Талын гаалийн байгууллагад мэдүүлсэн бол энэ Дүрмийн 24 дүгээр зүйлийн бүх шаардлагыг хангасан тохиолдолд тарифын хөнгөлөлт үзүүлнэ.

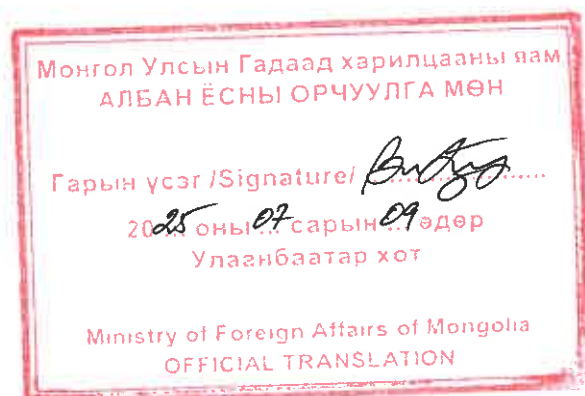

ГАРАЛ ҮҮСЛИЙН ДҮРМИЙН ХАВСРАЛТ
ГАРАЛ ҮҮСЛИЙН ГЭРЧИЛГЭЭ

1. Экспортлогч (аж ахуйн нэгжийн нэр, хаяг, улс)			4. Дугаар _____ Монгол Улс болон ЕАЭЗХ, түүний гишүүн орнууд хоорондын худалдааны түр хэлэлцээр Гарал үүслийн гэрчилгээ ЕАМ маягт Олгосон улс: _____ (улс) Хүлээн авах улс: _____ (улс)		
2. Импортлогч/хүлээн авагч (аж ахуйн нэгжийн нэр, хаяг, улс)					
3. Тээврийн хэрэгсэл, маршрут (мэдэгдэж байгаагаар)			5. Албан хэрэгцээнд		
6. Барааны дугаар.	7. Багц боодлын тоо, төрөл	8. Барааны тодорхойлолт	9. Гарал үүслийн шалгуур	10. Барааны тоо хэмжээ	11. Үнийн нэхэмжлэхийн дугаар, огноо
12. Баталгаажуулалт Хяналт хийж гүйцэтгэсний үндсэн дээр өргөдөл гаргагчийн мэдүүлэг үнэн зөв болохыг баталгаажуулав.			13. Өргөдөл гаргагчийн мэдүүлэг Доор гарын үсэг зурагч би дээрх дэлгэрэнгүй мэдээлэл зөв болохыг, бүх барааг доорх улсад үйлдвэрлэсэн _____ (улс) мөн бараа нь Монгол Улс болон ЕАЭЗХ, түүний гишүүн орнууд хоорондын худалдааны түр хэлэлцээрийн 3 дугаар хавсралт (Гарал үүслийн дүрэм)-д заасан гарал үүслийн дүрэмд нийцсэн болохыг мэдүүлж байна.		
Газар, огноо, гарын үсэг, тамга			Газар, огноо, гарын үсэг, тамга		

Гарал үүслийн гэрчилгээний нэмэлт хуудас (ЕАМ маягт) №_____					
6. Барааны дугаар.	7. Багц боодлын тоо, төрөл	8. Барааны тодорхойлолт	9. Гарал үүслийн шалгуур	10. Барааны тоо хэмжээ	11. Үнийн нэхэмжлэхийн дугаар, огноо
12. Баталгаажуулалт Хяналт хийж гүйцэтгэсний үндсэн дээр өргөдөл гаргагчийн мэдүүлэг үнэн зөв болохыг баталгаажуулав.			13. Өргөдөл гаргагчийн мэдүүлэг Доор гарын үсэг зурагч би дээрх дэлгэрэнгүй мэдээлэл зөв болохыг, бүх барааг доорх улсад үйлдвэрлэсэн _____ (улс) мөн бараа нь Монгол Улс болон ЕАЭЗХ, түүний гишүүн орнуудын хоорондын худалдааны түр хэлэлцээрийн 3 дугаар хавсралт (Гарал үүслийн дүрэм)-д заасан гарал үүслийн дүрэмд нийцсэн болохыг мэдүүлж байна.		
Газар, огноо, гарын үсэг, тамга			Газар, огноо, гарын үсэг, тамга		

Гарал үүслийн гэрчилгээг бөглөх заавар (ЕАМ маягт)

Гарал үүслийн гэрчилгээ (ЕАМ маягт) болон барааны талаарх мэдээллийг нэг хуудсанд зааж өгөх боломжгүй тохиолдолд ашиглах түүний нэмэлт хуудас нь энэ хавсралтад үзүүлсэн загварт нийцсэн ISO A4 хэмжээ, өнгийн цаасан дээр байна.

Энэхүү Хэлэлцээрийн 3 дугаар хавсралтын 28 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсэгт заасны дагуу Гарал үүслийн гэрчилгээг зөвхөн цахим хэлбэрээр олгосноос бусад тохиолдолд 6-11 дүгээр хайрцагт ашиглагдаагүй зайг дараа нь нэмж бичихээс сэргийлэх үүднээс хөндлөн зурсан байна.

Гарал үүслийн гэрчилгээ нь:

- (a) энэ хавсралтад заасан загварын дагуу хийгдсэн байна;
- (b) англи хэлээр бөглөсөн байна;
- (c) 1, 2, 4, 7, 8, 9, 10, 11, 12 ба 13 дугаар нүдэнд шаардлагатай суурь өгөгдлийг агуулна.

Гарал үүслийн гэрчилгээ нь энэхүү Хэлэлцээрийн 3 дугаар хавсралтын 28 дугаар Зүйлд дурдсан веб мэдээллийн сангаар (URL холбоос, QR код гэх мэт) дамжуулан сонирхсон этгээдэд баталгаажуулах боломж олгох болон бусад нэмэлт мэдээллийг агуулж болно.

1 дүгээр нүд: Бараа экспортлогчийн дэлгэрэнгүй мэдээллийг оруулна: ААН-ийн нэр, хаяг, улс.

2 дугаар нүд: Импортлогч (заавал) болон хүлээн авагч (хэрэв мэдэх бол)-ийн дэлгэрэнгүй мэдээллийг оруулна: ААН-ийн нэр, хаяг, улс.

3 дугаар нүд : Хөдлөх (ачих) огноо гэх мэт тээврийн дэлгэрэнгүй мэдээллийг мэдэх хэрээр оруулна; тээврийн хэрэгсэл (хөлөг онгоц, нисэх онгоц гэх мэт); ачаа буулгах цэг (боомт, нисэх онгоцны буудал).

4 дүгээр нүд: Лавлагааны давтагдашгүй дугаар, олгосон улс, илгээх улсын дэлгэрэнгүй мэдээллийг оруулна.

5 дугаар нүд: Дараах үгсийг оруулна:

Гарал үүслийн гэрчилгээний эх хувийн хуулбарыг олгосон тохиолдолд “DUPLICATE OF THE CERTIFICATE OF ORIGIN NUMBER___DATE___”

Гарал үүслийн гэрчилгээг орлуулсан тохиолдолд “ISSUED IN SUBSTITUTION FOR THE CERTIFICATE OF ORIGIN NUMBER___DATE___”

Талуудын хооронд ямар нэгэн үйлдвэрлэлт, боловсруулалт хийгдээгүй зохих гарал үүсэлтэй барааг тээвэрлэх тохиолдолд “ISSUED ON THE BASIS OF THE CERTIFICATE(S) OF ORIGIN NUMBER(S)___DATE(S)___”.

Экспортод гаргасны дараа арал үүслийн гэрчилгээ олгосон тохиолдолд “ISSUED RETROACTIVELY” or “ISSUED RETROSPECTIVELY”

6 дугаар нүд: Зүйл/барааны дугаарыг оруулна.

7 дугаар нүд: Багц боодлын тоо, төрлийг оруулна.

8 дугаар нүд: Барааны нарийвчилсан тодорхойлолтыг HS 6 оронтой код, хэрэв байгаа бол загвар, брэндийн нэрийг таних боломжтой байдлаар оруулна.

Хэрэв Гарал үүслийн гэрчилгээнд хамаарах бараа нь өөр Талуудаас гарал үүсэлтэй бол бараа тус бүрийн гарал үүсэл (Бүгд Найрамдах Армен Улс, Бүгд Найрамдах Беларусь Улс, Бүгд Найрамдах Казахстан Улс, Бүгд Найрамдах Киргиз Улс, ОХУ эсвэл Монгол Улс)-ийг зааж өгнө.

9 дүгээр нүд: Бүх барааны гарал үүслийн шалгуурыг дараах хүснэгтэд үзүүлсэн байдлаар тусгана.

Гарал үүслийн шалгуур	9 дүгээр нүдэнд оруулна уу
Энэхүү Хэлэлцээрийн 3 дугаар хавсралтын 4 дүгээр зүйлд заасны дагуу тухайн Талд бүрэн гаргаж авсан эсхүл үйлдвэрлэсэн бараа	WO
Зөвхөн нэг буюу түүнээс дээш Талаас гарал үүсэлтэй материалаар тухайн Талд үйлдвэрлэсэн бараа	PE

Тухайн Талд зохих гарал үүсэлгүй материалаар үйлдвэрлэсэн барааны хувьд тухайн материалын үнэ нь барааны FCA үнийн тавин (50) хувиас хэтрэхгүй тохиолдолд	NOM
Зохих гарал үүсэлгүй материал ашиглан тухайн Талд үйлдвэрлэсэн бараа, гэхдээ уг материал нь Уялдуулсан системийн тарифын зүйлийн түвшинд дор хаяж өөрчлөлт орсон тохиолдолд	CTH

10 дугаар нүд: Барааны тоо хэмжээг оруулна: нийт жин (кг) эсвэл бусад хэмжих нэгж (ш, литр гэх мэт).

11 дүгээр нүд: Гарал үүслийн гэрчилгээ олгох эрх бүхий байгууллагад ирүүлсэн үнийн нэхэмжлэхийн дугаар(ууд) болон огноог оруулна.

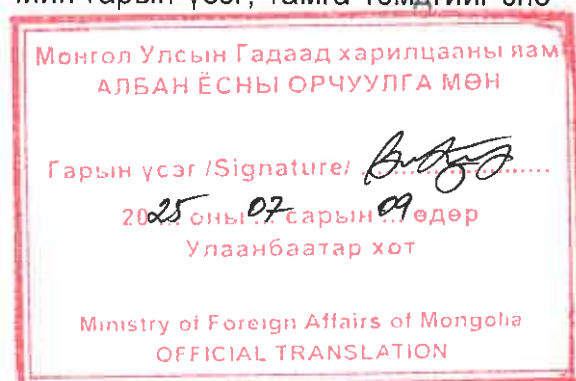
Үнийн нэхэмжлэхийг Тал бус этгээдээс гаргасан тохиолдолд "TCI" гэсэн үгийг дараах мэдээллийн хамт зааж өгнө. Үүнд:

- а) үнийн нэхэмжлэхийн дугаар(ууд) ба огноо (хэрэв Гарал үүслийн гэрчилгээ олгох үед ийм мэдээлэл байгаа бол); эсхүл
- б) үнийн нэхэмжлэхийг гаргасан Тал болон/эсхүл этгээдийн нэр.

Барааны гарал үүсэл нь эргэлзээгүй тохиолдолд энэ нүдэнд заасан "TCI"-тай холбоотой мэдээлэл байхгүй байх нь өөрөө тарифын хөнгөлөлт үзүүлэхээс татгалзах үндэслэл болохгүй.

12 дугаар нүд: Гарал үүслийн гэрчилгээ нь олгосон газар, огноо, эрх бүхий этгээдийн гарын үсэг, эрх бүхий байгууллагын тамга дардастай байна. Гэхдээ энэхүү Хэлэлцээрийн 3 дугаар хавсралтын 28 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсэгт заасны дагуу Гарал үүслийн гэрчилгээг зөвхөн цахим хэлбэрээр олгосон тохиолдолд эрх бүхий этгээдийн гарын үсэг, эрх бүхий байгууллагын тамгыг энэ хайрцагт оруулахгүй байж болно.

13 дугаар нүд: Барааны гарал үүсэл (Бүгд Найрамдах Армен Улс, Бүгд Найрамдах Беларусь Улс, Бүгд Найрамдах Казахстан, Бүгд Найрамдах Киргиз Улс, ОХУ эсхүл Монгол Улс), мэдүүлэг гаргасан газар, огноо, өргөдөл гаргагчийн гарын үсэг, тамга тэмдгийг оруулна. Гэхдээ энэхүү Хэлэлцээрийн 3 дугаар хавсралтын 28 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсэгт заасны дагуу Гарал үүслийн гэрчилгээг зөвхөн цахим хэлбэрээр олгосон тохиолдолд өргөдөл гаргагчийн гарын үсэг, тамга тэмдгийг энэ нүдэнд оруулахгүй байж болно.

Гарал үүслийн гэрчилгээнд хамаарах бараа өөр өөр Талуудаас гарал үүсэлтэй бол "8 дугаар нүдийг харна уу" гэж зааж өгнө.

Гарал үүслийн гэрчилгээ (ЕАМ маягт)-ний зорилгоор "Монгол Улс болон ЕАЭЗХ, түүний гишүүн орнууд хоорондын худалдааны түр хэлэлцээр" гэж нэг талаас Монгол Улс, нөгөө талаас Евразийн эдийн засгийн холбоо болон түүний гишүүн орнууд хооронд хийсэн худалдааны түр хэлэлцээрийг ойлгоно.

ХАВСРАЛТ 4
МАРГААН ШИЙДВЭРЛЭХ

1 дүгээр зүйл
Зорилго

Энэхүү Хавсралтын зорилго нь тус хэлэлцээрийн дагуу үүссэн аливаа маргааныг аль болох харилцан тохиролцон шийдвэрлэх үр дүнтэй, үр ашигтай, ил тод механизмыг бий болгоход оршино.

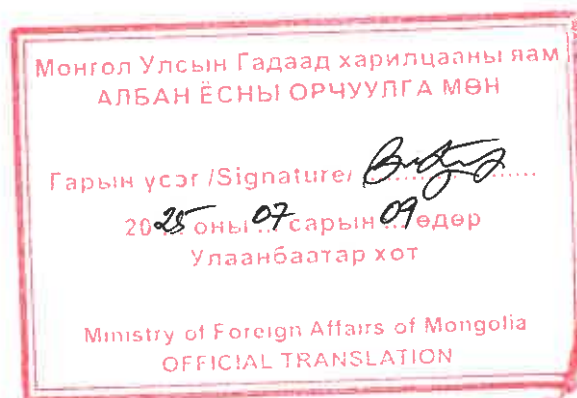
2 дугаар зүйл
Нэр томьёоны тодорхойлолт

Энэхүү Хавсралтад:

- (a) “Арбитрын бүрэлдэхүүн” гэж энэхүү Хавсралтын 8 дугаар Зүйлд заасны дагуу байгуулагдсан Арбитрын бүрэлдэхүүнийг;
- (b) “Маргалдагч Талууд” гэж гомдол гаргагч Тал болон хариуцагч Талыг; Евразийн эдийн засгийн холбоо, Евразийн эдийн засгийн холбооны гишүүн орнууд хамтран, эсхүл дангаараа маргалдагч Тал болж болно. Сүүлийн тохиолдолд хэрэв Евразийн эдийн засгийн холбооны гишүүн орны авсан арга хэмжээтэй холбоотой бол тухайн гишүүн орон нь маргалдагч Тал, харин Евразийн эдийн засгийн холбооны авсан арга хэмжээтэй холбоотой бол холбоо нь маргалдагч Тал болно;
- (c) “гомдол гаргагч Тал” гэж нэхэмжлэл гаргасан Талыг;
- (d) “хариуцагч Тал” гэж гарсан нэхэмжлэлийг хариуцагч Талыг;
- (e) “арбитрч” гэж энэхүү Хавсралтын 8 дугаар Зүйлд заасны дагуу байгуулагдсан Арбитрын бүрэлдэхүүний гишүүнийг;
- (f) “Даргалагч” гэж Арбитрын бүрэлдэхүүний даргаар ажиллаж буй арбитрчийг;
- (g) “туслах ажилтан” гэж арбитрчийг томилох нөхцөлд заасны дагуу судалгаа хийх, арбитрчид туслалцаа үзүүлэх хүнийг;
- (h) “өдөр” гэж Бямба, Ням болон амралтын өдрүүдийг оруулсан хуанлийн өдрийг тус тус хэлнэ.

3 дугаар зүйл
Үйлчлэх хүрээ

Энэхүү Хэлэлцээрт өөрөөр заагаагүй бол, нэг Тал нөгөө Талын авсан арга хэмжээ нь энэхүү Хэлэлцээрээр хүлээсэн үүргийг зөрчсөн, эсхүл Хэлэлцээрээр

хүлээсэн үүргээ биелүүлээгүй гэж үзсэн тохиолдолд энэхүү Хэлэлцээрийн заалтуудыг тайлбарлах ба/эсхүл хэрэглэхтэй холбоотой Талууд хооронд үүссэн аливаа маргаанд энэхүү Хавсралтын заалтууд үйлчилнэ.

4 дүгээр зүйл
Мэдээлэл солилцох

Энэхүү Хэлэлцээрээс үүссэн аливаа маргаантай холбоотой маргаан шийдвэрлэх ажиллагааны баримт бичгийг Евразийн эдийн засгийн холбоо болон Евразийн эдийн засгийн холбооны гишүүн орнуудад хүргүүлэх нь энэхүү Хэлэлцээр болон/эсхүл ДХБ-ын хэлэлцээр дэх мэдээллийн нууцлалттай холбоотой заалтыг зөрчсөн гэж үзэхгүй.

5 дугаар зүйл
Зөвлөлдөөн

1. Маргалдагч Талууд харилцан тохиролцсон шийдэлд хүрэх зорилгоор энэхүү Хавсралтын 3 дугаар зүйлд дурдсан асуудалтай холбоотой аливаа маргааныг зөвлөлдөөний замаар шийдвэрлэх бүхий л оролдлогыг хийнэ.
2. Зөвлөлдөөн хийх хүсэлтийг энэхүү Хэлэлцээрийн 27 дугаар зүйл (Холбоо барих этгээд)-д заасны дагуу томилсон холбоо барих этгээдээр дамжуулан хариуцагч Талд бичгээр гаргана. Хүсэлтэд хүсэлт гаргаж буй үндэслэл, тухайлбал, маргаантай байгаа холбогдох арга хэмжээ, асуудлыг тодорхойлж, гомдлын баримтат болон хууль зүйн үндэслэлийг тусгасан байна. Хамтарсан Хороонд энэхүү хүсэлтийг хүргүүлсэн тухай мэдэгдэнэ.
3. Хэрэв энэ зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасны дагуу зөвлөлдөөн хийх хүсэлт гаргасан бол хариуцагч Тал нь хүсэлтийг хүлээн авсан өдрөөс хойш 10 (арав) хоногийн дотор бичгээр даруй хариу өгч, харилцан зөвшөөрсөн шийдэлд хүрэх зорилгоор хүсэлтийг хүлээн авсан өдрөөс хойш 30 (гуч) хоногийн дотор гомдол гаргагч Талтай шударга зарчмыг баримтлан зөвлөлдөөн хийнэ.
4. Яаралтай тохиолдолд, тэр дундаа түргэн муудах барааны асуудлаар зөвлөлдөөн хийх хүсэлтийг хүлээн авсан өдрөөс хойш арван 15 (тав) хоногийн дотор зөвлөлдөөнийг явуулна.
5. Энэ зүйлийн 3, 4 дэх хэсэгт заасан хугацааг маргалдагч Талуудын харилцан тохиролцсоноор өөрчилж болно.

6. Зөвлөлдөөний үеэр маргалдагч Тал бүр хүчин төгөлдөр үйлчилж буй буюу санал болгож буй арга хэмжээ, эсхүл аливаа бусад асуудал нь энэхүү Хэлэлцээрийг хэрэгжүүлэх болон хэрэглэхэд нөлөө үзүүлж буйг бүрэн шалгах шалгах боломжийг олгохын тулд хангалттай баримт бүхий мэдээллийг гаргаж өгнө.
7. Зөвлөлдөөн, ялангуяа зөвлөлдөөний явцад маргалдагч Талуудын гаргаж өгсөн бүх мэдээлэл, баримталсан байр суурь нь нууц байх бөгөөд цаашдын аливаа ажиллагаанд аль ч маргалдагч Талын эрхийг хөндөхгүй. Зөвлөлдөх явцад харилцан солилцсон аливаа нууц мэдээлэл, эсхүл тус бүрийн эзэмшиж байгаа мэдээлэлд маргалдагч Талууд мэдээллийг гаргаж өгсөн Талтай адил зарчмаар хандана.
8. Энэ зүйлд заасны дагуу маргалдагч Тал бүр тухайн зөвлөлдөж буй асуудлаар холбогдох мэдлэг/туршлагатай төрийн эрх бүхий болон бусад зохицуулах байгууллагын төлөөллүүдийн оролцоог зөвлөлдөөний туршид хангана.
9. Зөвлөлдөөнийг маргалдагч Талууд өөрөөр тохиролцоогүй бол хариуцагч Талын нутаг дэвсгэр дээр явуулна. Маргалдагч Талууд харилцан тохиролцсоны дагуу аливаа боломжит технологийн хэрэгслээр зөвлөлдөөн хийж болно.

6 дугаар зүйл

Сайн дурын үйлчилгээ үзүүлэх, эвлэрүүлэх, эсхүл зуучлах

1. Талууд энэхүү Хавсралтын дагуу маргаан шийдвэрлэх ажиллагааны аль ч шатанд сайн дурын үйлчилгээ үзүүлэх, эвлэрүүлэх, эсхүл зуучлах аргыг ашиглаж болно. Сайн дурын үйлчилгээ үзүүлэх, эвлэрүүлэх, эсхүл зуучлах ажиллагаа нь хэдийд ч эхэлж болох бөгөөд аль ч Тал хэдийд ч түдгэлзүүлж, эсхүл дуусгавар болгож болно.
2. Сайн дурын үйлчилгээ үзүүлэх, эвлэрүүлэх, эсхүл зуучлах ажиллагаа, ялангуяа эдгээр ажиллагааны явцад маргалдагч Талуудын баримталж буй байр суурь нь нууц байх бөгөөд цаашдын шийдвэрлэх ажиллагаанд маргалдагч Талуудын эрхийг хөндөхгүй.

7 дугаар зүйл
Арбитрын бүрэлдэхүүн байгуулах хүсэлт

1. Энэ Хавсралтын 5 дугаар зүйлийн дагуу зөвлөлдөөн хийх, эсхүл энэхүү Хавсралтын 6 дугаар зүйлд заасан сайн дурын үйлчилгээ, эвлэрүүлэх болон зуучлалын хүсэлт гаргасан гомдол гаргагч Тал нь дараах тохиолдолд Арбитрын бүрэлдэхүүн байгуулах хүсэлтийг бичгээр гаргаж болно. Үүнд:
 - (а) хариуцагч Тал нь энэхүү Хавсралтын 5 дугаар зүйлийн 3, 4 дэх хэсэгт заасан хугацааг дагаж мөрдөөгүй;
 - (б) маргалдагч Талууд хамтарч энэхүү Хавсралтын 5 дугаар зүйлийн дагуу хийсэн зөвлөлдөөн нь энэхүү Хавсралтын 5 дугаар зүйлийн 3 дахь хэсэгт заасан зөвлөлдөх хүсэлтийг хүлээн авсан өдрөөс хойш 75 (далан таван) хоногийн дотор, эсхүл яаралтай тохиолдолд, тэр дундаа түргэн муудах бараатай холбоотой асуудлаар 30 (гучин) хоногийн дотор маргааныг шийдвэрлэж чадаагүй гэж үзсэн;
 - (с) энэхүү Хавсралтын 5 дугаар зүйлд заасны дагуу зөвлөлдөөний үеэр боловсруулж, харилцан тохиролцсон шийдлийг хариуцагч Тал дагаж мөрдөөгүй.
2. Арбитрын бүрэлдэхүүн байгуулах хүсэлтийг энэхүү Хэлэлцээрийн 27 дугаар зүйлд заасны дагуу томилсон холбоо барих этгээдээр дамжуулан хариуцагч Талд бичгээр хүргүүлэх бөгөөд уг хүсэлтийг Хамтарсан хороонд мөн мэдэгдэнэ. Гомдол гаргагч Тал хүсэлтдээ тухайн асуудалтай холбоотой тодорхой арга хэмжээг тодорхойлж, уг арга хэмжээ нь хэрхэн Хэлэлцээрийн холбогдох заалтуудыг зөрчиж байгаа талаарх баримт болон хууль зүйн үндэслэлийг тодорхой зааж, тайлбарлана. Хариуцагч Тал хүсэлтийг хүлээн авснаа нэн даруй хариу мэдэгдэх ба ингэхдээ хүсэлтийг хүлээн авсан огноог заахаас гадна уг хүсэлтийг хүлээн авснаа мөн Хамтарсан хороонд мэдэгдэнэ.
3. Маргалдагч Талууд Арбитрын бүрэлдэхүүн байгуулах хүсэлтийг хүлээн авсан өдрөөс хойш 20 (хорь) хоногийн дотор өөрөөр тохиролцоогүй бол Арбитрын бүрэлдэхүүний ажлын даалгаврыг дараах байдлаар тохиролцоно. Үүнд:

“Нэг талаас Монгол Улс нөгөө талаас Евразийн эдийн засгийн холбоо болон түүний гишүүн орнууд хоорондын худалдааны түр хэлэлцээрийн холбогдох заалтын хүрээнд тус Хэлэлцээрийн 4 дүгээр Хавсралтын 7 дугаар зүйлд

заасанчлан Арбитрын бүрэлдэхүүн байгуулах хүсэлтэд дурдсан асуудлыг үнэлж дүгнэх, улмаар тухайн маргаантай арга хэмжээ нь энэхүү Хэлэлцээрийн 4 дүгээр Хавсралтын 3 дугаар зүйлд заасан заалтуудтай нийцэж байгаа эсэхийг тодорхойлох, бодит баримт, холбогдох заалтуудыг хэрэглэх боломжтой эсэхийг үнэлж, гаргасан дүгнэлт, зөвлөмжийн үндэслэлийг томъёолж, энэхүү Хэлэлцээрийн 4 дүгээр Хавсралтын 12 дугаар зүйлд заасан тайланг гаргах.”

Маргалдагч Талууд Арбитрын бүрэлдэхүүний бусад ажлын даалгаврыг тохиролцсон бол энэ хэсэгт заасан хугацаанд тохиролцсон ажлын даалгавраа Арбитрын бүрэлдэхүүнд мэдэгдэнэ.

4. Яаралтай тохиолдолд, тэр дундаа түргэн муудах бараатай холбоотой асуудлаар маргалдагч Талууд Арбитрын бүрэлдэхүүнийг байгуулах ажлыг аль болох хурдасгахын тулд бүх хүчин чармайлт гаргана.

8 дугаар зүйл
Арбитрын бүрэлдэхүүн, түүнийг байгуулах

1. Арбитрын бүрэлдэхүүн нь гурван (3) арбитрчаас бүрдэнэ. Үүнд:
2. Хариуцагч Тал Арбитрын бүрэлдэхүүн байгуулах хүсэлт хүлээн авснаас 60 (жар) хоногийн дотор маргалдагч Тал бүр нь нэг арбитрч томилно.

Бүх арбитрч дараах шаардлагыг хангасан байна:

- (a) хууль эрх зүй, олон улсын худалдаа, энэхүү Хэлэлцээрт тусгагдсан бусад асуудал, олон улсын худалдааны хэлэлцээрийн дагуу үүссэн маргааныг шийдвэрлэхэд мэргэшсэн болон/эсхүл туршлагатай байх;
- (b) гагцхүү бодит, шударга, найдвартай, зөв шүүн хэлэлцэх чадварын үндсэн дээр сонгогдох;
- (c) аль нэг маргалдагч Талаас хараат бус, холбоо хамааралгүй, заавар зөвлөмж авдаггүй байх;
- (d) хувь хүнийхээ хувьд бие даан ажиллах, аливаа байгууллага, эсхүл засгийн газраас зааварчилгаа авдаггүй байх, эсхүл аль нэг маргалдагч Талын засгийн газарт харьяалагддаггүй байх;
- (e) маргалдагч Талуудад хараат бус байдал, шударга байдлын талаар үндэслэл бүхий эргэлзээ төрүүлж болох аливаа асуудлыг, тухайлбал тухайн асуудлаар шууд болон шууд бус ашиг сонирхлын зөрчил байгаа эсэх талаар урьдчилан мэдэгдэх;

- (f) Монгол Улс болон Евразийн эдийн засгийн холбооны гишүүн орнуудтай дипломат харилцаатай улсын иргэн байх; мөн
- (g) энэ Хавсралтын 6 дугаар зүйлд заасны дагуу болон бусад байдлаар тухайн маргаанд өмнө нь оролцож байгаагүй байх.
3. Хоёр дахь арбитрч томилогдсоноос хойш 15 (арван тав) хоногийн дотор томилогдсон арбитрч нар харилцан тохиролцсоны үндсэн дээр Арбитрын бүрэлдэхүүний даргыг сонгох бөгөөд тэрээр дараах шаардлагыг хангахгүй байж болно. Үүнд:
- (a) Евразийн эдийн засгийн холбооны гишүүн орон, эсхүл Монгол Улсын иргэн байх; эсвэл
- (b) Евразийн эдийн засгийн холбооны гишүүн орон, эсхүл Монгол Улсын нутаг дэвсгэрт байнгын оршин суугч байх.
4. Энэ зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасан хугацаанд шаардлагатай томилгоог хийгээгүй бол маргалдагч Талууд өөрөөр тохиролцоогүй тохиолдолд маргалдагч Талуудын аль нь ч Олон улсын шүүх (цаашид "ОУШ" гэх)-ийн Ерөнхийлөгчийг томилох эрх бүхий этгээдээр урьж ажиллуулж болно. ОУШ-ийн Ерөнхийлөгч нь Евразийн эдийн засгийн холбооны гишүүн орны болон Монгол Улсын иргэн, эсхүл энэхүү томилох чиг үүргээ хэрэгжүүлэх чадваргүй тохиолдолд Евразийн эдийн засгийн холбооны гишүүн орон, Монгол Улсын иргэн бус бөгөөд энэхүү томилгооны чиг үүргийг хэрэгжүүлэх чадвартай ОУШ-ийн Дэд ерөнхийлөгч, эсхүл түүний дараагийн эрэмбэтэй албан тушаалтанд холбогдох томилгоог хийх хүсэлтийг гаргана.
5. Маргаан шийдвэрлэх ажиллагааны явцад энэ зүйлд заасны дагуу томилогдсон арбитрч огцорсон, эсхүл ажиллах боломжгүй болсон тохиолдолд энэ Зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасан журмын дагуу залгамжлагч арбитрчийг 15 (арван тав) хоногийн дотор томилох бөгөөд тэрээр эхний арбитрчийн бүх эрх, үүргийг шилжүүлэн авна. Арбитрч огцорсон, эсхүл ажиллах боломжгүй болсон өдрөөс маргаан шийдвэрлэх ажиллагаанд хамаарах хугацааг түдгэлзүүлж, орлох хүнийг сонгосон өдөр түдгэлзэл дуусгавар болно.
6. Арбитрын бүрэлдэхүүн байгуулагдсан огноо нь Арбитрын бүрэлдэхүүний дарга томилгоог хүлээн зөвшөөрсөн өдөр байна.

9 дүгээр зүйл
Арбитрын бүрэлдэхүүний чиг үүрэг

1. Энэхүү Хавсралтын 8 дугаар зүйлийн дагуу байгуулагдсан Арбитрын бүрэлдэхүүн нь дараах чиг үүрэгтэй байна. Үүнд:
 - (a) маргалдагч Талуудын иш татсан хэргийн баримт болон энэхүү Хэлэлцээрийн зүйл, заалтыг хэрэглэж болох эсэх, мөн хариуцагч Тал энэ Хэлэлцээрийн дагуу хүлээсэн үүргээ биелүүлээгүй эсэхийг бодитойгоор нягталж үзэх зэргээр тухайн асуудлыг бодитойгоор үнэлэх;
 - (b) маргааныг шийдвэрлэхэд зайлшгүй шаардлагатай гэж үзсэн аливаа тогтоосон үйл баримт, хийсэн дүгнэлт болон гаргасан шийдвэрийн суурь үндэслэлийг өөрийн шийдвэр, тайландаа тусгах;
 - (c) маргалдагч Талуудтай тогтмол зөвлөлдөж, маргааныг харилцан зөвшилцөн шийдвэрлэх шийдлийг боловсруулахад зохих боломжоор хангах;
 - (d) маргалдагч Талын хүсэлтээр аливаа хэрэгжүүлэх арга хэмжээ болон/эсхүл холбогдох давуу талыг түдгэлзүүлэх нь өөрийн гаргасан эцсийн тайланд нийцэж буй эсэхийг тодорхойлох.
2. Энэхүү Хавсралтын дагуу байгуулагдсан Арбитрын бүрэлдэхүүн нь энэхүү Хэлэлцээрийн заалтуудыг олон улсын нийтийн эрх зүйн заншлын хэм хэмжээний дагуу тайлбарлана. Арбитрын бүрэлдэхүүний тайлан, шийдвэрүүд нь энэхүү Хэлэлцээрийн заалтуудын хүрээнд олгосон Талуудын эрх, үүргийг нэмэгдүүлэх, эсхүл багасгаж болохгүй.

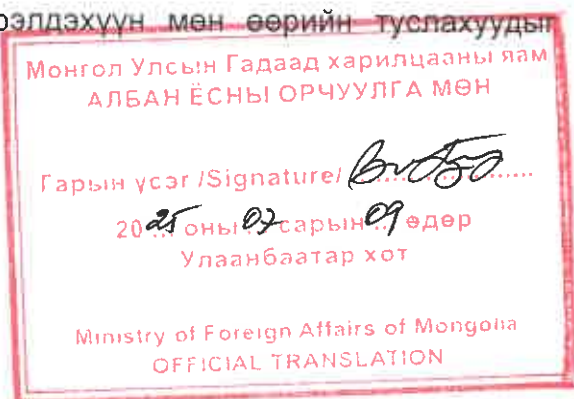
10 дугаар зүйл
Арбитрын бүрэлдэхүүний ажиллагаа

1. Арбитрын бүрэлдэхүүний ажиллагааг энэ Зүйлд заасан журмын дагуу явуулна.
2. Энэ зүйлийн 1 дэх хэсгийн хүрээнд, Арбитрын бүрэлдэхүүн маргалдагч Талуудтай зөвшилцсөний үндсэн дээр маргалдагч Талуудын үг хэлэх эрх, зөвлөлдөх дэгтэй холбоотой дүрэм, журмаа өөрөө тогтооно. Арбитрын бүрэлдэхүүн нь маргалдагч Талуудын хүсэлтээр эсхүл өөрийн санаачилгаар, маргалдагч Талуудтай зөвлөлдсөний дараа энэ Зүйлийн заалттай зөрчилдөхгүй нэмэлт дүрэм, журам баталж болно.
3. Маргалдагч Талуудтай зөвлөлдсөний дараа Арбитрын бүрэлдэхүүн байгуулагдсанаасаа хойш 10 (арав) хоногийн дотор Арбитрын маргаан

шийдвэрлэх ажиллагааны хуваарийг тогтооно. Яаралтай тохиолдолд, тэр дундаа худалдааны үнэ цэнээ хурдан алддаг түргэн муудах бараатай холбоотой тохиолдолд Арбитрын бүрэлдэхүүн болон Талууд маргаан шийдвэрлэх ажиллагааг аль болох хурдасгахын тулд бүх хүчин чармайлтаа гаргана. Хуваарь нь маргалдагч Талуудын бичгээр мэдүүлэг гаргах тодорхой хугацааг тусгасан байна. Арбитрын бүрэлдэхүүн маргалдагч Талуудтай зөвшилцсөний үндсэн дээр энэхүү хуваарьт өөрчлөлт оруулж болно.

4. Арбитрын бүрэлдэхүүн нь маргалдагч Талын хүсэлтээр, эсхүл өөрийн санаачилгаар шинжлэх ухаан, техникийн аливаа асуудлаар мэдээлэл, зөвлөгөөг өөрийн хүссэн үед авч болно. Арбитрын бүрэлдэхүүн ийм мэдээлэл болон/эсхүл зөвлөгөө авахын өмнө маргалдагч Талуудад мэдэгдэнэ. Ийнхүү олж авсан аливаа мэдээлэл болон/эсхүл зөвлөгөөг маргалдагч Талуудад санал авахаар хүргүүлнэ. Арбитрын бүрэлдэхүүн тайлангаа бэлтгэхдээ мэдээлэл болон/эсхүл зөвлөгөөг харгалзан үзэх бол мэдээлэл болон/эсхүл зөвлөгөөний талаар маргалдагч Талуудын өгсөн саналыг мөн харгалзан үзнэ. Мэдээлэл болон/эсхүл зөвлөгөө нь заавал дагаж мөрдөх шинжгүй.
5. Арбитрын бүрэлдэхүүн нь өөрийн маргаан шийдвэрлэх ажиллагаатай холбоотой шийдвэр, дүгнэлт, шийдвэрийн төслийг зөвшилцөх замаар боловсруулахын тулд бүхий л хүчин чармайлтаа гаргах ба зөвшилцөлд хүрч чадаагүй тохиолдолд тэрхүү маргаан шийдвэрлэх ажиллагаатай холбоотой шийдвэр, дүгнэлт, шийдвэрээ дийлэнх олонхын саналаар гаргаж болно. Арбитрын бүрэлдэхүүн нь саналын зөрүүтэй шийдвэрлэсэн асуудлаар арбитрч нарын ялгаатай санал дүгнэлтийг тайландаа тусгах боловч аль арбитрч олонх, цөөнхийн санал өгснийг ил болгохгүй.
6. Маргалдагч Талууд өөрөөр тохиролцоогүй бол Арбитрын шүүх хуралдааныг олон нийтэд хаалттай явуулна.
7. Маргалдагч Талуудад маргаан шийдвэрлэх ажиллагааны аливаа танилцуулга, мэдэгдэл, няцаалтад оролцох боломжийг олгоно. Маргалдагч Талаас Арбитрын бүрэлдэхүүнд өгсөн аливаа мэдээлэл, бичгэн мэдүүлэг, тэр дундаа анхдагч тайлангийн тодорхойлолт хэсэгт гаргасан тайлбар, Арбитрын бүрэлдэхүүнээс тавьсан асуултад өгсөн хариултыг нөгөө маргалдагч Талд нээлттэй болгоно.
8. Арбитрын бүрэлдэхүүний зөвлөгөөн болон түүнд ирүүлсэн баримт бичиг нууц байна. Дотоод зөвлөгөөний хувьд Арбитрын бүрэлдэхүүн хаалттай хуралдаж, зөвхөн арбитрч оролцоно. Арбитрын бүрэлдэхүүн мөн өөрийн туслахуудыг

зөвлөгөөний үеэр байлцахыг зөвшөөрч болно. Маргалдагч Талууд гагцхүү Арбитрын бүрэлдэхүүн урьсан тохиолдолд л хуралд оролцоно.

9. Энэхүү Хавсралтад тусгагдсан аливаа заалт нь маргалдагч Тал өөрийн байр суурийн талаарх мэдэгдлийг нийтэд ил болгоход саад болохгүй. Маргалдагч Тал нь Арбитрын бүрэлдэхүүнд нөгөө маргалдагч Талаас нууц гэж тэмдэглэж ирүүлсэн мэдээллийн нууцлалыг хадгална. Маргалдагч Тал мөн аль нэг Талын хүсэлтийн дагуу бичгээр өгсөн мэдүүлэгтээ агуулагдаж буй нийтэд ил болгож болох мэдээллийн нууц бус хураангуйг өгнө.
10. Арбитрын хуралдаан болох газрыг маргалдагч Талууд харилцан зөвшилцөж шийдвэрлэнэ. Хэрэв зөвшилцөж чадаагүй бол эхний хуралдааныг хариуцагч Талын нийслэлд, дараагийн удаад нөгөө маргалдагч Талын нийслэлд гэх мэтээр ээлжлэн явуулна. Хэрэв Евразийн эдийн засгийн холбоо энэхүү Хавсралтын заалтын дагуу маргалдагч Тал болж байгаа бол арбитрын хуралдааныг холбогдох дарааллаар Оросын Холбооны Улсын Москва хотод явуулна.

11 дүгээр зүйл

Маргаан шийдвэрлэх ажиллагааг түдгэлзүүлэх, дуусгавар болгох

1. Арбитрын бүрэлдэхүүн маргалдагч Талуудын хамтарсан хүсэлтийн дагуу тухайн хамтарсан хүсэлтийг хүлээн авсан өдрөөс хойш дараалсан 12 (арван хоёр) сараас илүүгүй хугацаагаар ямар ч үед ажлаа түдгэлзүүлнэ. Энэ тохиолдолд маргалдагч Талууд Арбитрын бүрэлдэхүүний даргад хамтран бичгээр мэдэгдэж энэ тухайгаа Хамтарсан хороонд мөн мэдэгдэнэ. Энэ хугацаанд маргалдагч Талуудын аль нь ч Арбитрын бүрэлдэхүүний дарга болон нөгөө маргалдагч Талдаа бичгээр мэдэгдэх замаар Арбитрын бүрэлдэхүүнд ажлаа үргэлжлүүлэх эрхийг олгож болно. Хэрэв Арбитрын бүрэлдэхүүний ажил 12 (арван хоёр) сараас дээш хугацаагаар тасралтгүй зогссон бол маргалдагч Талууд өөрөөр тохиролцоогүй бол Арбитрын бүрэлдэхүүнийг томилсон бүрэн эрх дуусгавар болно (маргаан шийдвэрлэх ажиллагаа дуусгавар болно). Арбитрын бүрэлдэхүүний ажлыг түдгэлзүүлсэн тохиолдолд энэхүү Хавсралтад заасан холбогдох хугацааг Арбитрын бүрэлдэхүүний ажлыг түдгэлзүүлсэн хугацаагаар сунгана.
2. Арбитрын бүрэлдэхүүний эцсийн тайланг гарахаас өмнө маргалдагч Талуудын хамтарсан хүсэлтээр аль ч үед Арбитрын ажиллагаа дуусгавар болно. Энэ тохиолдолд маргалдагч Талууд энэ тухайгаа Арбитрын бүрэлдэхүүний даргад хамтран мэдэгдэх ба Хамтарсан хороонд энэ тухайгаа мөн мэдэгдэнэ.

12 дугаар зүйл
Арбитрын бүрэлдэхүүний тайлан

1. Арбитрын бүрэлдэхүүний тайланг маргалдагч Талуудыг байлцуулахгүйгээр боловсруулж, энэхүү Хэлэлцээрийн холбогдох заалтууд, маргалдагч Талуудын мэдүүлэг, үндэслэл болон энэ Хавсралтын 10 дугаар зүйлийн 4 дэх хэсэгт заасны дагуу Арбитрын бүрэлдэхүүнд өгсөн аливаа мэдээлэл болон/эсхүл зөвлөгөөнд үндэслэсэн гаргана.
2. Арбитрын бүрэлдэхүүн анхдагч тайлангаа Арбитрын бүрэлдэхүүн байгуулагдсан өдрөөс хойш 90 (ер) хоногийн дотор, яаралтай тохиолдолд түргэн муудах барааны хувьд 60 (жар) хоногийн дотор гаргана. Эхний тайланд, тухайлбал, тодорхойлох хэсэг болон Арбитрын бүрэлдэхүүний үйл баримтын талаарх дүгнэлт, холбогдох заалтуудын хэрэглэгдэх байдал, аливаа дүгнэлтийн гол үндэслэл, гаргасан зөвлөмж, дүгнэлт зэргийг агуулсан байна.
3. Онцгой нөхцөлд, хэрэв Арбитрын бүрэлдэхүүн энэ Зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасан хугацаанд анхдагч тайлангаа гаргаж чадахгүй гэж үзвэл Арбитрын бүрэлдэхүүний дарга маргалдагч Талуудад хожимдсон шалтгаан болон эхний тайланг гаргахаар тооцоолж буй шинэ хугацааг бичгээр мэдэгдэх бөгөөд энэ тухай Хамтарсан хороонд мөн мэдэгдэнэ. Маргалдагч Талууд өөрөөр тохиролцоогүй бол хойшлох хугацаа нь 30 (гуч) хоногоос хэтрэхгүй байна.
4. Маргалдагч Талууд өөрөөр тохиролцоогүй бол аль ч маргалдагч Тал анхдагч тайланг хүлээн авснаас хойш 15 (арван тав) хоногийн дотор Арбитрын бүрэлдэхүүнд бичгээр тайлбар гаргаж болно. Ийм бичгээр гаргасан тайлбарт нөгөө маргалдагч Тал хариу тайлбар гаргаж болох бөгөөд түүнийг хүлээн авснаас хойш 6 (зургаа) хоногийн дотор хариу тайлбар өгнө. Тайлбар өгөх хугацаанд аль нэг маргалдагч Талаас тайлбар ирээгүй бол урьдчилсан тайлан нь эцсийн тайлан болно.
5. Маргалдагч Талууд өөрөөр тохиролцоогүй бол, Арбитрын бүрэлдэхүүн эхний тайлангийн талаар маргалдагч Талуудаас бичгээр ирүүлсэн тайлбарыг авч үзэн, нэмэлтээр нягталж үзсэний дараа, эхний тайлан гарснаас хойш 30 (гуч) хоногийн дотор маргааны талаарх дүгнэлт болон шийдвэрийг агуулсан эцсийн тайланг маргалдагч Талуудад танилцуулна. Маргалдагч Талууд өөрөөр тохиролцоогүй бол, яаралтай тохиолдолд, тэр дундаа түргэн муудах бараатай холбоотой тохиолдолд, Арбитрын бүрэлдэхүүн анхдагч тайлангаа гаргаснаас хойш 15

(арван тав) хоногийн дотор эцсийн тайланг танилцуулахын тулд бүх хүчин чармайлтаа гаргана.

6. Арбитрын бүрэлдэхүүн энэ хугацааг биелүүлэх боломжгүй гэж үзвэл Арбитрын бүрэлдэхүүний дарга хожимдсон шалтгаан болон эцсийн тайланг гаргахаар төлөвлөж буй огноог бичгээр маргалдагч Талуудад мэдэгдэнэ. Арбитрын бүрэлдэхүүн ямар ч тохиолдолд эцсийн тайлангаа Арбитрын бүрэлдэхүүн байгуулагдсан өдрөөс хойш 150 (зуун тавь) хоног, яаралтай тохиолдолд, тэр дундаа түргэн муудах барааны хувьд 80 (ная) хоногоос хэтрүүлэхгүйгээр гаргана.
7. Арбитрын бүрэлдэхүүн эцсийн тайландаа хариуцагч Талын арга хэмжээ нь энэхүү Хэлэлцээрт нийцэхгүй байна гэж үзвэл уг зөрчлийг арилгах зөвлөмжийг дүгнэлт, шийдвэртээ тусгана.
8. Маргалдагч Талууд Арбитрын бүрэлдэхүүний эцсийн тайланг хүлээн авснаас хойш 15 (арван тав) хоногийн дотор аль нэг маргалдагч Тал эсэргүүцээгүй бол нууц мэдээллээс бусдыг нийтэд ил болгоно. Энэ тохиолдолд ч эцсийн тайланг маргалдагч Талуудад танилцуулснаас хойш 7 (долоо) хоногийн дараа энэхүү Хэлэлцээрийн бүх Талуудад хүргүүлнэ.
9. Арбитрын бүрэлдэхүүний шийдвэр, тайланг Талууд аливаа нөхцөл тавихгүйгээр хүлээн зөвшөөрнө. Тэдгээр нь хувь хүн, хуулийн этгээдэд ямар нэгэн эрх, үүрэг үүсгэхгүй. Арбитрын бүрэлдэхүүний шийдвэрийг давж заалдах эрхгүй.

13 дугаар зүйл
Тодруулга авах хүсэлт

1. Эцсийн тайланг хүлээн авснаас хойш 10 (арав) хоногийн дотор маргалдагч Тал нь эцсийн тайланд хоёрдмол утгатай, тодорхой бус гэж үзсэн аливаа дүгнэлт, зөвлөмжийг тодруулахаар Арбитрын бүрэлдэхүүнд бичгээр хүсэлт гаргаж болно. Арбитрын бүрэлдэхүүн уг хүсэлтийг хүлээн авснаас хойш 10 (арав) хоногийн дотор хүсэлтэд хариу өгнө.
2. Энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасны дагуу хүсэлт гаргах нь Арбитрын бүрэлдэхүүн өөрөөр шийдээгүй тохиолдолд энэ Хавсралтын 14 болон 17 дугаар зүйлд заасан хугацаанд нөлөөлөхгүй.

14 дүгээр зүйл
Шийдвэрийн хэрэгжилт

1. Маргалдагч Талууд Арбитрын бүрэлдэхүүний шийдвэрийг биелүүлэхийн тулд шаардлагатай бүх арга хэмжээг цаг алдалгүй авна.
2. Хариуцагч Тал Арбитрын бүрэлдэхүүний эцсийн тайланг хүлээн авснаас хойш 30 (гуч) хоногийн дотор гомдол гаргагч Талд дараах зүйлийг мэдэгдэнэ. Үүнд:
 - (a) энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан үүргээ биелүүлэхийн тулд хэрэгжүүлэхээр төлөвлөж буй арга хэмжээ; мөн
 - (b) Арбитрын бүрэлдэхүүний эцсийн шийдвэрийг биелүүлэхэд шаардагдах хугацаа.

Энэ мэдэгдлийн талаар Хамтарсан хороонд мөн мэдэгдэнэ.

15 дугаар зүйл
Үндэслэл бүхий хугацаа

1. Хэрэв Арбитрын бүрэлдэхүүний шийдвэрийг нэн даруй биелүүлэх боломжгүй бол маргалдагч Талууд Арбитрын бүрэлдэхүүний эцсийн тайланг биелүүлэх үндэслэл бүхий хугацааг харилцан тохиролцохыг хичээнэ.
2. Энэхүү Хавсралтын 14 дүгээр зүйлийн 2(b) хэсэгт заасны дагуу санал болгож буй хугацааны талаар маргалдагч Талуудын хооронд санал зөрөлдсөн тохиолдолд маргалдагч Талуудын аль нь ч анхны Арбитрын бүрэлдэхүүнд бичгээр хүсэлт гаргаж, арбитрын шийдвэрийг биелүүлэх үндэслэл бүхий хугацааг тогтоолгож болно. Энэ хүсэлтийг маргалдагч Тал нөгөө маргалдагч Талдаа нэгэн зэрэг мэдэгдэх бөгөөд энэ тухай Хамтарсан хороонд мөн мэдэгдэнэ. Арбитрын бүрэлдэхүүн хүсэлтийг хүлээн авсан өдрөөс хойш 30 (гуч) хоногийн дотор маргалдагч Талуудад үндэслэл бүхий хугацааг тогтоож, түүнийг тогтоосон үндэслэлийг багтаасан шийдвэрээ хүргүүлнэ.
3. Арбитрын бүрэлдэхүүн энэ зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасан хугацаанд үндэслэл бүхий хугацааг тогтоож чадахгүй гэж үзвэл хожимдсон шалтгаан болон шийдвэрээ гаргахад шаардлагатай хугацааны тооцооллын хамт маргалдагч Талуудад бичгээр мэдэгдэнэ. Маргалдагч Талууд өөрөөр тохиролцоогүй бол хойшлуулах хугацаа нь 30 (гуч) хоногоос хэтрэхгүй байна.

4. Маргалдагч Талууд Арбитрын бүрэлдэхүүний эцсийн тайлангийн хэрэгжилтийн талаар харилцан хангалттай үр дүнд аль ч үед хүрэхийн төлөө үргэлжлүүлэн ажиллана.
5. Хариуцагч Тал нь энэхүү Хэлэлцээрээр хүлээсэн үүргээ биелүүлэхгүй байгаагаа таслан зогсоох, Арбитрын бүрэлдэхүүний шийдвэрийг биелүүлэхийн тулд авсан аливаа арга хэмжээнийхээ талаар үндэслэл бүхий хугацаа дуусахаас 30 (гуч) хоногийн өмнө гомдол гаргагч Талд бичгээр мэдэгдэнэ. Энэ мэдэгдлийн талаар Хамтарсан хороонд мэдэгдэнэ.
6. Маргалдагч Талууд үндэслэл бүхий хугацааг сунгахаар тохиролцож болно.

16 дугаар зүйл
Нийцлийн хяналт

1. Энэ Хавсралтын 15 дугаар зүйлд заасны дагуу боломжтой бол нэн даруй, эсхүл үндэслэл бүхий хугацааны дотор Арбитрын бүрэлдэхүүний эцсийн тайланг биелүүлэхийн тулд авсан аливаа арга хэмжээний тохиромжтой эсэх талаар маргалдагч Талуудын хооронд санал зөрөлдөөн гарсан тохиолдолд гомдол гаргагч Тал энэ асуудлаар шийдвэр гаргуулахаар Арбитрын бүрэлдэхүүнд бичгээр хүсэлт гаргаж болно.
2. Энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан Арбитрын бүрэлдэхүүнд гаргах хүсэлтийг гагцхүү дараах тохиолдлуудын аль эхэлж болсных нь дараа гаргаж болно. Үүнд:
 - (a) энэ Хавсралтын 15 дугаар зүйлд заасны дагуу тогтоосон үндэслэл бүхий хугацаа дууссан байх; эсхүл
 - (b) энэ Хавсралтын 14 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан үүргээ биелүүлсэн тухай хариуцагч Талаас гомдол гаргагч Талд мэдэгдэл хүргүүлж, мэдэгдэлд хариуцагч Тал тухайн үүргээ хэрхэн биелүүлсэн тухай тайлбарыг багтаасан байх.

Уг хүсэлтэд тухайн асуудалтай холбоотой аливаа арга хэмжээг тодорхойлж, тухайн арга хэмжээ нь холбогдох заалтыг хэрхэн зөрчсөн болох эрх зүйн үндэслэлийг тодорхой илтгэн тусгасан байна.

3. Арбитрын бүрэлдэхүүн өөрт ирсэн асуудалд бодитой үнэлгээ хийх бөгөөд үүнд:
 - (a) хариуцагч Талаас хэрэгжүүлсэн аливаа арга хэмжээний үйл баримт; болон

(b) хариуцагч Тал энэ Хавсралтын 14 дүгээр зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан үүргээ биелүүлсэн эсэх орно.

4. Арбитрын бүрэлдэхүүн нь энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасны дагуу хүсэлтийг хүлээн авсан өдрөөс хойш 30 (гуч) хоногийн дотор маргалдагч Талуудад шийдвэрээ хүргүүлнэ. Тайлан нь Арбитрын бүрэлдэхүүний дүгнэлт, түүнийг гаргасан үндэслэлийг агуулсан байна.
5. Арбитрын бүрэлдэхүүн энэ зүйлийн 4 дэх хэсэгт заасан хугацаанд тайлангаа гаргаж чадахгүй гэж үзвэл хойшилсон шалтгаан болон тайланг гаргах шинэ хугацааны тооцооллын хамт маргалдагч Талуудад бичгээр мэдэгдэнэ. Маргалдагч Талууд өөрөөр тохиролцоогүй бол хойшлуулах хугацаа нь 30 (гуч) хоногоос хэтрэхгүй байна.
6. Анхны Арбитрын бүрэлдэхүүний аль нэг арбитрч ажиллах боломжгүй болсон тохиолдолд энэ Хавсралтын 8 дугаар зүйлд заасан журмыг мөрдөнө.

17 дугаар зүйл

Зөрчилд түр арга хэмжээ авах

1. Хариуцагч Тал Арбитрын бүрэлдэхүүний шийдвэрийг боломжтой тохиолдолд нэн даруй, эсхүл энэ Хавсралтын 15 дугаар зүйлд заасны дагуу тогтоосон үндэслэл бүхий хугацаанд биелүүлээгүй эсхүл:
 - (a) энэхүү Хавсралтын 14 дүгээр зүйлд заасан эцсийн хугацаанд, эсхүл үндэслэл бүхий хугацаа дуусахаас өмнө биелүүлэхийн тулд авсан аливаа арга хэмжээний тухай мэдэгдлийг ирүүлээгүй;
 - (b) гомдол гаргагч Талд Арбитрын бүрэлдэхүүний шийдвэрийг биелүүлэхийг зорихгүй байгаагаа мэдэгдсэн; болон/эсхүл
 - (c) энэ Хавсралтын 14 дүгээр зүйлд заасны дагуу хариуцагч Тал нь Арбитрын бүрэлдэхүүний шийдвэрийг биелүүлээгүй гэж анхны Арбитрын бүрэлдэхүүн тогтоосон бол хариуцагч Тал нь гомдол гаргагч Тал хүсэлт гаргасан тохиолдолд харилцан хүлээн зөвшөөрөх түр зуурын нөхөн олговрын талаар тохиролцох зорилгоор зөвлөлдөнө. Хэрэв хүсэлтийг хүлээн авснаас хойш 20 (хорь) хоногийн дотор ийм тохиролцоонд хүрээгүй бол гомдол гаргагч Тал нь хариуцагч Талд бичгээр мэдэгдсэний үндсэн дээр энэхүү Хэлэлцээрийн дагуу олгосон хөнгөлөлт болон бусад давуу эрхийг түдгэлзүүлэх эрхтэй. Ийнхүү түдгэлзүүлэхдээ зөвхөн Арбитрын бүрэлдэхүүн энэхүү Хэлэлцээрт нийцээгүй гэж үзсэн арга хэмжээнд өртсөн

хэмжээнд дүйцүүлнэ. Мэдэгдлийг түдгэлзүүлэх хугацаа хүчин төгөлдөр болох өдрөөс 30 (гуч)-аас доошгүй хоногийн өмнө хүргүүлнэ. Энэ мэдэгдлийн талаар Хамтарсан хороонд мэдэгдэнэ.

2. Гомдол гаргагч Тал нь аль давуу эрхийг түдгэлзүүлэх талаар авч үзэхдээ эхлээд Арбитрын бүрэлдэхүүнээс энэхүү Хэлэлцээрт нийцээгүй гэж тогтоосон арга хэмжээнд өртсөн салбар, эсхүл салбаруудад энэхүү Хэлэлцээрийн дагуу олгосон хөнгөлөлт болон бусад үүргийг түдгэлзүүлэхийг хичээх үүрэгтэй. Гомдол гаргагч Тал энэхүү Хэлэлцээрээр ижил салбар, эсхүл салбаруудад олгосон хөнгөлөлт болон бусад үүргийг түдгэлзүүлэх нь хэрэгжих боломжгүй, үр дүнгүй гэж үзвэл бусад салбарт энэхүү Хэлэлцээрийн дагуу олгосон хөнгөлөлт болон бусад үүргийг түдгэлзүүлж болно.
3. Хариуцагч Тал мэдэгдлийг хүлээн авснаас хойш 15 (арван тав) хоногийн дотор гомдол гаргагч Талын түдгэлзүүлэхээр төлөвлөж буй энэхүү Хэлэлцээрийн дагуу олгосон хөнгөлөлт болон бусад давуу эрхүүд нь энэхүү Хэлэлцээрт нийцэхгүй байгаа нь тогтоогдсон арга хэмжээний нөлөөлөлд өртсөнтэй дүйцэх эсэх, мөн тийнхүү түдгэлзүүлэх нь энэхүү зүйлийн 1 болон 2 дахь хэсэгт нийцэж байгаа эсэх талаар шийдвэр гаргуулахаар анхны Арбитрын бүрэлдэхүүнд хүсэлт гаргаж болно. Арбитрын бүрэлдэхүүн шийдвэрээ тухайн хүсэлтийг хүлээн авснаас хойш 30 (гуч) хоногийн дотор гаргах ба шийдвэрийг Талууд аливаа нөхцөл тавилгүйгээр хүлээн зөвшөөрнө. Арбитрын бүрэлдэхүүн шийдвэрээ гаргах хүртэл давуу эрхийг түдгэлзүүлэхгүй.
4. Энэхүү Хэлэлцээрийн дагуу олгосон хөнгөлөлт болон бусад үүргийг түдгэлзүүлэх нь түр хугацаанд байх бөгөөд гомдол гаргагч Тал нь зөвхөн дараах нөхцөл үүсэх хүртэл хэрэглэнэ. Үүнд:
 - (a) Арбитрын бүрэлдэхүүний эцсийн тайланд Хэлэлцээрийн холбогдох заалтуудтай нийцэхгүй гэж үзсэн аливаа арга хэмжээг цуцалсан, эсхүл хариуцагч Талыг тэдгээр заалттай нийцүүлэхийн тулд нэмэлт өөрчлөлт оруулсан;
 - (b) Арбитрын бүрэлдэхүүн нийцүүлэх арга хэмжээ нь арбитрын шийдвэр болон энэхүү Хэлэлцээрийн заалтуудтай нийцэж байна гэж шийдвэрлэсэн; эсхүл
 - (c) Талууд маргааныг бусад аргаар шийдвэрлэсэн эсхүл харилцан тохиролцсон шийдэлд хүрсэн.
5. Маргалдагч Талын хүсэлтийн дагуу анхны Арбитрын бүрэлдэхүүн энэхүү Хэлэлцээрийн дагуу олгосон хөнгөлөлт болон бусад үүргийг түдгэлзүүлсний

дараа хэрэгжүүлсэн аливаа арга хэмжээ нь эцсийн тайлантай нийцэж байгаа эсэх, мөн тус арбитрын шийдвэрт үндэслэн давуу эрхийг түдгэлзүүлсэн байдлыг дуусгавар болгох эсхүл өөрчлөх ёстой эсэх талаар шийдвэр гаргана. Арбитрын бүрэлдэхүүний шийдвэрийг тухайн хүсэлтийг хүлээн авсан өдрөөс хойш 30 (гуч) хоногийн дотор гаргана.

18 дугаар зүйл
Ерөнхий зүйл

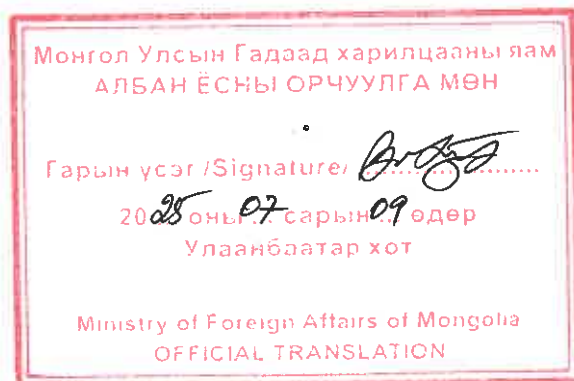
Энэхүү Хавсралтын дагуу бүх мэдэгдэл, хүсэлт, хариуг бичгээр өгнө.

19 дүгээр зүйл
Харилцан тохиролцсон шийдэл

1. Энэхүү Хавсралтын 3 дугаар зүйлд дурдсан аливаа маргааны талаар маргалдагч Талууд хэдийд ч харилцан тохиролцсон шийдэлд хүрч болно.
2. Хэрэв Арбитрын бүрэлдэхүүний, эсхүл эвлэрүүлэн зуучлах ажиллагааны явцад харилцан тохиролцсон шийдэлд хүрсэн бол маргалдагч Талууд энэ тухай Арбитрын бүрэлдэхүүний дарга, эсхүл эвлэрүүлэн зуучлагчид хамтран мэдэгдэх бөгөөд энэ тухай Хамтарсан хороонд мөн мэдэгдэнэ. Тус мэдэгдлийг хүргүүлсний дараа Арбитрын бүрэлдэхүүний, эсхүл эвлэрүүлэн зуучлах ажиллагаа дуусгавар болно.
3. Тал бүр тохиролцсон хугацаанд харилцан тохиролцсон шийдлийг хэрэгжүүлэхэд шаардлагатай арга хэмжээг авна.
4. Тохиролцсон хугацаа дуусахаас өмнө хэрэгжүүлэгч Тал нь харилцан тохиролцсон шийдлийг хэрэгжүүлэхийн тулд авсан аливаа арга хэмжээнийхээ талаар нөгөө Талдаа бичгээр мэдэгдэнэ.

20 дугаар зүйл
Хугацааны хязгаар

Энэхүү Хавсралтад заасан эцсийн бүх хугацааг өөрөөр тодорхойлоогүй бол тэдгээртэй холбогдох үйлдэл, баримт (зар, мэдэгдэл, захидал харилцаа, санал хүлээн авсан) бий болсны дараах өдрөөс эхлэн хуанлийн өдрөөр тооцно. Хэрэв энэ хугацааны сүүлчийн өдөр нь хүлээн авагчийн Талын албан ёсны амралтын өдөр, эсхүл ажлын бус өдөр бол энэ хугацааг дараагийн ажлын өдөр хүртэл сунгана.

Хугацаа тооцоход албан ёсны амралтын болон ажлын бус өдрүүдийг тухайн хугацаанд оруулан тооцно.

Энэхүү Хавсралтад дурдсан аливаа хугацааг маргалдагч Талууд харилцан тохиролцсоны үндсэн дээр өөрчилж болно.

Арбитрын бүрэлдэхүүн энэхүү Хавсралтад дурдсан аливаа хугацааг тодорхой үндэслэл дурдаж өөрчлөх саналыг аль ч үед Талуудад гаргаж болно.

21 дүгээр зүйл
Цалин хөлс, зардал

1. Хэрэв маргалдагч Талууд өөрөөр тохиролцоогүй бол:

- (a) маргалдагч Тал бүр өөрийн томилсон арбитрчийн зардал, Арбитрын, эсхүл эвлэрүүлэн зуучлах ажиллагаанд оролцсоноос үүссэн хуулийн болон бусад зардлыг өөрөө хариуцна; мөн
- (b) Арбитрын бүрэлдэхүүний дарга, эвлэрүүлэн зуучлагчийн зардал болон Арбитрын бүрэлдэхүүн хянан шийдвэрлэх ажиллагаа явуулахтай холбоотой бусад зардлыг маргалдагч Талууд тэнцүү хэмжээгээр хуваан хариуцна.

2. Маргалдагч Талын хүсэлтээр Арбитрын бүрэлдэхүүн маргааны тухайлсан нөхцөл байдлыг харгалзан энэ зүйлийн 1 дэх хэсгийн (b) дэд хэсэгт заасан зардлыг шийдвэрлэж болно.

22 дугаар зүйл
Хэл

- 1. Энэхүү Хавсралтын дагуу бүх маргаан хянан шийдвэрлэх ажиллагаа нь англи хэлээр явагдана.
- 2. Энэхүү Хавсралтын дагуу маргаан шийдвэрлэх ажиллагаанд ашиглахаар ирүүлсэн аливаа баримт бичиг нь англи хэлээр байна. Хэрэв аливаа баримт бичгийн эх хувь нь англи хэлээр биш бол түүнийг ирүүлсэн маргалдагч Тал уг баримт бичгийн англи хэлээрх орчуулгыг гаргаж өгнө.

Төсөл

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2025 оныдугаар сарын... өдөр

Улаанбаатар хот

МОНГОЛ УЛС БОЛОН ЕВРАЗИЙН ЭДИЙН ЗАСГИЙН ХОЛБОО, ТҮҮНИЙ ГИШҮҮН ОРНУУД ХООРОНДЫН ХУДАЛДААНЫ ТҮР ХЭЛЭЛЦЭЭРИЙГ СОЁРХОН БАТЛАХ ТУХАЙ

1 дүгээр зүйл. Монгол Улс болон Евразийн эдийн засгийн холбоо, түүний гишүүн орнууд хоорондын худалдааны түр хэлэлцээрийг Монгол Улсын Засгийн газрын өргөн мэдүүлснээр соёрхон баталсугай.

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2025 оны ... дугаар
сарын ...-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

**ГААЛИЙН ТАРИФ, ГААЛИЙН ТАТВАРЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД
НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл. Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай хуулийн 31 дүгээр зүйлд дараах агуулгатай 31.7.4 дэх заалт нэмсүгэй.

“31.7.4. Монгол Улсын олон улсын хэлэлцээрт заасан бусад.”

2 дугаар зүйл. Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай хуулийн 4 дүгээр зүйлийн 7 дахь хэсгийн “45 хоногийн” гэснийг “12 сарын” гэж өөрчилсүгэй.

Гарын үсэг

ГААЛИЙН ТАРИФ, ТАТВАРЫН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ТАЛААР:

Хэлэлцээрийн 3 дугаар хавсралт буюу Гарал үүслийн мэдүүлгийн 21.1-д “гарал үүслийн мэдүүлгийг үйлдвэрлэгч, эсхүл экспортлогч таван мянга (5000)-н еврогоос, эсхүл импортлогч Талын мөнгөн тэмдэгтэд хөрвүүлснээр түүнтэй тэнцэх мөнгөн дүнгээс ихгүй гаалийн үнэ бүхий зохих гарал үүсэлтэй барааны ачилтын хувьд үйлдэж болно”, 21.2-т “Гарал үүслийн мэдүүлэг гэдэг нь үйлдвэрлэгч, эсхүл экспортлогч тухайн бараатай холбоотой арилжааны (худалдааны) аливаа нэг бичиг баримтад барааны гарал үүслийн талаар бичсэн мэдүүлэг юм. Гарал үүслийн мэдүүлгийг англи хэл дээр машинаар бичиж, тамга дарж, хэвлэх замаар үйлдэнэ” гэж заасан. Өөрөөр хэлбэл, таван мянга (5000)-н еврогоос бага үнийн дүн бүхий барааны гарал үүслийн мэдүүлгийг үйлдвэрлэгч, эсхүл экспортлогч өөрөө гаргах боломжтой болсон.

Гаалийн тариф, татварын тухай хуулийн 31.7.1-д барааны гарал үүслийг нотлох баримт бичгийн хэлбэрийг тодорхойлсон ба зөвхөн барааны гарал үүслийн талаар тусгасан мэдээлэл бүхий үнийн нэхэмжлэх, тээврийн баримт бичгийг хамруулахаар заасан. Иймд гарал үүслийн мэдүүлгийг олон улсын хэлэлцээрт заасан тохиолдолд үйлдвэрлэгч, эсхүл экспортлогч өөрөө гаргаж болох талаар Гаалийн тариф, татварын тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлд тусгасан.

Мөн тус хуулийн 4.7-д барааны гарал үүслийг нотлох баримт бичгийг 45 хоногийн дотор нөхөн гаргаж өгсөн бол хөнгөлөлттэй тариф хэрэглэх бөгөөд энэ тохиолдолд илүү төлсөн татварыг гаалийн байгууллага холбогдох хууль тогтоомжид заасны дагуу буцаан олгохоор заасан. Энэ нь Хэлэлцээрийн 3 дугаар хавсралт буюу Гарал үүслийн мэдүүлгийн 24.3-т илүү төлсөн гаалийн татвар, эсхүл депозитоо гаалийн мэдүүлгийг бүртгэсэн өдрөөс хойш арван хоёр (12) сарын дотор буцаан авч болох тухай заасан зохицуулалттай хугацааны хувьд нийцэхгүй байна. Иймд олон улсын хэлэлцээрт өөрөөр заагаагүй тохиолдолд гэсэн агуулгыг мөн хуулийн төслийн зохицуулалтад нэмж тусгасан болно.

МОНГОЛ УЛСЫН ХУУЛЬ

2025 оны ... дугаар
сарын ...-ны өдөр

Улаанбаатар
хот

**ГААЛИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ,
ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ**

1 дүгээр зүйл. Гаалийн тухай хуульд доор дурдсан агуулгатай дараах зүйл, заалт нэмсүгэй:

1/29 дүгээр зүйлийн 29.1.9, 29.1.10 дахь заалт:

“29.1.9.олон улсын гэрээ, хэлэлцээрт заасан түргэвчилсэн горимд хамаарах бараа;

29.1.10.итгэмжлэгдсэн аж ахуйн нэгжийн бараа.”

2/30¹ дүгээр зүйл:

“30¹ дүгээр зүйл.Итгэмжлэгдсэн аж ахуйн нэгж

30¹.1.Гаалийн хууль тогтоомжид заасан шалгуурыг хангасан хуулийн этгээд гаалийн байгууллагад итгэмжлэл авах хүсэлтийг бичгээр, эсхүл цахимаар гаргана.

30¹.2.Итгэмжлэгдсэн аж ахуйн нэгжид гаалийн байгууллага дараах хөнгөлөлт эдлүүлнэ:

30¹.2.1.гаалийн хяналт, бүрдүүлэлтийн үйл ажиллагааг хялбарчлах, түргэвчлэхэд чиглэсэн үйл ажиллагаа;

30¹.2.2.гадаад худалдааны үйл ажиллагааг хөнгөвчлөхөд чиглэсэн үйл ажиллагаа;

30¹.2.3.гаалийн шалгалтыг итгэмжлэгдсэн этгээдийн өөрийн байр, агуулах, талбайд хийх;

30¹.2.4.тодорхой тохиолдолд бичиг баримтын болон бараа, тээврийн хэрэгсэлд хийх шалгалтаас чөлөөлөх;

30¹.2.5.гаалийн болон бусад татвар төлөх хугацааг сунгах;

30¹.2.6.гаалийн байгууллагаас холбогдох хууль тогтоомж, дүрэм, журам, стандарт, олон улсын шилдэг туршлагын талаарх мэдээллийг хүргүүлэх;

30¹.2.7.итгэмжлэгдсэн хуулийн этгээдийн талаар олон нийтэд найдвартай, аюулгүй худалдааны түншээр сурталчлах;

30¹.2.8.харилцан хүлээн зөвшөөрөх хэлэлцээр байгуулсан улсад хөнгөлөлт эдлэх;

30¹.2.9.барааг гаалийн байгууллагад мэдүүлэхэд хөнгөвчлөх;

30¹.2.10.өөрийн талбайд зарим барааны лац, ломбыг авах, тэмдэглэгээ хийх ажиллагааг гаалийн байгууллагын хяналтгүй гүйцэтгэж болно.

30¹.3.Гаалийн байгууллагаас гаалийн итгэмжлэгдсэн хуулийн этгээдийн үйл ажиллагаанд хяналт-шинжилгээ, үнэлгээ хийнэ.”

3/268¹ дүгээр зүйлийн 268¹.1.16, 268¹.1.17 дахь заалт:

“268¹.1.16.экспортын барааны гарал үүслийг гэрчлэх;

268¹.1.17.бусад орны гаалийн байгууллагатай итгэмжлэгдсэн аж ахуйн нэгжийн итгэмжлэлийг харилцан хүлээн зөвшөөрөх гэрээ, хэлэлцээр байгуулж хамтран ажиллах.”

2 дугаар зүйл.Гаалийн тухай хуулийн 27 дугаар зүйлийн 27.3 дахь хэсгийн “байгуулж болно.” гэснийг “, мэдээлэл, бичиг баримтыг цахимаар солилцож болно.” гэж өөрчилсүгэй.

3 дугаар зүйл.Гаалийн тухай хуулийн 27 дугаар зүйлийн 27.7 дахь хэсгийг хүчингүй болсонд тооцсугай.

Гарын үсэг

ГААЛИЙН ТУХАЙ ХУУЛЬД НЭМЭЛТ, ӨӨРЧЛӨЛТ ОРУУЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ТАЛААР:

Хэлэлцээрийн 13.8-д “Талууд цаашид Итгэмжлэгдсэн аж ахуйн нэгж (ИААН)-ийн хөтөлбөр гэх аюулгүй байдлын тодорхой шалгуур хангасан аж ахуйн нэгжид зориулсан худалдааг хөнгөвчлөх түншлэлийн хөтөлбөрийг Дэлхийн гаалийн байгууллагын Дэлхийн худалдааг аюулгүй байлгах, хөнгөвчлөх Аюулгүй байдлын багц стандартын дагуу хэрэгжүүлнэ” гэж заасан.

Түүнчлэн, хэлэлцээрийн 13.9-д “Нөгөө Талын итгэмжлэгдсэн аж ахуйн нэгжид худалдааг хөнгөвчлөх чиглэлээр үзүүлэх хөнгөлөлтийг тодорхойлох, хэрэгжүүлэхэд хамтран ажиллах”-аар заасан.

Манай улсын хувьд энэхүү хөтөлбөрийг одоогоор Гаалийн ерөнхий газрын даргын 2021 оны А/118 дугаар тушаалаар батлагдсан журмын хүрээнд хэрэгжүүлж, итгэмжлэл олгож байна. Иймд Итгэмжлэгдсэн аж ахуйн нэгжид худалдааг хөнгөвчлөх чиглэлээр үзүүлэх хөнгөлөлтийг тодорхойлох асуудлыг Гаалийн тухай хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах тухай хуулийн төсөлд тусгасан болно.

---o0o---

**INTERIM TRADE AGREEMENT
BETWEEN
MONGOLIA, OF THE ONE PART, AND THE EURASIAN ECONOMIC
UNION AND ITS MEMBER STATES, OF THE OTHER PART**

The Eurasian Economic Union (hereinafter referred to as "the EAEU") and the Republic of Armenia, the Republic of Belarus, the Republic of Kazakhstan, the Kyrgyz Republic, the Russian Federation (hereinafter referred to as "the EAEU Member States"), of the one part, and Mongolia, of the other part:

SEEKING to promote and deepen mutual trade and economic cooperation between the EAEU Member States and Mongolia in the areas of mutual interest;

CONFIRMING their commitment to the principles of market economy, as the basis for trade and economic relations, and their intention to participate actively and to encourage expansion of mutually beneficial trade and economic relations between the EAEU Member States and Mongolia;

CREATING the necessary conditions for the free movement of goods and capital in accordance with the Law of the EAEU, laws and regulations of the EAEU Member States and Mongolia, as well as the rules of the World Trade Organization (hereinafter referred to as "the WTO");

HAVE AGREED as follows:

Article 1

General Provisions

1. The Parties to this Agreement are the EAEU Member States and the EAEU within its respective areas of competence as derived from the Treaty on the Eurasian Economic Union of 29 May 2014 (hereinafter referred to as "the Treaty on the EAEU") acting jointly or individually, of the one part, and Mongolia, of the other part (hereinafter referred to as "Parties").

2. The Parties shall liberalize mutual trade in accordance with the provisions of this Agreement and the WTO rules, including in particular Article XXIV of the General Agreement on Tariffs and Trade 1994 (hereinafter referred to as "the GATT 1994") with a view to establishing the free trade regime between the EAEU and the EAEU Member States, of the one part, and Mongolia, of the other part.

Article 2

Objectives

The objectives of this Agreement, as elaborated more specifically through its principles and rules, are:

- (a) to liberalize and facilitate trade in goods between the Parties through, inter alia, reduction or elimination of tariff and non-tariff barriers in accordance with the provisions of this Agreement;
- (b) to support economic and trade cooperation between the Parties;
- (c) to encourage expansion and diversification of trade between the Parties.

Article 3

Relation to Other International Agreements

1. In the event of any inconsistency between this Agreement and a provision of the Marrakesh Agreement Establishing the World Trade Organization, done on 15 April 1994 (hereinafter referred to as "the WTO Agreement"), the provision of the WTO Agreement shall prevail to the extent of the divergence.

2. In the event of the divergence mentioned in paragraph 1 of this Article the Parties shall immediately consult in order to find a mutually acceptable solution.

Article 4

Classification of Goods

1. The classification of goods in trade between the Parties shall be governed by each Party's respective tariff nomenclature in conformity with the Harmonized Commodity Description and Coding System established by the International Convention on the Harmonized Commodity Description and Coding System, done on 14 June 1983 (hereinafter referred to as "the Harmonized System" or "HS").
2. Each Party shall ensure that any change to its tariff nomenclature shall be carried out without impairing tariff concessions undertaken in accordance with Annexes 1 (Schedule of Tariff Commitments of the Eurasian Economic Union) and 2 (Schedule of Tariff Commitments of Mongolia) to this Agreement. Such change to the Foreign Economic Activity Commodity Nomenclature of the EAEU and Harmonized System of Product Identification and Coding of Mongolia shall be carried out by the Eurasian Economic Commission and Mongolia, respectively.

Article 5

Reduction and/or Elimination of Customs Duties

1. Each Party shall accord to the originating goods of one of the Parties treatment not less favourable than that provided for in the former Party's Schedule of Tariff Commitments provided for in Annexes 1 and 2 to this Agreement.
2. Nothing in this Article shall prevent a Party from imposing at any time on the importation of any product:
 - (a) a charge equivalent to an internal tax imposed consistently with the provisions of Article 9 (National Treatment) of this Agreement in respect of the like domestic product;
 - (b) any duty imposed in accordance with Article 19 (Trade Remedies) of this Agreement pursuant to a Party's laws and regulations;
 - (c) fees or other charges commensurate with the cost of services rendered applied in accordance with Article 7 (Fees and Charges) of this Agreement.
3. If the rate of preferential customs duty on originating goods of a Party applied in accordance with Annexes 1 and 2 to this Agreement is higher than the most-favoured-nation applied rate of customs duty on the same goods, such goods shall be eligible for the latter one.

4. The application of export duties is regulated in accordance with respective laws and regulations of the Parties and their respective obligations under the WTO Agreement.

Article 6

Most-Favoured-Nation Treatment

Article I of the GATT 1994 and its interpretative notes as well as any exceptions, exemptions and waivers to the obligation to grant treatment set out in Article I of the GATT 1994 applicable under the WTO Agreement are incorporated into and form an integral part of this Agreement.

Article 7

Fees and Charges

Each Party shall ensure that all fees and charges imposed on or in connection with the importation or exportation of goods are consistent with Article VIII of the GATT 1994. To this end Article VIII of the GATT 1994, including its interpretative notes and Supplementary provisions, is incorporated into and forms an integral part of this Agreement.

Article 8

Prohibitions, Quantitative Restrictions and Measures Having Equivalent Effect

If otherwise is not provided for in this Agreement the Parties may apply prohibitions, quantitative restrictions or other measures having equivalent effect on imports and exports of goods in respect of mutual trade in consistency with Article XI of the GATT 1994 and in accordance with Article XIII of the GATT 1994.

Article 9

National Treatment

Each Party shall accord national treatment to goods of the other Party in accordance with Article III of the GATT 1994. To this end Article III of the GATT 1994, including its interpretative notes, is incorporated into and forms an integral part of this Agreement.

Article 10
Technical Barriers to Trade

1. The Parties shall apply their respective laws and regulations in the field of technical regulation in conformity with the provisions of the Agreement on Technical Barriers to Trade, in Annex 1A to the WTO Agreement.

2. In order to implement the provisions of this Agreement, the Parties shall encourage bilateral cooperation between their respective authorities or bodies responsible for standardization, technical regulations, metrology, market surveillance and conformity assessment procedures, including accreditation, testing and certification.

3. The Parties, in order to facilitate trade, may initiate negotiations with a view to signing of agreements on elimination of technical barriers to mutual trade including mutual recognition of the results of conformity assessment procedures in respect of a specific product or groups of products.

4. The requirements and methods for assessing product's conformity with mandatory requirements shall be determined by the responsible authorities or bodies of the Parties in accordance with the applicable laws and regulations of the importing Party and in conformity with the provisions of the Agreement on Technical Barriers to Trade, in Annex 1A to the WTO Agreement.

5. Where a Party detains, at a port of entry, goods exported from the other Party due to lack of necessary documents confirming compliance of these goods with technical regulation(s) or conformity assessment procedures or perceived failure of compliance of these goods with technical regulation(s) or conformity assessment procedures of this Party, the reasons for the detention shall be promptly notified to the importer or representative of the importer (carrier).

6. The Parties agree to hold technical consultations in the framework of the Joint Committee where a Party considers that the other Party has taken a measure which is likely to create or has created an unnecessary obstacle to trade in order to find a mutually acceptable solution. Technical consultations may be conducted via any means mutually agreed by the Parties.

Article 11
Sanitary and Phytosanitary Measures

1. The Parties shall apply their respective laws and regulations in the field of sanitary and phytosanitary measures in accordance with the Agreement

on the Application of Sanitary and Phytosanitary Measures, in Annex 1A to the WTO Agreement.

2. The Parties may reach additional arrangements to guide the development, adoption and/or enforcement of sanitary and phytosanitary measures in order to minimize their negative effects on trade between the Parties.

3. Each Party upon written request from the other Party shall provide timely information on any matter related to sanitary and phytosanitary measures which has arisen or may arise from mutual trade.

4. The Parties agree to hold technical consultations in the framework of the Joint Committee where a Party considers that the other Party has taken a measure which is likely to create or has created a disguised restriction on trade in order to find a mutually acceptable solution. Technical consultations may be conducted via any means mutually agreed by the Parties.

Article 12

Origin of Goods

The origin of goods shall be determined based on the Rules of Origin set out in Annex 3 "Rules of Origin" to this Agreement.

Article 13

Customs Administration and Trade Facilitation

1. This Article shall apply to customs administration measures and performance of customs operations required for the release of goods traded between the Parties, in order to promote:

- (a) transparency of customs procedures and customs formalities;
- (b) trade facilitation; and
- (c) customs cooperation including exchange of information between the customs authorities of the Parties.

2. Each Party shall ensure that the customs administration measures applied by its customs authorities are predictable, consistent and transparent.

3. Customs procedures of the Parties shall, where possible and to the extent permitted by their customs laws and regulations, be based on the standards and recommended practices of the World Customs Organization.

4. The customs authorities of each Party shall endeavour to review their customs administration measures with a view to simplifying such measures in order to facilitate trade.

5. The Parties shall, to the extent possible, publish the customs laws and regulations of general application in the English language.

6. Each Party shall adopt or maintain the performance of customs procedures and operations for the efficient release of goods in order to facilitate trade between the Parties. This shall not require a Party to release goods where its requirements for the release of such goods have not been met.

7. Pursuant to paragraph 6 of this Article, each Party shall:

- (a) provide for the release of goods within a period of time no longer than 4 hours from the registration of a customs declaration except in the circumstances stipulated in the customs laws and regulations of the Parties; and
- (b) adopt or maintain electronic submission and processing of customs information in advance of arrival of the goods to expedite the release of goods upon arrival;
- (c) apply a risk management system by means of a systematic assessment of risks to focus inspections on high-risk goods and simplify the application of customs operations on low-risk goods.

8. Each Party shall maintain a trade facilitation partnership program for operators who meet specified security criteria, hereinafter, referred to as Authorized Economic Operator (AEO) programs, in accordance with the World Customs Organization SAFE Framework of Standards to Secure and Facilitate Global Trade.

9. The Parties shall endeavour to cooperate by:

- (a) exchanging experiences on the operation of and improvements to their respective AEO programs, seeking to adopt, if appropriate, best practices;
- (b) exchanging information with each other on the operators authorized by each program, in accordance with each Party's law and established processes; and
- (c) collaborating in the identification and implementation of trade facilitation benefits for operators authorized by the other Parties.

Article 14
Customs cooperation

1. With a view to facilitating the effective operation of this Agreement, the customs authorities of the Parties shall encourage cooperation with each other on key customs issues that affect goods traded between the Parties.
2. Where the customs authority of a Party in accordance with its respective laws and regulations has a reasonable suspicion of an unlawful activity, such customs authority may request the customs authority of the other Party to provide specific confidential information normally collected in connection with the exportation and (or) importation of goods.
3. A Party's request under paragraph 2 of this Article shall be in writing, specifying the purpose for which the information is requested and shall be accompanied by sufficient information to identify the goods concerned. Requests shall be transmitted electronically via channels of communication referred to in paragraph 6 of this Article. A hard copy of the request shall be also sent by post. All requests and responses to the requests under this Article shall be submitted in the English language.
4. The requested customs authority of the Party under paragraph 2 of this Article shall in accordance with this Party's respective laws and regulations provide a written response containing the requested information within 2 (two) months from the date of receipt. If it is impossible to provide a full or partial response within the prescribed period of time, the requested customs authority shall inform the requesting customs authority of the expected term for providing such information.
5. All the information provided pursuant to paragraphs from 2 through 4 of this Article shall be treated by the Parties as confidential. It shall not be disclosed without the written permission of the person or authority of the Party providing it except to the extent that it may be required to be disclosed in the context of judicial proceedings.
6. The customs authorities of the Parties shall endeavour to establish and maintain channels of communication for customs cooperation, including establishing contact points that will facilitate the rapid and secure exchange of information, and improve coordination on customs issues.
7. Technical meetings to discuss the relevant issues on customs administration and trade facilitation shall be carried out at such time and venue as may be agreed by the Parties.

8. In order to facilitate the implementation of customs procedures and to prevent violations of customs laws and regulations, the Parties may establish and apply on a regular basis information exchange between the customs authorities of the Parties with regard to goods traded between the Parties (hereinafter referred to as "electronic information exchange").

9. All the requirements and specifications for the operation of electronic information exchange as well as the specific content of information to be exchanged shall be defined in a separate protocol between the authorized bodies of the EAEU Member States and Mongolia.

10. The Parties shall implement the electronic information exchange based on the use of the technical infrastructure of the Integrated Information System of the EAEU and the relevant infrastructure of Mongolia.

11. On behalf of the EAEU the Eurasian Economic Commission shall coordinate the creation and facilitate the operation of the electronic information exchange.

Article 15 Freedom of Transit

Article V of the GATT 1994 and Article XI of the WTO Trade Facilitation Agreement are incorporated into and form an integral part of this Agreement.

Article 16 General Exceptions

1. Subject to the requirement that such measures are not applied in a manner which would constitute a means of arbitrary or unjustified discrimination between the Parties where the same conditions prevail, or a disguised restriction on international trade, nothing in this Agreement shall be construed to prevent the adoption or enforcement by any Party of measures:

- (a) necessary to protect public morals;
- (b) necessary to protect human, animal or plant life or health;
- (c) relating to the importations or exportations of gold or silver;
- (d) necessary to secure compliance with laws or regulations which are not inconsistent with the provisions of the GATT 1994, including those relating to customs enforcement, the enforcement of monopolies operated under paragraph 4 of Article II and Article XVII of the GATT 1994, the protection of patents, trademarks and copyrights, and the prevention of deceptive practices;
- (e) relating to the products of prison labour;

- (f) imposed for the protection of national treasures of artistic, historic or archaeological value;
- (g) relating to the conservation of exhaustible natural resources if such measures are made effective in conjunction with restrictions on domestic production or consumption;
- (h) undertaken in pursuance of obligations under any intergovernmental commodity agreement which conforms to criteria submitted to the WTO and not disapproved by it or which is itself so submitted and not so disapproved;
- (i) involving restrictions on exports of domestic materials necessary to ensure essential quantities of such materials to a domestic processing industry during periods when the domestic price of such materials is held below the world price, as part of a governmental stabilization plan; provided that such restrictions shall not operate to increase the exports of or the protection afforded to such domestic industry, and shall not depart from the provisions of the GATT 1994 relating to non-discrimination;
- (j) essential to the acquisition or distribution of products in general or local short supply; provided that any such measures shall be consistent with the principle that the Parties are entitled to an equitable share of the international supply of such products, and that any such measures, which are inconsistent with the other provisions of this Agreement shall be discontinued as soon as the conditions giving rise to them have ceased to exist.

2. The Parties shall inform each other to the extent possible about measures taken under this Article and of their termination.

Article 17 Security Exceptions

Nothing in this Agreement shall be construed:

- (a) to require any Party to furnish any information the disclosure of which it considers contrary to its essential security interests; or
- (b) to prevent any Party from taking any action which it considers necessary for the protection of its essential security interests:
 - (i) relating to fissionable materials or the materials from which they are derived;
 - (ii) relating to the traffic in arms, ammunition and implements of war and to such traffic in other goods and materials as is carried on directly or indirectly for the purpose of supplying a military establishment;
 - (iii) taken in time of war or other emergency in international relations; or
- (c) to prevent any Party from taking any action in pursuance of its obligations under the United Nations Charter for the maintenance of international peace and security.

Article 18**Restrictions to Safeguard the Balance-of-Payments**

1. Where any Party is in a serious balance-of-payments and external financial difficulties, or under threat thereof, it may, in accordance with Article XII of the GATT 1994 and the Understanding on the Balance-of-Payments Provisions of the GATT 1994, adopt restrictive import measures. Such restrictive measures shall be consistent with the Articles of the Agreement of the International Monetary Fund.

2. The Party concerned shall inform the other Party forthwith of its intention to introduce such measures to safeguard the balance-of-payments and of the time schedule of their application and removal.

3. Where the restrictive measures referred to in paragraph 1 of this Article are adopted or maintained, consultations shall be held promptly by the Party concerned within the framework of the Joint Committee to consider the restrictions adopted by it. Such consultations shall assess the balance-of-payments situation of the Party concerned and the restrictive measures adopted or maintained under this Article, taking into account, inter alia, factors such as:

- (a) the nature and extent of the balance-of-payments difficulties;
- (b) possible effect of the restrictions on the economy of the other Party; and
- (c) alternative corrective measures which may be available.

The consultations shall address the compliance of any restrictive measures with Article XII of the GATT 1994.

Article 19**Trade Remedies**

1. The Parties shall apply global safeguard, anti-dumping and countervailing measures in accordance with the provisions of Article XIX of the GATT 1994, Article VI of the GATT 1994, the Agreement on Safeguards, the Agreement on Implementation of Article VI of the GATT 1994, the Agreement on Subsidies and Countervailing Measures, in Annex 1A to the WTO Agreement.

2. For the purposes of conducting anti-dumping, countervailing duty and global safeguard investigations and any subsequent proceedings, including anti-circumvention and any other reviews, Mongolia shall consider the EAEU Member States individually and not as the EAEU as a whole and shall not apply anti-dumping, countervailing or global safeguard measures, including anti-circumvention measures, with respect to imports from the EAEU as a whole.

3. A Party considering initiating an anti-dumping or countervailing duty

investigation shall notify the other Party in writing of the receipt of the application for the initiation of an investigation no later than 15 (fifteen) days prior to the date of the initiation of the investigation.

4. A Party intending to apply a global safeguard measure shall immediately provide to the other Party a written notification of all pertinent information on the initiation of an investigation, the provisional findings and the final findings of the investigation.

5. The Parties may consult on the issues related to the application of anti-dumping, countervailing, and global safeguard measures upon written request of either Party. Consultations shall take place as soon as possible and not later than 30 (thirty) days after receiving such written request. Such consultations shall not prevent the Parties from initiating an anti-dumping, countervailing duty or global safeguard investigation and shall not impede such investigation.

Article 20

Dispute Settlement

Any dispute between the Parties arising from the interpretation and/or application of this Agreement shall be settled in accordance with rules and procedures established in Annex 4 "Dispute Settlement" to this Agreement.

Article 21

Transparency and Exchange of Information

1. Each Party shall ensure, in accordance with its respective laws and regulations, that its laws and regulations of general application as well as its respective international agreements, with respect to any matter covered by this Agreement, are promptly published at the latest by the time of their entry into force or otherwise made publicly available, including wherever possible in electronic form.

2. To the maximum extent possible, each Party shall notify the other Party of any measure which, the Party considers, may materially affect the operation of this Agreement or otherwise substantially affect the other Party's interests under this Agreement.

Article 22
Confidential Information

1. Each Party shall, in accordance with its respective laws and regulations, maintain the confidentiality of information provided in confidence by the other Party pursuant to this Agreement.
2. Nothing in this Agreement shall require a Party to furnish or allow access to information which, if disclosed, would impede law enforcement or the disclosure of which is prohibited or restricted under its laws and regulations, or otherwise be contrary to the public interest, or which would prejudice legitimate commercial interests of (any economic operator) particular enterprises, public or private.

Article 23
Electronic Commerce

1. This Article shall apply to measures adopted or maintained by a Party affecting electronic commerce.
2. The Parties recognise the economic growth and opportunities provided by electronic commerce, the dynamic and innovative nature of electronic commerce which has a positive effect on the growth of mutual trade between the Parties, and the importance of promoting consumer confidence in electronic commerce.
3. The Parties shall endeavour to streamline and simplify customs clearance processes within the Free Trade Zones or e-commerce operators warehouses, designated for their e-commerce operations, with the aim of facilitating efficient cross-border trade.
4. The Parties recognise the importance of avoiding any unnecessary regulatory burden related to electronic commerce.
5. The Parties shall not deny that electronic signatures have the same legal effect and validity as such signatures in non-electronic form, unless otherwise provided for in their laws and regulations. For greater certainty, electronic signatures as referred to in this paragraph shall comply with legal requirements prescribed by the laws and regulations of a Party.
6. The Parties shall endeavour to mutually recognize electronic signatures, where applicable.
7. Each Party shall endeavour to make publicly available regulatory documents related to trade between the Parties electronically.

8. The Parties recognise the economic and social benefits of protecting the personal data of users of electronic commerce and the contribution that this makes to enhancing consumer confidence in electronic commerce.

9. The Parties shall adopt or maintain measures that ensure the protection of personal data, including on the cross-border transfer of personal data and the conditions and requirements relating to it, in accordance with their laws and regulations.

10. Each Party shall designate a contact point, which shall be responsible generally for communications with the other Party and the Joint Committee, for any matters arising from the implementation of this Article.

11. To foster mutual understanding between the Parties or to address specific matters that arise from this Chapter, a Party may, through its contact point established in accordance with Article 27 (Contact Points) of this Agreement, request consultations with the other Party.

12. Such consultations, if agreed to by both Parties, may be conducted through any means as agreed by the Parties.

Article 24

Economic Cooperation

1. The Parties recognize the importance of economic cooperation and agree to enhance cooperation in mutually beneficial areas, in consideration to the different levels of development and capacity of the Parties.

2. The Parties shall encourage and facilitate cooperation between their respective Government authorities in promoting and implementing economic cooperation, and, where necessary and appropriate, cooperation between enterprises of the Parties.

Article 25

Annexes

The Annexes to this Agreement constitute an integral part of this Agreement.

Article 26

Joint Committee

1. The Parties hereby establish a Joint Committee comprising representatives of each Party, which shall be co-chaired by two representatives – one from the EAEU and its Member States represented by a Member of the Board of

the Eurasian Economic Commission and the other from the Ministry of Economy and Development of Mongolia and/or its successors. The Parties shall be represented by senior officials duly authorized for this purpose.

2. The Parties shall inform each other of their respective representatives to the Joint Committee no later than 30 (thirty) days before holding its session.

3. The tasks of the Joint Committee shall be:

- (a) to monitor and examine all matters related to the application and the operation of this Agreement;
- (b) to examine possibilities for further promotion of trade relations between the Parties;
- (c) to examine and submit to the Parties for consideration any amendments to this Agreement; and
- (d) to perform other activities related to any matter under this Agreement assigned to it by the Parties within the scope and objectives of this Agreement.

4. In order to fulfill its functions, the Joint Committee may establish standing or ad hoc sub-committees or working groups and entrust them with the execution of tasks on specific matters.

5. All decisions and recommendations of the Joint Committee shall be adopted by consensus of the Parties.

6. Meetings of the Joint Committee shall be held, as a rule, at least once a year, alternately in each Party, unless the Parties agree otherwise.

7. Special sessions can also be held at the request of any Party. Such sessions shall be held to the extent possible within 30 (thirty) days from the date of the receipt of the request in the territory of the requesting Party unless the Parties agree otherwise.

8. The Parties shall harmonize the Rules of Procedure of the Joint Committee and shall approve them at the first meeting of the Joint Committee.

Article 27

Contact Points

1. In order to ensure the effective implementation of this Agreement and to facilitate communications between the Parties on any matter covered by this Agreement each Party shall, within 1 (one) month from the date of entry into force of this Agreement, designate a contact point or contact points and notify

the other Party of its contact point or contact points. The Parties shall notify each other promptly of any amendments to the details of their contact points.

2. The functions of the contact point of each Party shall be:

- (a) receiving concerns or enquiries expressed by the other Party;
- (b) responding to the concerns or enquiries referred to in subparagraph (a) of this paragraph, where appropriate, in collaboration with other relevant authorities of the Party.

3. Paragraphs 1 and 2 of this Article shall not prevent or restrict any contact by a Party's business sector directly with relevant authorities of the other Party.

4. On the request of a Party, the other Party's contact point or contact points shall indicate the office or official responsible for relating matter that might affect trade between the Parties and provide the required support to facilitate relevant communication.

Article 28

Term of Validity, Withdrawal and Termination

1. This Agreement shall remain in force for the period of 3 (three) years and shall be extended thereafter for the period of 3 (three) years unless the Parties agree otherwise.

2. Within 1 (one) year upon the expiration of the first three-year period the Parties engage into review of this Agreement with an aim to facilitate trade and eliminate duties and other restrictive regulations of trade on substantially all the trade between the Parties.

3. Each Party may terminate this Agreement by notifying the other Party of its intention to terminate this Agreement. The termination of this Agreement shall take effect on the first day of the thirteenth month following the month, in which the notification was received by the latter Party.

4. This Agreement shall terminate for any EAEU Member State which withdraws from the Treaty on the EAEU on the same date on which the withdrawal from the Treaty on the EAEU takes place. The Eurasian Economic Commission shall notify Mongolia of such withdrawal 6 (six) months in advance of the date on which such withdrawal should take place. The Parties shall consult between themselves to consider the effects of such withdrawal on this Agreement.

Article 29
Amendments

1. This Agreement may be amended by the mutual written consent of the Parties.
2. All amendments to this Agreement shall constitute an integral part of this Agreement and shall be done in the form of separate protocols to this Agreement which shall enter into force in the manner provided for in Article 31 of this Agreement, unless otherwise agreed by the Parties.
3. If any provision of the WTO Agreement or any other agreement to which both Parties are party that has been incorporated into this Agreement is amended, the Parties shall consult on whether to amend this Agreement accordingly.

Article 30
Accession of a New Member State of the EAEU

1. Any new EAEU Member State shall accede to this Agreement as mutually agreed by the Parties through negotiations on terms of accession. Such accession shall be done by an additional protocol to this Agreement.
2. The EAEU shall without delay notify Mongolia in writing of any status of a candidate country for accession to the EAEU granted to any third country as well as of any accession to the EAEU.

Article 31
Entry into Force

This Agreement shall enter into force on the sixty first day following the date of the receipt of the last written notification certifying that Mongolia, the EAEU and the EAEU Member States have completed their respective internal legal procedures necessary for the entry into force of this Agreement. Such notifications shall be made between Mongolia and the Eurasian Economic Commission through diplomatic channels.

IN WITNESS WHEREOF, the undersigned, being duly authorized thereto, have signed this Agreement.

Done at Minsk on this 27th day of June 2025, in two originals in the English language, both texts being equally authentic.

For Mongolia

For the Republic of Armenia

For the Republic of Belarus

For the Republic of Kazakhstan

For the Kyrgyz Republic

For the Russian Federation

For the Eurasian Economic Union

ANNEX 1 **SCHEDULE OF TARIFF COMMITMENTS OF THE EURASIAN** **ECONOMIC UNION**

For the purposes of this Annex "HS Code" and "Description" refer to the relevant subheadings of nomenclature of the Eurasian Economic Union and its corresponding description in effect as of 01.01.2022.

In no case a rate of a customs duty applied by a Party with respect to an originating good listed in this Annex shall be higher than the respective bound agreed rate referred to in column (4) of this Annex.

No.	HS Code	DESCRIPTION	Tariff Preferences
1	2	3	4
1	0201 20	- Other cuts with bone in	0%
2	0201 30	- Boneless	0%
3	0202 20	- Other cuts with bone in	0%
4	0202 30	- Boneless	0%
5	0204 10	- Carcasses and half-carcasses of lamb, fresh or chilled	0%
6	0204 21	- Carcasses and half-carcasses	0%
7	0204 22	- Other cuts with bone in	0%
8	0204 23	- Boneless	0%
9	0204 41	- Carcasses and half-carcasses	0%
10	0204 42	- Other cuts with bone in	0%
11	0204 50	- Meat of goats	0%
12	0205 00	- Meat of horses, asses, mules or hinnies, fresh, chilled or frozen.	0%
13	0206 10	- Of bovine animals, fresh or chilled	0%
14	0206 21	- Tongues	0%
15	0206 29	- Other	0%
16	0206 41	- Livers	0%
17	0206 80	- Other, fresh or chilled	0%
18	0206 90	- Other, frozen	0%
19	0208 90	- Other	0%
20	0210 11	- Hams, shoulders and cuts thereof, with bone in	0%
21	0210 12	- Bellies (streaky) and cuts thereof	0%
22	0210 20	- Meat of bovine animals	0%
23	0210 99	- Other	0%
24	0403 90	- Other	0%
25	0405 90	- Other	0%
26	0406 90	- Other cheese	reduction 50% of MFN
27	0409 00	- Natural honey.	0%

28	0410 90	- Other	0%
29	0504 00	Guts, bladders and stomachs of animals (other than fish), whole and pieces thereof, fresh, chilled, frozen, salted, in brine, dried or smoked.	0%
30	0505 90	- Other	0%
31	0506 10	- Ossein and bones treated with acid	0%
32	0506 90	- Other	0%
33	0507 90	- Other	0%
34	0510 00	Ambergris, castoreum, civet and musk; cantharides; bile, whether or not dried; glands and other animal products used in the preparation of pharmaceutical products, fresh, chilled, frozen or otherwise provisionally preserved.	0%
35	0511 99	- - Other	0%
36	0704 90	- Other	0%
37	0710 10	- Potatoes	0%
38	0710 80	- Other vegetables	0%
39	0712 39	- - Other	0%
40	0712 90	- Other vegetables; mixtures of vegetables	0%
41	0810 90	- Other	0%
42	0811 90	- Other	0%
43	1003 90	- Other	0%
44	1502 10	- Tallow	0%
45	1502 90	- Other	0%
46	1506 00	Other animal fats and oils and their fractions, whether or not refined, but not chemically modified.	0%
47	1514 19	- - Other	0%
48	1514 91	- - Crude oil	0%
49	1515 90	- Other	0%
50	1516 10	- Animal fats and oils and their fractions	0%
51	1601 00	Sausages and similar products, of meat, meat offal, blood or insects; food preparations based on these products.	0%
52	1602 10	- Homogenised preparations	0%
53	1602 20	- Of liver of any animal	0%
54	1602 50	- Of bovine animals	0%
55	1602 90	- Other, including preparations of blood of any animal	0%
56	1604 19	- - Other	0%
57	1704 90	- Other	0%
58	1806 90	- Other	0%
59	1902 11	- - Containing eggs	0%
60	1902 19	- - Other	0%
61	1902 30	- Other pasta	0%
62	2007 10	- Homogenised preparations	0%

63	2007 91	- Citrus fruit	0%
64	2007 99	- Other	0%
65	2009 71	- Of a Brix value not exceeding 20	0%
66	2009 89	- Other	0%
67	2009 90	- Mixtures of juices	0%
68	2104 10	- Soups and broths and preparations therefor	0%
69	2106 10	- Protein concentrates and textured protein substances	0%
70	2106 90	- Other	0%
71	2202 10	- Waters, including mineral waters and aerated waters, containing added sugar or other sweetening matter or flavoured	0%
72	2202 99	- Other	0%
73	2203 00	Beer made from malt.	reduction 25% of MFN
74	2208 20	- Spirits obtained by distilling grape wine or grape marc	0%
75	2208 30	- Whiskies	0%
76	2208 60	- Vodka	reduction 25% of MFN
77	2208 90	- Other	0%
78	2301 10	- Flours, meals and pellets, of meat or meat offal; greaves	0%
79	2302 30	- Of wheat	0%
80	2309 10	- Dog or cat food, put up for retail sale	0%
81	2309 90	- Other	0%
82	2501 00	Salt (including table salt and denatured salt) and pure sodium chloride, whether or not in aqueous solution or containing added anti-caking or free-flowing agents; sea water.	0%
83	2529 21	- Containing by weight 97% or less of calcium fluoride	0%
84	2529 22	- Containing by weight more than 97% of calcium fluoride	0%
85	2603 00	Copper ores and concentrates.	0%
86	2609 00	Tin ores and concentrates.	0%
87	2611 00	Tungsten ores and concentrates.	0%
88	2613 90	- Other	0%
89	3101 00	Animal or vegetable fertilisers, whether or not mixed together or chemically treated; fertilisers produced by the mixing or chemical treatment of animal or vegetable products.	0%
90	3304 10	- Lip make-up preparations	0%
91	3304 30	- Manicure or pedicure preparations	0%
92	3304 99	- Other	0%
93	3305 10	- Shampoos	0%
94	3305 90	- Other	0%
95	3306 10	- Dentifrices	0%

96	3401 20	- Soap in other forms	0%
97	3402 50	- Preparations put up for retail sale	0%
98	3503 00	Gelatin (including gelatin in rectangular (including square) sheets, whether or not surface-worked or coloured) and gelatin derivatives; isinglass; other glues of animal origin, excluding casein glues of heading 35.01.	0%
99	3926 90	- Other	0%
100	4101 20	- Whole hides and skins, unsplit, of a weight per skin not exceeding 8 kg when simply dried, 10 kg when dry-salted, or 16 kg when fresh, wet-salted or otherwise preserved	0%
101	4101 50	- Whole hides and skins, of a weight exceeding 16 kg	0%
102	4101 90	- Other, including butts, bends and bellies	0%
103	4102 10	- With wool on	0%
104	4102 21	- - Pickled	0%
105	4102 29	- - Other	0%
106	4103 90	- Other	0%
107	4104 11	- - Full grains, unsplit; grain splits	0%
108	4104 19	- - Other	0%
109	4104 41	- - Full grains, unsplit; grain splits	0%
110	4104 49	- - Other	0%
111	4105 10	- In the wet state (including wet-blue)	0%
112	4105 30	- In the dry state (crust)	0%
113	4106 21	- - In the wet state (including wet-blue)	0%
114	4106 22	- - In the dry state (crust)	0%
115	4106 91	- - In the wet state (including wet-blue)	0%
116	4107 11	- - Full grains, unsplit	0%
117	4107 12	- - Grain splits	0%
118	4107 99	- - Other	0%
119	4112 00	Leather further prepared after tanning or crusting, including parchment-dressed leather, of sheep or lamb, without wool on, whether or not split, other than leather of heading 41.14.	0%
120	4113 10	- Of goats or kids	0%
121	4114 10	- Chamois (including combination chamois) leather	0%
122	4201 00	Saddlery and harness for any animal (including traces, leads, knee pads, muzzles, saddle cloths, saddle bags, dog coats and the like), of any material.	0%
123	4202 11	- - With outer surface of leather or of composition leather	0%
124	4202 12	- - With outer surface of plastics or of textile materials	0%
125	4202 19	- - Other	0%

126	4202 21	- - With outer surface of leather or of composition leather	0%
127	4202 22	- - With outer surface of sheeting of plastics or of textile materials	0%
128	4202 29	- - Other	0%
129	4202 31	- - With outer surface of leather or of composition leather	0%
130	4202 32	- - With outer surface of sheeting of plastics or of textile materials	0%
131	4202 39	- - Other	0%
132	4202 91	- - With outer surface of leather or of composition leather	0%
133	4202 92	- - With outer surface of sheeting of plastics or of textile materials	0%
134	4202 99	- - Other	0%
135	4203 10	- Articles of apparel	0%
136	4203 21	- - Specially designed for use in sports	0%
137	4203 29	- - Other	0%
138	4203 30	- Belts and bandoliers	0%
139	4203 40	- Other clothing accessories	0%
140	4205 00	Other articles of leather or of composition leather.	0%
141	4301 80	- Other furskins, whole, with or without head, tail or paws	0%
142	4301 90	- Heads, tails, paws and other pieces or cuttings, suitable for furriers' use	0%
143	4302 19	- - Other	0%
144	4302 20	- Heads, tails, paws and other pieces or cuttings, not assembled	0%
145	4303 10	- Articles of apparel and clothing accessories	0%
146	4303 90	- Other	0%
147	5101 11	- - Shorn wool	0%
148	5101 21	- - Shorn wool	0%
149	5101 29	- - Other	0%
150	5102 11	- - Of Kashmir (cashmere) goats	0%
151	5102 19	- - Other	0%
152	5102 20	- Coarse animal hair	0%
153	5103 10	- Noils of wool or of fine animal hair	0%
154	5103 20	- Other waste of wool or of fine animal hair	0%
155	5105 10	- Carded wool	0%
156	5105 21	- - Combed wool in fragments	0%
157	5105 29	- - Other	0%
158	5105 31	- - Of Kashmir (cashmere) goats	0%
159	5105 39	- - Other	0%
160	5105 40	- Coarse animal hair, carded or combed	0%
161	5106 10	- Containing 85% or more by weight of wool	0%

162	5106 20	- Containing less than 85% by weight of wool	0%
163	5107 10	- Containing 85% or more by weight of wool	0%
164	5107 20	- Containing less than 85% by weight of wool	0%
165	5108 10	- Carded	0%
166	5108 20	- Combed	0%
167	5109 10	- Containing 85% or more by weight of wool or of fine animal hair	0%
168	5109 90	- Other	0%
169	5110 00	Yarn of coarse animal hair or of horsehair (including gimped horsehair yarn), whether or not put up for retail sale.	0%
170	5111 11	- - Of a weight not exceeding 300 g/m ²	0%
171	5111 19	- - Other	0%
172	5111 90	- Other	0%
173	5112 11	- - Of a weight not exceeding 200 g/m ²	0%
174	5112 19	- - Other	0%
175	5112 90	- Other	0%
176	5113 00	Woven fabrics of coarse animal hair or of horsehair.	0%
177	5503 20	- Of polyesters	0%
178	5601 21	- - Of cotton	0%
179	5602 10	- Needleloom felt and stitch-bonded fibre fabrics	0%
180	5602 21	- - Of wool or fine animal hair	0%
181	5602 90	- Other	0%
182	5603 94	- - Weighing more than 150 g/m ²	0%
183	5605 00	Metallised yarn, whether or not gimped, being textile yarn, or strip or the like of heading 54.04 or 54.05, combined with metal in the form of thread, strip or powder or covered with metal.	0%
184	5607 41	- - Binder or baler twine	0%
185	5701 10	- Of wool or fine animal hair	0%
186	5702 41	- - Of wool or fine animal hair	0%
187	5702 91	- - Of wool or fine animal hair	0%
188	5703 10	- Of wool or fine animal hair	0%
189	5703 29	- - Other	0%
190	5704 10	- Tiles, having a maximum surface area of 0.3 m ²	0%
191	5704 90	- Other	0%
192	5705 00	Other carpets and other textile floor coverings, whether or not made up.	0%
193	5801 10	- Of wool or fine animal hair	0%
194	5805 00	Hand-woven tapestries of the type Gobelins, Flanders, Aubusson, Beauvais and the like,	0%

		and needle-worked tapestries (for example, petit point, cross stitch), whether or not made up.	
195	5905 00	Textile wall coverings.	0%
196	6006 10	- Of wool or fine animal hair	0%
197	6101 90	- Of other textile materials	0%
198	6102 10	- Of wool or fine animal hair	0%
199	6102 20	- Of cotton	0%
200	6103 29	- - Of other textile materials	0%
201	6103 31	- - Of wool or fine animal hair	0%
202	6103 41	- - Of wool or fine animal hair	0%
203	6103 42	- - Of cotton	0%
204	6103 49	- - Of other textile materials	0%
205	6104 29	- - Of other textile materials	0%
206	6104 31	- - Of wool or fine animal hair	0%
207	6104 32	- - Of cotton	0%
208	6104 41	- - Of wool or fine animal hair	0%
209	6104 42	- - Of cotton	0%
210	6104 43	- - Of synthetic fibres	0%
211	6104 51	- - Of wool or fine animal hair	0%
212	6104 59	- - Of other textile materials	0%
213	6104 61	- - Of wool or fine animal hair	0%
214	6104 62	- - Of cotton	0%
215	6104 69	- - Of other textile materials	0%
216	6105 10	- Of cotton	0%
217	6105 90	- Of other textile materials	0%
218	6106 10	- Of cotton	0%
219	6106 20	- Of man-made fibres	0%
220	6106 90	- Of other textile materials	0%
221	6107 99	- - Of other textile materials	0%
222	6108 99	- - Of other textile materials	0%
223	6109 10	- Of cotton	0%
224	6109 90	- Of other textile materials	0%
225	6110 11	- - Of wool	0%
226	6110 12	- - Of Kashmir (cashmere) goats	0%
227	6110 19	- - Other	0%
228	6110 20	- Of cotton	0%
229	6110 90	- Of other textile materials	0%
230	6111 20	- Of cotton	0%
231	6111 90	- Of other textile materials	0%
232	6112 19	- - Of other textile materials	0%
233	6113 00	Garments, made up of knitted or crocheted fabrics of heading 59.03, 59.06 or 59.07.	0%
234	6114 20	- Of cotton	0%
235	6114 30	- Of man-made fibres	0%
236	6114 90	- Of other textile materials	0%
237	6115 29	- - Of other textile materials	0%

238	6115 94	- - Of wool or fine animal hair	0%
239	6115 95	- - Of cotton	0%
240	6115 99	- - Of other textile materials	0%
241	6116 91	- - Of wool or fine animal hair	0%
242	6116 99	- - Of other textile materials	0%
243	6117 10	- Shawls, scarves, mufflers, mantillas, veils and the like	0%
244	6117 80	- Other accessories	0%
245	6117 90	- Parts	0%
246	6201 20	- Of wool or fine animal hair	0%
247	6201 30	- Of cotton	0%
248	6201 90	- Of other textile materials	0%
249	6202 20	- Of wool or fine animal hair	0%
250	6202 30	- Of cotton	0%
251	6202 90	- Of other textile materials	0%
252	6203 11	- - Of wool or fine animal hair	0%
253	6203 19	- - Of other textile materials	0%
254	6203 31	- - Of wool or fine animal hair	0%
255	6203 32	- - Of cotton	0%
256	6203 39	- - Of other textile materials	0%
257	6203 41	- - Of wool or fine animal hair	0%
258	6203 42	- - Of cotton	0%
259	6203 43	- - Of synthetic fibres	0%
260	6203 49	- - Of other textile materials	0%
261	6204 11	- - Of wool or fine animal hair	0%
262	6204 19	- - Of other textile materials	0%
263	6204 22	- - Of cotton	0%
264	6204 29	- - Of other textile materials	0%
265	6204 31	- - Of wool or fine animal hair	0%
266	6204 32	- - Of cotton	0%
267	6204 39	- - Of other textile materials	0%
268	6204 41	- - Of wool or fine animal hair	0%
269	6204 42	- - Of cotton	0%
270	6204 43	- - Of synthetic fibres	0%
271	6204 44	- - Of artificial fibres	0%
272	6204 49	- - Of other textile materials	0%
273	6204 51	- - Of wool or fine animal hair	0%
274	6204 52	- - Of cotton	0%
275	6204 59	- - Of other textile materials	0%
276	6204 61	- - Of wool or fine animal hair	0%
277	6204 62	- - Of cotton	0%
278	6204 69	- - Of other textile materials	0%
279	6205 20	- Of cotton	0%
280	6205 30	- Of man-made fibres	0%
281	6205 90	- Of other textile materials	0%
282	6206 10	- Of silk or silk waste	0%
283	6206 20	- Of wool or fine animal hair	0%

284	6206 30	- Of cotton	0%
285	6206 40	- Of man-made fibres	0%
286	6206 90	- Of other textile materials	0%
287	6207 11	- - Of cotton	0%
288	6207 21	- - Of cotton	0%
289	6207 99	- - Of other textile materials	0%
290	6208 21	- - Of cotton	0%
291	6208 29	- - Of other textile materials	0%
292	6208 91	- - Of cotton	0%
293	6208 99	- - Of other textile materials	0%
294	6210 10	- Of fabrics of heading 56.02 or 56.03	0%
295	6210 20	- Other garments, of the type described in heading 62.01	0%
296	6210 30	- Other garments, of the type described in heading 62.02	0%
297	6210 40	- Other men's or boys' garments	0%
298	6210 50	- Other women's or girls' garments	0%
299	6211 11	- - Men's or boys'	0%
300	6211 12	- - Women's or girls'	0%
301	6211 32	- - Of cotton	0%
302	6211 39	- - Of other textile materials	0%
303	6211 42	- - Of cotton	0%
304	6211 49	- - Of other textile materials	0%
305	6212 10	- Brassieres	0%
306	6212 20	- Girdles and panty-girdles	0%
307	6212 30	- Corselettes	0%
308	6214 10	- Of silk or silk waste	0%
309	6214 20	- Of wool or fine animal hair	0%
310	6214 90	- Of other textile materials	0%
311	6215 90	- Of other textile materials	0%
312	6216 00	Gloves, mittens and mitts.	0%
313	6217 10	- Accessories	0%
314	6301 20	- Blankets (other than electric blankets) and travelling rugs, of wool or of fine animal hair	0%
315	6301 90	- Other blankets and travelling rugs	0%
316	6302 10	- Bed linen, knitted or crocheted	0%
317	6302 21	- - Of cotton	0%
318	6302 29	- - Of other textile materials	0%
319	6302 31	- - Of cotton	0%
320	6302 39	- - Of other textile materials	0%
321	6302 51	- - Of cotton	0%
322	6302 59	- - Of other textile materials	0%
323	6302 91	- - Of cotton	0%
324	6302 99	- - Of other textile materials	0%
325	6303 12	- - Of synthetic fibres	0%
326	6303 19	- - Of other textile materials	0%
327	6303 99	- - Of other textile materials	0%

328	6304 11	- - Knitted or crocheted	0%
329	6304 19	- - Other	0%
330	6304 91	- - Knitted or crocheted	0%
331	6304 92	- - Not knitted or crocheted, of cotton	0%
332	6304 99	- - Not knitted or crocheted, of other textile materials	0%
333	6305 20	- Of cotton	0%
334	6305 32	- - Flexible intermediate bulk containers	0%
335	6305 39	- - Other	0%
336	6305 90	- Of other textile materials	0%
337	6306 12	- - Of synthetic fibres	0%
338	6306 19	- - Of other textile materials	0%
339	6306 22	- - Of synthetic fibres	0%
340	6306 29	- - Of other textile materials	0%
341	6306 90	- Other	0%
342	6307 10	- Floor-cloths, dish-cloths, dusters and similar cleaning cloths	0%
343	6307 20	- Life-jackets and life-belts	0%
344	6307 90	- Other	0%
345	6308 00	Sets consisting of woven fabric and yarn, whether or not with accessories, for making up into rugs, tapestries, embroidered table cloths or serviettes, or similar textile articles, put up in packings for retail sale.	0%
346	6402 91	- - Covering the ankle	0%
347	6402 99	- - Other	0%
348	6403 51	- - Covering the ankle	0%
349	6403 59	- - Other	0%
350	6403 91	- - Covering the ankle	0%
351	6403 99	- - Other	0%
352	6404 19	- - Other	0%
353	6404 20	- Footwear with outer soles of leather or composition leather	0%
354	6405 10	- With uppers of leather or composition leather	0%
355	6405 20	- With uppers of textile materials	0%
356	6405 90	- Other	0%
357	6406 90	- Other	0%
358	6501 00	Hat-forms, hat bodies and hoods of felt, neither blocked to shape nor with made brims; plateaux and manchons (including slit manchons), of felt.	0%
359	6504 00	Hats and other headgear, plaited or made by assembling strips of any material, whether or not lined or trimmed.	0%
360	6505 00	Hats and other headgear, knitted or crocheted, or made up from lace, felt or other textile fabric, in the piece (but not in	0%

		strips), whether or not lined or trimmed; hair-nets of any material, whether or not lined or trimmed.	
361	6506 10	- Safety headgear	0%
362	6506 99	- - Of other materials	0%
363	6704 19	- - Other	0%
364	7403 11	- - Cathodes and sections of cathodes	0%
365	9402 90	- Other	0%
366	9406 10	- Of wood	0%
367	9406 90	- Other	0%

ANNEX 2

SCHEDULE OF TARIFF COMMITMENTS OF MONGOLIA

For the purposes of this Annex "HS Code" and "Description" refer to the relevant subheadings of nomenclature of Mongolia and its corresponding description in effect as of 01.01.2022.

In no case a rate of a customs duty applied by a Party with respect to an originating good listed in this Annex shall be higher than the respective bound agreed rate referred to in column (4) of this Annex.

No.	HS Code	Description	Tariff Preferences
1	2	3	4
1	0203 11	- Carcasses and half-carcasses	0%
2	0203 21	- Carcasses and half-carcasses	0%
3	0203 29	- Other	0%
4	0207 14	- Cuts and offal, frozen	0%
5	0402 10	- In powder, granules or other solid forms, of a fat content, by weight, not exceeding 1.5%	tariff rate quota with volume of 1 500 tons and 0% in-quota rate of customs duty
6	0402 21	- Not containing added sugar or other sweetening matter	tariff rate quota with volume of 1 500 tons and 0% in-quota rate of customs duty
7	0403 20	- Yogurt	0%
8	0403 90	- Other	0%
9	0404 10	- Whey and modified whey, whether or not concentrated or containing added sugar or other sweetening matter	0%
10	0405 10	- Butter	reduction 50% of MFN
11	0406 10	- Fresh (unripened or uncured) cheese, including whey cheese, and curd	reduction 50% of MFN
12	0406 30	- Processed cheese, not grated or powdered	reduction 50% of MFN
13	0406 90	- Other cheese	reduction 50% of MFN
14	0407 21	- Of fowls of the species Gallus domesticus	tariff rate quota with volume of 90 000 000 units and 7,5% in-quota rate of customs duty
15	0409 00	Natural honey.	0%
16	0808 10	- Apples	0%
17	0810 10	- Strawberries	0%
18	0810 20	- Raspberries, blackberries, mulberries and loganberries	0%
19	0811 10	- Strawberries	0%
20	0813 30	- Apples	0%
21	0813 40	- Other fruit	0%
22	0902 30	- Black tea (fermented) and partly fermented tea, in immediate packings of a content not exceeding 3 kg	0%
23	1001 91	- Seed	0%

24	1001 19	- - Other	tariff rate quota with volume of
25	1001 99	- - Other	50 000 tons and 3,75% in-quota
26	1003 90	- Other	rate of customs duty
27	1004 90	- Other	0%
28	1005 90	- Other	0%
29	1006 30	- Semi-milled or wholly milled rice, whether or not polished or glazed	0%
30	1104 29	- - Of other cereals	0%
31	1107 10	- Not roasted	0%
32	1209 29	- - Other	0%
33	1507 10	- Crude oil, whether or not degummed	0%
34	1507 90	- Other	0%
35	1512 11	- - Crude oil	0%
36	1512 19	- - Other	0%
37	1517 10	- Margarine, excluding liquid margarine	0%
38	1517 90	- Other	0%
39	1602 50	- Of bovine animals	0%
40	1701 99	- - Other	0%
41	1702 30	- Glucose and glucose syrup, not containing fructose or containing in the dry state less than 20% by weight of fructose	0%
42	1704 90	- Other	0%
43	1806 20	- Other preparations in blocks, slabs or bars weighing more than 2 kg or in liquid, paste, powder, granular or other bulk form in containers or immediate packings, of a content exceeding 2 kg	0%
44	1806 31	- - Filled	0%
45	1806 32	- - Not filled	0%
46	1806 90	- Other	0%
47	1901 10	- Preparations suitable for infants or young children, put up for retail sale	0%
48	1901 20	- Mixes and doughs for the preparation of bakers' wares of heading 19.05	0%
49	1901 90	- Other	0%
50	1902 19	- - Other	0%
51	1902 20	- Stuffed pasta, whether or not cooked or otherwise prepared	0%
52	1902 30	- Other pasta	0%
53	1904 10	- Prepared foods obtained by the swelling or roasting of cereals or cereal products	0%
54	1904 20	- Prepared foods obtained from unroasted cereal flakes or from mixtures of unroasted cereal flakes and roasted cereal flakes or swelled cereals	0%
55	1905 31	- - Sweet biscuits	0%
56	1905 32	- - Waffles and wafers	0%
57	1905 90	- Other	0%
58	2002 10	- Tomatoes, whole or in pieces	0%
59	2002 90	- Other	0%
60	2004 10	- Potatoes	0%
61	2004 90	- Other vegetables and mixtures of vegetables	0%

62	2006 00	Vegetables, fruit, nuts, fruit-peel and other parts of plants, preserved by sugar (drained, glacé or crystallised).	0%
63	2007 10	- Homogenised preparations	0%
64	2007 99	- - Other	0%
65	2008 19	- - Other, including mixtures	0%
66	2008 50	- Apricots	0%
67	2008 60	- Cherries	0%
68	2008 70	- Peaches, including nectarines	0%
69	2008 99	- - Other	0%
70	2009 50	- Tomato juice	0%
71	2009 61	- - Of a Brix value not exceeding 30	0%
72	2009 71	- - Of a Brix value not exceeding 20	0%
73	2009 89	- - Other	0%
74	2009 90	- Mixtures of juices	0%
75	2103 90	- Other	0%
76	2105 00	Ice cream and other edible ice, whether or not containing cocoa.	0%
77	2106 90	- Other	0%
78	2201 10	- Mineral waters and aerated waters	0%
79	2202 10	- Waters, including mineral waters and aerated waters, containing added sugar or other sweetening matter or flavoured	0%
80	2202 91	- - Non-alcoholic beer	0%
81	2202 99	- - Other	0%
82	2203 00	Beer made from malt.	reduction 25% of MFN
83	2204 10	- Sparkling wine	0%
84	2204 21	- - In containers holding 2 l or less	0%
85	2204 22	- - In containers holding more than 2 l but not more than 10 l	0%
86	2204 29	- - Other	0%
87	2204 30	- Other grape must	0%
88	2208 20	- Spirits obtained by distilling grape wine or grape marc	0%
89	2208 60	- Vodka	reduction 25% of MFN
90	2302 30	- Of wheat	0%
91	2304 00	Oil-cake and other solid residues, whether or not ground or in the form of pellets, resulting from the extraction of soyabean oil.	0%
92	2402 20	- Cigarettes containing tobacco	0%
93	2403 19	- - Other	0%
94	2403 99	- - Other	0%
95	2520 20	- Plasters	0%
96	2523 29	- - Other	0%
97	2710 12	- - Light oils and preparations	0%
98	2710 19	- - Other	0%
99	2804 29	- - Other	0%
100	2807 00	Sulphuric acid; oleum.	0%
101	2809 20	- Phosphoric acid and polyphosphoric acids	0%
102	2815 11	- - Solid	0%
103	2819 10	- Chromium trioxide	0%
104	2833 29	- - Other	0%

105	2837 11	- - Of sodium	0%
106	2849 10	- Of calcium	0%
107	2901 10	- Saturated	0%
108	2909 19	- - Other	0%
109	3002 15	- - Immunological products, put up in measured doses or in forms or packings for retail sale	0%
110	3004 20	- Other, containing antibiotics	0%
111	3004 50	- Other, containing vitamins or other products of heading 29.36	0%
112	3004 90	- Other	0%
113	3102 10	- Urea, whether or not in aqueous solution	0%
114	3102 30	- Ammonium nitrate, whether or not in aqueous solution	0%
115	3105 20	- Mineral or chemical fertilisers containing the three fertilising elements nitrogen, phosphorus and potassium	0%
116	3208 10	- Based on polyesters	0%
117	3208 90	- Other	0%
118	3209 10	- Based on acrylic or vinyl polymers	0%
119	3214 10	- Glaziers' putty, grafting putty, resin cements, caulking compounds and other mastics; painters' fillings	0%
120	3214 90	- Other	0%
121	3302 10	- Of a kind used in the food or drink industries	0%
122	3303 00	Perfumes and toilet waters.	0%
123	3304 99	- - Other	0%
124	3305 10	- Shampoos	0%
125	3305 90	- Other	0%
126	3306 10	- Dentifrices	0%
127	3307 20	- Personal deodorants and antiperspirants	0%
128	3401 11	- - For toilet use (including medicated products)	0%
129	3401 19	- - Other	0%
130	3401 30	- Organic surface-active products and preparations for washing the skin, in the form of liquid or cream and put up for retail sale, whether or not containing soap	0%
131	3402 50	- Preparations put up for retail sale	0%
132	3402 90	- Other	0%
133	3403 99	- - Other	0%
134	3506 10	- Products suitable for use as glues or adhesives, put up for retail sale as glues or adhesives, not exceeding a net weight of 1 kg	0%
135	3602 00	Prepared explosives, other than propellant powders.	0%
136	3808 91	- - Insecticides	0%
137	3808 93	- - Herbicides, anti-sprouting products and plant-growth regulators	0%
138	3808 94	- - Disinfectants	0%
139	3811 21	- - Containing petroleum oils or oils obtained from bituminous minerals	0%

140	3814 00	Organic composite solvents and thinners, not elsewhere specified or included; prepared paint or varnish removers.	0%
141	3816 00	Refractory cements, mortars, concretes and similar compositions, including dolomite ramming mix, other than products of heading 38.01	0%
142	3820 00	Anti-freezing preparations and prepared de-icing fluids.	0%
143	3822 19	- - Other	0%
144	3824 40	- Prepared additives for cements, mortars or concretes	0%
145	3824 99	- - Other	0%
146	3901 10	- Polyethylene having a specific gravity of less than 0.94	0%
147	3902 10	- Polypropylene	0%
148	3903 11	- - Expandable	0%
149	3906 90	- Other	0%
150	3917 22	- - Of polymers of propylene	0%
151	3920 10	- Of polymers of ethylene	0%
152	3921 11	- - Of polymers of styrene	0%
153	3921 13	- - Of polyurethanes	0%
154	3921 90	- Other	0%
155	3923 50	- Stoppers, lids, caps and other closures	0%
156	3925 20	- Doors, windows and their frames and thresholds for doors	0%
157	3925 90	- Other	0%
158	3926 90	- Other	0%
159	4008 21	- - Plates, sheets and strip	0%
160	4009 21	- - Without fittings	0%
161	4009 22	- - With fittings	0%
162	4011 10	- Of a kind used on motor cars (including station wagons and racing cars)	0%
163	4011 20	- Of a kind used on buses or lorries	0%
164	4011 70	- Of a kind used on agricultural or forestry vehicles and machines	0%
165	4016 93	- - Gaskets, washers and other seals	0%
166	4107 92	- - Grain splits	0%
167	4406 91	- - Coniferous	0%
168	4407 11	- - Of pine (Pinus spp.)	0%
169	4409 10	- Coniferous	0%
170	4410 11	- - Particle board	0%
171	4410 12	- - Oriented strand board (OSB)	0%
172	4411 13	- - Of a thickness exceeding 5 mm but not exceeding 9 mm	0%
173	4411 14	- - Of a thickness exceeding 9 mm	0%
174	4411 92	- - Of a density exceeding 0.8 g/cm ³	0%
175	4412 39	- - Other, with both outer plies of coniferous wood	0%
176	4418 29	- - Other	0%
177	4703 21	- - Coniferous	0%
178	4703 29	- - Non-coniferous	0%
179	4804 11	- - Unbleached	0%

180	4805 19	- - Other	0%
181	4819 10	- Cartons, boxes and cases, of corrugated paper or paperboard	0%
182	4819 20	- Folding cartons, boxes and cases, of non-corrugated paper or paperboard	0%
183	5105 10	- Carded wool	0%
184	5203 00	- Cotton, carded or combed	0%
185	5407 82	- - Dyed	0%
186	5515 13	- - Mixed mainly or solely with wool or fine animal hair	0%
187	5603 13	- - Weighing more than 70 g/m ² but not more than 150 g/m ²	0%
188	5607 41	- - Binder or baler twine	0%
189	5703 29	- - Other	0%
190	6115 21	- - Of synthetic fibres, measuring per single yarn less than 67 decitex	0%
191	6204 43	- - Of synthetic fibres	0%
192	6209 30	- - Of synthetic fibres	0%
193	6212 10	- Brassieres	0%
194	6305 32	- - Flexible intermediate bulk containers	0%
195	6403 91	- - Covering the ankle	0%
196	6404 19	- - Other	0%
197	6806 10	- Slag wool, rock wool and similar mineral wools (including intermixtures thereof), in bulk, sheets or rolls	0%
198	6809 11	- - Faced or reinforced with paper or paperboard only	0%
199	7005 10	- Non-wired glass, having an absorbent, reflecting or non-reflecting layer	0%
200	7005 29	- - Other	0%
201	7008 00	- Multiple-walled insulating units of glass.	0%
202	7010 90	- Other	0%
203	7202 30	- Ferro-silico-manganese	0%
204	7202 41	- - Containing by weight more than 4% of carbon	0%
205	7208 51	- - Of a thickness exceeding 10 mm	0%
206	7208 52	- - Of a thickness of 4.75 mm or more but not exceeding 10 mm	0%
207	7208 54	- - Of a thickness of less than 3 mm	0%
208	7209 26	- - Of a thickness exceeding 1 mm but less than 3 mm	0%
209	7210 49	- - Other	0%
210	7210 70	- Painted, varnished or coated with plastics	0%
211	7213 91	- - Of circular cross-section measuring less than 14 mm in diameter	0%
212	7214 20	- Containing indentations, ribs, grooves or other deformations produced during the rolling process or twisted after rolling	0%
213	7215 50	- Other, not further worked than cold-formed or cold-finished	0%
214	7216 32	- - I sections	0%
215	7216 91	- - Cold-formed or cold-finished from flat-rolled products	0%

216	7217 10	- Not plated or coated, whether or not polished	0%
217	7217 20	- Plated or coated with zinc	0%
218	7227 20	- Of silico-manganese steel	0%
219	7228 20	- Bars and rods, of silico-manganese steel	0%
220	7302 10	- Rails	0%
221	7302 90	- Other	0%
222	7304 19	- Other	0%
223	7304 29	- Other	0%
224	7304 39	- Other	0%
225	7304 90	- Other	0%
226	7305 39	- Other	0%
227	7306 30	- Other, welded, of circular cross-section, of iron or non-alloy steel	0%
228	7307 99	- Other	0%
229	7308 20	- Towers and lattice masts	0%
230	7308 30	- Doors, windows and their frames and thresholds for doors	0%
231	7308 40	- Equipment for scaffolding, shuttering, propping or pitpropping	0%
232	7308 90	- Other	0%
233	7309 00	- Reservoirs, tanks, vats and similar containers for any material (other than compressed or liquefied gas), of iron or steel, of a capacity exceeding 300 l, whether or not lined or heat-insulated, but not fitted with mechanical or thermal equipment.	0%
234	7310 10	- Of a capacity of 50 l or more	0%
235	7312 10	- Stranded wire, ropes and cables	0%
236	7314 49	- Other	0%
237	7322 19	- Other	0%
238	7324 90	- Other, including parts	0%
239	7325 91	- Grinding balls and similar articles for mills	0%
240	7325 99	- Other	0%
241	7326 90	- Other	0%
242	7603 20	- Powders of lamellar structure; flakes	0%
243	7604 29	- Other	0%
244	7610 90	- Other	0%
245	7612 90	- Other	0%
246	7615 10	- Table, kitchen or other household articles and parts thereof; pot scourers and scouring or polishing pads, gloves and the like	0%
247	7616 10	- Nails, tacks, staples (other than those of heading 83.05), screws, bolts, nuts, screw hooks, rivets, cotters, cotter-pins, washers and similar articles	0%
248	7616 99	- Other	0%
249	8403 10	- Boilers	0%
250	8404 10	- Auxiliary plant for use with boilers of heading 84.02 or 84.03	0%
251	8406 81	- Of an output exceeding 40 MW	0%
252	8406 90	- Parts	0%
253	8409 99	- Other	0%
254	8412 21	- Linear acting (cylinders)	0%

255	8413 11	- - Pumps for dispensing fuel or lubricants, of the type used in filling-stations or in garages	0%
256	8413 30	- Fuel, lubricating or cooling medium pumps for internal combustion piston engines	0%
257	8413 50	- Other reciprocating positive displacement pumps	0%
258	8413 60	- Other rotary positive displacement pumps	0%
259	8413 70	- Other centrifugal pumps	0%
260	8413 81	- - Pumps	0%
261	8413 91	- - Of pumps	0%
262	8414 59	- - Other	0%
263	8414 80	- Other	0%
264	8414 90	- Parts	0%
265	8418 10	- Combined refrigerator-freezers, fitted with separate external doors or drawers, or combinations thereof	0%
266	8421 19	- - Other	0%
267	8421 21	- - For filtering or purifying water	0%
268	8421 99	- - Other	0%
269	8422 40	- Other packing or wrapping machinery (including heat-shrink wrapping machinery)	0%
270	8428 10	- Lifts and skip hoists	0%
271	8429 19	- - Other	0%
272	8429 51	- - Front-end shovel loaders	0%
273	8429 52	- - Machinery with a 360° revolving superstructure	0%
274	8431 39	- - Other	0%
275	8431 43	- - Parts for boring or sinking machinery of subheading 8430.41 or 8430.49	0%
276	8431 49	- - Other	0%
277	8432 31	- - No-till direct seeders, planters and transplanters	0%
278	8432 39	- - Other	0%
279	8432 90	- Parts	0%
280	8433 51	- - Combine harvester-threshers	0%
281	8433 90	- Parts	0%
282	8450 11	- - Fully-automatic machines	0%
283	8471 30	- Portable automatic data processing machines, weighing not more than 10 kg, consisting of at least a central processing unit, a keyboard and a display	0%
284	8474 90	- Parts	0%
285	8479 89	- - Other	0%
286	8481 30	- Check (nonreturn) valves	0%
287	8481 40	- Safety or relief valves	0%
288	8481 80	- Other appliances	0%
289	8482 20	- Tapered roller bearings, including cone and tapered roller assemblies	0%
290	8482 30	- Spherical roller bearings	0%
291	8483 10	- Transmission shafts (including cam shafts and crank shafts) and cranks	0%
292	8483 30	- Bearing housings, not incorporating ball or roller bearings; plain shaft bearings	0%

293	8483 40	- Gears and gearing, other than toothed wheels, chain sprockets and other transmission elements presented separately; ball or roller screws; gear boxes and other speed changers, including torque converters	0%
294	8483 60	- Clutches and shaft couplings (including universal joints)	0%
295	8483 90	- Toothed wheels, chain sprockets and other transmission elements presented separately; parts	0%
296	8503 00	- Parts suitable for use solely or principally with the machines of heading 85.01 or 85.02.	0%
297	8504 22	- - Having a power handling capacity exceeding 650 kVA but not exceeding 10,000 kVA	0%
298	8504 23	- - Having a power handling capacity exceeding 10,000 kVA	0%
299	8504 34	- - Having a power handling capacity exceeding 500 kVA	0%
300	8504 40	- Static converters	0%
301	8504 90	- Parts	0%
302	8507 10	- Lead-acid, of a kind used for starting piston engines	0%
303	8516 10	- Electric instantaneous or storage water heaters and immersion heaters	0%
304	8516 60	- Other ovens; cookers, cooking plates, boiling rings, grillers and roasters	0%
305	8517 13	- - Smartphones	0%
306	8528 72	- - Other, colour	0%
307	8530 10	- Equipment for railways or tramways	0%
308	8531 10	- Burglar or fire alarms and similar apparatus	0%
309	8532 10	- Fixed capacitors designed for use in 50/60 Hz circuits and having a reactive power handling capacity of not less than 0.5 kvar (power capacitors)	0%
310	8532 29	- - Other	0%
311	8535 90	- Other	0%
312	8536 20	- Automatic circuit breakers	0%
313	8536 49	- - Other	0%
314	8536 50	- Other switches	0%
315	8536 90	- Other apparatus	0%
316	8537 10	- For a voltage not exceeding 1,000 V	0%
317	8537 20	- For a voltage exceeding 1,000 V	0%
318	8538 90	- Other	0%
319	8539 52	- - Light-emitting diode (LED) lamps	0%
320	8544 49	- - Other	0%
321	8544 60	- Other electric conductors, for a voltage exceeding 1,000 V	0%
322	8546 10	- Of glass	0%
323	8547 10	- Insulating fittings of ceramics	0%
324	8601 10	- Powered from an external source of electricity	0%
325	8602 10	- Diesel-electric locomotives	0%

326	8605 00	Railway or tramway passenger coaches, not self-propelled; luggage vans, post office coaches and other special purpose railway or tramway coaches, not self-propelled (excluding those of heading 86.04).	0%
327	8606 92	- - Open, with non-removable sides of a height exceeding 60 cm	0%
328	8606 99	- - Other	0%
329	8607 19	- - Other, including parts	0%
330	8607 21	- - Air brakes and parts thereof	0%
331	8607 30	- Hooks and other coupling devices, buffers, and parts thereof	0%
332	8607 99	- - Other	0%
333	8608 00	Railway or tramway track fixtures and fittings; mechanical (including electro-mechanical) signalling, safety or traffic control equipment for railways, tramways, roads, inland waterways, parking facilities, port installations or airfields; parts of the foregoing.	0%
334	8702 10	- With only compression-ignition internal combustion piston engine (diesel or semi-diesel)	0%
335	8702 90	- Other	0%
336	8703 22	- - Of a cylinder capacity exceeding 1,000 cc but not exceeding 1,500 cc	0%
337	8703 23	- - Of a cylinder capacity exceeding 1,500 cc but not exceeding 3,000 cc	0%
338	8703 24	- - Of a cylinder capacity exceeding 3,000 cc	0%
339	8703 33	- - Of a cylinder capacity exceeding 2,500 cc	0%
340	8703 80	- Other vehicles, with only electric motor for propulsion	0%
341	8704 10	- Dumpers designed for off-highway use	0%
342	8704 22	- - g.v.w. exceeding 5 tonnes but not exceeding 20 tonnes	0%
343	8704 23	- - g.v.w. exceeding 20 tonnes	0%
344	8705 30	- Fire fighting vehicles	0%
345	8705 90	- Other	0%
346	8707 90	- Other	0%
347	8708 29	- - Other	0%
348	8708 30	- Brakes and servo-brakes; parts thereof	0%
349	8708 40	- Gear boxes and parts thereof	0%
350	8708 70	- Road wheels and parts and accessories thereof	0%
351	8708 80	- Suspension systems and parts thereof (including shock-absorbers)	0%
352	8708 99	- - Other	0%
353	8716 10	- Trailers and semi-trailers of the caravan type, for housing or camping	0%
354	8716 20	- Self-loading or self-unloading trailers and semi-trailers for agricultural purposes	0%
355	8716 31	- - Tanker trailers and tanker semi-trailers	0%
356	8716 39	- - Other	0%
357	8716 40	- Other trailers and semi-trailers	0%

358	8716 80	- Other vehicles	0%
359	8716 90	- Parts	0%
360	9401 41	- Of wood	0%
361	9401 61	- Upholstered	0%
362	9403 20	- Other metal furniture	0%
363	9403 30	- Wooden furniture of a kind used in offices	0%
364	9403 40	- Wooden furniture of a kind used in the kitchen	0%
365	9403 50	- Wooden furniture of a kind used in the bedroom	0%
366	9403 60	- Other wooden furniture	0%
367	9403 70	- Furniture of plastics	0%

ANNEX 3 RULES OF ORIGIN

SECTION I. GENERAL PROVISIONS

Article 1 Scope

The Rules of Origin provided for in this Annex shall be applied only for the purposes of granting preferential tariff treatment in accordance with this Agreement.

Article 2 Definitions

For the purposes of these Rules:

- (a) **“aquaculture”** means farming of aquatic organisms including fish, molluscs, crustaceans, other aquatic invertebrates and aquatic plants, from feedstock such as eggs, fry, fingerlings and larvae, by intervention in the rearing or growth processes to enhance production such as regular stocking, feeding, or protection from predators;
- (b) **“authorised body”** means the competent authority designated by a Party to issue a Certificate of Origin under this Agreement;
- (c) **“consignment”** means goods that are sent simultaneously covered by one or more transport documents to the consignee from the exporter;
- (d) **“exporter”** means a seller of goods according to the foreign trade agreement (contract), consignor, supplier or producer of goods;
- (e) **“FCA value”** means the price paid for the goods to the producer in a Party where the goods are delivered to the first carrier in accordance with the International commercial terms 2020, including the cost of export formalities, such as customs clearance, internal taxes and other related expenses;
- (f) **“importer”** means a purchaser of goods according to the foreign trade agreement (contract) or consignee of goods;

- (g) **“goods”** means goods being obtained or produced, even if they are intended for later use in another production operation as a material;
- (h) **“material”** means any matter or substance including ingredient, raw material, component or part used or consumed in the production of goods or physically incorporated into goods or subjected to a process in the production of other goods;
- (i) **“non-originating goods”** or **“non-originating materials”** means goods or materials that do not fulfil the origin criteria of these Rules and (or) goods or materials of undetermined origin;
- (j) **“originating goods”** or **“originating materials”** means goods or materials that fulfil the origin criteria of these Rules;
- (k) **“producer”** means a person who carries out production in the territory of a Party;
- (l) **“production”** means methods of obtaining goods including growing, mining, harvesting, raising, breeding, extracting, gathering, capturing, fishing, hunting, manufacturing, processing or assembling such goods;
- (m) **“Proof of Origin”** means Certificate of Origin or Declaration of Origin provided for in these Rules; and
- (n) **“verification authority”** means the competent governmental authority designated by a Party to conduct verification procedures.

Article 3 Origin Criteria

For the purposes of these Rules, goods shall be considered as originating in a Party if they are:

- (a) wholly obtained or produced in the Party as provided for in Article 4 of these Rules;
- (b) produced in the Party using non-originating materials provided that value of such materials does not exceed fifty (50) percent of the FCA value of the goods or the materials have undergone at least change in tariff heading level of the Harmonized System; or

- (c) produced in the Party exclusively from materials originating in one or more Parties.

Article 4 **Wholly Obtained or Produced Goods**

For the purposes of Article 3 of these Rules, the following goods shall be considered as wholly obtained or produced in a Party:

- (a) plants and plant goods, including fruit, berries, flowers, vegetables, trees, seaweed, fungi and live plants, grown, harvested or gathered there;
- (b) live animals born and raised there;
- (c) goods obtained from live animals there;
- (d) goods from slaughtered animals born and raised there;
- (e) goods obtained from gathering, hunting, capturing, fishing, growing, raising and aquaculture there;
- (f) minerals and other naturally occurring substances extracted or taken from the air, soil, waters or seabed and subsoil there;
- (g) goods of sea fishing and other marine goods taken from the sea outside its territorial sea by a vessel registered or recorded in a Party and flying its flag;
- (h) goods manufactured exclusively from goods referred to in subparagraph "g" of this Article, on board a factory ship registered or recorded in a Party and flying its flag;
- (i) goods extracted from marine soil or subsoil outside its territorial sea provided that Party has sole rights to work that soil or subsoil;
- (j) waste and scrap resulting from production and consumption conducted there;
- (k) used goods collected there provided that such goods are fit only for the recovery of raw materials;

- (l) goods produced in outer space on board a spacecraft registered in a Party; and
- (m) goods produced or obtained in the territory of a Party solely from goods referred to in subparagraphs "a" through "l" of this Article.

Article 5

Value of Non-Originating Materials

For the purposes of these Rules, the formula for calculating the percentage of value of non-originating materials (hereinafter referred to as "NOM") shall be:

$$\text{NOM} = \frac{\text{Value of Non-Originating Materials}}{\text{FCA value}} * 100 \%$$

where the value of non-originating materials shall be:

- (a) the customs value of the materials at the time of importation to a Party;
or
- (b) the earliest ascertained price paid or payable for non-originating materials in the territory of the Party where the working or processing takes place, if the customs value is not known or cannot be ascertained.

Article 6

Insufficient Working or Processing

1. The following operations undertaken exclusively by themselves or in combination with each other are considered to be insufficient to meet the requirements of Article 3 of these Rules:

- (a) preserving operations to ensure that a product retains its condition during transportation and storage;
- (b) freezing or thawing;
- (c) packaging and re-packaging;
- (d) washing, cleaning, removing dust, oxide, oil, paint or other coverings;
- (e) ironing or pressing of textiles;

- (f) colouring, polishing, varnishing, oiling;
- (g) husking, partial or total bleaching, polishing and glazing of cereals and rice;
- (h) operations to colour sugar or form sugar lumps;
- (i) peeling and removal of stones and shells from fruits, nuts and vegetables;
- (j) simple sharpening, grinding;
- (k) cutting;
- (l) sifting, screening, sorting, classifying;
- (m) placing in bottles, cans, flasks, bags, cases, boxes, fixing on surface and all other packaging operations;
- (n) affixing or printing marks, labels, logos and other like distinguishing signs on products or their packaging;
- (o) mixing of products (components) which does not lead to a sufficient difference of product from the original components;
- (p) simple assembly of a product or disassembly of products into parts;
- (q) slaughter of animals, sorting of meat; and
- (r) use of goods for their intended purpose.

2. For the purposes of paragraph 1 of this Article, "simple" describes activities which do not require special skills or machines, apparatus or equipment especially designed for carrying out such activities.

Article 7 **Accumulation of Origin**

Without prejudice to Article 3 of these Rules, the goods originating in a Party, which are used as materials in the production of goods in the other Party, shall be considered as originating in that Party, where the last operations other than those

referred to in paragraph 1 of Article 6 of these Rules have been carried out. The origin of the goods used for subsequent working or processing shall be confirmed by documentary evidence.

Article 8 ***De Minimis***

1. Goods that do not undergo a change in tariff classification are nonetheless considered as originating, if the goods meet all other applicable requirements of this Chapter and the value of all non-originating materials that are used in the production of the goods and do not undergo the required change in tariff classification, does not exceed ten (10) percent of the FCA value of such goods.
2. The value of materials referred to in paragraph 1 of this Article shall be included in the value of non-originating materials for any applicable NOM requirement.

Article 9 **Accessories, Spare Parts, Tools and Instructional or Other Information Materials**

1. Accessories, spare parts, tools and instructional or other information materials, referred to in paragraph 2 of this Article, shall be deemed to have the same origin as the goods with which they are delivered.
2. For the purposes of this Article, accessories, spare parts, tools and instructional or other information materials are covered when:
 - (a) the accessories, spare parts, tools and instructional or other information materials are classified and delivered with but not invoiced separately from such goods; and
 - (b) the types, quantities and value of the accessories, spare parts, tools and instructional or other information materials presented with the goods are customary for such goods.
3. Without prejudice to paragraph 1 of this Article, the value of accessories, spare parts, tools and instructional or other information materials shall be taken into account as originating materials or non-originating materials, as the case may be, in calculating the NOM requirement of the goods.

Article 10
Packaging Materials and Containers for Retail Sale

1. Packaging materials and containers in which goods are packaged for retail sale, if classified with the goods, shall be deemed to have the same origin as the goods they contain.
2. Without prejudice to paragraph 1 of this Article, the value of the packaging materials and containers used for retail sale shall be taken into account as originating or non-originating materials, as the case may be, in calculating the NOM requirement of the goods.

Article 11
Packing Materials and Containers for Transportation

Packing materials and containers in which goods are packed exclusively for transportation shall not be taken into account for the purposes of determining whether the goods are originating.

Article 12
Sets

Sets, as defined in Rule 3 of the General Rules for the interpretation of the Harmonized System, shall be regarded as originating when all component goods are originating. Nevertheless, when a set is composed of originating and non-originating goods, the set as a whole shall be regarded as originating, provided that the value of the non-originating goods does not exceed fifteen (15) percent of the FCA value of the set.

Article 13
Intermediate Goods

If non-originating materials satisfy the requirements provided for in Article 3 of these Rules, the resulting goods shall be considered as originating and no account shall be taken of the non-originating materials contained therein when those goods are used in the subsequent production of other goods.

Article 14

Indirect Materials

In order to determine the origin of goods, the origin of the following indirect materials which might be used in the production of such goods and not be incorporated into such goods shall not be taken into account:

- (a) fuel and energy;
- (b) tools, dies and moulds;
- (c) spare parts and materials used in the maintenance of equipment and buildings;
- (d) lubricants, greases, compounding materials and other materials used in the production or used to operate equipment and buildings;
- (e) gloves, glasses, footwear, clothing, safety equipment;
- (f) equipment, devices used for testing or inspecting the goods;
- (g) catalyst and solvent; and
- (h) any other goods that are not incorporated into such goods but the use of which in the production of such goods can be demonstrated to be a part of that production.

Article 15

Direct Consignment

1. Preferential tariff treatment shall be granted to originating goods, which are transported directly between the Parties or through the territories of non-Parties, provided that during such transportation:

- (a) the goods have not undergone any operation there other than unloading, reloading, storing or any necessary operation designed to preserve their condition; and
- (b) the goods have not entered into trade or consumption there.

2. In the case where originating goods are imported through the territories of the non-Parties one of the following documentary evidence shall be submitted to the customs authorities of the importing Party:

- (a) the transport documents covering the passage from the territory of one Party to the territory of the other Party and containing description of the goods and, where applicable and consistent with transportation conditions, the names of the ships or other means of transport used and the containers' numbers; or
- (b) the documents issued by the customs authorities of the non-Parties where the goods were in transit that contain description of the goods and confirm that the goods have been kept (stored) under customs control and have not been altered or processed within its territory as provided for in subparagraph "a" of paragraph 1 of this Article.

3. In addition to the documents referred to in paragraph 2 of this Article any other supporting documents proving the direct consignment may be submitted.

4. If a declarant fails to provide the customs authorities of the importing Party with documentary evidence of direct consignment, preferential tariff treatment shall not be granted.

Article 16

Third Party Invoicing

The importing Party shall grant preferential tariff treatment for originating goods in cases where the invoice is issued by a person registered either in a Party or in a non-Party, provided that such goods meet the requirements of these Rules.

SECTION II. PROOF OF ORIGIN

Article 17

General requirements

1. Goods originating in a Party shall on importation into any Party benefit from the preferential tariff treatment upon submission of one of the following Proofs of Origin:

(a) a Certificate of Origin (Form EAM) issued in accordance with Article 19 of these Rules, except for the cases provided for in Article 28 of these Rules; or

(b) a Declaration of Origin made out in accordance with Article 21 of these Rules.

2. Notwithstanding paragraph 1 of this Article, in the cases specified in Article 18 of these Rules originating goods shall benefit from preferential tariff treatment without it being necessary to submit any of the documents referred to in this Article.

Article 18 **Exemptions from Proof of Origin**

The Proof of Origin is not required in order to obtain preferential tariff treatment for importation of originating goods where the customs value does not exceed the amount of two hundred (200) Euro or the equivalent amount in the importing Party's currency, provided that the importation does not form part of one or more consignments that may reasonably be considered to have been undertaken or arranged for the purposes of avoiding the submission of the Proof of Origin.

Article 19 **Certificate of Origin**

1. Certificate of Origin is a document confirming the origin of goods issued by an authorised body of a Party, upon an application having been made by the producer, exporter or its authorised representative. The application shall be made in writing or by electronic means, if applicable in accordance with the laws and regulations of the exporting Party.

2. The Certificate of Origin shall be issued in original paper format, except for the cases provided for in paragraph 3 of Article 28 of these Rules.

3. The Certificate of Origin shall be issued by the authorised body prior to or after the time of exportation whenever the goods to be exported can be considered as originating in a Party within the meaning of these Rules.

4. The authorised body of the exporting Party shall ensure that Certificates of Origin are issued in conformity with the format and duly completed in accordance with the requirements set out in Annex to these Rules.

5. The Certificate of Origin shall cover the goods under one consignment and shall be valid for the granting preferential tariff treatment for a period of 12 (twelve) months from the date of its issuance by the authorised body. The actual weight of delivered goods shall not exceed five (5) percent of the weight specified in the Certificate of Origin.

Article 20

Specific Cases of Issuance of Certificate of Origin

1. Where a Certificate of Origin has not been issued prior to the time of exportation, it may be issued retroactively. In this instance, the Certificate of Origin shall bear the words "ISSUED RETROACTIVELY" or "ISSUED RETROSPECTIVELY".

2. In the event of theft, loss or destruction of the original Certificate of Origin issued in paper format, the producer, exporter or its authorised representative may apply to the authorised body for its certified duplicate. A certified duplicate shall bear the words "DUPLICATE OF THE CERTIFICATE OF ORIGIN NUMBER__DATE__". The certified duplicate of a Certificate of Origin shall be valid for the granting preferential tariff treatment no longer than 12 (twelve) months from the date of issuance of the original Certificate of Origin.

3. Due to accidental errors or omissions made in the Certificate of Origin, the authorised body shall issue the Certificate of Origin in substitution for the previously issued Certificate of Origin which shall be annulled. In this instance, the Certificate of Origin shall bear the words: "ISSUED IN SUBSTITUTION FOR THE CERTIFICATE OF ORIGIN NUMBER__DATE__". Such Certificate of Origin shall be valid for the granting preferential tariff treatment for a period of 12 (twelve) months from the date of its issuance.

4. In the case of transportation of originating goods between the Parties which have not undergone any working or processing in the other Parties, the authorised body of the latter Party may issue a replacement certificate instead of Certificate of Origin. Replacement Certificates of Origin shall be issued on the basis of the Certificate of Origin issued by the authorised body of the former Party and shall bear the words "ISSUED ON THE BASIS OF CERTIFICATE OF ORIGIN NUMBER__DATE__". Such Certificate of Origin shall be valid for the granting preferential tariff treatment for a period of 12 (twelve) months from the date of its issuance.

Article 21

Declaration of Origin

1. The Declaration of Origin as referred to in subparagraph "b" of paragraph 1 of Article 17 of these Rules can be made out by any producer or exporter for consignment of originating goods the customs value of which does not exceed five thousand (5 000) Euro or the equivalent amount in the importing Party's currency.

2. The Declaration of Origin is a statement on origin of goods made by producer or exporter on any commercial document related to the goods. The Declaration of Origin shall be made out by typing, stamping or printing in the English language.

3. The producer or exporter making out a Declaration of Origin shall be prepared to submit at any time, at the request of the verification authority of the exporting Party, all appropriate documents proving the origin of the goods concerned as well as the fulfilment of the other requirements of these Rules.

4. The Declaration of Origin shall cover the originating goods under one consignment and shall remain valid for the granting preferential tariff treatment for a period of 12 (twelve) months from the date it was made. The actual weight of declared importing goods shall not exceed five (5) percent of the weight specified in the commercial document containing Declaration of Origin.

5. Where the customs authorities of the importing Party have a reasonable doubt about the authenticity of a Declaration of Origin and (or) the compliance of the goods with the origin criteria, they may request a Certificate of Origin to be presented.

Article 22

Minor Discrepancies

1. Where the origin of the goods is not in doubt, the discovery of minor discrepancies between the information in the Proof of Origin and in the documents submitted to the customs authorities of the importing Party shall not, of themselves, invalidate the Proof of Origin, if such information in fact corresponds to the goods submitted.

2. For multiple goods declared under the same Proof of Origin, a problem encountered with one of the goods listed shall not affect or delay the granting of preferential tariff treatment for the remaining goods covered by the Proof of Origin.

Article 23

Record-keeping Requirements

1. The producer or exporter applying for the issuance of a Certificate of Origin shall keep all records and copies of documents submitted to the authorised body for the period of no less than 3 (three) years from the date of issuance of the Certificate of Origin.
2. An importer who has been granted preferential tariff treatment must keep the copy of Proof of Origin for the period of no less than 3 (three) years from the date when the preferential tariff treatment was granted.
3. The application for Certificate of Origin and all documents related to such application shall be retained by the authorised body for the period of no less than 3 (three) years from the date of issuance of the Certificate of Origin.
4. A producer or exporter making out a Declaration of Origin shall keep all records and copies of documents proving the origin of the goods concerned for a period of no less than 3 (three) years from the date of issuance of the Declaration of Origin.

SECTION III. PREFERENTIAL TARIFF TREATMENT

Article 24

Granting Preferential Tariff Treatment

1. Preferential tariff treatment under this Agreement shall be applied to originating goods that satisfy the requirements of these Rules.
2. Customs authorities of the importing Party shall grant preferential tariff treatment to originating goods of the exporting Party provided that:
 - (a) importing goods satisfy the origin criteria referred to in Article 3 of these Rules;
 - (b) direct consignment requirements referred to in Article 15 of these Rules have been fulfilled;
 - (c) the origin of imported goods is confirmed by Proof of Origin in accordance with requirements provided for in these Rules.

3. If appropriate Proof of Origin or documentary evidence of the direct consignment requirements has not been submitted at the time of importation, the importing Party shall impose the applied MFN customs duty or require payment of a deposit on the imported goods, where applicable. In such a case the importer may make a claim for preferential tariff treatment and refund of any excess customs duty or deposit paid within 12 (twelve) months from the date of registration of customs declaration in accordance with respective laws and regulations of the importing Party provided that all requirements of this Article have been met.

4. Notwithstanding paragraph 2 of this Article, where the customs authorities of the importing Party have a reasonable doubt as to the origin of the goods for which preferential tariff treatment is claimed and (or) to the authenticity of the submitted Proof of Origin such customs authorities may suspend the application of preferential tariff treatment to such goods, while awaiting the results of verification procedures. However, the goods can be released in accordance with the requirements of such Party's respective laws and regulations.

Article 25 **Denial of Preferential Tariff Treatment**

1. Where the goods do not meet the requirements of these Rules or where the importer or exporter fails to comply with the requirements of these Rules, the customs authorities of the importing Party shall deny preferential tariff treatment and recover unpaid customs duties in accordance with its respective laws and regulations.

2. The customs authorities of the importing Party shall deny preferential tariff treatment in one of the following cases:

- (a) the goods do not satisfy the origin criteria referred to in Article 3 of these Rules;
- (b) the direct consignment requirements provided for in Article 15 of these Rules have not been fulfilled;
- (c) the Proof of Origin has not been submitted to the customs authorities of the importing Party or has not been issued and duly completed as specified in Annex to these Rules;
- (d) the goods specified in the Proof of Origin cannot be identified with the goods declared upon customs declaration. However, lack of correspondence between the HS code detailed on the Proof of Origin and the actual classification by the customs authority of

the importing Party, shall not in itself constitute a reason for denial of preferential tariff treatment;

- (e) the actual weight of declared importing goods exceeds the weight specified in the Proof of Origin by more than five (5) percent;
- (f) the Certificate of Origin has not been submitted upon the request of the customs authority of the importing Party in cases provided for in paragraph 5 of Article 21 and in paragraphs 5 and 9 of Article 28 of these Rules;
- (g) the information contained in the original Certificate of Origin, its copy or electronic Certificate of Origin does not correspond to the information in the web-database, referred to in Article 28 of these Rules, on the date of registration of customs declaration;
- (h) the verification procedures undertaken under Articles 29 and 30 of these Rules fail to determine the origin of the goods or indicate the inconsistency of the origin criteria;
- (i) the verification authority of the exporting Party has confirmed that the Certificate of Origin had not been issued (i.e. forged) or had been annulled (withdrawn);
- (j) the customs authority of the importing Party receives no reply within a maximum of 4 (four) months after the date of a verification request made to the verification authority of the exporting Party, or if the response to the verification request does not contain sufficient information to conclude whether the goods originate in a Party;
- (k) the customs authority of the importing Party within 60 (sixty) days from the date of dispatch of the request for verification visit, stipulated in paragraph 2 of Article 30 of these Rules, receives no written consent from the verification authority of the exporting Party, pursuant to paragraph 5 of Article 30 of these Rules, or receives a refusal to conduct such verification visit.

SECTION IV. ADMINISTRATIVE COOPERATION

Article 26

Authorised Body and Verification Authority

Each Government of the Parties shall designate or maintain an authorised body and a verification authority.

Article 27

Notifications

1. Prior to the entry into force of this Agreement, each Party shall provide the other Party, through the Eurasian Economic Commission and the competent authority of Mongolia, respectively, with the following information:

- (a) names and addresses of each authorised body and verification authority of the Parties;
- (b) original and legible specimen impressions of stamps of the authorised bodies of the Parties;
- (c) contact e-mail addresses of the customs authorities and verification authorities of the Parties for the facilitation of verification procedures;
- (d) electronic addresses of the web-databases referred to in Article 28 of these Rules and information about requirements to access such web-databases (user names, passwords, if any).

2. Mongolia shall provide the Eurasian Economic Commission with the original information referred to in subparagraph "b" of paragraph 1 of this Article or any changes to such information in sextuplicate. The Eurasian Economic Commission may request Mongolia to provide additional sets of such information.

3. The Eurasian Economic Commission and the competent authority of Mongolia shall publish on the Internet the information on the names and addresses of the authorised bodies and verification authority of each Party.

4. Any change to the information stipulated in this Article shall be notified by the Eurasian Economic Commission and the competent authority of Mongolia in advance and in the same manner.

5. Any notification or communication under these Rules shall be conducted between the Parties through the relevant authorities in the English language.

Article 28
Use of Web-Databases. Development and Implementation
of Electronic Origin Data Exchange System

1. In order to simplify the procedures for obtaining the preferential tariff treatment, the Parties can use secure web-database of the authorised bodies that contain information on issued Certificates of Origin and enable customs authorities of the importing Party to verify the authenticity of any issued Certificate of Origin (hereinafter referred to as "web-databases").

2. The web-databases shall meet the following requirements:

- (a) completeness, relevance and reliability of the information contained;
- (b) data protection of the information contained from unauthorised access, destruction, modification or any other illegal actions;
- (c) proper around the clock functioning;
- (d) entering information identical to the data from Certificate of Origin (except for signatures and stamps) into the web-database no later than
1 (one) day after the date of its issuance;
- (e) storage of information on the issued Certificates of Origin within the period set out in paragraph 3 of Article 23 of these Rules; and
- (f) possibility of saving (printing) information contained in the web-database by the customs authorities of the importing Party.

3. When the interested authorised bodies adopt the web-databases or the Electronic Origin Data Exchange System is implemented, referred to in paragraph 6 of this Article (hereinafter referred to as "the EODES"), Certificates of Origin may be issued electronically without being made in original paper format (hereinafter referred to as "electronic Certificate of Origin").

4. If the Parties use the web-databases, the original Certificate of Origin shall not be required by the customs authority of the importing Party. In this case, a copy of the Certificate of Origin (hard or soft copy) or the electronic Certificate of Origin

is enough for the granting preferential tariff treatment.

5. If information on the Certificate of Origin is not available in the web-database on the date of registration of the customs declaration, the customs authority of importing Party shall require the submission of the original Certificate of Origin, unless the Certificate of Origin is issued in electronic format only as provided for in paragraph 3 of this Article.

6. With the view of further development of paperless trade, the Parties shall endeavour to implement and support the EODES, based on an electronic data exchange concept.

7. The EODES shall enable the customs authorities of the importing Party to receive through the electronic data transmission the information from the Certificates of Origin issued by the authorised bodies of the exporting Party.

8. If the Parties implement the EODES, the original Certificate of Origin, its copy or electronic Certificate of Origin shall not be required by the customs authority of the importing Party. In such case, the date and number of such Certificate of Origin shall be specified in the customs declaration for the granting preferential tariff treatment.

9. If information on the Certificate of Origin is not available in the EODES on the date of registration of the customs declaration, the customs authority of importing Party shall require the submission of copy of the Certificate of Origin and verify its authenticity using the web-database. If the authorised body does not have the web-database, original Certificate of Origin shall be submitted, unless the Certificate of Origin is issued in electronic format only as provided for in paragraph 3 of this Article.

10. All the requirements and specifications for the application of the EODES shall be set out in separate Protocol.

Article 29

Verification of Origin

1. Where the customs authorities of the importing Party have a reasonable doubt about the authenticity of Proof of Origin and (or) the compliance of the goods, covered by the Proof of Origin, with the origin criteria, pursuant to Article 3 of these Rules, or in the case of a random check, they may send a request to the verification authority of the exporting Party to confirm the authenticity of the Proof of Origin and (or) the compliance of the goods with the origin criteria and (or) to provide,

if requested, documentary evidence from the producer or exporter of the goods (hereinafter referred to as "verification request").

2. In cases set out in subparagraphs "b" to "g" of paragraph 2 of Article 25 of these Rules, the customs authorities of the importing Party are not required to make a verification request for the purposes of making decisions on denial of preferential tariff treatment.

3. All verification requests shall be accompanied by sufficient information to identify the goods concerned, a copy of the Proof of Origin verified and shall specify the circumstances and reasons for such request.

4. The recipient of the verification request shall respond to the requesting customs authority of the importing Party within 4 (four) months after the date of such verification request.

5. A copy of the verification request and its accompanying documents, as well as the verification response to such request, shall be transmitted electronically between the customs authority of the importing Party and the verification authority of the exporting Party, via the contact email addresses referred to paragraph 1 of Article 27 of these Rules.

6. In response to a request under paragraph 1 of this Article verification authority of the exporting Party shall clearly indicate whether the Proof of Origin is authentic and (or) whether the goods can be considered as originating in such Party, including by providing requested documentary evidence received from the producer or exporter of the goods. Before the response to the verification request is received, paragraph 4 of Article 24 of these Rules may be applied. The customs duties or deposit paid shall be refunded if the received results of the verification procedures confirm and clearly indicate that the goods qualify as originating and all other requirements of these Rules are met.

Article 30 Verification Visit

1. If the customs authorities of the importing Party are not satisfied with the outcome of the verification referred to in Article 29 of these Rules, they may, under exceptional circumstances, request verification visits to the exporting Party to review the records referred to in Article 23 of these Rules and (or) observe the facilities used in the production of the goods.

2. In order to conduct a verification visit pursuant to paragraph 1 of this Article the customs authority of the importing Party shall send a written request with its

intention to conduct the verification visit (hereinafter referred to as "the request for verification visit") to the verification authority of the exporting Party.

A copy of the request for verification visit shall also be transmitted electronically from the customs authority of the importing Party to the verification authority of the exporting Party, via the contact email addresses referred to paragraph 1 of Article 27 of these Rules.

3. The request for verification visit referred to in paragraph 2 of this Article shall be as comprehensive as possible and shall include, *inter alia*:

- (a) the name of the customs authorities of the Party issuing the request;
- (b) the names of the producer or exporter of the goods whose premises are to be visited;
- (c) the proposed date of the verification visit;
- (d) the coverage of the proposed verification visit, including reference to the goods subject to the verification and to the doubts regarding their origin; and
- (e) the preliminary information on the competent authorities performing the verification visit.

4. Verification authority of the exporting Party shall send the request to the producer or exporter of the goods whose premises are to be visited and transfer its written consent to the requesting Party within 60 (sixty) days from the date of dispatch of the request for verification visit.

5. Where a written consent from the verification authority is not obtained within 60 (sixty) days from the date of dispatch of the request for verification or a refusal to conduct such verification visit is received, the requesting Party shall deny preferential tariff treatment to the goods referred to in the Proof(s) of Origin that would have been subject to the verification visit.

6. Any verification visit shall be launched within 60 (sixty) days from the date of the receipt of written consent and finished within a reasonable period of time, but no later than 150 (one hundred and fifty) days from the date of receipt of the written consent.

7. Verification visit shall be carried out by the Verification Team consisting of the representatives of the competent authorities of the importing and the exporting Parties.

8. Competent authorities of the exporting and the importing Parties shall provide an efficient cooperation required for the verification visit conducted by the Verification Team.

9. The producer or exporter of the goods who has given consent for verification visit shall assist in its implementation, provide access to the premises, financial (accounting) and production documents related to the subject of the verification visit and shall provide any additional information and (or) documents, if so requested.

10. If there are obstacles by the authorities or entities of the inspected Party during the verification visit, which result in the absence of possibility to conduct the verification visit, the importing Party has the right to deny preferential tariff treatment to the goods concerned.

11. The results of the verification visit shall be documented in the English language in the form of a report, which shall clearly indicate the compliance or non-compliance of the goods verified with the requirements of these Rules.

12. Verification authority of the exporting Party shall send to the producer or exporter of the goods verified the report on the results of such verification not later than 20 (twenty) days from the date the verification visit is finished.

13. Any suspended or denied preferential tariff treatment shall be reinstated based on the results of verification visit, indicating that goods which are subject of verification visit meet the requirements of these Rules.

14. All costs relating to the participation of representatives of the importing Party in the verification visit shall be borne by the importing Party.

Article 31

Confidentiality

All information provided pursuant to these Rules shall be treated by the Parties as confidential in accordance with their respective laws and regulations. It shall not be disclosed without the written permission of the person or authority of the Party providing it except to the extent that it may be required to be disclosed in the context of judicial proceedings.

Article 32
Penalties or Other Measures Against Fraudulent Acts

Each Party shall provide for criminal or administrative penalties for violations of its respective laws and regulations related to these Rules.

SECTION V. TRANSITIONAL PROVISIONS

Article 33
Goods in Transportation or Storage

Originating goods which are in the process of transportation from the exporting Party to the importing Party, or which are in temporary storage under customs control in the importing Party for a period not exceeding 6 (six) months before the entry into force of this Agreement, shall be granted preferential tariff treatment if they are imported into the importing Party or declared to the customs authority of the importing Party on or after the date of entry into force of this Agreement, provided that all requirements of Article 24 of these Rules have been met.

ANNEX TO THE RULES OF ORIGIN

CERTIFICATE OF ORIGIN

1. Exporter (business name, address and country)			4. No. _____				
2. Importer/Consignee (business name, address and country)			EAEU-MONGOLIA Interim Trade Agreement Certificate of Origin Form EAM Issued in _____ (country) For submission to _____ (country)				
3. Means of transport and route (as far as known)			5. For official use				
6. Item No.	7. Number and kind of packages	8. Description of goods	9. Origin criterion	10. Quantity of goods	11. Number and date of invoice		
12. Certification It is hereby certified, on the basis of control carried out, that the declaration by the applicant is correct.			13. Declaration by the applicant The undersigned hereby declares that the above details are correct, that all goods were produced in _____ (country) and that they comply with the rules of origin as provided for in Annex 3 (Rules of Origin) to the EAEU-Mongolia Interim Trade Agreement				
Place	Date	Signature	Stamp	Place	Date	Signature	Stamp

Additional Sheet of Certificate of Origin (Form EAM) No. ____

6. Item No.	7. Number and kind of packages	8. Description of goods	9. Origin criterion	10. Quantity of goods	11. Number and date of invoice

12. Certification

It is hereby certified, on the basis of control carried out, that the declaration by the applicant is correct.

Place Date Signature Stamp

13. Declaration by the applicant

The undersigned hereby declares that the above details are correct, that all goods were produced in

(country)

and that they comply with the rules of origin as provided for in Annex 3 (Rules of Origin) to the EAEU-Mongolia Interim Trade Agreement

Place Date Signature Stamp

Instructions for Completing Certificate of Origin (Form EAM)

The Certificate of Origin (Form EAM) and its additional sheets, which are used if the information on the goods cannot be indicated on one page, must be on ISO A4 size colour paper in conformity with the specimen shown in this Annex.

Unused spaces in boxes 6-11 shall be crossed out to prevent any subsequent addition, unless the Certificate of Origin is issued in electronic format only, as provided for in paragraph 3 of Article 28 of Annex 3 to this Agreement.

The Certificate of Origin shall:

- (a) be made in conformity with the template set out in this Annex;
- (b) be completed in the English language;
- (c) contain the minimum data required in boxes 1, 2, 4, 7, 8, 9, 10, 11, 12, 13.

The Certificate of Origin may also contain additional data, including information to enable interested person to verify it through the web-database referred to in Article 28 of Annex 3 to this Agreement (such as URL link, QR code, etc.).

Box 1: Enter details of the exporter of the goods: business name, address and country.

Box 2: Enter details of the importer (obligatory) and consignee (if known): business name, address and country.

Box 3: Enter details of transportation, as far as known, such as departure (shipment) date; means of transport (vessel, aircraft, etc.); place (port, airport) of discharge.

Box 4: Enter details of unique reference number, issuing country and country to be submitted to.

Box 5: Enter the words:

“DUPLICATE OF THE CERTIFICATE OF ORIGIN NUMBER ___ DATE ___” in case of issuance of duplicate of the original Certificate of Origin.

“ISSUED IN SUBSTITUTION FOR THE CERTIFICATE OF ORIGIN NUMBER ___ DATE ___” in case of substitution of Certificate of Origin.

“ISSUED ON THE BASIS OF THE CERTIFICATE(S) OF ORIGIN

NUMBER(S)___DATE(S)___” in case of transportation of originating goods between the Parties which have not undergone any working or processing.

“ISSUED RETROACTIVELY” or “ISSUED RETROSPECTIVELY” in case of issuance of Certificate of Origin after the time of exportation.

Box 6: Enter the item number.

Box 7: Enter the number and kind of packages.

Box 8: Enter the detailed description of goods including HS 6-digit code and, if applicable, model and brand name in such a way as to enable them to be identified. If the goods covered by the Certificate of Origin originate in different Parties, the origin of each item shall be indicated (the Republic of Armenia, the Republic of Belarus, the Republic of Kazakhstan, the Kyrgyz Republic, the Russian Federation or Mongolia).

Box 9: Enter the origin criteria for all goods in the manner shown in the following table:

Origin criterion	Insert in Box 9
Goods wholly obtained or produced in the Party as provided for in Article 4 of Annex 3 to this Agreement	WO
Goods produced in the Party exclusively from materials originating in one or more Parties	PE
Goods produced in the Party using non-originating materials provided that value of such materials does not exceed fifty (50) percent of the FCA value of the goods	NOM
Goods produced in the Party using non-originating materials provided that such materials have undergone at least a change in tariff heading level of the Harmonized System	CTH

Box 10: Enter the quantity of goods: gross weight (kg) or other measurement (pcs, liters etc.).

Box 11: Enter the invoice number(s) and date(s) of invoice(s) submitted to an authorised body for the issuing of the Certificate of Origin.

In cases where invoices are issued by a non-Party, the words “TCI” together

with the following information shall be indicated:

- (a) invoice number(s) and date(s) (if such information is available at the time of issuance of the Certificate of Origin); or
- (b) name of the non-Party and (or) person that will issue the invoice.

Nevertheless, where the origin of the goods is not in doubt, the absence of the "TCI" related information provided for in this Box shall not in itself constitute a reason for denial of preferential tariff treatment.

Box 12: Enter the place and date of issuance of the Certificate of Origin signature of an authorised signatory and seal of the authorised body. However, signature of the authorised signatory and seal of the authorised body may not be indicated in this box, if the Certificate of Origin is issued in electronic format only, as provided for in paragraph 3 of Article 28 of Annex 3 to this Agreement.

Box 13: Enter the origin of goods (the Republic of Armenia, the Republic of Belarus, the Republic of Kazakhstan, the Kyrgyz Republic, the Russian Federation or Mongolia), place and date of declaration, signature and seal of the applicant. However, signature and seal of the applicant may not be indicated in this box, if the Certificate of Origin is issued in electronic format only, as provided for in paragraph 3 of Article 28 of Annex 3 to this Agreement. If the goods covered by the Certificate of Origin originate in different Parties, the words «See box 8» shall be indicated.

For the purposes of the Certificate of Origin (Form EAM), "the EAEU-Mongolia Interim Trade Agreement" means the Interim Trade Agreement between the Eurasian Economic Union and its Member States, of the one part, and Mongolia, of the other part.

ANNEX 4 DISPUTE SETTLEMENT

Article 1 Objectives

The objective of this Annex is to provide for an effective, efficient and transparent mechanism for the settlement of disputes arising under this Agreement with a view to arriving at, where possible, a mutually agreed solution.

Article 2 Definitions

For the purposes of this Annex:

- (a) **“Arbitral Panel”** means an Arbitral Panel established pursuant to Article 8 of this Annex;
- (b) **“disputing Parties”** means both the complaining Party and the Party complained against. The Member States of the Eurasian Economic Union and the Eurasian Economic Union may act jointly or individually as a disputing Party. In the latter case if a measure is taken by a Member State of the Eurasian Economic Union, such Member State of the Eurasian Economic Union shall be a disputing Party, and if a measure is taken by the Eurasian Economic Union, it shall be a disputing Party;
- (c) **“complaining Party”** means a Party making a claim;
- (d) **“Party complained against”** means a Party against which a claim is made;
- (e) **“arbitrator”** means a member of an Arbitral Panel established under Article 8 of this Annex;
- (f) **“Chair”** means the arbitrator who serves as the Chair of the Arbitral Panel;
- (g) **“assistant”** means a person who, under the terms of appointment of an arbitrator, conducts, researches or provides assistance to the arbitrator;
- (h) **“days”** means calendar days, including weekends and holidays.

Article 3 Scope of Application

Unless this Agreement provides otherwise the provisions of this Annex shall apply to any disputes between the Parties arising from interpretation and/or application of the provisions of this Agreement whenever a Party considers that a measure of the other Party is inconsistent with an obligation under the provisions of this Agreement or the other Party has failed to carry out its obligations under this Agreement.

Article 4

Information Exchange

The distribution among the Member States of the Eurasian Economic Union and the Eurasian Economic Union of any procedural document relating to any dispute arising under this Agreement shall not be viewed as a violation of the provisions on confidentiality under this Agreement and/or the WTO Agreement.

Article 5

Consultations

1. The disputing Parties shall make every attempt to settle any dispute with respect to any matter referred to in Article 3 of this Annex through consultations in order to reach a mutually agreed solution.
2. A request for consultations shall be submitted in writing to the Party complained against through its contact point designated in accordance with Article 27 (Contact Points) of this Agreement and shall give the reasons for the request, including identification of any measure or other matter at issue and an indication of the factual and legal basis for the complaint. The Joint Committee should be informed on the submission of such a request.
3. If a request for consultations has been submitted in accordance with paragraph 2 of this Article, the Party complained against shall promptly reply to the request in writing within 10 (ten) days from the date of its receipt and shall enter into consultations with the complaining Party in good faith within 30 (thirty) days from the date of receipt of the request in order to reach a mutually agreed solution.
4. Consultations in cases of urgency, including those regarding perishable goods, shall be held within 15 (fifteen) days from the date of receipt of the request.
5. Periods of time specified in paragraphs 3 and 4 of this Article may be changed by agreement of the disputing Parties.
6. During consultations each disputing Party shall provide sufficient factual information so as to allow a complete examination of the manner in which the measure in force or proposed, or any other issue, could affect the operation and application of this Agreement.
7. The consultations, in particular all information disclosed and positions taken by the disputing Parties during these proceedings, shall be confidential and without prejudice to the rights of either disputing Party in any further proceeding. The disputing Parties shall treat any confidential or proprietary information

exchanged in the course of consultations on the same basis as the Party providing the information.

8. During consultations under this Article, each disputing Party shall ensure the participation of personnel of their competent governmental authorities or other regulatory bodies with the relevant knowledge/expertise in the matter subject to the consultations.

9. Consultations shall take place, unless the disputing Parties agree otherwise, on the territory of the Party complained against. Upon agreement of the disputing Parties, the consultations may take place by any technological means available.

Article 6

Good Offices, Conciliation or Mediation

1. The Parties may at any stage of any dispute settlement procedure under this Annex have recourse to good offices, conciliation or mediation. Good offices, conciliation or mediation may begin at any time and be suspended or terminated by either Party at any time.

2. Proceedings involving good offices, conciliation and mediation, and in particular positions taken by the disputing Parties during those proceedings, shall be confidential and without prejudice to the rights of either disputing Party in any further proceeding.

Article 7

Request for Establishment of an Arbitral Panel

1. The complaining Party that made a request for consultations under Article 5 of this Annex or good offices, conciliation or mediation as provided for in Article 6 of this Annex may request in writing the establishment of an Arbitral Panel if:

- (a) the Party complained against does not comply with the periods of time in accordance with paragraph 3 or 4 of Article 5 of this Annex;
- (b) the disputing Parties jointly consider that consultations under Article 5 of this Annex have failed to settle the dispute within 75 (seventy five) days or in cases of urgency, including those regarding perishable goods within 30 (thirty) days, from the date of receipt of the request for consultations referred to in paragraph 3 of Article 5 of this Annex; or
- (c) the Party complained against fails to comply with the mutually agreed solution elaborated during consultations under Article 5 of this Annex.

2. The request for the establishment of an Arbitral Panel shall be made in writing to the Party complained against through its contact point designated in accordance with

Article 27 (Contact Points) of this Agreement and the Joint Committee should be informed on the submission of such a request. The complaining Party shall identify in its request the specific measure at issue and explain how such measure constitutes a breach of the covered provisions in a manner sufficient to present the factual and legal basis for the complaint clearly. The Party complained against shall immediately acknowledge receipt of the request by way of notification to the complaining Party indicating the date on which the request was received and the Joint Committee should be informed on the receipt of such a request.

3. Unless the disputing Parties agree otherwise within 20 (twenty) days from the date of receipt of the request for the establishment of an Arbitral Panel, the terms of reference of an Arbitral Panel shall be:

“To examine, in the light of the relevant provisions of the Interim Trade Agreement between the Eurasian Economic Union and its Member States, of the one part, and Mongolia, of the other part, the matter referred to in the request for the establishment of an Arbitral Panel pursuant to Article 7 of Annex 4 to this Agreement, to rule on the conformity of the measure in question with the provisions referred to in Article 3 of Annex 4 to this Agreement and to make findings of facts, the applicability of relevant provisions and the basic rationale for any findings and recommendations and to deliver a report in accordance with Article 12 of Annex 4 to this Agreement”.

If the disputing Parties agree on other terms of reference of an Arbitral Panel, they shall notify the agreed terms of reference to an Arbitral Panel within the time period set out in this paragraph.

4. In cases of urgency, including those concerning perishable goods, the disputing Parties shall make every effort to accelerate the establishment of an Arbitral Panel to the greatest extent possible.

Article 8

Composition and Establishment of an Arbitral Panel

1. An Arbitral Panel shall consist of three (3) arbitrators.

2. Within 60 (sixty) days from the receipt of the request to establish an Arbitral Panel by the Party complained against each disputing Party shall appoint an arbitrator.

All arbitrators shall:

- (a) have expertise and/or experience in law, international trade, other matters covered by this Agreement, or the resolution of disputes arising under international trade agreements;

- (b) be chosen strictly on the basis of objectivity, impartiality, reliability and sound judgment;
- (c) be independent of, and not be affiliated with or take instructions from any disputing Party;
- (d) serve in their individual capacities and not take instructions from any organisation or government, or be affiliated with the government of any of the disputing Parties;
- (e) disclose to the disputing Parties any information which may give rise to justifiable doubts as to their independence or impartiality inter alia direct or indirect conflicts of interest in respect of the matter at hand;
- (f) be nationals of states having diplomatic relations both with Mongolia and the Member States of the Eurasian Economic Union; and
- (g) not have dealt with the dispute previously in any capacity, including in accordance with Article 6 of this Annex.

3. Within 15 (fifteen) days of the appointment of the second arbitrator, the appointed arbitrators shall choose by mutual agreement the Chair of an Arbitral Panel who shall not fall under any of the following disqualifying criteria:

- (a) being a national of a Member State of the Eurasian Economic Union or Mongolia; or
- (b) having permanent place of residence in the territory of a Member State of the Eurasian Economic Union or Mongolia.

4. If the necessary appointments have not been made within the periods of time specified in paragraphs 2 and 3 of this Article, either disputing Party may, unless otherwise agreed by the disputing Parties, invite the President of the International Court of Justice (hereinafter referred to as "ICJ") to be the appointing authority. In case the President of the ICJ is a national of a Member State of the Eurasian Economic Union or Mongolia or is incapable to realize this appointing function, the Vice-President of the ICJ or the officer next in seniority who is not a national of a Member State of the Eurasian Economic Union or Mongolia and who is capable to realize this appointing function shall be requested to make the necessary appointments.

5. If an arbitrator appointed under this Article during dispute settlement procedures, resigns or becomes unable to act, a successor arbitrator shall be appointed within 15 (fifteen) days in accordance with the procedure prescribed for in paragraph 2 of this Article and the successor shall have all the powers and duties of the original arbitrator. Any period of time applicable to the proceeding shall be suspended beginning on the date when the arbitrator resigns or becomes unable to act and ending on the date when a replacement is selected.

6. The date of establishment of the Arbitral Panel shall be the date on which the Chair of the Arbitral Panel accepted the appointment.

Article 9

Functions of an Arbitral Panel

1. The function of an Arbitral Panel established pursuant to Article 8 of this Annex shall be the following:

- (a) to make an objective assessment of the matter before it, including an objective examination of the facts of the case, the applicability of the provisions of this Agreement cited by the disputing Parties and whether the Party complained against has failed to carry out its obligations under this Agreement;
- (b) to set out, in its decisions and reports, the findings of facts, the basic rationale behind any findings and rulings necessary for the resolution of the dispute referred to it as it deems appropriate;
- (c) to consult the disputing Parties regularly and provide adequate opportunities for the development of a mutually agreed solution to the dispute;
- (d) to determine at the request of a disputing Party the conformity of any implementing measures and/or relevant suspension of benefits with its final report.

2. An Arbitral Panel established under this Annex shall interpret the provisions of this Agreement in accordance with customary rules of interpretation of public international law. The reports and rulings of the Arbitration Panel cannot add to or diminish the rights and obligations of the Parties provided in the provisions referred to in this Agreement.

Article 10

Proceedings of an Arbitral Panel

1. An Arbitral Panel proceedings shall be conducted in accordance with the provisions of this Article.

2. Subject to paragraph 1 of this Article, an Arbitral Panel shall regulate its own rules, and procedures in relation to the rights of the disputing Parties to be heard and its deliberations, in consultation with the disputing Parties. On the request of the disputing Parties or on its own initiative an Arbitral Panel may, after consultation with the disputing Parties, adopt additional rules and procedures which do not conflict with the provisions of this Article.

3. After consulting with the disputing Parties, an Arbitral Panel shall within 10 (ten) days after its establishment fix the timetable for an Arbitral Panel proceedings. In cases of urgency, including those involving perishable goods that rapidly lose their trade value, an Arbitral Panel and the Parties shall make every effort to accelerate the proceedings to the greatest extent possible. The timetable shall include precise deadlines for written submissions by the disputing Parties. Modifications to such timetable may be made by an Arbitral Panel in consultation with the disputing Parties.

4. Upon request of a disputing Party or on its own initiative, an Arbitral Panel may, at its discretion, seek information and/or advice on any scientific or technical matter from any person or body which it deems appropriate. Before an Arbitral Panel seeks such information and/or advice, it shall inform the disputing Parties. Any information and/or advice so obtained shall be submitted to the disputing Parties for comment. Where an Arbitral Panel takes the information and/or advice into account in the preparation of its report, it shall also take into account any comment by the disputing Parties on the information and/or advice. The information and/or advice shall be non-binding.

5. An Arbitral Panel shall make every effort to draft its procedural decisions, findings and rulings by consensus, provided that where an Arbitral Panel is unable to reach consensus such procedural decisions, findings and rulings may be made by majority vote. An Arbitral Panel shall indicate the different opinions of the arbitrators on matters not unanimously agreed in its report not disclosing which arbitrators are associated with majority or minority opinions.

6. The hearings of an Arbitral Panel shall be closed to the public, unless the disputing Parties agree otherwise.

7. The disputing Parties shall be given the opportunity to attend any of the presentations, statements or rebuttals in the proceedings. Any information provided or written submission made by a disputing Party to an Arbitral Panel, including any comment on the descriptive part of the initial report and response to the questions put by an Arbitral Panel, shall be made available to the other disputing Party.

8. The deliberations of an Arbitral Panel and the documents submitted to it shall be kept confidential. For its internal deliberations, an Arbitral Panel shall meet in closed session where only arbitrators take part. An Arbitral Panel may also permit its assistants to be present at its deliberations. The disputing Parties shall be present at the meetings only when invited by an Arbitral Panel to appear before it.

9. Nothing in this Annex shall preclude a disputing Party from disclosing statements of its own positions to the public. A disputing Party shall treat as confidential information submitted by the other disputing Party to an Arbitral Panel which that other disputing Party has designated as confidential. A disputing Party shall also, upon request of a Party, provide a non-confidential summary of the information contained in its written submissions that could be disclosed to the public.

10. The venue for hearings shall be decided by mutual agreement of the disputing Parties. If there is no agreement, the venue shall alternate between the capitals of the disputing Parties with the first hearing to be held in the capital of the Party complained against. If the Eurasian Economic Union acts as a disputing Party in accordance with the provisions of this Annex, the respective alternate hearings shall be held in Moscow, Russian Federation.

Article 11

Suspension and Termination of Proceedings

1. The Arbitral Panel shall, upon the joint request of the disputing Parties, suspend its work at any time for a period not exceeding 12 (twelve) consecutive months from the date of receipt of such joint request. In such event, the disputing Parties shall jointly notify, in writing, the Chair of the Arbitral Panel and the Joint Committee shall be informed on such notification. Within this period, either disputing Party may authorize the Arbitral Panel to resume its work by notifying, in writing, the Chair of the Arbitral Panel and the other disputing Party. If the work of the Arbitral Panel has been continuously suspended for more than 12 (twelve) months, the authority for the establishment of the Arbitral Panel shall lapse (and the dispute settlement procedure shall be terminated) unless the disputing Parties otherwise agree. In the event of a suspension of the work of the Arbitral Panel, the relevant time periods under this Annex shall be extended by the same period of time for which the work of the Arbitral Panel was suspended.

2. The Arbitral Panel proceedings shall be terminated upon the joint request of the disputing Parties at any time before the issuance of the final report of the Arbitration Panel. In such event, the disputing Parties shall jointly notify the Chair of the Arbitral Panel and the Joint Committee shall be informed on such notification.

Article 12

Reports of the Arbitral Panel

1. The reports of the Arbitral Panel shall be drafted without the presence of the disputing Parties and shall be based on the relevant provisions of this Agreement, the submissions and arguments of the disputing Parties and any information and/or advice provided to it in accordance with paragraph 4 of Article 10 of this Annex.

2. The Arbitral Panel shall issue its initial report within 90 (ninety) days, or 60 (sixty) days in cases of urgency, including those concerning perishable goods, from the date of establishment of the Arbitral Panel. The initial report shall contain, inter alia, both the descriptive sections and the Arbitral Panel's findings of facts, the applicability of the relevant provisions, the basic rationale behind any findings, recommendations that it makes and conclusions.

3. In exceptional circumstances, if the Arbitral Panel considers it cannot issue its initial report within the periods of time specified in paragraph 2 of this Article, the Chair of the Arbitral Panel shall notify, in writing, the disputing Parties of the reasons for the delay together with an estimate of the period within which it will issue its initial report and the Joint Committee shall be informed on such notification. Any delay shall not exceed a further period of 30 (thirty) days unless the disputing Parties agree otherwise.

4. Any disputing Party may submit written comment on the initial report to the Arbitral Panel within 15 (fifteen) days of its receipt unless the disputing Parties agree otherwise. Such written comment may be subject for comments of the other disputing Party that shall be provided within 6 (six) days of its receipt. If no comments are received from any disputing Party within the comment period, the interim report shall be considered as the final report.

5. After considering any written comment submitted by the disputing Parties on the initial report and making any further examination, the Arbitral Panel shall present to the disputing Parties its final report containing a ruling on the dispute and an original award within 30 (thirty) days of issuance of the initial report, unless the disputing Parties agree otherwise. In cases of urgency, including those involving perishable goods, the Arbitral Panel shall make every effort to present its final report within 15 (fifteen) days of issuance of the initial report, unless the disputing Parties agree otherwise.

6. When the Arbitral Panel considers that this deadline cannot be met, the Chair of the Arbitral Panel shall notify the disputing Parties in writing, stating the reasons for the delay and the date on which the Arbitral Panel plans to deliver its final report.

The Arbitral Panel shall, under no circumstances, deliver its final report later than 150 (one hundred fifty) days or 80 (eighty) days in cases of urgency, including those concerning perishable goods, from the date of establishment of the Arbitral Panel.

7. If in its final report, the Arbitral Panel finds that a measure of Party complained against does not conform with this Agreement, it shall include in its findings and ruling a recommendation to remove the non-conformity.

8. The disputing Parties shall publicly release the final report of the Arbitral Panel within 15 (fifteen) days from the date of its receipt, subject to the protection of confidential information, unless any disputing Party objects. In this case the final report shall still be released for all Parties to this Agreement 7 (seven) days after the report is presented to the disputing Parties.

9. The decisions and reports of the Arbitral Panel shall be accepted unconditionally by the Parties. They shall not create any rights or obligations with respect to natural or legal persons. The ruling of the Arbitral Panel is without appeal.

Article 13

Request for Clarifications

1. Within 10 (ten) days after the date of receipt of the final report, a disputing Party may submit a written request to the Arbitral Panel for clarification of any determinations or recommendations in the final report that the disputing Party considers ambiguous. The Arbitral Panel shall respond to the request within 10 (ten) days after the date of receipt of such request.

2. The submission of a request pursuant to paragraph 1 of this Article shall not affect the time periods referred to in Article 14 and Article 17 of this Annex unless the Arbitral Panel decides otherwise.

Article 14

Implementation of the Ruling

1. The disputing Parties shall take all necessary measures to comply with the ruling of the Arbitral Panel without undue delay.

2. Within 30 (thirty) days from the receipt of the final report of the Arbitral Panel, the Party complained against shall notify the complaining Party of the following:

- (a) the measures it intends to implement in order to comply with obligation stipulated in paragraph 1 of this Article; and

- (b) the period of time required to comply with the final ruling of the Arbitral Panel.

The Joint Committee shall be informed on such notification.

Article 15

Reasonable Period of Time

1. If immediate compliance with the ruling of the Arbitral Panel is not possible, the disputing Parties shall endeavor to mutually agree on the length of the reasonable period of time to comply with the final report of the Arbitral Panel.
2. In case of disagreements between the disputing Parties on the proposed period of time for compliance pursuant to paragraph 2 (b) of Article 14 of this Annex, either disputing Party may request in writing the original Arbitral Panel to determine the length of the reasonable time period to comply with the ruling. Such request shall be notified simultaneously to the other disputing Party and the Joint Committee shall be informed on such request. The Arbitral Panel shall deliver its decision containing a determination of the reasonable period of time and the reasons for such determination to the disputing Parties within 30 (thirty) days from the date of receipt of the request.
3. When the Arbitral Panel considers that it cannot determine the reasonable period of time within the timeframe set in paragraph 2 of this Article, it shall inform the disputing Parties in writing of the reasons for the delay together with an estimate of the period within which it will issue its decision. Any delay shall not exceed a further period of 30 (thirty) days unless the disputing Parties agree otherwise.
4. The disputing Parties may at all times continue to seek mutually satisfactory resolution on the implementation of the final report of the Arbitral Panel.
5. The Party complained against shall notify the complaining Party in writing of any measure adopted to put an end to the non-compliance of its obligations under this Agreement and to comply with the Arbitral Panel ruling at least 30 (thirty) days before the expiry of the reasonable period of time. The Joint Committee shall be informed on such notification.
6. The disputing Parties may agree to extend the reasonable period of time.

Article 16

Compliance Review

1. In the event that there is a disagreement between the disputing Parties concerning consistency of any measure taken to comply with the final report of the Arbitral Panel where practicable immediately or within the reasonable period of time as determined pursuant to Article 15 of this Annex the complaining Party may request in writing the original Arbitral Panel to rule on the matter.

2. The request to the Arbitral Panel under paragraph 1 of this Article may only be made after the earlier of:

- (a) the expiry of the reasonable period of time as determined under Article 15 of this Annex; or
- (b) a notification to the complaining Party by the Party complained against that it has complied with the obligation under paragraph 1 of Article 14 of this Annex, including a description of how the Party complained against has complied with such obligation.

The request shall identify any measure at issue and shall explain how that measure constitutes a breach of the covered provisions in a manner sufficient to present the legal basis for the complaint clearly.

3. The Arbitral Panel shall make an objective assessment of the matter before it, including an objective assessment of:

- (a) the factual aspects of any implementation action taken by the Party complained against; and
- (b) whether the Party complained against has complied with the obligation under paragraph 1 of Article 14 of this Annex.

4. The Arbitral Panel shall deliver its decision to the disputing Parties within 30 (thirty) days of the date of receipt of the request under paragraph 1 of this Article. The report shall contain the determination of the Arbitral Panel and the reasons for its determination.

5. When the Arbitral Panel considers that it cannot provide its report within time frame specified in paragraph 4 of this Article, it shall inform the disputing Parties in writing of the reasons for the delay together with an estimate of the period within which it will submit its report. Any delay shall not exceed a further period of 30 (thirty) days unless the disputing Parties agree otherwise.

6. In the event that any arbitrator of the original Arbitral Panel is no longer available, the procedures set out in Article 8 of this Annex shall apply.

Article 17**Temporary Remedies in Case of Non-Compliance**

1. If the Party complained against does not comply with the ruling of the Arbitral Panel where practicable immediately or within the reasonable period of time determined pursuant to Article 15 of this Annex or:

- (a) fails to deliver a notification of any measure taken to comply within the deadline referred to in Article 14 of this Annex or before the date of expiry of the reasonable period of time;
- (b) notifies the complaining Party that it does not intend to comply with the ruling of the Arbitral Panel; and/or
- (c) if the original Arbitral Panel determines that the Party complained against did not comply with the ruling of the Arbitral Panel in accordance with Article 14 of this Annex,

the Party complained against shall, if so requested by the complaining Party, enter into consultations with a view to agreeing on a mutually acceptable temporary compensation. If no such agreement has been reached within 20 (twenty) days from the receipt of the request, the complaining Party shall be entitled, upon written notification to the Party complained against, to suspend concessions or other benefits granted under this Agreement in respect of the Party complained against but only equivalent to those affected by the measure that the Arbitral Panel has found not to be in conformity with this Agreement. Such notification shall be made at least 30 (thirty) days before the date on which the suspension is due to take effect. The Joint Committee shall be informed of such notification.

2. In considering which benefits to suspend, the complaining Party should first seek to suspend concessions or other obligations granted under this Agreement in the same sector or sectors as that affected by the measure that the Arbitral Panel has found not to be in conformity with this Agreement. If the complaining Party considers that it is not practicable or effective to suspend concessions or other obligations granted under this Agreement in the same sector or sectors it may suspend concessions or other obligations granted under this Agreement in other sectors.

3. Within 15 (fifteen) days from the receipt of such notification, the Party complaint against may request the original Arbitral Panel to rule on whether the concessions or other benefits granted under this Agreement which the complaining Party intends to suspend are equivalent to those affected by the measure found not to be in conformity with this Agreement, and whether the proposed suspension is in accordance with paragraphs 1 and 2 of this Article. The ruling of the Arbitral Panel shall be given within 30 (thirty) days from the receipt

of such request and shall be accepted unconditionally by the Parties. Benefits shall not be suspended until the Arbitral Panel has issued its ruling.

4. The suspension of the concessions or other obligations granted under this Agreement shall be temporary and be applied by the complaining Party, only until:

- (a) any measure taken to comply which the final report of the Arbitral Panel has found to be inconsistent with the covered provisions has been withdrawn or amended so as to bring the Party complained against into conformity with those provisions;
- (b) the Arbitral Panel decides that the compliance measure is compatible with the award and with the provisions of this Agreement; or
- (c) the Parties have otherwise settled the dispute or reached mutually agreed solution.

5. Upon request of a disputing Party, the original Arbitral Panel shall rule on the conformity with its final report of any implementing measure adopted after the suspension of concessions or other obligations granted under this Agreement and, in light of such rulings, whether the suspension of benefits should be terminated or modified. The rulings of the Arbitral Panel shall be made within 30 (thirty) days from the date of the receipt of such request.

Article 18

General Provisions

All notifications, requests and replies made pursuant to this Annex shall be in writing.

Article 19

Mutually Agreed Solution

1. The disputing Parties may reach a mutually agreed solution at any time with respect to any dispute referred to in Article 3 of this Annex.

2. If a mutually agreed solution is reached during the Arbitral Panel or mediation procedure, the disputing Parties shall jointly notify that solution Chair of the Arbitral Panel or the mediator, respectively and the Joint Committee shall be informed on such notification. Upon such notification, the Arbitral Panel or the mediation procedure shall be terminated.

3. Each Party shall take measures necessary to implement the mutually agreed solution within the agreed time period.

4. No later than at the expiry of the agreed time period the implementing Party shall inform the other Party, in writing, of any measure that it has taken to implement the mutually agreed solution.

Article 20 **Time Limits**

All time limits laid down in this Annex, shall be counted in calendar days, from the day (when a notice, notification, communication or proposal is received) following the act or fact to which they refer unless otherwise specified. If the last day of such period is an official holiday or a non-work day in the Party of the addressee, the period is extended until the first work day which follows. Official holidays or non-work days occurring during the running of the period of time are included in calculating the period.

Any time limit referred to in this Annex may be modified by mutual agreement of the disputing Parties.

The Arbitral Panel may at any time propose to the disputing Parties to modify any time limit referred to in this Annex, stating the reasons for the proposal.

Article 21 **Remuneration and Expenses**

1. Unless the disputing Parties agree otherwise:

- (a) each disputing Party shall bear the costs of its appointed arbitrator, its own expenses and legal costs derived from the participation in the Arbitral Panel or mediation procedure; and
- (b) the costs of the Chair of the Arbitral Panel, the mediator and other expenses associated with the conduct of the Arbitral Panel proceedings shall be borne in equal parts by the disputing Parties.

2. Upon request of a disputing Party, the Arbitral Panel may decide on the expenses referred to in subparagraph (b) of paragraph 1 of this Article taking into account the particular circumstances of the case.

Article 22 **Language**

1. All proceedings pursuant to this Annex shall be conducted in the English language.

2. Any documents submitted for use in the proceedings pursuant to this Annex shall be in the English language. If any original document is not in the English language, the disputing Party submitting it shall provide an English language translation of such document.

**МОНГОЛ УЛС БОЛОН ЕВРАЗИЙН ЭДИЙН ЗАСГИЙН ХОЛБОО, ТҮҮНИЙ ГИШҮҮН
ОРНУУД ХООРОНДЫН ХУДАЛДААНЫ ТҮР ХЭЛЭЛЦЭЭРИЙГ СОЁРХОН БАТЛАХ
ТУХАЙ ХУУЛИЙН ХЭРЭГЦЭЭ, ШААРДЛАГЫГ
ТАНДАН СУДАЛСАН СУДАЛГААНЫ ТАЙЛАН**

**УЛААНБААТАР ХОТ
2025 он**

НЭГ. ЕРӨНХИЙ ЗҮЙЛ

Хууль тогтоомжийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судлах ажлын зорилт: Тодорхой асуудлыг шийдвэрлэх зохицуулалтын хувилбарыг тодорхойлж, эерэг болон сөрөг талыг харьцуулан судалсны үндсэн дээр үр нөлөөг урьдчилан тооцож, уг асуудлыг шийдвэрлэх үр дүнтэй хувилбарыг хууль санаачлагчид санал болгоход оршино.

Монгол Улс болон Евразийн эдийн засгийн холбоо, түүний гишүүн орнууд хоорондын худалдааны түр хэлэлцээрийг соёрхон батлах тухай хуулийн төслийн хэрэгцээ, шаардлагын урьдчилсан тандан судалгааг Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын нэгдүгээр хавсралтын дагуу хийлээ.

ХОЁР. УРЬДЧИЛАН ТАНДАН СУДЛАХ АЖЛЫН ҮЕ ШАТ

Монгол Улс болон Евразийн эдийн засгийн холбоо, түүний гишүүн орнууд хоорондын худалдааны түр хэлэлцээрийг соёрхон батлах тухай хуулийн төсөл боловсруулах хэрэгцээ, шаардлагыг Хууль тогтоомжийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судлах аргачлалын¹ /цаашид Аргачлал гэх/ 2.1-д заасан 7 үе шатаар тандан судлах үнэлгээг хийж гүйцэтгэлээ. Үүнд:

1. Асуудалд дүн шинжилгээ хийх;
2. Асуудлыг шийдвэрлэх зорилгыг томъёолсон байдал;
3. Асуудлыг зохицуулах хувилбар, эерэг сөрөг талыг харьцуулах;
4. Хувилбаруудын үр нөлөөг тандах;
5. Хувилбаруудыг харьцуулсан дүгнэлт;
6. Олон улсын болон бусад улсын хууль эрх зүйн зохицуулалттай харьцуулсан байдал;
7. Зөвлөмж.

ГУРАВ. АСУУДАЛД ДҮН ШИНЖИЛГЭЭ ХИЙСЭН БАЙДАЛ

“Алсын хараа 2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын баримт бичгийн Зорилт 4.4-т “Бүс нутгийн эдийн засаг, худалдааны интеграцид нэгдэж, худалдааг хөнгөвчилнө”, “Зорилтыг хэрэгжүүлэх I үе шат 2021-2030 онд Хөрш орнуудыг дамжсан эдийн засгийн коридорыг хөгжүүлэх, Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улс, Оросын Холбооны Улстай чөлөөт худалдааны хэлэлцээр байгуулж, бүс нутгийн эдийн засаг, худалдааны интеграцид нэгдэх замаар эдийн засгийн гадаад харилцааг эрс нэмэгдүүлэх үе” гэж заасан.

Мөн Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалын 3.2.5.1-т “Цөөн зах зээл, цөөн нэр төрлийн бүтээгдэхүүний экспорт, импортоос хэт хамааралтай үндэсний эдийн засгийн эмзэг байдлыг бууруулна.”, 3.2.5.3-т “Нэг орноос худалдан авах бараа бүтээгдэхүүн нийт импортод хэт давамгайлахаас сэргийлэх бодлого баримтална”, 3.2.5.4-т “Бүс нутгийн болон олон улсын интеграцид нэгдэх, чөлөөт худалдааны хэлэлцээр байгуулах асуудлыг эдийн засгийн аюулгүй байдал, хөгжлийн шаардлагыг харгалзан,

¹Монгол Улсын Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын нэгдүгээр хавсралт

судалгаа, тооцоонд тулгуурлан, шат дараатай, сонголттойгоор хэрэгжүүлнэ” гэж тус тус заасан.

Монгол Улсын Засгийн газрын 2024-2028 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн 4.4.2.11-т “Бүгд Найрамдах Солонгос Улс болон Евразийн эдийн засгийн холбоо, Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улстай эдийн засгийн түншлэл, чөлөөт худалдааны хэлэлцээрийг байгуулж, худалдааны түнш улс орнуудтай хамтран ажиллах эдийн засгийн чиглэлийг нарийвчлан тодорхойлж, хөрөнгө оруулалт, экспорт, бизнесийг дэмжсэн харилцааг хөгжүүлнэ” гэж тусгагдсан.

Монгол Улсын худалдааны салбар нь 2024 оны байдлаар ДНБ-ны 17.31 хувь, идэвхтэй үйл ажиллагаа явуулж байгаа аж ахуйн нэгжийн 352 хувийг бүрдүүлж, 1,180,4743 үнийг ажлын байраар тогтвортой хангаж байна.

Монгол Улсад 1990 оноос 2024 оны III дугаар улирал хүртэл нийт 47.01 тэрбум ам.долларын гадаадын хөрөнгө оруулалт орж ирснээс 74 хувь нь уул уурхайн олборлолт, 10 хувь нь худалдаа, үйлчилгээний салбарт хийгдсэн бол бусад салбарууд нийлээд 16 хувийг эзэлж байгаа нь гадаадын хөрөнгө оруулалт төрөлжихгүй, зөвхөн нэг салбарт харьцангуй ихээр төвлөрч байгааг харуулж байна.

Манай Улс уул уурхайд түшиглэсэн эдийн засагтай, нэг салбараас хэтэрхий их хамааралтай байх нь эдийн засгийн эмзэг байдлыг нэмэгдүүлж байна. Иймд эдийн засгийг төрөлжүүлж бусад салбарыг хөгжүүлэх зайлшгүй шаардлагатай.

Монгол Улс хөрөнгө оруулалт, худалдааны чиглэлээр хийсэн олон улсын гэрээ, хэлэлцээрт оролцдог ч хөдөө аж ахуй, мал аж ахуйн салбарт үр дүнтэй хэрэгжиж чадаагүй, уул уурхайн салбарт хөрөнгө оруулалт татах, экспортлоход илүү төвлөрч байсан ч хөдөө аж ахуй, мал аж ахуйн салбарт хөрөнгө оруулалт татах дорвитой арга хэмжээ авч байгаагүй.

Манай Улсын хүн ам цөөн 3.5 сая орчим, дотоодын зах зээл хязгаарлагдмал, жижиг байдаг тул гадаад, дотоодын хөрөнгө оруулагчид хөдөө аж ахуй, мал аж ахуйн бүтээгдэхүүнийг дотоодод худалдах бус, харин өндөр үнэ хүрэх экспортын бүтээгдэхүүн болгон олон улсын зах зээлд гаргах замаар хөрөнгө оруулалт хийх сонирхолтой байдаг. Үүний улмаас олон улсын зах зээлд манай бүтээгдэхүүний үнэ цэнэ нэмэгдэхгүй, өрсөлдөх чадвар дээшлэхгүй байгаа нь гадаадын хөрөнгө оруулагчид энэ салбарыг сонирхохгүй байх шалтгаан болж байна.

Монгол Улсын өөрийн зах зээл харьцангуй жижиг боловч газар зүйн байршлын хувьд дэлхийн 2 том зах зээл болох БНХАУ, ОХУ-тай хөрш, мөн Япон, БНСУ зэрэг томоохон зах зээлүүдэд ойр гэдгээрээ стратегийн ач холбогдолтой гэж үздэг.

Төрийн зүгээс хувийн хэвшлийг гадаад зах зээл рүү худалдаа хийх бололцоог нээх, экспортыг нэмэгдүүлэх арга хэмжээг авах нь чухал. БНСУ-тай эдийн засгийн түншлэлийн хэлэлцээр, ЕАЭЗХ-той зарим нэр төрлийн бараа бүтээгдэхүүнийг татвараас чөлөөлүүлэх тухай хэлэлцээрүүдийг амжилттай байгуулсан тохиолдолд хөрөнгө оруулагч нарыг татаж,

Монгол Улсын иргэн, аж ахуйн нэгжүүдийн орлого, экспортыг нэмэгдүүлж, эдийн засгийг төрөлжүүлэхэд томоохон түлхэц болно гэж харж байна.

Хөрөнгө оруулалт болон худалдаа нь хоорондоо салшгүй хамааралтай байдаг. Иймд гадаад худалдааны таатай орчныг бий болгож, Монгол Улсад үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнийг экспортлох зардлыг бууруулах замаар хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх боломжтой юм.

Монгол Улс нь зөвхөн Япон улстай эдийн засгийн түншлэлийн хэлэлцээрийг байгуулсан. Мөн Ази, номхон далайн худалдааны хэлэлцээр, Ази, Номхон далайн хил дамнасан цаасгүй худалдааг хөнгөвчлөх тухай ерөнхий хэлэлцээрийг соёрхон баталсан. Гэсэн хэдий ч олон улсын хэмжээнд чөлөөт худалдааны гэрээ байгуулсан орны үзүүлэлтээр Монгол Улс хамгийн цөөн гэрээ байгуулсан орны тоонд багтаж байна.

Монгол Улс нь далайд гарцгүй, хоёр том эдийн засагтай улсын дунд байрладаг, уул уурхайн бүтээгдэхүүний үнийн хэлбэлзэлд өртөмтгий, гадаадын шууд хөрөнгө оруулалтын хэмжээ бага, эмзэг бүтэцтэй эдийн засагтай улс юм. Ийм нөхцөлд бүс нутгийн эдийн засгийн интеграцид нэгдэх нь эдийн засгийн тогтвортой байдал, гадаад худалдаа, хөрөнгө оруулалтыг нэмэгдүүлэх, экспортын чиг баримжаатай үйлдвэрлэлийг дэмжих стратегийн ач холбогдолтой.

Монгол Улсын нийт бараа эргэлтийн 77.2 хувийг БНХАУ, ОХУ эзэлж байгаагаас, нийт экспортын 80 гаруй хувийг БНХАУ-д экспортолж байна. Энэ нь экспортын зах зээлийн хэт төвлөрөл, эрсдэл дагуулсан хамаарлыг бий болгож байгаа тул экспортын зах зээлийг төрөлжүүлэх, шинэ зах зээлд нэвтрэх шаардлага зайлшгүй тулгарч байна.

ЕАЭЗХ нь нэгдсэн гаалийн нутаг дэвсгэртэй бөгөөд холбооны гишүүн орнууд (ОХУ, Беларусь, Казахстан, Армени, Киргизстан) нь гаалийн нэгдсэн нэг нутаг дэвсгэртэй ба бусад орнуудтай хийх худалдаанд гаалийн нэгдсэн нэг татвар болон зохицуулалтыг хэрэгжүүлдэг. Евразийн эдийн засгийн холбооноос хөдөө аж ахуй бүтээгдэхүүнд дунджаар 15-50%-ийн гаалийн татвар ногдуулдаг нь Монгол Улсын бүтээгдэхүүн ЕАЭЗХ-ны зах зээлд өрсөлдөх чадвар багатай, экспортыг сааруулж буй гол хүчин зүйл болж байна.

Монгол Улс ЕАЭЗХ, түүний гишүүн 5 улстай хийсэн гадаад худалдааны нийт бараа эргэлт 2023 онд 2.6 тэрбум ам.доллар, экспорт 143.0 сая ам.доллар, импорт 2.5 тэрбум ам.доллар байна. Гишүүн 5 улсын худалдааны 95.5 хувийг ОХУ, 2.9 хувийг Казакстан улс, 1.3 хувийг Беларусь улс, 0.3 хувийг Киргизстан улс, 0.03 хувийг Армени улс тус тус бүрдүүлж байна. Евразийн эдийн засгийн холбоо нь манай улсын нийт бараа эргэлтийн 10.7%, экспортын 0.9%, импортын 26.8%-г бүрдүүлж байгаа бөгөөд бараа эргэлтийн харьцаа 95:5 байна. Ийнхүү бараа эргэлтийн харьцаа 95:5 байгаа нь гадаад худалдааны тэнцэл эрс алдагдсаныг харуулж байна.

Монгол Улсаас ЕАЭЗХ-ны зах зээлд хийж буй экспортын хязгаарлагдмал байдал нь хөдөө аж ахуй болон боловсруулах салбарын бүтээгдэхүүнд ногдуулж буй өндөр гаалийн тариф болон тарифын бус саад тотгоруудтай шууд холбоотой юм. Ийнхүү зах зээлийн

нэвтрэх чадвар хязгаарлагдаж байгаа нь экспортын бодит өсөлтөд үндсэн хүндрэл, саад болж байна.

Монгол Улс ЕАЭЗХ-ны гишүүн орнуудтай худалдааны хэлэлцээр байгуулах замаар экспортыг төрөлжүүлэх, тарифын болон тарифын бус саад тотгорыг бууруулах, гадаад худалдааны тэнцлийг сайжруулах, улмаар бүс нутгийн эдийн засгийн интеграцид тэнцвэртэй, үр ашигтайгаар нэгдэх зайлшгүй шаардлагатай байна.

Дээр дурдсан хууль, эрх зүй, нийгэм, эдийн засгийн практик хэрэгцээ, шаардлагад тулгуурлан Монгол Улс болон Евразийн эдийн засгийн холбоо, түүний гишүүн орнууд хоорондын худалдааны түр хэлэлцээрийг соёрхон батлах тухай хуулийн хуулийн төслийг боловсруулах шаардлагатай байна.

3.1. Асуудлыг тодорхойлж шийдвэрлэх гэж байгаа тухайн асуудлын мөн чанар, цар хүрээг тогтоох:

Монгол Улс нь гадаад худалдааны тэнцлийг сайжруулах, экспортын бараа бүтээгдэхүүний нэр төрөл болон хэмжээг нэмэгдүүлэх, хөрөнгө оруулалтын таатай орчныг бүрдүүлэх, бүс нутгийн эдийн засгийн интеграцид идэвхтэй оролцох зорилгоор ЕАЭЗХ болон түүний гишүүн орнуудтай худалдааны түр хэлэлцээр байгуулах бодит шаардлагатай тулгарч байна.

ЕАЭЗХ нь Оросын Холбооны Улс, Беларусь, Казахстан, Армени, Киргиз зэрэг улсуудыг нэгтгэсэн бүс нутгийн эдийн засгийн интеграцийн байгууллага бөгөөд гишүүн орнуудын нийт хүн ам болон зах зээлийн цар хүрээг харгалзан үзвэл Монгол Улсын экспортын өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлэх, худалдааны таатай нөхцөлийг бүрдүүлэх чухал боломжийг олгож байна.

Одоогийн байдлаар Монгол Улс болон ЕАЭЗХ-ны гишүүн орнууд хооронд тарифын болон тарифын бус саад бэрхшээлүүдээс шалтгаалан бараа бүтээгдэхүүний чөлөөт урсгал хязгаарлагдмал байсаар байна. Энэ нь үндэсний үйлдвэрлэл, экспортын баримжаатай аж ахуйн нэгжүүдийн өрсөлдөх чадварыг бууруулах, эдийн засгийн өсөлтийг сааруулах эрсдэл дагуулж байна.

Худалдааны түр хэлэлцээр байгуулснаар Монгол Улсын экспортын бүтээгдэхүүнийг ЕАЭЗХ-ны зах зээлд нэвтрүүлэх нөхцөлийг сайжруулах, худалдааны саад тотгорыг бууруулах, эдийн засгийн өсөлт болон ажлын байр нэмэгдүүлэхэд эерэг нөлөө үзүүлэх боломжтой.

Монгол Улс болон Евразийн эдийн засгийн холбоо, түүний гишүүн орнууд хоорондын худалдааны түр хэлэлцээрийг соёрхон батлах тухай хуулийн төслийг боловсруулах шаардлагатай гэж тодорхойлж байна.

3.2. Тухайн асуудлаар эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол нь хөндөгдөж байгаа нийгмийн бүлэг, иргэд, аж ахуйн нэгж, байгууллага, бусад этгээдийг тодорхойлох:

Гаалийн татвараас чөлөөлөх барааны жагсаалтын талаар үйлдвэрлэл, гадаад худалдаа эрхлэгчдийн санал, байр суурийг нэгтгэх зорилгоор МҮХАҮТ-тай хамтран 2023.12.13 болон 2024.05.09-ний өдрүүдэд хоёр удаагийн төр, хувийн хэвшлийн 150 гаруй төлөөлөл оролцсон хэлэлцүүлгийг зохион байгуулж, гарсан санал, хүсэлтүүдийг айлын талтай хийсэн албан ёсны хэлэлцээний үеэр тавьж, зөвшөөрсөн саналуудыг хэлэлцээрийн төсөлд тусгасан болно. Мөн хэлэлцээрийн явцад МҮХАҮТ, ХХААХҮЯ-ны холбогдох мэргэжилтнүүдтэй уулзалт зохион байгуулж, барааны жагсаалтын талаар тухай бүр санал солилцсон.

ЭЗХЯ-ны зүгээс ХХААХҮЯ-аас 2023.10.20-ны өдрийн 03/1978 болон МҮХАҮТ-аас 2023.11.20-ны 03/2159 тоот албан бичгээр барааны жагсаалтад тусгайлан санал авч, ХХААХҮЯ-аас 2023.11.13-ны өдрийн 01/3970 албан бичгээр, МҮХАҮТ-аас 2023.11.29-ны өдрийн 01/1124 албан бичгээр тус тус хариу ирүүлсэн. Мөн холбогдох яамдаас 2024.07.25-ны өдрийн 01/1390 тоот албан бичиг болон бүх яамдаас 2024.10.03-ны өдрийн 01/2009 тоот албан бичгээр хэлэлцээрийн төсөлд санал авсан болно.

ЭЗХЯ-аас тус хэлэлцээрийг байгуулах ажилд олон нийтийн оролцоог хангах, хэлэлцээрийн үр шимийг хүртэгч, оролцогч талуудын санал, байр суурийг нэгтгэх зорилгоор ээлжит хэлэлцүүлгийг 2024 оны 1 дүгээр сарын 07-10-ны өдрүүдэд нийт 4 өдрийн турш мах, ноос, ноолуур, арьс шир, шингэн хүнс үйлдвэрлэл, архи, тамхи, газар тариалан, хүнсний ногоо, гурилан бүтээгдэхүүн, өндөг зэрэг бүх дэд салбарын хүрээнд үйлдвэрлэл, гадаад худалдаа эрхлэгч нар хооронд зохион байгуулсан.

Евразийн эдийн засгийн холбооны гишүүн орнуудтай худалдааны түр хэлэлцээр байгуулах нь Монгол Улсын дараах салбарын болон нийгмийн бүлгийн эрх ашигт шууд болон шууд бусаар нөлөөлөхөөр байна. Үүнд:

1. Экспортын чиглэлтэй аж ахуйн нэгжүүд: Ноос, ноолуур, арьс шир, мах, хөдөө аж ахуйн түүхий эд, хүнсний бүтээгдэхүүн зэрэг экспортын голлох салбарын үйлдвэрлэл эрхлэгчид нь энэхүү хэлэлцээр байгуулагдсанаар зах зээлд нэвтрэх нөхцөл, өрсөлдөх чадвар сайжрах хүлээлттэй байна.
2. Импортын чиглэлтэй аж ахуйн нэгжүүд: ЕАЭЗХ-ноос тоног төхөөрөмж, хүнс, өргөн хэрэглээний бараа бүтээгдэхүүн импортлогч бөөний болон жижиглэн худалдаа эрхлэгчдийн хувьд тариф буурснаар бүтээгдэхүүний өртөг буурч, зах зээлийн өрсөлдөөнд давуу байдал үүсэх боломжтой.
3. Хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүн нийлүүлэгч иргэд, малчид: Экспортын зах зээл тэлэх нь түүхий эдийн үнийг өсгөх, орлогыг нэмэгдүүлэх, зах зээлийн тогтвортой байдлыг хангах нөхцөл бүрдүүлнэ.
4. Хэрэглэгчид, нийт иргэд: Гаалийн импортын тариф буурах нь өргөн хэрэглээний бараа бүтээгдэхүүний үнийг бууруулж, хэрэглэгчдийн худалдан авах чадварыг нэмэгдүүлэх боломжтой.

ДӨРӨВ. АСУУДЛЫГ ШИЙДВЭРЛЭХ ЗОРИЛГЫГ ТОМЬЁОЛОХ

Монгол Улс болон Евразийн эдийн засгийн холбоо, түүний гишүүн орнууд хоорондын худалдааны түр хэлэлцээрийг соёрхон батлах тухай хуулийн төсөл батлагдсанаар дараах үр нөлөөг үзүүлнэ Үүнд:

1. Монгол Улс болон Евразийн эдийн засгийн холбооны гишүүн орнуудтай байгуулах худалдааны түр хэлэлцээр хэрэгжсэн тохиолдолд Монгол Улсын ДНБ-ны бодит өсөлт 0.0203 хувиар нэмэгдэнэ. импортын тарифын орлого буурч өрхийн хэрэглээ болон экспорт нэмэгдсэнээр эцсийн хэрэглээ нэмэгдэж ДНБ-ний бодит өсөлтөд эерэг нөлөө үзүүлэхээр байна. Хөрөнгө оруулалтын өртөг хямдарч, хөрөнгө оруулалт нэмэгдэхтэй холбогдон бодит ДНБ суурь үеийнхээс өсөх төлөвтэй байна.
2. Өрсөлдөх чадвар бүхий бусад салбарын бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийн биет хэмжээ өсөх хандлагатай байгаа бөгөөд үүнд савхин эдлэл, малын мах, дайвар бүтээгдэхүүн, үхэр, хонь, ямаа, элсэн чихэр, тослог ургамал, нэхмэл, бусад мах, махан бүтээгдэхүүн зэрэг 30 салбар багтаж байна. Тухайлбал, эцсийн хувилбараар түр хэлэлцээр байгуулах тохиолдолд малын мах, дайвар бүтээгдэхүүн 1.4 хувь, үхэр, хонь, ямаа 1.2 хувь, элсэн чихэр 0.9 хувь, тослог ургамал 0.8 хувь, бусад мах, махан бүтээгдэхүүн 0.6 хувиар өсөлт үзүүлэх төлөвтэй байна.
3. Монгол Улсаас ЕАЭЗХ-ны гишүүн орнууд руу гаргах гол нэрийн барааны экспортын хэмжээ бусад орнуудтай харьцуулахад өндөр өсөлт үзүүлэхээр байна. Тухайлбал, ОХУ-д экспортлох бусад мах, махан бүтээгдэхүүний хэмжээ 140 хувийн өсөлт үзүүлэхээр байгаа нь хамгийн өндөр өсөлттэй салбар байна. Мөн ОХУ, Казахстан улсад экспортлох малын мах, дайвар бүтээгдэхүүний хэмжээ тус тус 125.0 хувь, 113.0 хувь, нэхмэл эдлэл тус тус 55.4 хувь, 27.0 хувь, савхин эдлэл тус тус 45.7 хувь, 152.0 хувиар өсөхөөр байна.
4. ЕАЭЗХ-ны гишүүн орнуудын экспорт буюу Монгол Улсын импортын барааны өөрчлөлтийн хувь бага байна. Тухайлбал Монгол Улсын модон эдлэлийн импорт 3.6%, шил керамик гипс 2.8%, гахай тахианы мах 2.1%, судаг өвсний үр 2.0%, жимс жимсгэнэ, шүүс, сахар, шоколад зэрэг хүнсний бүтээгдэхүүн 1.5%, хар төмөрлөг 1.5% тус тус өсөхөөр байна.
5. Монгол Улсын хувьд ЕАЭЗХ-ны гишүүн орнуудад нийт 511 барааны гаалийн тарифыг тэглэснээр тухайн барааг үйлдвэрлэгч аж ахуйн нэгжүүдийн орлого нэмэгдэж, хөдөө аж ахуйн салбарын шинэ зах зээлд нэвтрэх боломж бүрдэж, дотоодын бизнес эрхлэгчдийн гадаад худалдааны туршлага, чадварыг нэмэгдэж, олон улсын стандартад нийцсэн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэхэд түлхэц болно.
6. Хөдөө аж ахуйн гаралтай бүтээгдэхүүн экспортлох үеийн эрүүл ахуй, хорио цээрийн шаардлагыг хялбаршуулах, мөн тохирлын үнэлгээний дүнг харилцан хүлээн зөвшөөрөх талаар хэлэлцээг эхлүүлэх нөхцөл бүрдэнэ.
7. Гаалийн мэдүүлгийг бүртгэснээс хойш 4 цагийн дотор барааг олгох зохицуулалт нь бараа бүтээгдэхүүний хил дээр саатал үүсэх эрсдэлийг бууруулж, нийлүүлэлтийн сүлжээг илүү шуурхай болгоно. Цахимаар мэдээлэл солилцох, бага эрсдэлтэй бараанд хялбаршуулсан горим хэрэглэх, итгэмжлэгдсэн аж ахуйн нэгж хөтөлбөр хэрэгжүүлснээр бизнес эрхлэгчдийн цаг хугацаа болон холбогдох зардлыг хэмнэж,

Монгол Улсын гаалийн шинэчлэлийг олон улсын жишигт хүргэхэд чухал алхам болно.

8. Гарал үүслийн гэрчилгээг цахимаар солилцох боломжийг бүрдүүлж, заавал цаасан эх хувь шаардах шаардлагагүй болгосон нь гаалийн үйл ажиллагааг хурдасгаж, бичиг баримтын бүрдүүлэлтийг хялбаршуулна. Мөн гадаад худалдаа эрхлэгч бараагаа экспортлох үед бүрдүүлэх гарал үүслийн гэрчилгээг МҮХАҮТ-аас авах шаардлагагүй бөгөөд 5000 еврогоос хэтрэхгүй бараанд гарал үүслийн мэдүүлгийг өөрөө гаргаж болохоор тусгасан. Ийнхүү гарал үүслийн мэдүүлгийг өөрсдөө гаргах нь цаг хугацаа, зардал хэмнэсэн, жижиг, дунд үйлдвэрлэгчдийг дэмжсэн зохицуулалт болно.
9. ЕАЭЗХ-ны гишүүн орнуудаас гаралтай материалыг ашиглан Монгол Улсад үйлдвэрлэсэн барааг Монгол Улсын гарал үүсэлтэй бараанд тооцох, барааг тээвэрлэхэд зориулж савласан савлагаа, баглаа боодлын материал, хайрцаг савыг тухайн барааны гарал үүслийг тогтооход тооцохгүй, тухайн бараанд 50%-иас ихгүй хувийн зохих гарал үүслийг тодорхойлсон нь барааг үйлдвэрлэхэд зарим нэг гарал үүсэлгүй материалыг ашиглах боломжийг олгосон нь Монгол Улсын үйлдвэрлэгчдэд гарал үүслийн хувьд илүү таатай нөхцөл олгоно.
10. Экспортын хэмжээ нэмэгдсэнээр гадаадын болон дотоодын хөрөнгө оруулалт өсөх хандлагатай бөгөөд энэ нь хүнс, хөдөө аж ахуйн салбарын өрсөлдөх чадвартай бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг өргөжүүлж, чанар, бүтээмжийг нэмэгдүүлэхэд эергээр нөлөөлнө. Дотоодын үйлдвэрлэл өссөнөөр ажлын байрыг нэмэгдүүлнэ.
11. Мөн үйлдвэрлэлийн зардал буурч, импортын бүтээгдэхүүний үнэ хямдарснаар эцсийн хэрэглээнд таатай нөлөө үзүүлнэ. Энэ нь хэрэглэгчдийн худалдан авах чадварыг дэмжихийн зэрэгцээ инфляцын дарамтыг бууруулах боломжтой.
12. Монгол Улсын уул уурхайн бус бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэл нэмэгдэн эдийн засаг төрөлжиж, аливаа нэг улсаас импортын болон экспортын талаар хараат байдал багасаж, уул уурхайн бүтээгдэхүүний хамаарал буурах нөхцөл бүрдэнэ. Энэ нь эдийн засгийн тогтвортой байдалд эерэг нөлөө үзүүлнэ.

Иймд аргачлалын 4-т заасны дагуу асуудлыг шийдвэрлэх зорилгыг дараах байдлаар тодорхойлж байна:

“Хэлэлцээрийн үр дүнд экспортын чиг баримжаатай хүнс, хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх суурь нөхцөл бүрдэнэ.”

ТАВ. АСУУДЛЫГ ЗОХИЦУУЛАХ ХУВИЛБАРЫГ ТОГТООЖ, ЭЕРЭГ БОЛОН СӨРӨГ ТАЛЫГ ХАРЬЦУУЛАХ

5.1. Асуудал зохицуулах хувилбаруудыг тогтоож, эерэг болон сөрөг талыг харьцуулан үзэх ажлын хүрээнд энэхүү аргачлалын Дөрөв дэх хэсэгт заасан зорилгыг биелүүлэхэд чиглэсэн зохицуулалтын хувилбаруудыг тогтооно. Зохицуулалтын дараах хувилбарууд байна:

Хувилбар		Зорилгод хүрэх байдал	Зардал, үр өгөөжийн харьцаа	Үр дүн
1	Тэг хувилбар	Өнөөгийн тулгамдаад байгаа бэрхшээл хэвээр үргэлжлэх бөгөөд зорилгод хүрэх боломжгүй.	Шууд зардал гарахгүй ч, урт хугацаанд сөрөг үр дагавар (экспортын боломж алдах, үйлдвэрлэлийн зогсонги байдал) нэмэгдэнэ.	Үр дүн сөрөг
2	Хэвлэл мэдээллийн хэрэгслээр ухуулга, сурталчилгаа хийх	Зорилгыг бүрэн хангахгүй	Зардал тодорхой хэмжээнд гарна. Асуудлыг үүсгэж байгаа гол шалтгааныг арилгахад нөлөөлж, сөрөг үр дагаврыг бүрэн бууруулж чадахгүй.	Хязгаарлагдмал үр дүн
3	Зах зээлийн эдийн засгийн хэрэгслүүдийг ашиглан төрөөс зохицуулалт хийх	Гаалийн тарифыг худалдааны хэлэлцээр байгуулахгүйгээр бууруулах боломжгүй.	Тодорхой хэмжээний зардал гарна. Гэвч асуудлыг үүсгэж байгаа гол шалтгааныг арилгахад нөлөөлж, сөрөг үр дагаврыг бууруулж чадахгүй.	Дангаар үр дүнд хүрэхгүй
4	Төрөөс санхүүгийн интервенц хийх	Асуудлыг хэсэгчлэн зохицуулах боловч тогтвортой, урт хугацааны шийдэл биш.	Их хэмжээний зардал гарна. Асуудлыг үүсгэж байгаа гол шалтгааныг арилгахад нөлөөлж, сөрөг үр дагаврыг бууруулж чадахгүй.	Тогтворгүй, богино хугацааны үр дүн
5	Захиргааны шийдвэр гаргах	Гаалийн тарифыг худалдааны хэлэлцээр байгуулахгүйгээр бууруулах боломжгүй.	Тодорхой хэмжээний зардал гарна. Гэвч асуудлыг үүсгэж байгаа гол шалтгааныг арилгахад нөлөөлж, сөрөг үр дагаврыг бууруулж чадахгүй.	Дангаар үр дүнд хүрэхгүй
6	Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах	Асуудлыг цогцоор нь шийдвэрлэж бүрэн зохицуулах боломжтой. Зорилгод бүрэн хүрнэ.	Эхний шатанд зардал гарна. Харин урт хугацаанд өндөр үр өгөөжтэй, тогтвортой үр нөлөө үзүүлнэ.	Үр дүнтэй

Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулж батлах нь асуудлын уг шалтгааныг шийдвэрлэх, олон талын үр өгөөжийг бий болгох, эрх зүйн үндэслэл бүхий, тогтвортой шийдэл болж байна.

Харин тэг хувилбар болон түр зуурын захиргааны арга хэмжээ нь бодит үр нөлөө багатай, сөрөг үр дагавар үүсгэх эрсдэлтэй тул хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах хувилбарыг шууд сонголоо.

ЗУРГАА. ЗОХИЦУУЛАЛТЫН ХУВИЛБАРЫН ҮР НӨЛӨӨГ ТАНДАН СУДАЛСАН БАЙДАЛ

Хууль, тогтоомжийн тухай хуулийн 13, 14 дүгээр зүйл, Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 1 дүгээр хавсралтаар батлагдсан “Хууль тогтоомжийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан тандан судлах аргачлал”-ын дагуу Монгол Улс болон Евразийн эдийн засгийн холбоо, түүний гишүүн орнууд хоорондын худалдааны түр хэлэлцээрийг соёрхон батлах тухай хуулийн төслийн хэрэгцээ, шаардлагыг урьдчилан хүний эрх, эдийн засаг, нийгэм, байгаль орчинд үзүүлэх үр нөлөөг тандан судлахдаа аргачлалд заасан дор дурдсан суурь асуултуудыг ашиглана судалгааг хийлээ. (Хүснэгт 1, 2, 3, 4-т харуулав)

6.1. Хүний эрхэд үзүүлэх үр нөлөөний тандан судалгаа: /Хүснэгт 1/

Үзүүлэх үр нөлөө	Холбогдох асуулт	Хариулт	Тайлбар
1. Хүний эрхийн суурь зарчмуудад нийцэж байгаа эсэх	1.1. Ялгаварлан гадуурхахгүй ба тэгш байх		
	1.1.1. Ялгаварлан гадуурхахыг хориглох эсэх;	Тийм	Түр хэлэлцээр нь “үндэсний харьцааны зарчим” (national treatment)-ыг баримтлахыг заасан бөгөөд энэ нь дотоодын болон гадаадын этгээдэд ижил нөхцөлөөр хандах, ялгаварлан гадуурхахгүй байх зарчмыг тусгасан. Энэхүү зохицуулалт нь хүний эрхийн суурь зарчимтай нийцэж байна.
	1.1.2. Ялгаварлан гадуурхсан буюу аль нэг бүлэгт давуу байдал үүсгэх эсэх;	Үгүй	Түр хэлэлцээр нь аль нэг этгээд, аж ахуйн нэгжид онцгой давуу эрх олгохгүй, бүх талуудад ижил нөхцөл, харилцан ашигтай, тэгш боломжийг олгох зарчимд тулгуурласан.
	1.1.3. Тодорхой эмзэг бүлгийн нөхцөл байдлыг сайжруулах зорилгоор авч хэрэгжүүлэх арга хэмжээ бол олон улсын болон үндэсний хууль тогтоомжид заасан хүний эрхийн хэм хэмжээтэй нийцэж байгаа эсэх;	Үгүй	Түр хэлэлцээрийн хүрээнд хөдөө аж ахуйн түүхий эд нийлүүлэгч малчид, хөдөө орон нутгийн жижиг үйлдвэрлэгчдийг дэмжих боломж бүрдэнэ.
	1.2. Оролцоог хангах		
	1.2.1. Зохицуулалтын хувилбарыг сонгохдоо оролцоог хангасан эсэх, ялангуяа эмзэг бүлэг, цөөнхийн оролцох боломжийг бүрдүүлсэн эсэх;	Тийм	Түр хэлэлцээрийн төслийн явцад үйлдвэрлэл, гадаад худалдаа эрхлэгчид, салбарын холбоод, төрийн болон төрийн бус байгууллагууд, хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүн нийлүүлэгч иргэд зэрэг олон талын 150 гаруй төлөөллийг хамруулсан хэлэлцүүлгүүдийг МҮХАҮТ-тай хамтран хоёр удаа зохион байгуулсан. Мөн салбар тус бүрээр 4 өдрийн турш хэлэлцүүлэг зохион байгуулж, оролцогч талуудын санал бодлыг хэлэлцээрийн төсөлд тусгасан.
	1.2.2. Зохицуулалтыг бий болгосноор эрх, хууль ёсны ашиг сонирхол нь хөндөгдөж байгаа, эсхүл хөндөгдөж болзошгүй иргэдийг тодорхойлсон эсэх;	Тийм	Хэлэлцээрийн төсөл боловсруулах явцад экспорт, импортын чиглэлийн аж ахуйн нэгжүүд, малчид, жижиг дунд үйлдвэрлэгчид, худалдаа эрхлэгчид зэрэг олон талын

				оролцогчдын эрх ашиг, ашиг сонирхлыг тодорхойлсон.
	1.3.Хууль дээдлэх зарчим ба сайн засаглал, хариуцлага			
	1.3.1. Зохицуулалтыг бий болгосноор хүний эрхийг хөхиүлэн дэмжих, хангах, хамгаалах явцад ахиц дэвшил гарах эсэх;		Үгүй	Түр хэлэлцээр нь худалдааны харилцааг зохицуулж байгаа тул хүний эрхийн хамгааллын чиглэлээр шууд нөлөө үзүүлэхгүй.
	1.3.2. Зохицуулалтын хувилбар нь хүний эрхийн Монгол Улсын олон улсын гэрээ, хүний эрхийг хамгаалах механизмын талаар НҮБ-аас өгсөн зөвлөмжид нийцэж байгаа эсэх;	Тийм		Хэлэлцээрийн төсөл нь Монгол Улсын нэгдэн орсон хүний эрхийн олон улсын гэрээ, НҮБ-ийн хүний эрхийн хамгааллын механизмд нийцсэн зохицуулалт, арга хэмжээнд нийцсэн.
	1.3.3. Хүний эрхийг зөрчигчдөд хүлээлгэх хариуцлагыг тусгах эсэх;		Үгүй	хамааралгүй
2. Хүний эрхийг хязгаарласан зохицуулалт агуулсан эсэх	2.1. Зохицуулалт нь хүний эрхийг хязгаарлах тохиолдолд энэ нь хууль ёсны ашиг сонирхолд нийцсэн эсэх;		Үгүй	Тус хэлэлцээр нь хүний үндсэн эрх, эрх чөлөөг хууль бус байдлаар хязгаарлах зохицуулалт агуулаагүй.
	2.2. Хязгаарлалт тогтоох нь зайлшгүй эсэх;		Үгүй	Хэлэлцээрийн төсөлд хүний эрхийг хязгаарлах шаардлагатай зайлшгүй хязгаарлалтууд тусгагдаагүй.
3. Эрх агуулагч	3.1. Зохицуулалтын хувилбарт хамаарах бүлгүүд буюу эрх агуулагчдыг тодорхойлсон эсэх;	Тийм		Хэлэлцээрийн төсөлд эрх ашиг нь хөндөгдөж буй болон оролцогч талууд болох экспортлогч, импортлогч аж ахуйн нэгжүүд болон бусад сонирхогч талуудыг тодорхойлж, тэдгээрийн эрх ашгийг харгалзан үзсэн.
	3.2. Эрх агуулагчдыг эмзэг байдлаар нь ялгаж тодорхойлсон эсэх;		Үгүй	Хэлэлцээрийн төсөлд эрх агуулагчдыг эмзэг байдлын хэмжээгээр ялган тодорхойлох зохицуулалт тусгагдаагүй.
	3.3. Зохицуулалтын хувилбар нь энэхүү эмзэг бүлгийн нөхцөл байдлыг харгалзан үзэж, тэдний эмзэг байдлыг дээрдүүлэхэд чиглэсэн эсэх;		Үгүй	Хэлэлцээрийн төсөлд эмзэг бүлгийн нөхцөл байдлыг сайжруулах, хамгаалах чиглэлийн тусгай зохицуулалт тусгагдаагүй.
	3.4. Эрх агуулагчдын, ялангуяа эмзэг бүлгийн ялгаатай хэрэгцээг тооцсон мэдрэмжтэй зохицуулалтыг		Үгүй	Хэлэлцээрийн төсөлд хөгжлийн бэрхшээлтэй, үндэстний цөөнх, хэлний цөөнхийн ялгаатай

	тусгах эсэх (хөгжлийн бэрхшээлтэй, үндэстний цөөнх, хэлний цөөнх, гагцхүү эдгээрээр хязгаарлахгүй);			хэрэгцээг тусгасан мэдрэмжтэй зохицуулалт тусгагдаагүй.
4. Үүрэг хүлээгч	4.1. Үүрэг хүлээгчдийг тодорхойлсон эсэх;	Тийм		Хэлэлцээрийн төсөлд үүрэг хүлээгч талууд буюу хэлэлцээрийг хэрэгжүүлэх, хяналт тавих, зохицуулалт хийх төрийн байгууллага, аж ахуйн нэгж болон бусад оролцогчдыг тодорхойлсон бөгөөд тэдгээрийн үүргийг тусгасан.
5. Жендерийн эрх тэгш байдлыг хангах тухай хуульд нийцүүлсэн эсэх	5.1. Жендерийн үзэл баримтлалыг тусгасан эсэх;		Үгүй	Хэлэлцээрийн төсөлд жендерийн үзэл баримтлал, жендерийн эрх тэгш байдлыг хангах заалтууд тусгагдаагүй.
	5.2. Эрэгтэй, эмэгтэй хүний тэгш эрх, тэгш боломж, тэгш хандлагын баталгааг бүрдүүлэх эсэх;		Үгүй	Хэлэлцээрийн төсөлд эрэгтэй, эмэгтэй хүний эрх тэгш байдлыг баталгаажуулах тодорхой зохицуулалт, механизм тусгагдаагүй.

6.2. Эдийн засагт үзүүлэх үр нөлөөний тандан судалгаа: /Хүснэгт 2/

Үзүүлэх үр нөлөө	Холбогдох асуулт	Хариулт		Тайлбар
1. Дэлхийн зах зээл дээр өрсөлдөх чадвар	1.1. Дотоодын аж ахуйн нэгж болон гадаадын хөрөнгө оруулалттай аж ахуйн нэгж хоорондын өрсөлдөөнд нөлөө үзүүлэх эсэх;		Үгүй	Хэлэлцээрийн төсөл нь дотоодын болон гадаад хөрөнгө оруулалттай аж ахуйн нэгжүүдийн хоорондын өрсөлдөөнийг шууд нэмэгдүүлэх буюу хязгаарлах нөлөө үзүүлэхгүй.
	1.2. Хил дамнасан хөрөнгө оруулалтын шилжилт хөдөлгөөнд нөлөө үзүүлэх эсэх (эдийн засгийн байршил өөрчлөгдөхийг оролцуулан);	Тийм		Хэлэлцээр байгуулагдсанаар хөдөө аж ахуйн салбарт хөрөнгө оруулалт нэмэгдэж, зарим салбарын үйлдвэрлэл, үйлчилгээ тодорхой бүс нутагт төвлөрөх боломжтой.
	1.3. Дэлхийн зах зээл дээрх таагүй нөлөөллийг монголын зах зээлд орж ирэхээс хамгаалахад нөлөөлж чадах эсэх;	Тийм		ЕАЭЗХ-ны орнуудаас импортлох хүнс, шатахуун, бордоо зэрэг бүтээгдэхүүнд тогтвортой хангамж бүрдэх боломжтой.
2. Дотоодын зах зээлийн өрсөлдөх чадвар болон тогтвортой байдал	2.1. Хэрэглэгчдийн шийдвэр гаргах боломжийг бууруулах эсэх		Үгүй	Бараа, бүтээгдэхүүний сонголтыг нэмэгдүүлж, импортын зардал буурах тул зарим бүтээгдэхүүний үнэ тогтворжих, өрсөлдөөн нэмэгдэж, хэрэглэгчид илүү олон сонголт хийх боломжтой болно.
	2.2. Хязгаарлагдмал өрсөлдөөний улмаас		Үгүй	Хэлэлцээр нь зах зээлийн нээлттэй байдлыг дэмжиж,

	үнийн хөөргөдлийг бий болгох эсэх;			худалдааны саад тогторыг бууруулах зорилготой тул нийлүүлэгчийн тоо нэмэгдсэнээр импортын барааны үнэ тогтворжиж, өрсөлдөөн нэмэгдэж үнийн хөөргөдөл үүсэх эрсдэл буурна.
	2.3. Зах зээлд шинээр орж ирж байгаа аж ахуйн нэгжид бэрхшээл, хүндрэл бий болгох эсэх;		Үгүй	Энэхүү хэлэлцээр нь гаалийн тариф, бусад худалдааны саад тогторыг бууруулах тул зах зээлд нэвтрэх нөхцөл сайжирна.
	2.4. Зах зээлд шинээр монополийг бий болгох эсэх;		Үгүй	Хэлэлцээр нь онцгой эрх олгохгүй, тусгайлан нэг этгээдийг зах зээлд давамгайл болгохгүй.
3. Аж ахуйн нэгжийн үйлдвэрлэлийн болон захиргааны зардал	3.1. Зохицуулалтын хувилбарыг хэрэгжүүлснээр аж ахуйн нэгжид шинээр зардал үүсэх эсэх;		Үгүй	Аж ахуйн нэгжүүдэд шинэ төрлийн үүрэг, бүртгэл, тайлагналын нэмэлт шаардлага үүсгэхгүй.
	3.2. Санхүүжилтийн эх үүсвэр олж авахад нөлөө үзүүлэх эсэх;		Үгүй	Санхүүжилттэй шууд холбоотой зохицуулалтад өөрчлөлт оруулахгүй.
	3.3. Зах зээлээс тодорхой бараа бүтээгдэхүүнийг худалдан авахад хүргэх эсэх;		Үгүй	Хэлэлцээр нь зах зээл дээрх тодорхой бараа, бүтээгдэхүүнийг заавал худалдан авах, эсвэл тодорхой улс орноос нийлүүлэхийг шаардсан зохицуулалт агуулаагүй.
	3.4. Бараа бүтээгдэхүүний борлуулалтад ямар нэг хязгаарлалт, эсхүл хориг тавих эсэх;		Үгүй	Бараа бүтээгдэхүүний борлуулалтад хязгаарлалт буюу хориг тавих зохицуулалт агуулаагүй.
	3.5. Аж ахуйн нэгжийг үйл ажиллагаагаа зогсооход хүргэх эсэх;		Үгүй	Хэлэлцээрт аж ахуйн нэгжийн үйл ажиллагаанд сөрөг нөлөө үзүүлэх, үйл ажиллагаагаа зогсооход хүргэх зохицуулалт, хоригийг тусгаагүй.
4. Мэдээлэх үүргийн улмаас үүсэж байгаа захиргааны зардлын ачаалал	4.1. Хуулийн этгээдэд захиргааны шинж чанартай нэмэлт зардал (Тухайлбал, мэдээлэх, тайлан гаргах г.м) бий болгох эсэх;		Үгүй	Хэлэлцээрт хуулийн этгээдэд мэдээлэл өгөх, тайлан гаргах зэрэг захиргааны нэмэлт зардал үүсгэх шаардлага тусгагдаагүй тул нэмэлт зардал үүсэхгүй.
5. Өмчлөх эрх	5.1. Өмчлөх эрхийг (үл хөдлөх, хөдлөх эд хөрөнгө, эдийн бус баялаг зэргийг) хөндсөн зохицуулалт бий болох эсэх;		Үгүй	Хэлэлцээр нь өмчлөх эрх, үл хөдлөх, хөдлөх эд хөрөнгө болон эдийн бус баялагтай холбоотой эрхүүдэд нөлөө үзүүлэх зохицуулалт тусгагдаагүй.
	5.2. Өмчлөх эрх олж авах, шилжүүлэх болон хэрэгжүүлэхэд		Үгүй	Хэлэлцээрт өмчлөх эрхийг олж авах, шилжүүлэх, хэрэгжүүлэхэд хязгаарлалт тогтоох зохицуулалт тусгагдаагүй.

	хязгаарлалт бий болгох эсэх;			
	5.3. Оюуны өмчийн (патент, барааны тэмдэг, зохиогчийн эрх зэрэг) эрхийг хөндсөн зохицуулалт бий болгох эсэх;		Үгүй	Оюуны өмчийн эрхийг хөндсөн зохицуулалт тусгагдаагүй.
6. Инновац болон судалгаа шинжилгээ	6.1. Судалгаа шинжилгээ, нээлт хийх, шинэ бүтээл гаргах асуудлыг дэмжих эсэх;		Үгүй	Судалгаа, шинжилгээ хийх, инноваци, шинэ бүтээл гаргах үйл ажиллагааг шууд дэмжих зорилготой тусгай зохицуулалт тусгагдаагүй.
	6.2. Үйлдвэрлэлийн шинэ технологи болон шинэ бүтээгдэхүүн нэвтрүүлэх, дэлгэрүүлэхийг илүү хялбар болгох эсэх;		Үгүй	Хэлэлцээрт үйлдвэрлэлийн шинэ технологи, шинэ бүтээгдэхүүн нэвтрүүлэх, дэлгэрүүлэхтэй холбогдох зохицуулалт тусгагдаагүй.
7. Хэрэглэгч болон гэр бүлийн төсөв	7.1. Хэрэглээний үнийн түвшинд нөлөө үзүүлэх эсэх	Тийм		Импортын бараа бүтээгдэхүүний үнэ буурах тул өрхийн хэрэглээний үнийн түвшнийг бууруулах нөлөө үзүүлэх боломжтой.
	7.2. Хэрэглэгчдийн хувьд дотоодын зах зээлийг ашиглах боломж олгох эсэх;		Үгүй	
	7.3. Хэрэглэгчдийн эрх ашигт нөлөөлөх эсэх;	Тийм		Хэлэлцээр хэрэгжсэнээр барааны хүртээмж, төрөлжилт нэмэгдэх, үнийн өрсөлдөөн бий болох зэрэг эерэг өөрчлөлтүүд гарна. Ингэснээр хэрэглэгчдийн сонголт нэмэгдэх, чанартай бараа бүтээгдэхүүн авах боломж сайжрах, үнэ буурах зэргээр хэрэглэгчдийн эрх ашигт эерэг нөлөө үзүүлнэ.
	7.4. Хувь хүний/гэр бүлийн санхүүгийн байдалд (шууд буюу урт хугацааны туршид) нөлөө үзүүлэх эсэх;	Тийм		Хэлэлцээрийн нөлөөгөөр импортын тариф буурах, бараа бүтээгдэхүүний өрсөлдөөн нэмэгдсэнээр нь хувь хүн, гэр бүлүүдийн өдөр тутмын хэрэглээний зардлыг бууруулах боломжтой.
8. Тодорхой бүс нутаг, салбарууд	8.1. Тодорхой бүс нутагт буюу тодорхой нэг чиглэлд ажлын байрыг шинээр бий болгох эсэх;	Тийм		Экспортын хэмжээ нэмэгдсэнээр гадаадын болон дотоодын хөрөнгө оруулалт өсөх хандлагатай бөгөөд энэ нь хүнс, хөдөө аж ахуйн салбарын өрсөлдөх чадвартай бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг өргөжүүлж, чанар, бүтээмжийг нэмэгдүүлэхэд эергээр нөлөөлнө.

			Дотоодын үйлдвэрлэл өссөнөөр ажлын байрыг нэмэгдүүлнэ.
	8.2. Тодорхой бүс нутагт буюу тодорхой нэг чиглэлд ажлын байр багасгах чиглэлээр нөлөө үзүүлэх эсэх;	Тийм	Орон нутгийн зарим салбар, үйлдвэрлэл өрсөлдөөн нэмэгдсэнээс ажлын байр багасгах эрсдэл үүсэх боломжтой.
	8.3. Жижиг, дунд үйлдвэр, эсхүл аль нэг салбарт нөлөө үзүүлэх эсэх;	Тийм	Өрсөлдөх чадвар бүхий бусад салбарын бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийн биет хэмжээ өсөх хандлагатай байгаа бөгөөд үүнд савхин эдлэл, малын мах, дайвар бүтээгдэхүүн, үхэр, хонь, ямаа, элсэн чихэр, тослог ургамал, нэхмэл, бусад мах, махан бүтээгдэхүүн зэрэг 30 салбар багтаж байна. Тухайлбал, эцсийн хувилбараар түр хэлэлцээр байгуулах тохиолдолд малын мах, дайвар бүтээгдэхүүн 1.4 хувь, үхэр, хонь, ямаа 1.2 хувь, элсэн чихэр 0.9 хувь, тослог ургамал 0.8 хувь, бусад мах, махан бүтээгдэхүүн 0.6 хувиар өсөлт үзүүлэх төлөвтэй байна. ОХУ-д экспортлох бусад мах, махан бүтээгдэхүүний хэмжээ 140 хувийн өсөлт үзүүлэхээр байгаа нь хамгийн өндөр өсөлттэй салбар байна. Мөн ОХУ, Казахстан улсад экспортлох малын мах, дайвар бүтээгдэхүүний хэмжээ тус тус 125.0 хувь, 113.0 хувь, нэхмэл эдлэл тус тус 55.4 хувь, 27.0 хувь, савхин эдлэл тус тус 45.7 хувь, 152.0 хувиар өсөхөөр байна. Монгол Улсын модон эдлэлийн импорт 3.6%, шил керамик гипс 2.8%, гахай тахианы мах 2.1%, судаг өвсний үр 2.0%, жимс жимсгэнэ, шүүс, сахар, шоколад зэрэг хүнсний бүтээгдэхүүн 1.5%, хар төмөрлөг 1.5% тус тус өсөхөөр байна.
9. Төрийн захиргааны байгууллага	9.1. Улсын төсөвт нөлөө үзүүлэх эсэх;	Тийм	Хэлэлцээрээр импортын тариф буурч, гаалийн орлого багассанаар улсын төсөвт орж ирэх орлого буурах боломжтой. Гэхдээ экспортын өсөлт, эдийн засгийн өссөнөөр нь татварын орлогыг нэмэгдүүлж төсвийн алдагдлыг нөхөх боломжтой.

	9.2. Шинээр төрийн байгууллага байгуулах, эсхүл төрийн байгууллагад бүтцийн өөрчлөлт хийх шаардлага тавигдах эсэх;		Үгүй	
	9.3. Төрийн байгууллагад захиргааны шинэ чиг үүрэг бий болгох эсэх;	Тийм		Гаалийн мэдээлэл болон гарал үүслийн гэрчилгээг цахимаар солилцох боломжийг бүрдүүлж, заавал цаасан эх хувь шаардах шаардлагагүй болгосон нь гаалийн үйл ажиллагааг хурдасгаж, бичиг баримтын бүрдүүлэлтийг хялбаршуулна.
10. Макро эдийн засгийн хүрээнд	10.1. Эдийн засгийн өсөлт болон ажил эрхлэлтийн байдалд нөлөө үзүүлэх эсэх;	Тийм		Экспортын хэмжээ нэмэгдсэнээр гадаадын болон дотоодын хөрөнгө оруулалт өсөх хандлагатай бөгөөд энэ нь хүнс, хөдөө аж ахуйн салбарын өрсөлдөх чадвартай бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг өргөжүүлж, чанар, бүтээмжийг нэмэгдүүлэхэд зөргээр нөлөөлнө. Дотоодын үйлдвэрлэл өссөнөөр ажлын байрыг нэмэгдүүлнэ.
	10.2. Хөрөнгө оруулалтын нөхцөлийг сайжруулах, зах зээлийн тогтвортой хөгжлийг дэмжих эсэх;	Тийм		Экспортын хэмжээ нэмэгдсэнээр гадаадын болон дотоодын хөрөнгө оруулалт өсөх хандлагатай бөгөөд энэ нь хүнс, хөдөө аж ахуйн салбарын өрсөлдөх чадвартай бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг өргөжүүлж, чанар, бүтээмжийг нэмэгдүүлэхэд зөргээр нөлөөлнө. Дотоодын үйлдвэрлэл өссөнөөр ажлын байрыг нэмэгдүүлнэ.
	10.3. Инфляц нэмэгдэх эсэх;		Үгүй	Үйлдвэрлэлийн зардал буурч, импортын бүтээгдэхүүний үнэ хямдарснаар эцсийн хэрэглээнд таатай нөлөө үзүүлнэ. Энэ нь хэрэглэгчдийн худалдан авах чадварыг дэмжихийн зэрэгцээ инфляцын дарамтыг бууруулах боломжтой.
11. Олон улсын харилцаа	11.1. Монгол Улсын олон улсын гэрээтэй нийцэж байгаа эсэх;	Тийм		ДХБ-ын хэлэлцээр болон бусад Монгол Улсын олон улсын гэрээтэй нийцэж байна.

6.3. Нийгэмд үзүүлэх үр нөлөөний тандан судалгаа: /Хүснэгт 3/

Үзүүлэх үр нөлөө	Холбогдох асуулт	Хариулт		Тайлбар
1. Ажил эрхлэлтийн	1.1. Шинээр ажлын байр бий болох эсэх;	Тийм		Дотоодын үйлдвэрлэл өссөнөөр ажлын байрыг нэмэгдүүлнэ.

байдал, хөдөлмөрийн зах зээл	1.2. Шууд болон шууд бусаар ажлын байрны цомхотгол бий болгох эсэх;		Үгүй	хамааралгүй
	1.3. Тодорхой ажил мэргэжлийн хүмүүс болон хувиараа хөдөлмөр эрхлэгчдэд нөлөө үзүүлэх эсэх;	Тийм		Монгол Улсын хувьд ЕАЭЗХ-ны гишүүн орнуудад нийт 511 барааны гаалийн тарифыг тэглэснээр тухайн барааг үйлдвэрлэгч аж ахуйн нэгжүүдийн орлого нэмэгдэж, хөдөө аж ахуйн салбарын шинэ зах зээлд нэвтрэх боломж бүрдэж, дотоодын бизнес эрхлэгчдийн гадаад худалдааны туршлага, чадвар нэмэгдэж, олон улсын стандартад нийцсэн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэхэд түлхэц болно.
	1.4. Тодорхой насны хүмүүсийн ажил эрхлэлтийн байдалд нөлөөлөх эсэх;		Үгүй	хамааралгүй
2. Ажлын стандарт, хөдөлмөрлөх эрх	2.1. Ажлын чанар, стандартад нөлөөлөх эсэх;	Тийм		Хэлэлцээрийн үр дүнд дотоодын бизнес эрхлэгчдийн гадаад худалдааны туршлага, чадвар нэмэгдэж, олон улсын стандартад нийцсэн бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэхэд түлхэц болно.
	2.2. Ажилчдын эрүүл мэнд, хөдөлмөрийн аюулгүй байдалд нөлөөлөх эсэх;		Үгүй	хамааралгүй
	2.3. Ажилчдын эрх, үүрэгт шууд болон шууд бусаар нөлөөлөх эсэх;		Үгүй	хамааралгүй
	2.4. Шинээр ажлын стандарт гаргах эсэх;		Үгүй	хамааралгүй
	2.5. Ажлын байранд технологийн шинэчлэлийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдсон өөрчлөлт бий болгох эсэх;		Үгүй	хамааралгүй
3. Нийгмийн тодорхой бүлгийг хамгаалах асуудал	3.1. Шууд болон шууд бусаар тэгш бус байдал үүсгэх эсэх;		Үгүй	хамааралгүй
	3.2. Тодорхой бүлэг болон хүмүүст сөрөг нөлөө үзүүлэх эсэх. Тухайлбал, эмзэг бүлэг, хөгжлийн бэршээлтэй иргэд, ажилгүй иргэд, үндэстний цөөнхөд гэх мэт;		Үгүй	хамааралгүй
	3.3. Гадаадын иргэдэд илэрхий нөлөөлөх эсэх;		Үгүй	Гадаадын иргэдэд шууд болон илэрхий сөрөг нөлөө үзүүлэхгүй.

4. Төрийн удирдлага, сайн засаглал, шүүх эрх мэдэл, хэвлэл мэдээлэл, ёс суртахуун	4.1. Засаглалын харилцаанд оролцогчдод нөлөөлөх эсэх;		Үгүй	Засаглалын харилцаанд оролцогчдод шууд, илэрхий сөрөг нөлөө үзүүлэхгүй.
	4.2. Төрийн байгууллагуудын үүрэг, үйл ажиллагаанд нөлөөлөх эсэх;	Тийм		Зарим төрийн байгууллага (гааль гм) шинэ үүрэг, хариуцлага хүлээх, үйл ажиллагааны хүрээ өргөжих, цахимжих боломжтой.
	4.3. Төрийн захиргааны албан хаагчдын эрх, үүрэг, харилцаанд нөлөөлөх эсэх;		Үгүй	хамааралгүй
	4.4. Иргэдийн шүүхэд хандах, асуудлаа шийдвэрлүүлэх эрхэд нөлөөлөх эсэх;		Үгүй	хамааралгүй
	4.5. Улс төрийн нам, төрийн бус байгууллагын үйл ажиллагаанд нөлөөлөх эсэх;		Үгүй	хамааралгүй
5. Нийтийн эрүүл мэнд, аюулгүй байдал	5.1. Хувь хүн/нийт хүн амын дундаж наслалт, өвчлөлт, нас баралтын байдалд нөлөөлөх эсэх;		Үгүй	хамааралгүй
	5.2. Зохицуулалтын хувилбарын улмаас үүсэх дуу чимээ, агаар, хөрсний чанарын өөрчлөлт хүн амын эрүүл мэндэд сөрөг нөлөө үзүүлэх эсэх;		Үгүй	хамааралгүй
	5.3. Хүмүүсийн амьдралын хэв маяг (хооллолт, хөдөлгөөн, архи, тамхины хэрэглээ)-т нөлөөлөх эсэх;	Тийм		Зохицуулалтын хувилбар нь тамхи татвараас чөлөөлөх асуудлыг тусгасан тул тамхины хэрэглээ нэмэгдэх магадлалтай. Онцгой албан татвар нэмэгдүүлэх, тамхинд квот тогтоох зэргээр арга хэмжээ авч хэрэгжүүлэх тул тамхины хэрэглээний өсөлтийг хязгаарлах боломжтой.
6. Нийгмийн хамгаалал, эрүүл мэнд, боловсролын систем	6.1. Нийгмийн үйлчилгээний чанар, хүртээмжид нөлөөлөх эсэх;		Үгүй	хамааралгүй
	6.2. Ажилчдын боловсрол, шилжилт хөдөлгөөнд нөлөөлөх эсэх;		Үгүй	хамааралгүй
	6.3. Иргэдийн боловсрол (төрийн болон хувийн хэвшлийн боловсролын байгууллага) олох, мэргэжил эзэмших, давтан		Үгүй	хамааралгүй

	сургалтад хамрагдахад сөрөг нөлөө үзүүлэх эсэх;			
	6.4. Нийгмийн болон эрүүл мэндийн үйлчилгээ авахад сөрөг нөлөө үзүүлэх эсэх;		Үгүй	хамааралгүй
	6.5. Их, дээд сургуулиудын үйл ажиллагаа, өөрийн удирдлагад нөлөөлөх эсэх;		Үгүй	хамааралгүй
7. Гэмт хэрэг, нийгмийн аюулгүй байдал	7.1. Нийгмийн аюулгүй байдал, гэмт хэргийн нөхцөл байдалд нөлөөлөх эсэх;		Үгүй	хамааралгүй
	7.2. Хуулийг албадан хэрэгжүүлэхэд нөлөөлөх эсэх;		Үгүй	хамааралгүй
	7.3. Гэмт хэргийн илрүүлэлтэд нөлөө үзүүлэх эсэх;		Үгүй	хамааралгүй
	7.4. Гэмт хэргийн хохирогчид, гэрчийн эрхэд сөрөг нөлөө үзүүлэх эсэх;		Үгүй	хамааралгүй
8. Соёл	8.1. Соёлын өвийг хамгаалахад нөлөө үзүүлэх эсэх;		Үгүй	хамааралгүй
	8.2. Хэл, соёлын ялгаатай байдал бий болгох эсэх, эсхүл уг ялгаатай байдалд нөлөөлөх эсэх;		Үгүй	хамааралгүй
	8.3. Иргэдийн түүх, соёлоо хамгаалах оролцоонд нөлөөлөх эсэх;		Үгүй	хамааралгүй

6.4. Байгаль орчинд үзүүлэх үр нөлөөний тандан судалгаа: /Хүснэгт 4/

Үзүүлэх үр нөлөө	Холбогдох асуулт	Хариулт		Тайлбар
1. Агаар	1.1. Зохицуулалтын хувилбарын үр дүнд агаарын бохирдлыг нэмэгдүүлэх эсэх;		Үгүй	хамааралгүй
2. Зам тээвэр, түлш, эрчим хүч	2.1. Тээврийн хэрэгслийн түлшний хэрэглээг нэмэгдүүлэх/бууруулах эсэх;		Үгүй	хамааралгүй
	2.2. Эрчим хүчний хэрэглээг нэмэгдүүлэх эсэх;		Үгүй	хамааралгүй

	2.3. Эрчим хүчний үйлдвэрлэлд нөлөө үзүүлэх эсэх;		Үгүй	хамааралгүй
	2.4. Тээврийн хэрэгслийн агаарын бохирдлыг нэмэгдүүлэх эсэх;		Үгүй	хамааралгүй
3. Ан амьтан, ургамлыг хамгаалах	3.1. Ан амьтны тоо хэмжээг бууруулах эсэх;		Үгүй	хамааралгүй
	3.2. Ховордсон болон нэн ховор амьтан, ургамалд сөргөөр нөлөөлөх эсэх;		Үгүй	хамааралгүй
	3.3. Ан амьтдын нүүдэл, суурьшилд сөргөөр нөлөөлөх эсэх;		Үгүй	хамааралгүй
	3.4. Тусгай хамгаалалттай газар нутагт сөргөөр нөлөөлөх эсэх;		Үгүй	хамааралгүй
4. Усны нөөц	4.1. Газрын дээрх ус болон гүний ус, цэвэр усны нөөцөд сөргөөр нөлөөлөх эсэх;		Үгүй	хамааралгүй
	4.2. Усны бохирдлыг нэмэгдүүлэх эсэх;		Үгүй	хамааралгүй
	4.3. Ундны усны чанарт нөлөөлөх эсэх;		Үгүй	хамааралгүй
5. Хөрсний бохирдол	5.1. Хөрсний бохирдолтод нөлөө үзүүлэх эсэх;		Үгүй	хамааралгүй
	5.2. Хөрсийг эвдэх, ашиглагдсан талбайн хэмжээг нэмэгдүүлэх эсэх;		Үгүй	хамааралгүй
6. Газрын ашиглалт	6.1. Ашиглагдаагүй байсан газрыг ашиглах эсэх;		Үгүй	хамааралгүй
	6.2. Газрын зориулалтыг өөрчлөх эсэх;		Үгүй	хамааралгүй
	6.3. Экологийн зориулалтаар хамгаалагдсан газрын зориулалтыг өөрчлөх эсэх;		Үгүй	хамааралгүй

7. Нөхөн сэргээгдэх /нөхөн сэргээгдэхгүй байгалийн баялаг	7.1. Нөхөн сэргээгдэх байгалийн баялгийг өөрөө нөхөн сэргээгдэх чадавхыг нь алдагдуулахгүйгээр зохистой ашиглах эсэх;		Үгүй	хамааралгүй
	7.2. Нөхөн сэргээгдэхгүй байгалийн баялгийн ашиглалт нэмэгдэх эсэх;		Үгүй	хамааралгүй

6.5. Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээ, бусад хууль тогтоомжтой нийцэж байгаа эсэх талаар

“Алсын хараа 2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын баримт бичгийн Зорилт 4.4-т “Бүс нутгийн эдийн засаг, худалдааны интеграцид нэгдэж, худалдааг хөнгөвчилнө”, “Зорилтыг хэрэгжүүлэх I үе шат 2021-2030 онд Хөрш орнуудыг дамжсан эдийн засгийн коридорыг хөгжүүлэх, Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улс, Оросын Холбооны Улстай чөлөөт худалдааны хэлэлцээр байгуулж, бүс нутгийн эдийн засаг, худалдааны интеграцид нэгдэх замаар эдийн засгийн гадаад харилцааг эрс нэмэгдүүлэх үе” гэж заасан.

Мөн Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалын 3.2.5.1-т “Цөөн зах зээл, цөөн нэр төрлийн бүтээгдэхүүний экспорт, импортоос хэт хамааралтай үндэсний эдийн засгийн эмзэг байдлыг бууруулна.”, 3.2.5.3-т “Нэг орноос худалдан авах бараа бүтээгдэхүүн нийт импортод хэт давамгайлахаас сэргийлэх бодлого баримтална”, 3.2.5.4-т “Бүс нутгийн болон олон улсын интеграцид нэгдэх, чөлөөт худалдааны хэлэлцээр байгуулах асуудлыг эдийн засгийн аюулгүй байдал, хөгжлийн шаардлагыг харгалзан, судалгаа, тооцоонд тулгуурлан, шат дараатай, сонголттойгоор хэрэгжүүлнэ” гэж тус тус заасан.

Монгол Улсын Засгийн газрын 2024-2028 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн 4.4.2.11-т “Бүгд Найрамдах Солонгос Улс болон Евразийн эдийн засгийн холбоо, Бүгд Найрамдах Хятад Ард Улстай эдийн засгийн түншлэл, чөлөөт худалдааны хэлэлцээрийг байгуулж, худалдааны түнш улс орнуудтай хамтран ажиллах эдийн засгийн чиглэлийг нарийвчлан тодорхойлж, хөрөнгө оруулалт, экспорт, бизнесийг дэмжсэн харилцааг хөгжүүлнэ” гэж тусгагдсан.

Түр хэлэлцээрийг соёрхон батлах нь Монгол Улсын хууль тогтоомж, олон улсын гэрээ, хөгжлийн бодлогын баримт бичгүүдэд тусгагдсан зорилттой бүрэн нийцэж байгаа бөгөөд эдийн засгийн олон тулгуурт харилцаа, бүс нутгийн интеграцид Монгол Улсын оролцоог нэмэгдүүлэх бодлогын хэрэгжилтийг хангахад эерэг үр нөлөөтэй.

ДОЛОО.ЗОХИЦУУЛАЛТЫН ХУВИЛБАРУУДЫГ ХАРЬЦУУЛЖ ДҮГНЭЛТ, ЗӨВЛӨМЖ БОЛОВСРУУЛСАН БАЙДАЛ

7.2 Дүгнэлт:

Монгол Улс болон Евразийн эдийн засгийн холбоо, түүний гишүүн орнууд хоорондын худалдааны түр хэлэлцээрийг соёрхон батлах тухай хуулийн төслийн хэрэгцээ, шаардлагын урьдчилсан тандан судалгааг Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын нэгдүгээр хавсралтын дагуу хийлээ.

Дурдсан асуудлуудыг шийдвэрлэх хүрээнд эрх зүйн зохицуулалтыг боловсронгуй болгох гэсэн зорилгыг хангахаар захиргааны шийдвэр гаргах, хуулийн төсөл боловсруулах гэсэн хувилбаруудыг дэвшүүлж, хувилбаруудын зорилгод хүрэх байдал, эерэг, сөрөг талуудыг харьцуулан судалж, хуулийн төсөл боловсруулах гэсэн хувилбарыг оновчтой хувилбар гэж сонгож байна.

Энэхүү хувилбарын хүний эрх, эдийн засаг, байгаль орчинд үзүүлэх үр нөлөөг шалгуур үзүүлэлтүүдийн дагуу тандан судалснаас хамааралтай үзүүлэлтүүдэд эерэг хариулттай байна.

7.2.Зөвлөмж:

Иймээс “Алсын хараа-2050” Монгол Улсын хугацааны хөгжлийн бодлого болон бусад дунд хугацааны бодлогын баримт бичгийн хэрэгжилтийг хангуулахад үүднээс тус хуулийн төслийг боловсруулахыг зөвлөж байна.

-----o0o-----

МОНГОЛ УЛС БОЛОН ЕВРАЗИЙН ЭДИЙН ЗАСГИЙН ХОЛБОО, ТҮҮНИЙ ГИШҮҮН
ОРНУУД ХООРОНДЫН ХУДАЛДААНЫ ТҮР ХЭЛЭЛЦЭЭРИЙГ СОЁРХОН БАТЛАХ
ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮР НӨЛӨӨЛЛИЙН СУДАЛГАА

УЛААНБААТАР ХОТ

2025 он

НЭГ. ЕРӨНХИЙ ЗҮЙЛ

Энэхүү үнэлгээний ажлын гол зорилт нь Монгол Улс болон ЕАЭЗХ, түүний гишүүн орнууд хоорондын худалдааны түр хэлэлцээр соёрхон батлах тухай хуулийн төсөл /цаашид “хуулийн төсөл” гэх/-ийн үр нөлөөг үнэлж, хуулийн төслийн давхардал, хийдэл, зөрчлийг арилган хуулийг хэрэглэхэд ойлгомжтой, хэрэгжих боломжтой байдлаар боловсруулах, улмаар хуулийн төслийн чанарыг сайжруулахад чиглэсэн зөвлөмж өгөхөд оршино. Хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх үйл ажиллагааг Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 3 дугаар хавсралтаар баталсан Хуулийн төслийн үр нөлөөг тооцох аргачлалд заасны дагуу дараах үе шатын дагуу боловсруулав. Үүнд:

- Шалгуур үзүүлэлтийг сонгох;
- Хуулийн төслөөс үр нөлөө тооцох хэсгээ тогтоох;
- Урьдчилан сонгосон шалгуур үзүүлэлтэд тохирох шалгах хэрэгслийн дагуу үр нөлөөг тооцох;
- Үр дүнг үнэлэх, зөвлөмж өгөх.

ХОЁР.ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮР НӨЛӨӨГ ҮНЭЛЭХ ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТИЙГ СОНГОСОН БАЙДАЛ, ҮНДЭСЛЭЛ

Хуулийн төслийн үр нөлөөний үнэлгээг хийж гүйцэтгэхдээ хуулийн төслийн зорилго, хамрах хүрээ, зохицуулах харилцаатай уялдуулан аргачлалд дурдсан 6 шалгуур үзүүлэлтүүдийн дагуу гүйцэтгэсэн. Үүнд:

- Зорилгод хүрэх байдал;
- Практик хэрэгжих байдал;
- Ойлгомжтой байдал;
- Хүлээн зөвшөөрөгдөх байдал;
- Харилцан уялдаа.

Монгол Улс болон ЕЭЗХ, түүний гишүүн орнууд хоорондын Худалдааны түр хэлэлцээр байгуулах асуудал нь “Алсын хараа 2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын баримт бичгийн Зорилт 4.4, Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалын 3.2.5.1, 3.2.5.3, 3.2.5.4, Монгол Улсын Засгийн газрын 2024-2028 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн 4.4.2.11-т тус тус тусгагдсан. Энэ хүрээнд хуулийн төслийн үр нөлөөг олон талаас нь шинжилж, холбогдох нөлөөллийн судалгаануудыг гүйцэтгэсэн болно.

Зорилгод хүрэх байдал гэсэн шалгуур үзүүлэлтээр хуулийн төсөл нь хуулийн төслийн үзэл баримтлалд тусгасан хуулийн төслийг боловсруулах болсон үндэслэл, шаардлагад нийцэж буй эсэх, хуулийн төслийн хүрээнд дэвшүүлсэн зорилгод хүрэх боломжтой эсэхийг үнэлэхэд ашигласан.

Практикт хэрэгжих боломж гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслийг хэрэгжүүлэх боломжтой эсэхийг шалгаж тооцсон.

Ойлгомжтой байдал гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслийн зохицуулалт тухайн хуулийг хэрэгжүүлэх, субъектүүдийн хувьд ойлгомжтой, логик дараалалтай боловсруулсан эсэхийг шинжилж, Хууль, тогтоомжийн тухай хууль, Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлалд заасан шаардлагын дагуу боловсруулсан эсэхийг хянаж, үнэлгээг хийсэн.

Хүлээн зөвшөөрөгдөх байдал гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд тухайн хуулийн төслийн зохицуулалт иргэд, байгууллагад хэрхэн нөлөөлөх талаар болон оролцогч талууд хүлээн зөвшөөрөх эсэхийг шалган шинжилсэн болно.

Харилцан уялдаа гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд тухайн хуулийн төслийн зүйл, заалт өөр хоорондоо болон хүчин төгөлдөр үйлчилж буй бусад хууль тогтоомжтой нийцтэй байдал, төрийн байгууллагын чиг үүрэг давхардсан болон зөрчилдсөн эсэх, тухайн чиг үүргийг төрийн байгууллага зайлшгүй хэрэгжүүлэх шаардлагатай эсэх, уг чиг үүргийг төрийн бус байгууллагаар гүйцэтгүүлэх боломжтой эсэх, хуулийн төсөлд жендерийн эрх тэгш байдлыг хангасан эсэх, шударга бус өрсөлдөөнийг бий болгоход болон авлига, хүнд суртлыг үүсгэхэд чиглэсэн заалт тусгагдсан эсэхийг үнэлсэн.

ГУРАВ. ХУУЛИЙН ТӨСЛӨӨС ҮР НӨЛӨӨГ НЬ ТООЦОХ ХЭСГЭЭ ТОГТООСОН БАЙДАЛ

Зорилгод хүрэх байдал гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төсөл боловсруулах болон хууль зүйн болон практик үндэслэл, хэрэгцээ шаардлагад хуулийн төслийн зорилт, холбогдох зохицуулалтууд нийцэж байгаа эсэхэд үзэл баримтлал болон хуулийн төслийн зорилт, түүнийг хангахад чиглэсэн зохицуулалтуудыг харьцуулах байдлаар дүн шинжилгээг хийсэн.

Түүнчлэн хуулийн төсөл нь Хууль тогтоомжийн тухай хууль, Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлалд заасан шаардлагыг хангаж боловсруулагдсан эсэхийг хянах зорилгоор төслийг бүхэлд нь сонгож байна. Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоог аргачлалын дагуу тусгайлан боловсруулсан тул энэхүү үр нөлөөний үнэлгээнд оруулаагүй болно.

Хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх хэсгийг тогтоохдоо сонгосон 5 шалгуур үзүүлэлт тус бүрээр үр нөлөөг тооцож, судалгаа хийсэн бөгөөд тэдгээрт тохирох шалгах хэрэгслийг доорх хүснэгтэд үзүүлэв.

Хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх шалгах хэрэгсэл /Хүснэгт 1/

	Шалгуур үзүүлэлт	Үр нөлөөг үнэлэх хэсэг	Тохирох шалгах хэрэгсэл
1.	Зорилгод хүрэх байдал	1 дүгээр зүйл. “Монгол Улс болон ЕАЭЗХ түүний гишүүн орнууд хооронд байгуулах худалдааны түр хэлэлцээрийн”-ийн	Хуулийн төслийг боловсруулах болсон үндэслэл, хэрэгцээ шаардлагад хуулийн төслийн зорилго, зорилт, зохицуулалтууд нь нийцэж байгаа эсэхэд хуулийн төсөлд бүхэлд нь дүн
2.	Практикт		

	хэрэгжих боломж	хуулийн төсөл бүхэлд нь.	шинжилгээ хийсэн. Тухайлбал Монгол Улс болон ЕАЭЗХ, түүний гишүүн орнууд хоорондын Худалдааны түр хэлэлцээр байгуулах асуудал нь "Алсын хараа 2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын баримт бичгийн Зорилт 4.4, Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалын 3.2.5.1, 3.2.5.3, 3.2.5.4, Монгол Улсын Засгийн газрын 2024-2028 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн 4.4.2.11-т тус тус тусгагдсан. Тус хэлэлцээрийг хэрэгжүүлэх нь бүс нутгийн интеграцид нэгдэх, нэг эдийн засгаас хараат байдлыг бууруулах, үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалыг хэрэгжүүлэх, цаашлаад аж ахуйн нэгжүүд, жижиг дунд үйлдвэрлэлийг дэмжих, экспортын зах зээлийг тэлэх, худалдааг хөнгөвчлөх бодлогыг хэрэгжүүлэхэд чухал ач холбогдолтой. Дээр дурдсан Монгол Улсын хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичгүүдэд тусгагдсан болон худалдааг төрөлжүүлэх Засгийн газрын бодлогын зорилгын хүрээнд тус хэлэлцээрийн зорилго уялдаж байна. Хэлэлцээрийг хэрэгжүүлснээр худалдааг өргөжүүлэх, тарифын болон тарифын бус саадыг бууруулах, экспортын боломжийг нэмэгдүүлэхэд чиглэлээр өргөн хүрээний боломжууд нээгдэх бөгөөд экспортын бүтээгдэхүүний чанар, стандартыг ЕАЭЗХ-ны гишүүн орнуудтай уялдуулан сайжруулснаар зорилгод хүрэх бүрэн боломжтой байна.
3.	Ойлгомжтой байдал	Хуулийн төсөл бүхэлдээ	Ойлгомжтой байдлыг үнэлэх хүрээнд хуулийн төсөл нь хэрэгжүүлэх, хэрэглэх этгээдүүдэд ойлгомжтой байдлаар томъёологдсон эсэхийг шалгах үүднээс хуулийн төслийг Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлд заасан хууль тогтоомжийн төслийн эх бичвэрийн агуулгад тавих нийтлэг шаардлага, 30 дугаар зүйлд заасан хуулийн төслийн хэл зүй, найруулгад

			тавих нийтлэг шаардлагад нийцүүлэн боловсруулсан эсэхийг шалгасан. Хэлэлцээрийн бүтэц, нэр томьёо, холбогдох заалтууд Монгол Улсын нэгдэн орсон олон улсын худалдааны хэлэлцээрийн нэр томьёо болон зохицуулалттай нийцэж байгаа тул ойлгомжтой гэж дүгнэсэн.
4	Хүлээн зөвшөөрөгдөх байдал	Хуулийн төсөл бүхэлдээ	Хуулийн төслийн зохицуулалт нь иргэд, байгууллага, аж ахуй нэгжүүдэд хүндрэл учруулахгүй. Хуулийн төслийн зохицуулалтаар иргэдийн эрх чөлөөг хязгаарласан болон аж ахуйн нэгжүүдэд шинээр үүрэг хүлээлгэж байгаа заалт байхгүй боловч хэлэлцээрийн хүрээнд худалдаа хийх тохиолдолд хэлэлцээрт заасан тодорхой шаардлага, стандартыг мөрдөн ажиллахаар тусгагдсан.
5.	Харилцан уялдаа	Хуулийн төсөл бүхэлдээ	Хуулийн төслийн харилцан уялдаа холбоог шалгах хүрээнд холбогдох төрийн байгууллагууд болон хувийн хэвшлээс саналуудыг авч тусгасан.

Дээрх урьдчилан сонгосон шалгуур үзүүлэлтүүдийн хүрээнд тохирсон шалгах хэрэгслийн дагуу хуулийн төслийн үр нөлөөг дараах байдлаар дэлгэрэнгүй үнэлж байна.

3.1. ЗОРИЛГОД ХҮРЭХ ДҮН ШИНЖИЛГЭЭ

Монгол Улсын экспортын бүтэц, гадаад худалдаа нэг улсаас хэт хамааралтай байгаа нь эдийн засгийн эрсдэлийг нэмэгдүүлж, гадаад зах зээлд өрсөлдөх боломжийг хязгаарлаж байна. Тухайлбал, 2024 оны байдлаар нийт экспортын 91.3 хувийг БНХАУ-д хийж буй нь нэг зах зээлээс хэт хамааралтай, гадаад худалдааны эмзэг байдалд оруулж байгааг харуулж байна. Иймд экспортын зах зээлийг төрөлжүүлэх, бүс нутгийн шинэ түншлэлүүдийг эрэлхийлэх нь Монгол Улсын дунд болон урт хугацааны эдийн засгийн бодлогын хувьд зайлшгүй шаардлагатай байна.

Энэ хүрээнд Монгол Улс болон ЕАЭЗХ, түүний гишүүн орнууд хоорондын худалдааны түр хэлэлцээр байгуулах асуудал нь “Алсын хараа 2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын баримт бичгийн Зорилт 4.4, Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалын 3.2.5.1, 3.2.5.3, 3.2.5.4, Монгол Улсын Засгийн газрын 2024-2028 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн 4.4.2.11-т тус тус тусгагдсан.

Тус хэлэлцээрийг хэрэгжүүлснээр бүс нутгийн интеграцид нэгдэх, нэг эдийн засгаас хараат байдлыг бууруулах, Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалыг хэрэгжүүлэх, цаашлаад аж ахуйн нэгжүүд, жижиг дунд үйлдвэрлэлийг

дэмжих, экспортын зах зээлийг тэлэх, төрөлжүүлэх, худалдааг хөнгөвчлөх бодлогыг хэрэгжүүлэхэд чухал үр нөлөөтэй байна.

Одоогийн байдлаар Монгол Улс ОХУ болон ЕАЭЗХ-ны гишүүн орнуудтай худалдаа хийхэд өндөр гаалийн тариф, квотын хязгаарлалт, техникийн зохицуулалт, хорио цээрийн шаардлагыг хангах зэрэг олон саад тотгор байгаа нь экспорт, импортын үйл явцыг удаашруулж, зардлыг нэмэгдүүлэхэд гол нөлөө үзүүлж байна.

Иймд ЕАЭЗХ, түүний гишүүн орнууд хоорондын худалдааны түр хэлэлцээрийг байгуулах нь Монгол Улсад хэр үр ашигтай болох талаар эдийн засгийн нөлөөллийн шинжилгээг Дэлхийн худалдааны анализ төсөл (GТАР) ерөнхий тэнцвэрийн стандарт загвар ашиглан хийсэн.

Тус шинжилгээгээр импортын 367 бараанаас 356-д тарифыг бүрэн тэглэх, 6 бараанд 25–50 хувиар бууруулах, 2 бараанд тохирсон квотын хэмжээнд тарифыг тэглэх, 3 бараанд квотын хэмжээнд тарифын хөнгөлөлт эдлэх тохиолдолд импортын тарифын орлого буурах хэдий ч өрхийн хэрэглээ болон экспорт нэмэгдэж, улмаар эдийн засгийн бодит өсөлтөд эерэг нөлөө үзүүлэхээр тооцоологдсон байна.

Худалдааны түр хэлэлцээр байгуулах тохиолдолд өрсөлдөх чадвар бүхий бусад салбарын бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийн биет хэмжээ өсөх хандлагатай байна. Үүнд савхин эдлэл, малын мах, дайвар бүтээгдэхүүн, үхэр, хонь, ямаа, элсэн чихэр, тослог ургамал, нэхмэл, бусад мах, махан бүтээгдэхүүн зэрэг 30 салбар багтаж байна. Тухайлбал, малын мах, дайвар бүтээгдэхүүн 1.4 хувь, үхэр, хонь, ямаа 1.2 хувь, элсэн чихэр 0.9 хувь, тослог ургамал 0.8 хувь, бусад мах, махан бүтээгдэхүүн 0.6 хувиар тус тус өсөлт үзүүлэх төлөвтэй байна.

Экспортын хувьд ОХУ-д экспортлох хиам, нөөшилсөн махан бүтээгдэхүүн 140 хувь, малын мах, дайвар бүтээгдэхүүн 125 хувь, бэлэн хувцас 84.3 хувь, нэхмэл эдлэл 55.4 хувь, савхин эдлэл 45.7 хувиар өсөх бол Казахстан улсад экспортлох арьс ширэн бүтээгдэхүүн 152 хувь, малын мах, дайвар бүтээгдэхүүн 113 хувь, бэлэн хувцас 134 хувь, нэхмэл эдлэл 27 хувь, савхин эдлэл 152 хувиар тус тус өсөхөөр байна. Бразил, Аргентин, Парагвай, Уругвай, Австрали, Шинэ Зеланд болон Европын Холбооны зарим улстай харьцуулахад 15-аас 50 хувийн гаалийн татвар ногдуулж буй Монголын бүтээгдэхүүн “0” хувийн татвартай болох нь зах зээл дээр шууд үнийн давуу талыг бий болгож, өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлнэ.

Импортын хувьд Монгол Улсад ЕАЭЗХ-ны гишүүн орнуудаас импортлох барааны өсөлт хязгаарлагдмал, дунджаар 1.5-аас 3.6 хувийн хооронд байхаар тооцоологдсон байна.

Түүнчлэн Монгол Улс болон ЕАЭЗХ-ны гишүүн орнуудын дотоодын нийт бүтээгдэхүүн (ДНБ)-ний хэмжээ нэмэгдэхээр байна. Үүнээс нийт 367 барааны импортын тарифыг хэсэгчлэн чөлөөлөх буюу импортын тарифыг тэглэх үед Монгол Улсын бодит ДНБ 0.0203 хувиар өсөхөөр байгаа нь ЕАЭЗХ-ны гишүүн орнуудтай харьцуулахад оролцогч талуудын дунд хамгийн өндөр өсөлт үзүүлэхээр

Хэлэлцээрийг хэрэгжүүлснээр дээрх эдийн засгийн эерэг, бодит үзүүлэлтүүд

бий болохоос гадна бүс нутгийн эдийн засгийн интеграцид Монгол Улсын оролцоог нэмэгдүүлэх, ЕАЭЗХ-ийн гишүүн орнуудтай эдийн засгийн хамтын ажиллагааг нэмэгдүүлэх, Монгол Улсын хараат бүс эдийн засгийн байр суурийг бататгах өргөн хүрээний зэрэг үр нөлөөг үзүүлэхээр байна.

3.2. ПРАКТИКТ ХЭРЭГЖИХ БОЛОМЖ

Хэлэлцээр хэрэгжсэнээр Монгол Улсын үйлдвэрлэгч, экспортлогч аж ахуйн нэгжүүдийн орлого нэмэгдэх, шинэ зах зээлд нэвтрэх, хөдөө аж ахуйн салбарын өрсөлдөх чадвар сайжрах, олон улсын стандарт хангасан үйлдвэрлэл хөгжих боломж бүрдэнэ. Үүнтэй уялдан эрүүл ахуй, хорио цээрийн шаардлагыг хялбаршуулах, тохирлын үнэлгээний дүнг харилцан хүлээн зөвшөөрөх хэлэлцээг эхлүүлэх нөхцөл бүрдэнэ.

Түүнчлэн зарим барааны импортын үнэ буурах нь богино хугацаанд дотоодын зарим бүтээгдэхүүний үнийн өрсөлдөх чадварт дарамт учруулж болох боловч нөгөө талаас дотоодын үйлдвэрүүдийн түүхий эд, бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийн зардлыг бууруулах боломжийг нэмэгдүүлнэ. Энэхүү өртгийн бууралтад үндэслэн аж ахуйн нэгжүүдийн хөрөнгө оруулалт, шинэчлэл сайжирч, экспортын бүтээгдэхүүний өрсөлдөх чадвар сайжрах суурь нөхцөл бүрдэнэ.

Мөн хэлэлцээрийн хүрээнд гарал үүслийн дүрмийн шаардлага нэмэгдэх нь жижиг аж ахуйн нэгжүүдэд тодорхой зардал учруулах боловч урт хугацааны хувьд бүтээгдэхүүний чанар, баталгаажуулалт, экспортын бэлэн байдлыг сайжруулж, бүс нутгийн болон олон улсын зах зээлд өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлэх давуу талтай. Мөн барааны төрөлжилт сайжирч, хэрэглэгчийн сонголт өргөжиж, дотоодын үйлдвэрлэгчдэд зах зээлийн шударга, ил тод өрсөлдөөний орчныг бий болгох нөхцөл бүрдэнэ.

Цаашлаад гаалийн байгууллагуудын хамтын ажиллагааны хүрээнд гаалийн мэдүүлгийг бүртгэснээс хойш 4 цагийн дотор барааг олгох, цахим мэдээлэл солилцох, итгэмжлэгдсэн аж ахуйн нэгжийн хөтөлбөр зэрэг арга хэмжээг хэрэгжүүлснээр бараа хил дээр саатах хугацааг багасгаж, бизнесийн орчныг сайжруулах ач холбогдолтой. Мөн гарал үүслийн гэрчилгээг цахимаар солилцох, 5,000 еврогоос бага үнийн дүнтэй бараанд үйлдвэрлэгч өөрөө мэдүүлэг гаргах боломж нь бичиг баримтын бүрдүүлэлтийг хялбаршуулж, жижиг дунд үйлдвэрлэлийг дэмжсэн зохицуулалт тул хэрэгжүүлэхэд ямар нэгэн хүндрэл учрахгүй гэж дүгнэсэн.

Мөн ЕАЭЗХ-ноос гаралтай түүхий эдийг ашиглан Монгол Улсад үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнийг гарал үүслийн хувьд Монгол улсаас гаралтай бараанд тооцох зохицуулалт, барааны 50 хувиас дээш нь Монгол Улсаас гаралтай тохиолдолд мөн адил Монгол Улсаас гаралтайд тооцох зэрэг заалт нь дотоодын үйлдвэрлэгчдэд гарал үүслийн хувьд таатай нөхцөл бүрдүүлж байна.

Хэлэлцээрийн үр дүнд худалдааны эргэлт болон хөдөө аж ахуй, хүнсний салбарт гадаад болон дотоодын хөрөнгө оруулалт нэмэгдэх, үйлдвэрлэлийн бүтээмж, чанар, өрсөлдөх чадвар сайжрах, ажлын байр нэмэгдэх, үйлдвэрлэлийн зардал болон импортын үнэ буурснаар өрхийн хэрэглээ, инфляцад зэрэг нөлөө

үзүүлэх боломжтой. Уул уурхайн бус үйлдвэрлэл нэмэгдсэнээр эдийн засгийн төрөлжилт сайжирч, худалдааны хараат байдал буурах үр нөлөөг үзүүлэх бөгөөд экспортын чиг баримжаатай хүнс, хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх суурь нөхцөл бүрдэх юм.

4.3. ХҮЛЭЭН ЗӨВШӨӨРӨГДӨХ БАЙДАЛ

Хэлэлцээрийг хэрэгжүүлэхэд тарифын зохицуулалт, гаалийн үйл ажиллагаа, гарал үүслийн дүрэм зэрэгт холбогдох төрийн захиргааны байгууллагуудын үйл ажиллагаанд өөрчлөлт орох ч хуулийн төслийг дагалдуулан холбогдох хууль тогтоомжид өөрчлөлт оруулах, эрх зүйн уялдаа холбоо зохион байгуулалтын зарим арга хэмжээг авч хэрэгжүүлснээр тус асуудлыг зохицуулах боломжтой гэж дүгнэсэн.

Аж ахуйн нэгж, хувийн хэвшлийн зүгээс экспортын зах зээлийн хүртээмж нэмэгдэх, гаалийн бичиг баримтын давхардал буурах, тээвэр логистикийн өртөг буурах зэрэг эерэг нөлөө бий болно. Ялангуяа өрсөлдөх чадвартай салбарууд (савхин эдлэл, ноос ноолуур, мах, хүнсний бүтээгдэхүүн, логистик үйлчилгээ, дижитал үйлчилгээ) хэлэлцээрийн нөлөөг дэмжиж байгаа нь судалгаагаар тогтоогдсон.

Хэрэглэгч, олон нийтийн хувьд бараа, бүтээгдэхүүний үнэ буурах болон, барааны сонголт нэмэгдэх, зах зээлийн өрсөлдөөн нь бүтээгдэхүүний чанарыг сайжруулах эерэг нөлөө үзүүлэхээр байна. Тарифын бууралтаар хэрэглээний зардал буурах тооцоо нь олон нийтийн дунд хүлээн зөвшөөрөгдөх байдлыг нэмэгдүүлж байна.

Монгол Улс болон ЕАЭЗХ түүний гишүүн орнууд хооронд байгуулсан Худалдааны түр хэлэлцээрийн үр дүнг үнэлэн баримтжуулж, зөвлөмжийг дараах хийгдсэн уулзалт, сургалтын үр дүнд гарсан санал дүгнэлтээр баримтжуулсан болно. Үүнд:

1. ЭЗХЯ-ны зүгээс 2023 оны 12-оос 13-ны өдрүүдэд болон 2024 оны 05 сарын 09-ны өдрүүдэд 2 удаа төр, хувийн хэвшлийн нийт 150 гаруй төлөөлөгчдийг хамруулсан олон нийтийн хэлэлцүүлгийг МҮХАҮТ-тай хамтран зохион байгуулж, олон нийт, ААН-ийн саналыг авч хэлэлцээрийн төсөлд тусгасан болно.
2. Хэлэлцээрийн явцад МҮХАҮТ, ХХААХҮЯ-ны холбогдох мэргэжилтнүүдтэй уулзалт зохион байгуулж, барааны жагсаалтын талаар санал солилцсон бөгөөд ЭЗХЯ-ны зүгээс 2023 оны 10 дугаар сарын 20-ны өдрийн 03/1978 дугаартай албан бичгээр ХХААХҮЯ болон МҮХАҮТ-аас барааны жагсаалтад тусгах саналуудыг авч, хэлэлцээрийн төсөлд тусгасан.
3. Хэлэлцээ хийх тухай бүр хэлэлцээрийн явцын талаар Засгийн газрын хуралдаанд танилцуулж, хуралдаанаас гарсан санал дүгнэлтийг тусгаж ажилласан.

4.4. ОЙЛГОМЖТОЙ БАЙДЛЫГ ШАЛГАХ

Хуулийн төслийн зохицуулалт нь найруулга, хэлзүйн болон агуулгын хувьд ойлгомжтой байдлаар томъёологдсон эсэхийг Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлд заасан хууль тогтоомжийн төслийн эх бичвэрийн агуулгад тавих нийтлэг шаардлага, 30 дугаар зүйлд заасан хуулийн төслийн хэл зүй, найруулгад тавих нийтлэг шаардлагын хүрээнд дор дурдсанаар нарийвчлан үнэлсэн болно.

Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлд заасан Хуулийн төслийн эх бичвэрийн агуулгад тавих нийтлэг шаардлага /Хүснэгт 2/

Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн зохицуулалт	Хуулийн төслийн зохицуулалтад үнэлгээ хийсэн байдал
29.1.1.Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээнд нийцсэн, бусад хууль, үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлоготой уялдсан байх	Шаардлага хангасан.
29.1.2.тухайн хуулиар зохицуулах нийгмийн харилцаанд хамаарах асуудлыг бүрэн тусгасан байх	Шаардлага хангасан.
29.1.3.тухайн хуулиар зохицуулах нийгмийн харилцааны хүрээнээс хальсан асуудлыг тусгахгүй байх	Шаардлага хангасан.
29.1.4.тухайн хуулиар зохицуулах нийгмийн харилцаанд үл хамаарах хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах буюу хүчингүй болсонд тооцох тухай заалт тусгахгүй байх	Шаардлага хангасан.
29.1.5.зүйл, хэсэг, заалт нь хоорондоо зөрчилгүй байх	Шаардлага хангасан.
29.1.6.хэм хэмжээ тогтоогоогүй, тунхагласан шинжтэй буюу нэг удаа хэрэгжүүлэх заалт тусгахгүй байх	Шаардлага хангасан.
29.1.7.бусад хуулийн заалтыг давхардуулан заахгүйгээр шаардлагатай бол түүнийг эш татах, энэ тохиолдолд эшлэлийг тодорхой хийж, хуулийн нэр болон хэвлэн нийтэлсэн албан ёсны эх сурвалжийг бүрэн гүйцэд заасан байх	Шаардлага хангасан.

29.1.8.тухайн хуулиар зохицуулах нийгмийн харилцаа, хуулийн үйлчлэх хүрээ, эрх зүйн харилцаанд оролцогч хүн, хуулийн этгээдийн эрх, үүрэг, зохицуулалтад удирдлага болгох зарчим, харгалзан үзэх нөхцөл байдал, нийтийн эрх зүйн этгээдийн чиг үүрэг, эрх хэмжээ, тэдгээрийг биелүүлэх журмыг тусгасан байх.	Шаардлага хангасан.
29.2.Хуулийн төсөлд шаардлагатай тохиолдолд эрх зүйн хэм хэмжээг зөрчсөн этгээдэд хүлээлгэх хариуцлага, хуулийн хүчин төгөлдөр болох хугацаа, хууль буцаан хэрэглэх тухай заалт, хуулийг дагаж мөрдөх журмын зохицуулалт, бусад хуулийн зүйл, хэсэг, заалтыг хүчингүй болсонд тооцох, зарим үг, өгүүлбэр, тоо, тэмдэгт хасах талаар тусгана.	Шаардлага хангасан.
29.3.Шаардлагатай тохиолдолд бусад хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах болон хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай дагалдах хуулийн төслийг боловсруулна.	Шаардлага хангасан.
29.4.Энэ хуулийн 14.5-д зааснаас бусад хуулийн төслийг дагалдуулан анхдагч болон шинэчилсэн найруулгын төслийг өргөн мэдүүлэхийг хориглоно.	Шаардлага хангасан.
Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 30 дугаар зүйлд заасан хуулийн төслийн хэл зүй, найруулгад тавих нийтлэг шаардлага	
30.1.1.Монгол Улсын Үндсэн хууль, бусад хуульд хэрэглэсэн нэр томъёог хэрэглэх	Шаардлага хангасан.
30.1.2.нэг нэр томъёогоор өөр өөр ойлголтыг илэрхийлэхгүй байх	Шаардлага хангасан.
30.1.3.үг хэллэгийг монгол хэл бичгийн дүрэмд нийцүүлэн хоёрдмол утгагүй товч, тодорхой, ойлгоход хялбараар бичих	Шаардлага хангасан.
30.1.4.хүч оруулсан нэр томъёо хэрэглэхгүй байх	Шаардлага хангасан.
30.1.5.ЖИНХЭНЭ нэрийг ганц тоон дээр хэрэглэх	Шаардлага хангасан.

4.5. ХАРИЛЦАН УЯЛДААГ ШАЛГАХ

Харилцан уялдаа гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд тухайн хуулийн төслийн зүйл, заалт өөр хоорондоо болон хүчин төгөлдөр үйлчилж буй бусад хууль тогтоомжтой нийцтэй байдал, төрийн байгууллагын чиг үүрэг давхардсан болон зөрчилдсөн эсэх, тухайн чиг үүргийг төрийн байгууллага зайлшгүй хэрэгжүүлэх

шаардлагатай эсэх, уг чиг үүргийг төрийн бус байгууллагаар гүйцэтгүүлэх боломжтой эсэх, хуулийн төсөлд жендерийн эрх тэгш байдлыг хангасан эсэх, шударга бус өрсөлдөөнийг бий болгоход болон авлига, хүнд суртлыг үүсгэхэд чиглэсэн заалт тусгагдсан эсэхийг үнэлсэн.

ТАВ. ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮР НӨЛӨӨГ ТОГТООСОН БАЙДАЛ

5.1. ЕРӨНХИЙ

Хуулийн төслийн уялдаа холбоог шалгах хүрээнд дараах асуултад хариулах замаар хуулийн төслийн уялдаа холбоог шалгасан болно.

Хуулийн төслийн уялдаа холбоо /Хүснэгт 3/

Хуулийн төслийн зохицуулалт тухайн хуулийн зорилттой нийцэж байгаа эсэх	Тийм
Хуулийн төслийн “Хууль тогтоомж” гэсэн хэсэгт заасан хуулиудын нэр тухайн харилцаанд хамаарах хууль мөн эсэх	Тийм
Хуулийн төсөлд тодорхойлсон нэр томьёо тухайн хуулийн төслийн болон бусад хуулийн нэр томьёотой нийцэж байгаа эсэх	Хуулийн төсөлд тодорхойлсон нэр томьёо тухайн хуулийн төслийн болон бусад хуулийн нэр томьёотой нийцсэн.

Хуулийн төслийн зүйл, заалт тухайн хуулийн төсөл болон бусад хуулийн заалттай нийцэж байгаа эсэх	Хуулийн төсөл нэг зүйлтэй.
Хуулийн төслийн зүйл, заалт тухайн хуулийн төслийн болон бусад хуулийн заалттай давхардсан эсэх	Үгүй
Хуулийн төслийг хэрэгжүүлэх этгээдийг тодорхой тусгасан эсэх	Тийм
Хуулийн төсөлд шаардлагатай зохицуулалтыг орхигдуулсан эсэх	Хуулийн төсөлд шаардлагатай зохицуулалтыг бүрэн тусгасан.
Хуулийн төсөлд төрийн байгууллагын гүйцэтгэх чиг үүргийг давхардуулан тусгасан эсэх	Үгүй
Төрийн байгууллагын чиг үүргийг төрийн бус байгууллага, мэргэжлийн холбоодоор гүйцэтгүүлэх	Үгүй

боломжтой эсэх	
Татварын хуулиас бусад хуулийн төсөлд албан татвар, төлбөр, хураамж тогтоосон эсэх	Үгүй
Тухайн хуулийн төсөлд тусгасан тусгай зөвшөөрөлтэй холбоотой зохицуулалтыг Аж ахуйн үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрлийн тухай хуульд тусгасан эсэх	Тийм
Монгол Улсын Үндсэн хууль болон Монгол Улсын олон улсын гэрээнд заасан хүний эрхийг хязгаарласан зохицуулалт тусгасан эсэх	Хүний эрхийг хязгаарласан зохицуулалт агуулаагүй.
Хуулийн төслийн зүйл, заалт жендерийн эрх тэгш байдлыг хангасан эсэх	Тус хуулийн төслөөр зохицуулагдах харилцаанд хамааралгүй байна.
Хуулийн төсөлд шударга бус өрсөлдөөнийг бий болгоход чиглэсэн заалт тусгагдсан эсэх	Үгүй
Хуулийн төсөлд авлига, хүнд суртлыг бий болгоход чиглэсэн заалт тусгагдсан эсэх	Үгүй
Хуулийн төсөлд тусгасан хориглосон хэм хэмжээг зөрчсөн этгээдэд хүлээлгэх хариуцлагын талаар тодорхой тусгасан эсэх	Тус хуулийн төслөөр зохицуулагдах харилцаанд хамааралгүй байна.

5.2. ҮҮСЭЖ БОЛОХ ЭДИЙН ЗАСГИЙН ҮР НӨЛӨӨ:

Хэлэлцээр хэрэгжсэнээр Монгол Улсын экспортын боломж тэлж, ЕАЭЗХ-ны гишүүн орнуудын зах зээлд хөдөө аж ахуй, хүнсний үйлдвэрлэл, хөнгөн үйлдвэрийн бүтээгдэхүүн зэргийг хөнгөлөлттэй нөхцөлөөр гаргах боломж бүрдэнэ. Энэ нь үйлдвэрлэлийн хүчин чадал нэмэгдэж, валютын орлого өсөхөд дэмжлэг үзүүлнэ. Импортын тариф буурснаар зарим өргөн хэрэглээний болон үйлдвэрлэлийн барааны үнэ буурч, хэрэглэгчдийн худалдан авах чадвар дээшлэхийн зэрэгцээ дотоодын зах зээлийн өрсөлдөөн нэмэгдэнэ. Үүний үр дүнд бизнесийн орчин илүү нээлттэй, үр ашигтай болох нөхцөл бүрдэнэ.

Хэлэлцээрийн хэрэгжилтийн эхний шатанд дотоодын жижиг, дунд үйлдвэрүүд ЕАЭЗХ-ны өрсөлдөөнт зах зээлд шинээр нэвтрэхэд стандартын шаардлага хангах, хорио цээрийн шаардлагыг дагаж мөрдөх, зэрэгт хүндрэл үүсэж, богино хугацаанд ашиг буурах эрсдэл үүсэж болзошгүй. Энэхүү хэлэлцээрийн үр ашгийг бүрэн дүүрэн хүртэхийн тулд дотоодын үйлдвэрлэлийн өрсөлдөх чадварыг бэхжүүлэх, стандарт, техникийн зохицуулалтыг уялдуулах, хөрөнгө оруулалт болон бизнесийн орчныг сайжруулах бодлогын арга хэмжээг зэрэгцүүлэн хэрэгжүүлэх шаардлагатай. Энэ хүрээнд ЭЗХЯ-ны зүгээс хэлэлцээрийг хэрэгжүүлэх ажлын төлөвлөгөөг холбогдох

байгууллагуудтай хамтран боловсруулж, батлуулж, хэрэгжүүлэхээр ажиллаж байна.

5.3. АЖ АХУЙН НЭГЖИД ҮЗҮҮЛЭХ ҮР НӨЛӨӨ:

Худалдааны түр хэлэлцээр байгуулах тохиолдолд бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийн хэмжээ буурах салбарын тоо бага зэрэг нэмэгдэж болох үр дүн гарсан бөгөөд өрсөлдөх чадвар бүхий бусад салбарын бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийн биет хэмжээ өсөхөөр байгаа бөгөөд хэлэлцээрийн хүрээнд аж ахуйн нэгжүүд ЕАЭЗХ-ны 180 гаруй сая хэрэглэгчтэй зах зээлд нэвтрэх боломжтой болж, экспортын шинэ суваг нээгдэнэ.

Үйлдвэрлэл, технологи, хөрөнгө оруулалтын чиглэлээр хамтын ажиллагаа өргөжихийн зэрэгцээ стандарт, техникийн шаардлагад нийцэх шинэчлэл хийх хэрэгцээ, шаардлага үүсэн гарна. Энэ нь дотоодын аж ахуйн нэгжүүдийн өрсөлдөх чадварыг сайжруулах, чанар, стандартын түвшнийг дээшлүүлэх, шинэ технологи нэвтрүүлэх түлхэц болох юм.

5.4. ИРГЭДЭД ҮЗҮҮЛЭХ ҮР НӨЛӨӨ:

Импортын өрсөлдөөн нэмэгдсэнээр өргөн хэрэглээний буюу иргэдийн худалдан авах бараа, бүтээгдэхүүний үнэ тогтворжих, чанар сайжрах, сонголт өргөжих нөхцөл бүрдэнэ. Үйлдвэрлэл болон худалдааны салбарт ажлын байр нэмэгдэж, хөдөлмөрийн орлого өснө. Дунд хугацаанд эдийн засгийн идэвхжил нэмэгдэж, иргэдийн амьжиргааны түвшин дээшлэх бодит боломж бүрдэхээр байна.

ЗУРГАА. ҮР ДҮНГ ҮНЭЛСЭН ДҮГНЭЛТ БА ЗӨВЛӨМЖ

Энэхүү Монгол Улс болон ЕАЭЗХ, түүний гишүүн орнууд хоорондын худалдааны түр хэлэлцээрийг УИХ-д өргөн барих тухай хуулийн төслийн үр нөлөөг Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 3 дугаар хавсралтаар батлагдсан "Хуулийн төслийн үр нөлөө тооцох аргачлал"-ын дагуу тооцож судалгаа, шинжилгээний дүнг нэгтгэн дараах дүгнэлтэд хүрлээ. Үүнд:

Энэхүү үнэлгээг эдгээр хуулийн төсөлд хийхэд сонгосон шалгуур үзүүлэлтүүдээр үнэлэхэд хуулийн төслийн үзэл баримтлалаар тодорхойлсон зорилгыг хангасан, практикт хэрэгжих бүрэн боломжтой, хуулийн төслийн томъёолол нь ойлгомжтой, хоёрдмол утга санаагүй, тодорхой, Монгол Улсын үндсэн хууль, бусад хууль тогтоомж болон тухайн хуулийн зүйл, заалттай давхардаагүй, зөрчилдөөгүй гэж дүгнэж байна.

Хэлэлцээр нь Монгол Улсын худалдааны бүтцийг төрөлжүүлэх, экспортын бараа бүтээгдэхүүний өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлэх, ЕАЭЗХ-ны гишүүн орнуудын зах зээлд хөнгөлөлттэй нөхцөлөөр нэвтрэх боломжийг бүрдүүлж байгаа нь эдийн засгийн хувьд эерэг нөлөөтэй байна.

Хэлэлцээрийн хэрэгжилтийн хүрээнд тарифын болон тарифын бус саад, тотгорыг бууруулах, гаалийн болон техникийн зохицуулалтыг уялдуулах, худалдааг хөнгөвчлөх боломж бүрдэж байгаа нь зорилгодоо хүрэх боломжтой болохыг харуулж байна.

Хэлэлцээрийг хэрэгжүүлэх, дагаж мөрдөх чиг үүрэг бүхий байгууллагууд болох

Гаалийн ерөнхий газар, ХХААХҮЯ, МҮХАҮТ болон бусад холбогдох байгууллагууд уг зохицуулалтыг дэмжин, холбогдох ажлын хэсгүүдэд хамтран ажилласан. Хэлэлцээрийн төсөл нь Монгол Улсын худалдааны бодлого, экспортын өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлэх, бүс нутгийн интеграцид оролцох оролцоог гүнзгийрүүлэх үндэсний бодлого, зорилттой нийцэж байна.

ЕАЭЗХ болон Монгол Улс хооронд байгуулах Худалдааны түр хэлэлцээр нь зорилгодоо хүрэхүйц, хэрэгжүүлэх, дагаж мөрдөх нөхцөл бүрдсэн, холбогдох байгууллагуудын дэмжлэгтэй, эдийн засаг, худалдааны хувьд эерэг нөлөөтэй гэж үнэлэгдсэн тул хэлэлцээрийн төслийг хэвээр үлдээх нь зүйтэй гэж дүгнэв.

Иймд Монгол Улс болон ЕАЭЗХ, түүний гишүүн орнууд хооронд байгуулах худалдааны түр хэлэлцээрийг Монгол Улсын Засгийн газрын өргөн мэдүүлснээр соёрхон батлах тухай хуулийн төслийн эх бичвэрийн агуулгад тавих нийтлэг шаардлага, уялдаа холбоо хангагдсан байна гэж үзлээ.

—oOo—

**МОНГОЛ УЛС БОЛОН ЕВРАЗИЙН ЭДИЙН ЗАСГИЙН ХОЛБОО, ТҮҮНИЙ
ГИШҮҮН ОРНУУД ХООРОНДЫН ХУДАЛДААНЫ ТҮР ХЭЛЭЛЦЭЭРИЙГ
СОЁРХОН БАТЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙГ ХЭРЭГЖҮҮЛЭХТЭЙ
ХОЛБОГДОН ГАРАХ ЗАРДЛЫН ТООЦОО**

**Улаанбаатар
2025 он**

АГУУЛГА

Нэг. Ерөнхий зүйл

Хоёр. Хуулийн этгээдийн зардлыг тооцох

Гурав. Иргэний зардлыг тооцох

Дөрөв. Төрийн байгууллагын зардлыг тооцох

4.1 Төрийн байгууллагын гүйцэтгэх үүрэг буюу ажил, үйлчилгээг тодорхойлох

4.2 Ажил, үйлчилгээг гүйцэтгэх хүний нөөц болон зардлыг урьдчилан тооцох

4.3 Төрийн байгууллагад үүсэх нийт зардлыг тооцох;

4.4 Хувилбарыг нягталж, үр дүнг танилцуулах

Тав. Хялбарчлах боломжийг шалгаж, үр дүнг танилцуулах

Ашигласан эх сурвалж

Хавсралт 1. Хуулийн төслийн хүрээнд төрийн байгууллагуудад үүрэг оногдуулсан заалтууд

НЭГ.ЕРӨНХИЙ ЗҮЙЛ

Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 18 дугаар зүйлийн 18.1 дэх хэсэгт “Хууль тогтоомжийн төслийг баталснаар тухайн хууль тогтоомжийн үйлчлэх хүрээнд хамрагдах иргэн, хуулийн этгээд, төрийн байгууллагын үйл ажиллагаанд үүсэх зардлын тооцоог тухай бүр гаргаж, зардал, үр өгөөжийн харьцааг энэ хуулийн 12.1.4-т заасан аргачлалын дагуу тодорхойлно.” гэж заасны дагуу Хэлэлцээр соёрхон батлах тухай хуулийн төсөл батлагдсанаар уг хуулийн үйлчлэх хүрээнд хамаарах иргэн, хуулийн этгээд, төрийн байгууллагын үйл ажиллагаанд үүсэх зардлыг Монгол Улсын Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 4 дүгээр хавсралтаар батлагдсан “Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоо хийх аргачлал” /цаашид “аргачлал” гэх/-ын дагуу тооцлоо.

Монгол Улс болон Евразийн эдийн засгийн холбоо, түүний гишүүн орнууд хоорондын худалдааны түр хэлэлцээрийг соёрхон батлах тухай хуулийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлыг тооцоход дараах нийтлэг зарчмыг баримтлан боловсруулсан. Үүнд:

- Аргачлалд тооцоолол хийх үе шатыг баримтлах;
- Гүйцэтгэх үүрэг болон түүнд зарцуулах хугацааг оновчтой тооцоолох;
- Статистик тоо баримт

Зардал тооцоход Эдийн засаг, хөгжлийн яам, Үндэсний статистикийн хороо, Гаалийн ерөнхий газрын тоон мэдээллийг ашигласан.

Хуулийн төслийн гол зорилго нь Монгол Улс болон Евразийн эдийн засгийн холбоо (ЕАЭЗХ)-ны гишүүн орнууд болох Армени, Беларусь, Казакстан, Киргиз, Оросын Холбооны Улс (ОХУ)-уудтай “Монгол Улс болон Евразийн эдийн засгийн холбоо, түүний гишүүн орнууд хоорондын худалдааны түр хэлэлцээр”-ийн хүрээнд тохиролцсон Барааг тодорхойлох, кодлох уялдуулсан систем (БТКУС)-ийн 6 оронгийн түвшинд 367 мөр барааны импортын тарифын хувь хэмжээг тэглэх, бууруулах болон хоёр талын худалдааны тарифын бус саад тотгорыг багасгах, үйл ажиллагааг хялбаршуулах замаар худалдааг хөнгөвчилж, гадаад худалдаа эрхлэгчдэд таатай нөхцөл бүрдүүлэн, гадаад зах зээлийг тэлж, худалдааг өргөжүүлэн төрөлжүүлэхийг дэмжиж, тэдгээр улсуудтай хийх эдийн засгийн хамтын ажиллагааг гүнзгийрүүлэх юм.

Монгол Улсын хувьд тус хэлэлцээрийг байгуулснаар хөдөө, аж ахуйн гаралтай бүтээгдэхүүний өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлэх, экспортыг төрөлжүүлэх, гадаад худалдааны цөөн зах зээлээс хараат байдлыг бууруулж, түнш орнуудын зах зээлд саадгүй нэвтрэх, бизнес эрхлэгчдийн орлогыг нэмэгдүүлэх, өрхийн худалдан авах чадварыг сайжруулах ач холбогдолтой байна.

Хэлэлцээрийн хүрээнд Монгол Улсаас ЕАЭЗХ-ны гишүүн орнуудад экспортлох нийт 367 мөр бараанаас 364 барааны гаалийн тарифыг тэглэж, 3 барааны тарифыг 25 болон 50 хувиар бууруулна.

Харин Монгол Улс ЕАЭЗХ-ны гишүүн орнуудаас орж ирэх нийт 367 мөр барааны 356 барааг тарифаас чөлөөлж, 6 барааны тарифыг 25 болон 50 хувийг бууруулах, 3 бараанд тоон хэмжээний хязгаарлалт тогтоож, заасан хэмжээнд тарифыг бууруулах, 2 бараанд тоон хэмжээний хязгаарлалт тогтоомж, заасан хэмжээнд тарифыг тэглэх байдлаар хөнгөлөлт үзүүлэхээр байна.

Хэлэлцээрийг талууд харилцан тохиролцон сунгах боломжтой байдлаар 3 жилийн хугацаатай байгуулна.

ХОЁР. ХУУЛИЙН ЭТГЭЭДЭД ҮҮСЭХ ЗАРДЛЫГ ТООЦОХ

Худалдааны түр хэлэлцээрт хуулийн этгээдэд дараах үүргийг ногдуулсан байна. Үүнд:

- Зохих гарал үүсэлтэй барааг энэхүү Хэлэлцээрийн Тал бус улсын нутаг дэвсгэрээр дамжуулан оруулсан тохиолдолд дараах нотлох баримтын аль нэгийг импортлогч Талын гаалийн байгууллагад гаргаж өгнө¹. Үүнд:

а) нэг Талын нутаг дэвсгэрээс нөгөө Талын нутаг дэвсгэрт хүртэл тээвэрлэсэн замыг заасан, мөн тухайн барааны тодорхойлолтыг, хэрэв шаардлагатай бөгөөд тээвэрлэлтийн нөхцөлтэй нийцэж байгаа бол ашигласан хөлөг онгоцны эсхүл өөр бусад тээврийн хэрэгслийн нэр, чингэлгийн дугаарыг тусгасан тээврийн бичиг баримт; эсхүл

б) хэрэв тухайн барааг энэхүү Хэлэлцээрийн Тал тус улсын нутаг дэвсгэрээр дамжуулан өнгөрүүлсэн бол Тал бус улсын гаалийн байгууллагаас үйлдсэн тодорхойлолтыг тусгасан, мөн тухайн барааг гаалийн хяналтад байлгаж (хадгалж), өөрийн нутаг дэвсгэрт энэ Зүйлийн 1 дэх хэсгийн "а"-д заасны дагуу өөрчлөөгүй, боловсруулаагүй болохыг баталгаажуулсан баримт бичиг.

- Гарал үүслийн гэрчилгээ гаргуулах хүсэлт гаргасан үйлдвэрлэгч, экспортлогч нь эрх бүхий байгууллагад хүргүүлсэн бүх баримт бичгийн бүртгэл болон хуулбар, нотлох баримт бичиг зэргийг Гарал үүслийн гэрчилгээ олгосон өдрөөс хойш гурав (3)-аас доошгүй жилийн хугацаанд хадгална².

Хэлэлцээрийн Тал бус улсын нутаг дэвсгэрээр дамжуулан оруулсан тохиолдолд бүрдүүлэх нотлох баримтыг гаргаж өгөх үйл ажиллагаа нь Монгол Улсад хүчин төгөлдөр үйлчилж буй Гаалийн тухай хууль болон Барааг улс хооронд дамжуулан өнгөрүүлэх гаалийн бүрдүүлэлтийн горим хэрэгжүүлэх журмын хүрээнд зохицуулагдаж байгаа тул нэмэлт зардал гарахгүй.

Гарал үүслийн нотлох баримт бичгийг хадгалах ажиллагааг экспортлогч өөрийн ажиллах хүчний нөөцийн хүрээнд шийдвэрлэх бүрэн боломжтой тул нэмэлт зардал гарахгүй.

Тиймээс Монгол Улс болон ЕАЭЗХ хоорондын худалдааны түр хэлэлцээрийг соёрхон батлах тухай хууль хэрэгжсэнээр **хуулийн этгээдэд ямар нэг зардал үүсэхгүй.**

Харин 5000 еврогоос бага үнийн дүнтэй бараа экспортлоход гарал үүслийн гэрчилгээ шаардахгүй, экспортлогч өөрөө гаргаж өгөх боломжтой нотлох баримт бичиг, гарал үүслийн мэдүүлгийн дагуу хөнгөлөлт эдлэхээр зохицуулсан³ нь жижиг,

¹ Хавсралт 3. Гарал үүслийн дүрэм, 15 дугаар зүйл. Шууд ачилт, 2 дэх хэсэг

² Хавсралт 3. Гарал үүслийн дүрэм, 23 дугаар зүйл.

³ Хавсралт 3, Гарал үүслийн дүрэм, Гарал үүслийн мэдүүлэг 21.1.

дунд аж ахуйн нэгжүүдийн хувьд худалдааг хөнгөвчилж, зардал бууруулах эерэг нөлөөтэй байна.

ГУРАВ. ИРГЭНД ҮҮСЭХ ЗАРДЛЫГ ТООЦОХ

Хуулийн төсөлд иргэний хувьд нэмж гүйцэтгэх үүрэг тусаагүй **тул иргэнд учрах зардал үүсэхгүй**. Харин дотоодын үйлдвэрлэлд өрсөлдөөн нэмэгдэж, өргөн хэрэглээний бараа, бүтээгдэхүүний сонголт, хүртээмж нэмэгдэн, улмаар үнэ буурж, өрхийн зардал хэмнэгдэнэ.

Инфляцыг тооцоход ашиглагддаг өрхийн хэрэглээний бүтээгдэхүүний сагсанд нийт 429 бүтээгдэхүүн байдаг бөгөөд үүний 239 нь импортын бүтээгдэхүүн байдаг. Үндэсний статистикийн хороо (ҮСХ)-ны мэдээлснээр 2024 оны байдлаар дундаж өрх хэрэглээндээ жилд 31,518,237 төгрөг зарцуулсан байна.

Хэлэлцээрт хамрагдаж буй инфляц тооцоход ордог 42 бүтээгдэхүүн тарифаас чөлөөлөгдсөнөөр өрхийн хэрэглээний зардлыг жилд 193,000 төгрөгөөр бууруулахаар байна. 2024 оны байдлаар Монгол Улсын нийт өрх 997,023 байгаа ба улсын хэмжээнд нийт өрхийн хэрэглээний зардал 192.4 тэрбум төгрөгөөр буурахаар байна⁴.

ДӨРӨВ. ТӨРИЙН БАЙГУУЛЛАГАД ҮҮСЭХ ЗАРДЛЫГ ТООЦОХ

Аргачлалын 4.1-т заасны дагуу хуулийн төсөл батлагдсанаар төрийн байгууллага буюу улсын төсөвт үүсэх зардлыг тооцоолохдоо дараах дарааллыг баримталсан. Үүнд:

- Төрийн байгууллагын гүйцэтгэх үүрэг буюу ажил, үйлчилгээг тодорхойлох;
- Ажил, үйлчилгээг гүйцэтгэх хүний нөөц, гарах зардлыг урьдчилан тооцох;
- Төрийн байгууллагад үүсэх нийт зардлыг тооцох;
- Хувилбарыг нягталж, үр дүнг танилцуулах үе шатаар тооцооллыг хийсэн.

4.1 Төрийн байгууллагын гүйцэтгэх үүрэг буюу ажил, үйлчилгээг тодорхойлох

Энэ хэсэгт хуулийн төслийг судалж, тодорхой үүрэг хүлээж буй байгууллага байгаа эсэхийг тодорхойлж, уг байгууллага нь ямар ажил, үйлчилгээ шинээр гүйцэтгэх, эсхүл одоо гүйцэтгэж байгаа ажил, үйлчилгээ хуулийн төслийн дагуу өргөжиж байгаа эсэхийг тогтоох юм.

Аргачлалд заасны дагуу ажил, үйлчилгээг тодорхойлохдоо гүйцэтгэх үйлдэл, алхмыг хэт нарийвчлахгүй байх, байгууллагыг сонгохдоо тухайн ажил, үйлчилгээнд хамааралтай бүх байгууллагыг биш голлон үүрэг гүйцэтгэх байгууллагыг сонгох, ажил, үйлчилгээнд хэрэгжүүлэх, хэмжих боломжтой ажлыг хамруулах зарчмыг баримталсан.

Монгол Улс болон ЕАЭЗХ, түүний гишүүн орнууд хоорондын худалдааны түр хэлэлцээрийн 10, 11, 13, 14, 23, 26, 27 дугаар зүйл, Хавсралт 3. Гарал үүслийн дүрмийн 3, 28, 29 дүгээр зүйлд төрийн байгууллагын гүйцэтгэх үүрэг буюу ажил, үйлчилгээтэй холбоотой зохицуулалтууд туссан байна. (Хавсралт 1).

⁴ ЭЗХЯ-ны тооцоо. 2025.04 сар

4.2 Ажил, үйлчилгээг гүйцэтгэх хүний нөөц болон зардлыг урьдчилан тооцох

Зардлын тооцооны 4.1 дэх хэсэгт тодорхойлсон төрийн байгууллагын гүйцэтгэх ажил үйлчилгээнүүд нь одоо үйлчилж буй Монгол Улсын хууль, тогтоомж болон төрийн байгууллагуудын чиг үүрэгт хамаарч буй тул хүний нөөц шинээр авах шаардлагагүй бөгөөд үүнтэй холбоотой шинээр зардал үүсэхгүй (Дэлгэрэнгүй тайлбарыг Хавсралт 1-т оруулав).

Харин Монгол Улс болон ЕАЭЗХ, түүний гишүүн орнууд хоорондын худалдааны түр хэлэлцээрийн Хавсралт 2 болон Хавсралт 3-т ЕАЭЗХ болон Монгол Улсын тарифын жагсаалт туссан. Хавсралтад заасан тарифын үүргийг хэрэгжүүлэхэд хүний нөөцийн хувьд нэмэлт зардал гарахгүй. Харин төсвийн орлогод хэрхэн нөлөөлөх тооцооллыг хийх шаардлагатай ба тооцоог “4.3 Төрийн байгууллагад үүсэх нийт зардлыг тооцох” хэсэгт оруулсан.

4.3 Төрийн байгууллагад үүсэх нийт зардлыг тооцох

Монгол Улс болон ЕАЭЗХ, түүний гишүүн орнууд хоорондын худалдааны түр хэлэлцээрийн Хавсралт 2 болон Хавсралт 3-т туссан ЕАЭЗХ болон Монгол Улсын тарифын жагсаалтыг мөрдсөнөөр улсын төсөвт учирч болох зардлыг импортын барааны гадаад худалдааны орлогоос улсын төсөвт төвлөрүүлэх орлогын бууралтаар тооцов.

Төсвийн орлогод үзүүлэх нөлөө

Монгол Улсын нэгдсэн төсвийн орлогын 87.3 хувийг татварын орлого бүрдүүлдэг. Үүнээс импортын барааны гаалийн албан татварын орлого сүүлийн 3 жилийн дунджаар төсвийн нийт орлогын 6.1 хувийг бүрдүүлж байна.

Хүснэгт 1. Нэгдсэн төсвийн орлого, зарим ангиллаар, их наяд төгрөгөөр

Задаргаа	2022		2023		2024	
	Орлогын хэмжээ	Эзлэх хувь	Орлогын хэмжээ	Эзлэх хувь	Орлогын хэмжээ	Эзлэх хувь
Нийт орлого ба тусламжийн дүн	18.5		24.4		31.4	
Нийт тэнцвэржүүлсэн орлого	17.1		23.3		29.6	
Дотоодын бараа, үйлчилгээний албан татвар	4.8	26.0%	5.6	22.9%	7.0	22.3%
Нэмэгдсэн өртгийн татвар	3.9	21.3%	4.8	19.6%	5.9	18.7%
Дотоодын бараа, үйлчилгээний албан татвар	1.5	8.2%	2.0	8.2%	2.5	8.0%
Импортын барааны	2.8	14.9%	3.2	13.0%	4.0	12.6%
НӨАТ-ын буцаан олголт	-0.3	-1.8%	-0.4	-1.6%	-0.6	-2.0%
Онцгой албан татвар	0.8	4.6%	0.8	3.2%	1.1	3.5%
Дотоодын архины	0.2	1.2%	0.2	0.9%	0.2	0.7%
Дотоодын тамхины	0.0	0.2%	0.0	0.1%	0.0	0.0%
Автобензин, дизелийн түлшний	0.1	0.5%	0.0	0.1%	0.0	0.0%
Импортын архи, пиво, тамхины	0.2	1.0%	0.2	0.8%	0.2	0.7%
Импортын пивоны	0.0	0.0%	0.0	0.0%	0.0	0.0%
Суудлын автомашин	0.3	1.5%	0.3	1.3%	0.6	1.9%
Дотоодын пивоны	0.0	0.2%	0.0	0.1%	0.0	0.1%

Гадаад худалдааны орлого	1.3	6.8%	1.5	6.0%	1.8	5.7%
Импортын барааны	1.3	6.8%	1.5	6.0%	1.8	5.7%
Экспортын барааны	0.0	0.0%	0.0	0.0%	0.0	0.0%

Эх сурвалж: Үндэсний статистикийн хороо

Монгол Улс болон ЕАЭЗХ, түүний гишүүн орнууд хоорондын худалдааны түр хэлэлцээрийн Хавсралт 2-т ЕАЭЗХ-ны гишүүн орнуудаас импортлох 367 нэр төрлийн бараанд ногдуулах Монгол Улсын тарифын чөлөөлөлт, хөнгөлөлт туссан. Энэхүү чөлөөлөлт, хөнгөлөлт нь зөвхөн импортын барааны гаалийн тарифт хамааралтай бөгөөд нэмэгдсэн өргийн албан татвар (НӨАТ), онцгой татвар, албан татварт хамаарахгүй.

2024 оны байдлаар тус 367 бараанд ногдсон татвар 1.3 их наяд төгрөг байсан ба гаалийн татварын орлого нь үүний 23.7 хувь байна. Тодруулбал,

- Гаалийн татвар: 296.8 тэрбум төгрөг (23.7% тэглэнэ)
- Албан татвар⁵: 26.0 тэрбум (2.1% тэглэхгүй)
- НӨАТ: 923.3 тэрбум төгрөг (73.6% тэглэхгүй)
- Онцгой албан татвар: 7.9 тэрбум (0.6% тэглэхгүй)

Монгол Улсын 2024 оны нийт гадаад худалдааны татвар 6.8 их наяд төгрөг (гаалийн татвар, НӨАТ, онцгой албан татвар, албан татвар) байна. ЕАЭЗХ-ны 367 барааны гаалийн татвар 296.8 тэрбум төгрөг байсан ба энэ нь нийт гадаад худалдааны татварын 4.3 хувь, нэгдсэн төсвийн тэнвэржүүлсэн орлогын 1.0 хувь байна.

Монгол Улс болон ЕАЭЗХ, түүний гишүүн орнууд хоорондын худалдааны түр хэлэлцээрийн хүлээгдэж буй эдийн засгийн нөлөөллийн шинжилгээг ГТАР⁶ (Дэлхийн худалдааны анализ төсөл) ерөнхий тэнцвэрийн стандарт загвар ашиглан хийсэн.

Хүснэгт 2. Хэлэлцээрийн эдийн засгийн нөлөөллийн шинжилгээний үр дүн

№	Шинжилгээний үзүүлэлт	ГТАР үр дүн
1	ЕАЭЗХ-ны улсууд руу экспорт өснө.	24.20% ЕАЭЗХ-руу экспорт 28.5 сая ам.доллараар өснө
2	МУ-ын нийт экспорт өснө.	0.21% МУ-ын нийт экспорт 68.2 сая ам.доллараар илүү өснө.
3	ЕАЭЗХ-оос импорт өснө.	0.78% ЕАЭЗХ-ны импортын өсөлт саарч 46.1 ам.доллараар өснө.
4	МУ-ын нийт импорт өснө.	0.52% МУ-ын нийт импортын өсөлт саарч 60.4 сая.доллараар өснө.
5	Хэрэглээний зардал буурна.	- 0.28% Өрхийн хэрэглээний зардал буурна.

⁵ Автобензин, дизелийн түлшний албан татварын тухай хууль

⁶ ГТАР загвар нь олон улсын худалдаа, үйлдвэрлэл, эдийн засгийн бодлого, түүний үр нөлөөг шинжлэхэд ашигладаг дэлхийн 141 улс, 19 бүс нутгийн холбогдох мэдээллийг агуулсан загвар юм. Уг загварыг АНУ, Европын холбоо, Австрали, Хятад, Япон зэрэг орнууд худалдааны бодлого, тарифын өөрчлөлт, бүс нутгийн худалдааны шинжилгээ, эрчим хүчний бодлого зэргийг шинжлэхэд ашиглаж байна. Энэхүү шинжилгээнд ГТАР мэдээллийн сангийн хамгийн сүүлийн хувилбар болох 11С дата баазыг ашигласан (2023 оны 4 дүгээр сар).

6	Хөрөнгө оруулалт нэмэгдэнэ.	2.60% Хөрөнгө оруулалт нэмэгдэнэ.
7	Бодит ДНБ өснө.	0.02% ДНБ эерэг буюу 0.0008% сайжирна.
8	Худалдааны нөхцөл сайжирна.	1.33% Валютын орох урсгал илүү сайжирна.
9	Инфляц буурна.	-0.70% нэгж Инфляцын дарамт буурна.
10	Зарим квоттой болгосон барааны импортын өөрчлөлт.	Өндөг 1.80% Импортын өсөлт эрс багасна.
		Улаан буудай (– 56.10%) Импорт эрс буурна.
		Хуурай сүү (– 8.20%) Импорт эрс буурна.
		Архи, шар айраг 2.00% Импортын өсөлт эрс багасна.

Эх сурвалж: Эдийн засаг, хөгжлийн яамны тооцоолол

ГТАР шинжилгээний үр дүнгийн дагуу хэлэлцээр хэрэгжсэнээр ЕАЭЗХ-оос импортлох бүтээгдэхүүний хэмжээ 0.78 хувь өсөх ба Монгол Улс болон ЕАЭЗХ, түүний гишүүн орнууд хоорондын худалдааны түр хэлэлцээрийг хэрэгжүүлэхэд суурь оныг 2024 оноор⁷ авч үзвэл, эхний жилд төсвийн орлого 299.1 тэрбум төгрөгөөр буурахаар байна⁸.

Хэдийгээр гаалийн татварын хөнгөлөлт, чөлөөлөлтөөс шалтгаалан төсвийн шууд орлого буурах боловч хэлэлцээрийн үр дүнд экспорт, хөрөнгө оруулалт, дотоодын нийт бүтээгдэхүүн өсөж, инфляц буурч, өрхийн худалдан авах чадвар нэмэгдэн, эдийн засгийн өрсөлдөх чадвар сайжрах стратегийн ач холбогдолтой. Тодруулбал,

1. ГТАР шинжилгээний үр дүнгээр экспорт 68.2 сая ам.доллар буюу 245.1 тэрбум төгрөгөөр⁹ нэмэгдэнэ.
2. Инфляц 0.7 нэгжээр буурна.
3. Манай Улсын үйлдвэрлэдэггүй бүтээн байгуулалт болон хүнсний үйлдвэрлэлд зайлшгүй шаардлагатай бүтээгдэхүүнүүд татваргүй үнээр импортлогдоно. Импортын өртөг буурснаар импортын инфляц болон барааны үйлдвэрлэлийн зардал багасна¹⁰. Тухайлбал:

Талх, нарийн боовны үйлдвэрийн түүхий эд орц 1 тонн тутамд

- Элсэн чихэр 131,169 төгрөг,
- Маргарин тос 194,413 төгрөг,
- Хуурай сүү 607,112 төгрөг тус тус өртөг буурна.

Өндөг, тахианы аж ахуйн нэгж түүхий эд орц 1 тонн тутамд

⁷ 2025 оны 9 дүгээр сарын байдлаар ЕАЭЗХ-ны гишүүн улсуудын импорт 2.1 тэрбум ам.доллар байгаа ба өмнөх оны мөн үетэй харьцуулахад 4% буурсан үзүүлэлттэй байна.

⁸ Хэлэлцээрт хамрагдах, ЕАЭЗХ-ноос импортлох 367 төрлийн барааны гаалийн татвар болон албан татварыг тооцохдоо Үндэсний нэн тааламжтай нөхцөл (MFN) баримталсан. Тухайлбал улаан буудайн тэжээл 5% тарифтай нөхцөлөөр тооцоолол хийсэн бол бусад бяслагт 15%-с 50 хувь бууруулж 7.5%-иар гаалийн тариф тооцсон.

⁹ Монголбанкны 2025.09.08-ны өдрийн албан ханшийг зардлын тооцоонд ашиглав. 1 ам.доллар= 3596.6 төгрөг.

¹⁰ ЭЗХЯ-ны тооцоо. ҮСХ-ны 2025 оны 4 дүгээр сарын тоон мэдээлэл болон Монголбанкны 2025.04.15-ны өдрийн албан ханшийг тооцоонд ашигласан.

- Шар буурцгийн шахдас 104,169 төгрөг,
 - Шар буурцгийн тос 413,289 төгрөгөөр тус тус буурна.
- Газар тариалангийн аж ахуйн нэгж түүхий эд орц 1 тонн тутамд
- Азотын бордоо 50,489 төгрөг,
 - Дизелийн түлш 147,000 төгрөгөөр тус тус буурна.
 - Малын тэжээл 1 тонн тутамд
 - Улаан буудайн хивэг тэжээл 22,493 төгрөгөөр тус тус буурна.
- Уул уурхайн бүтээгдэхүүний түүхий эд орц 1 тонн тутамд
- Хүхрийн хүчил 43,493 төгрөг,
 - Дарь, тэсрэгч бэлдмэл 543,333 төгрөгөөр тус тус буурна.
4. Хэлэлцээрийн үр дүнд уул уурхай, газар тариалангийн аж ахуйн нэгжийн үйл ажиллагаанд их хэмжээгээр шаардагдах дизель түлш 1 тонн тутамд 139,785 төгрөг буурах боломжтой.
 5. Инфляцыг тооцоход ашиглагддаг өрхийн хэрэглээний бүтээгдэхүүний сагсанд нийт 429 бүтээгдэхүүн байдаг бөгөөд үүний 239 нь импортын бүтээгдэхүүн байдаг. ҮСХ-ны мэдээлснээр 2024 оны байдлаар дундаж өрх хэрэглээндээ 31,518,237 төгрөг зарцуулсан байна. Хэлэлцээрт хамрагдаж буй инфляц тооцоход ордог 42 бүтээгдэхүүн тарифаас чөлөөлөгдсөнөөр өрхийн хэрэглээний зардлыг жилд 193,000 төгрөгөөр бууруулахаар байна. 2024 оны байдлаар Монгол Улсын нийт өрх 997,023 байгаа ба нийт 192.4 тэрбум төгрөгөөр зардал буурахаар байна.
 6. Манай экспортлогч аж ахуй нэгжүүд жилд хамгийн багадаа 16.6 сая ам.доллар буюу 59.7 тэрбум төгрөгийн гаалийн татвар тэглүүлэх бөгөөд энэ хэмжээний мөнгөн урсгал дотоодод үлдэх, бизнесийн эргэлтэд орох боломж бүрдэнэ.
 7. Хэлэлцээрийн хүрээнд гарал үүслийн уян хатан нөхцөл тохирсон тул БНХАУ, БНСУ зэрэг орноос импортолсон барааг Монгол улсад савлах, шошголох, бага зэрэг боловсруулах замаар нэмүү өртөг шингээж ЕАЭЗХ-ийн гишүүн орнуудад илүү өрсөлдөх чадвартай үнээр экспортлох боломжтой болсон. (Барааны өртгийн 50-60 хувь Монгол Улсад бий болсон буюу Монголд нэмүү өртөг шингэсэн байх шаардлагатай.)

ТАВ. ХЯЛБАРЧЛАХ БОЛОМЖИЙГ ШАЛГАЖ, ҮР ДҮНГ ТАНИЛЦУУЛАХ

Зардлын тооцооноос дүгнэхэд хуулийн төслийг хэрэгжүүлэхтэй холбоотойгоор иргэн, хувийн хэвшил болон төрийн байгууллагад хүний нөөц болон үйл ажиллагааны нэмэлт зардал гарахгүй ба одоо хэрэгжиж буй хууль, тогтоомж, төрийн байгууллагын чиг үүргийн хүрээнд шаардлагатай зохицуулалтууд хийгдэх боломжтой.

Харин ЕАЭЗХ-ны улсуудаас импортлох 367 төрлийн бүтээгдэхүүний гаалийн тарифыг хөнгөлөх, чөлөөлөх явцад улсын төсвийн орлого богино хугацаанд жилд дунджаар 299.1 тэрбум төгрөгөөр буурахаар байгаа боловч хуулийн төслийг хэрэгжүүлснээр эдийн засагт өргөн хүрээтэй эерэг нөлөө гарахаар байна.

Нэгдүгээрт, өрхийн хэрэглээний зардал буурах шууд үр ашиг бий болно. Гаалийн тарифаас чөлөөлөгдөж буй 42 нэр төрлийн бүтээгдэхүүн өрхийн хэрэглээний сагсанд ордог тул нэг өрх жилд дунджаар 193 мянган төгрөгийн зардал хэмнэж, нийт өрхийн хэмжээнд жил бүр 192.4 тэрбум төгрөгийн хэмнэлт үүсэхээр байна.. Энэ дүнгээр хэрэглэгчдийн бодит орлого нэмэгдэнэ.

Хоёрдугаарт, экспортын боломж нэмэгдэнэ. Хэлэлцээр хэрэгжсэнээр ЕАЭЗХ-ны орнууд руу хийх экспорт 24.2 хувиар өсөж, нийт экспорт 68.2 сая ам.доллараар нэмэгдэхээр байна. Энэ нь экспортлогч аж ахуйн нэгжүүдийн өрсөлдөх чадвар, орлогыг нэмэгдүүлнэ. Хуулийн төсөл хэрэгжсэнээр Монгол Улсын экспортлогчид жилд хамгийн багадаа 59.7 тэрбум төгрөгийн гаалийн татвараас чөлөөлөгдөнө.

Гуравдугаарт, хэлэлцээр хэрэгжсэнээр бий болох үйлдвэрлэлийн орцын зардлын бууралт нь эдийн засгийн бүтээмжийг нэмэгдүүлнэ. Тухайлбал, хүнсний үйлдвэрлэл, газар тариалан, уул уурхайн салбарт түлш, түүхий эд, тэжээл, бордоо зэрэг зайлшгүй шаардлагатай орцын үнэ 5–15 хувиар буурснаар, зардлын дарамт багасна. Энэ нь урт хугацаанд дотоодын үйлдвэрлэл өргөжих, ажлын байр нэмэгдэх, татварын бусад эх үүсвэр өсөхөд нөлөөлнө.

Дөрөвдүгээрт, инфляц буурах нь бодлогын чухал давуу тал юм. Импортын үнийн бууралтаар дамжин инфляц 0.7 нэгжээр багасах тооцоо гарсан нь өрхийн бодит худалдан авах чадварыг нэмэгдүүлэхийн зэрэгцээ макро эдийн засгийн тогтвортой байдлыг хангах ач холбогдолтой.

Ийнхүү нэг талаас гаалийн татварын орлого буурч байгаа боловч нөгөө талаас өрхийн хэрэглээний зардлын бууралт, дотоодын нийт бүтээгдэхүүн, хөрөнгө оруулалт болон экспортын орлогын өсөлт, үйлдвэрлэлийн орцын зардлын бууралт, инфляцын бууралт зэрэг эдийн засагт их хэмжээний шууд болон дам эерэг нөлөөлөл үүсгэнэ.

АШИГЛАСАН ЭХ СУРВАЛЖ:

- Гаалийн тухай хууль
- Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай хууль
- Мал, амьтны эрүүл мэндийн тухай хууль
- Олон улсын гэрээний тухай хууль
- Стандартчилал, техникийн зохицуулалт, тохирлын үнэлгээний итгэмжлэлийн тухай хууль
- Ургамал хамгааллын тухай хууль
- Хүнсний тухай хууль
- Хүний хувийн мэдээлэл хамгаалах тухай хууль
- Монгол Улсын Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 4 дүгээр хавсралтаар батлагдсан Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоо хийх аргачлал
- www.1212.mn
- www.nso.mn
- www.qaali.mn

Хавсралт 1. Монгол Улс болон ЕАЭЗХ, түүний гишүүн орнууд хоорондын худалдааны түр хэлэлцээрийг соёрхон батлах тухай хуулийн төслийг хэрэгжүүлснээр төрийн байгууллагад ногдуулах үүрэгтэй холбоотой заалтууд.

Зүйл	Хэсэг, зохицуулалт	Зардлын тооцоо хийх шаардлагатай эсэх тайлбар
10 дугаар зүйл Худалдаан дахь техникийн саад тотгор	4. Заавал биелүүлэх шаардлагад бараа нийцэж байгаа эсэх тухай тохирлыг үнэлэх шаардлага, аргачлалыг импортлогч Талын холбогдох хууль тогтоомж, дүрэм, журмын дагуу болон ДХБ-ын хэлэлцээрийн Хавсралт 1А-гийн Худалдаан дахь техникийн саад тотгорын тухай хэлэлцээрийн зүйл, заалтуудад нийцүүлэн Талуудын холбогдох эрх бүхий байгууллага тодорхойлно. 6. Талуудын нэг нь нөгөө Талын авсан арга хэмжээ нь худалдаанд шаардлагагүй саад тотгор үүсгэсэн, эсхүл үүсгэж болзошгүй гэж үзсэн тохиолдолд Талууд харилцан хүлээн зөвшөөрч болох шийдвэрт хүрэх зорилгоор Хамтарсан хорооны хүрээнд техникийн зөвлөлдөх уулзалт хийнэ. Техникийн зөвлөлдөх уулзалтыг Талуудын харилцан тохиролцсон аливаа хэлбэрээр зохион байгуулж болно.	<u>Үгүй. Одоо хэрэгжиж буй хууль, тогтоомжийн хүрээнд хэрэгжиж буй үйл ажиллагаа.</u> 4-д заасан үйл ажиллагаа Монгол Улсын Стандартчилал, техникийн зохицуулалт, тохирлын үнэлгээний итгэмжлэлийн тухай хуулийн хүрээнд хэрэгжинэ. Энэ хуулиар Гадаад худалдааны барааны тохирлын үнэлгээ нь олон улсын стандарт, тухайлбал ДХБ-ын Техникийн саад тотгорын тухай хэлэлцээрийн шаардлагад нийцсэн байна. 6-д заасан худалдаанд саад тотгор үүссэн асуудлыг Эдийн засаг, хөгжлийн яам, эсхүл Гадаад харилцааны яам нөгөө талтай дипломат болон техникийн түвшинд хэлэлцээр хийх замаар шийдвэрлэх боломжтой.
11 дүгээр зүйл Амьтан, ургамлын эрүүл ахуйн арга хэмжээ	3. Хоорондын худалдаанаас үүссэн, эсхүл үүсэж болзошгүй амьтан, ургамлын эрүүл ахуйн арга хэмжээтэй холбоотой аливаа асуудлын талаар нэг Тал бичгээр хүсэлт гаргасан тохиолдолд нөгөө Тал цаг тухайд нь мэдээллийг гаргаж өгнө. 4. Хэрэв нэг Тал нь нөгөө Талыг худалдаанд далд хориг үүсгэх, эсхүл үүсгэсэн арга хэмжээг авсан гэж үзвэл Хамтарсан хорооны хүрээнд Талууд тохиролцон техникийн зөвлөлдөх уулзалт хийнэ. Техникийн зөвлөлдөх уулзалтыг Талуудын харилцан тохиролцсон аливаа хэлбэрээр зохион байгуулж болно.	<u>Үгүй. Одоо хэрэгжиж буй хууль, тогтоомжийн хүрээнд хэрэгжиж буй үйл ажиллагаа.</u> Монгол Улсын Мал, амьтны эрүүл мэндийн тухай хууль, Ургамал хамгааллын тухай хууль болон Хүнсний тухай хуулийн хүрээнд хэрэгжинэ.
13 дугаар зүйл. Гаалийн байгууллага ба худалдааг хөнгөвчлөх	6. Талууд тэдгээрийн хоорондын худалдааг хөнгөвчлөх үүднээс барааг түргэн шуурхай олгоход чиглэсэн гаалийн горим, арга ажиллагаа баталж, эсхүл тийм горим, арга ажиллагаатай бол цаашид үргэлжлүүлэн мөрдөнө. Энэ нь аль нэг Талын бараа олгоход тавьсан шаардлага хангагдаагүй тохиолдолд уг барааг олгохыг тухайн Талаас шаардаагүй болно. 7. Талууд энэхүү зүйлийн 6 дахь хэсэгт заасны дагуу	<u>Үгүй. Одоо хэрэгжиж буй хууль, тогтоомжийн хүрээнд хэрэгжиж буй үйл ажиллагаа.</u> 6, 7-д заасан үйл ажиллагаа нь Монгол Улсын Гаалийн тухай

	дараах арга хэмжээг авна: (а) Талуудын гаалийн хууль тогтоомж, дүрэм журамд өөрөөр зааснаас бусад тохиолдолд, барааг гаалийн мэдүүлгийг бүртгэснээс хойш 4 цагаас илүүгүй хугацааны дотор олгохоор заах; (b) бараа ирмэгц түргэн шуурхай олгох нөхцөлийг бүрдүүлэх зорилгоор гаалийн мэдээллийг бараа ирэхээс өмнө цахимаар илгээх болон боловсруулах журам батлах, эсхүл тийм журамтай бол цаашид үргэлжлүүлэн мөрдөх; (с) хяналт шалгалтыг өндөр эрсдэлтэй бараанд төвлөрүүлэх, бага эрсдэлтэй бараанд хамаарах гаалийн арга ажиллагааг хялбарчлах зорилгоор эрсдэлийг системтэй үнэлэх боломжтой эрсдэлийн удирдлагын системийг хэрэгжүүлэх. 8. Талууд цаашид Итгэмжлэгдсэн аж ахуйн нэгж (ИААН)-ийн хөтөлбөр гэх аюулгүй байдлын тодорхой шалгуур хангасан аж ахуйн нэгжид зориулсан худалдааг хөнгөвчлөх түншлэлийн хөтөлбөрийг Дэлхийн гаалийн байгууллагын Дэлхийн худалдааг аюулгүй байлгах, хөнгөвчлөх Аюулгүй байдлын багц стандартын дагуу хэрэгжүүлнэ. 9. Талууд дараах байдлаар хамтран ажиллахыг эрмэлзэнэ: (а) тэдгээрийн ИААН-ийн холбогдох хөтөлбөрийг хэрэгжүүлсэн болон сайжруулсан туршлагаасаа солилцох, боломжтой бол шилдэг туршлагаудаас нэвтрүүлэхийг эрмэлзэх; (b) хөтөлбөр тус бүрийн дагуу итгэмжлэл авсан аж ахуйн нэгжүүдийн талаарх мэдээллийг тус тусын Талын хууль тогтоомж болон тогтсон журмын дагуу харилцан солилцох; (с) Нөгөө Талын итгэмжлэгдсэн аж ахуйн нэгжид худалдааг хөнгөвчлөх чиглэлээр үзүүлэх хөнгөлөлтийг тодорхойлох, хэрэгжүүлэхэд хамтран ажиллах.	хууль болон Гаалийн тариф, гаалийн татварын тухай хуулийн хүрээнд хэрэгжинэ. Гаалийн ерөнхий газар нь барааг түргэн шуурхай олгох, эрсдэлийн удирдлагын систем ашиглан хяналт шалгалтыг автоматжуулах чиг үүргийг хэрэгжүүлдэг. 8, 9-т заасан үйл ажиллагаа нь Гаалийн тухай хуулийн хүрээнд хэрэгжиж байгаа бөгөөд ИААН-ийн хөтөлбөрийг Гаалийн ерөнхий газар олгодог. Олон улсын хэмжээнд гаалийн хяналт, хамтын ажиллагааны хөтөлбөрүүдэд нэгдэж, мэдээлэл солилцох нь журмаар зохицуулагдаж байна. Одоогоор Монгол Улсад 6 аж ахуйн нэгж итгэмжлэгдсэн аж ахуйн нэгжийн хөтөлбөрт хамрагдсан байна.
14 дүгээр зүйл Гаалийн хамтын ажиллагаа	3. Аль нэг Талаас энэхүү зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасны дагуу гаргасан хүсэлт нь бичгээр байх бөгөөд түүнд тухайн мэдээллийг ямар зорилгоор хүсэж байгаа талаар тодорхой бичсэн, мөн тухайн барааг ялган таних хангалттай мэдээллийг хавсаргасан байна. Хүсэлтийг энэ Зүйлийн 6 дахь хэсэгт заасан харилцаа холбооны сувгийг ашиглан цахим хэлбэрээр дамжуулна. Мөн хүсэлтийн цаасан хувийг шуудангаар илгээнэ. Энэхүү зүйлд заасан бүх хүсэлт, тэдгээрийн бүх хариуг англи хэл дээр илгээнэ. 4. Энэхүү зүйлийн 2 дахь хэсэгт заасны дагуу гаргасан хүсэлтийг хүлээн авсан Талын гаалийн байгууллага нь уг хүсэлтэд заасан мэдээлэл агуулсан хариуг өөрийн Талын холбогдох хууль тогтоомж болон дүрэм журмын дагуу, уг хүсэлтийг хүлээн авсан өдрөөс хойш 2 (хоёр) сарын дотор бичгээр гаргаж өгнө. Хариуг тогтоосон хугацаанд бүрэн, эсхүл хэсэгчилсэн байдлаар гаргаж өгөх боломжгүй бол хүсэлт хүлээн авсан гаалийн байгууллага нь хүсэлт гаргасан гаалийн байгууллагад тухайн мэдээллийг гаргаж өгөх тодорхой хугацааг мэдэгдэнэ. 6. Талуудын гаалийн байгууллагууд мэдээллийг түргэн шуурхай бөгөөд аюулгүй байдлаар солилцох, мөн	<u>Үгүй. Одоо хэрэгжиж буй хууль, тогтоомжийн хүрээнд хэрэгжиж буй үйл ажиллагаа.</u> Гаалийн тухай хуулийн дагуу Гаалийн ерөнхий газар нь гадаадын гаалийн байгууллагуудтай мэдээлэл солилцох, хамтран ажиллах эрх, үүрэгтэй байдаг бөгөөд энэ хүрээнд бүрэн хэрэгжинэ.

	гаалийн асуудлыг зохицуулах ажлыг боловсронгуй болгох явдлыг хөнгөвчлөх үүрэг бүхий холбоо барих этгээдүүдийг томилох зэргээр гаалийн хамтын ажиллагааны харилцаа холбооны сувгууд бий болгож, ажиллуулахыг эрмэлзэнэ. 7. Гаалийн байгууллага ба худалдааг хөнгөвчлөхөд хамаарах тодорхой асуудлуудыг хэлэлцэх техникийн уулзалтуудыг Талуудын тохиролцсон хугацаа, газарт зохион байгуулна. 10.Талууд мэдээллийг цахимаар солилцохдоо ЕАЭЗХ-ны Мэдээллийн нэгдсэн системийн техникийн дэд бүтэц болон Монгол Улсын холбогдох дэд бүтцийг ашиглана.	
23 дугаар зүйл Цахим худалдаа	9. Талууд дотоодын хууль тогтоомж, дүрэм журмын дагуу хувийн мэдээллийг хамгаалах, түүний дотор хувийн мэдээллийг хил дамнуулан дамжуулах болон хувийн мэдээллийг хил дамнуулан дамжуулахтай холбогдох нөхцөл, шаардлагыг хангах арга хэмжээг баталж, хэрэгжүүлнэ. 10. Тал тус бүр энэхүү зүйлийн хэрэгжилтээс үүдэх аливаа асуудлаар нөгөө Тал болон Хамтарсан хороотой харилцах харилцааг хариуцах холбоо барих этгээдийг томилно.	<u>Үгүй. Одоо хэрэгжиж буй хууль, тогтоомжийн хүрээнд хэрэгжиж буй үйл ажиллагаа.</u> 9-д заасан арга хэмжээ нь Монгол Улсын Хүний хувийн мэдээлэл хамгаалах тухай хуулийн хүрээнд хэрэгжинэ. 10-т заасан Холбоо барих этгээдийг асуудал хариуцсан төрийн захиргааны төв байгууллага болон харьяа байгууллагын одоо ажиллаж буй хүний нөөцийн хүрээнд шийдвэрлэх боломжтой.
26 дугаар зүйл Хамтарсан хороо	1. Талууд нь Хэлэлцээрийн Тал бүрийн төлөөлөгчдөөс бүрдсэн Хамтарсан хороог байгуулах ба тус хороог хоёр төлөөлөгч хамтран даргалах ба нэг төлөөлөгч нь ЕАЭЗХ болон түүний гишүүн орнуудыг төлөөлж Евразийн Эдийн Засгийн Комиссын Удирдах зөвлөлийн гишүүн, нөгөө төлөөлөгч нь Монгол Улсын Эдийн засаг, хөгжлийн яам ба/эсхүл түүнийг залгамжлагч этгээд байна. Энэхүү зорилгоор зохих ёсоор эрх олгогдсон өндөр албан тушаалтнууд Талуудыг төлөөлнө. 2. Талууд Хамтарсан хорооны хуралдаан болохоос 30 (гуч)-аас ихгүй хоногийн өмнө Хамтарсан хороонд томилсон тус тусын төлөөлөгчийн талаар харилцан мэдэгдэнэ. 3. Хамтарсан хороо нь дараах чиг үүрэгтэй байна: - энэхүү Хэлэлцээрийн хэрэгжилт, үйл ажиллагаатай холбоотой бүх асуудалд хяналт тавих, шалгах; - Талуудын хоорондын худалдааны харилцааг цаашид хөгжүүлэх боломжийг судлах; - энэхүү Хэлэлцээрт оруулах нэмэлт, өөрчлөлтийг судалж, Талуудад хэлэлцүүлэхээр хүргүүлэх; мөн	<u>Үгүй. Одоо хэрэгжиж буй хууль, тогтоомжийн хүрээнд хэрэгжиж буй үйл ажиллагаа.</u> Хамтарсан хороог Хэлэлцээрийн хэрэгжилтэд хамаарах төрийн байгууллагын холбогдох албан тушаалтнуудыг оролцуулан байгуулах ба тэдгээр нь ажлын байрны үүргийн хүрээнд олон улсын гэрээ, хэлэлцээрийг хэрэгжүүлэх, ажлын хэсэг, хороонд оролцох үүрэгтэй тул нэмэлт зардал үүсэхгүй. Энэ тохиолдолд Эдийн засаг, хөгжлийн яам болон Гадаад харилцааны яам,

	d. энэхүү Хэлэлцээрийн хамрах хүрээ, зорилгын хүрээнд Талуудаас тус Хамтарсан хороонд даалгасан Хэлэлцээрт хамаарах аливаа асуудалтай холбоотой бусад үйл ажиллагааг хэрэгжүүлэх. 6. Талууд өөрөөр тохиролцоогүй бол Хамтарсан хорооны хуралдааныг дор хаяж жил тутам тухай бүр Талуудад ээлжлэн хуралдуулна. 7. Талууд Хамтарсан хорооны үйл ажиллагааны дүрмийг нэгтгэн боловсруулж, Хамтарсан хорооны анхны хуралдаанаар батална.	Гаалийн ерөнхий газар зэрэг холбогдох байгууллагаас ажиллах боломжтой.
27 дугаар зүйл Холбоо барих этгээд	1. Энэхүү Хэлэлцээрийн үр дүнтэй хэрэгжилтийг хангах болон энэхүү Хэлэлцээрт хамаарах аливаа асуудлаар Талуудын хоорондын харилцаа холбоог дэмжихийн тулд Тал тус бүр энэхүү Хэлэлцээр хүчин төгөлдөр болсон өдрөөс хойш 1 (нэг) сарын дотор холбоо барих этгээд эсхүл холбоо барих этгээдүүдийг томилж, нөгөө Талд мэдэгдэнэ. Талууд харилцах этгээдийн тухай дэлгэрэнгүй мэдээлэлд оруулсан аливаа өөрчлөлтийг нөгөө Талдаа даруй мэдэгдэнэ. 2. Талуудын холбоо барих этгээд нь дор дурдсан үүрэгтэй байна: (a) нөгөө Талаас гаргасан санал эсхүл хүсэлтийг хүлээн авах; (b) энэхүү хэсгийн (a) заалтад дурдсан санал, хүсэлтэд хариу өгөх бөгөөд шаардлагатай тохиолдолд тухайн Талын холбогдох бусад эрх бүхий байгууллагуудтай хамтран ажиллана.	<u>Үгүй. Одоо хэрэгжиж буй хууль, тогтоомжийн хүрээнд хэрэгжиж буй үйл ажиллагаа.</u> Энэ нь олон улсын гэрээ хэлэлцээр хэрэгжүүлэхтэй холбоотой нийтлэг зохицуулалт бөгөөд Монгол Улсын холбогдох яам, агентлагууд өөрийн чиг үүргийн хүрээнд албан ёсны холбоо барих ажилтныг томилж ажиллуулах боломжтой.
Хавсралт 1. Евразийн эдийн засгийн холбооны тарифын жагсаалт	Энэ Хавсралтад заасан зохих гарал үүсэлтэй бараанд аль нэг Тал ногдуулсан гаалийн татварын хувь хэмжээ Талууд тохиролцон энэ Хавсралтын 4 дүгээр баганад заасан холбогдох хувь хэмжээнээс ихгүй байна.	<u>Тийм. Хэлэлцээрт оролцогч талуудын барааны гаалийн тарифыг хэрэгжүүлснээр эдийн засаг, төсөвт үзүүлэх нөлөөллийг тооцсон.</u>
Хавсралт 2 Монгол Улсын тарифын жагсаалт	Энэ Хавсралтад заасан зохих гарал үүсэлтэй бараанд аль нэг Тал ногдуулсан гаалийн татварын хувь хэмжээ Талууд тохиролцон энэ Хавсралтын 4 дүгээр баганад заасан холбогдох хувь хэмжээнээс ихгүй байна.	
Хавсралт 3. Гарал үүслийн дүрэм. 28 дугаар зүйл: Мэдээллийн веб сан ашиглах, гарал үүслийн мэдээллийг цахимаар солилцох систем хөгжүүлж, нэвтрүүлэх	1. Тарифын хөнгөлөлт эдлэх журмыг хялбарчлах зорилгоор Талууд олгосон гарал үүслийн гэрчилгээний талаарх мэдээлэл агуулсан бөгөөд олгосон аливаа гарал үүслийн гэрчилгээ үнэн зөв эсэхийг импортлогч Талын гаалийн байгууллагаас шалгах боломжийг бүрдүүлсэн, итгэмжлэгдсэн байгууллагуудын аюулгүй мэдээллийн веб сан (цаашид “мэдээллийн веб сан” гэх)-г ашиглаж болно. 4. Хэрэв Талууд мэдээллийн веб сан ашиглаж байгаа бол импортлогч Талын гаалийн байгууллага гарал үүслийн оригинал гэрчилгээ шаардахгүй. Энэ тохиолдолд тухайн гарал үүслийн гэрчилгээний хуулбар (цаасан, эсхүл файл хэлбэртэй), эсхүл гарал үүслийн цахим гэрчилгээ нь тарифын хөнгөлөлт үзүүлэхэд хангалттай. 5. Хэрэв гарал үүслийн гэрчилгээний талаарх мэдээлэл гаалийн мэдүүлгийг бүртгэсэн өдөр мэдээллийн веб санд ороогүй байвал зөвхөн энэ зүйлийн 3 дахь хэсэгт	<u>Үгүй. Одоо хэрэгжиж буй хууль, тогтоомжийн хүрээнд хэрэгжиж буй үйл ажиллагаа.</u> Монгол Улсын Гаалийн тухай хуулиар гаалийн мэдээллийн сангийн асуудал зохицуулагдаж байгаа ба Гаалийн ерөнхий газар нь гадаад худалдааны мэдээлэл, тэр дундаа гарал үүслийн гэрчилгээний мэдээллийг цахим

	заасны дагуу гарал үүслийн гэрчилгээг цахимаар олгосноос бусад тохиолдолд импортлогч Талын гаалийн байгууллага оригинал гарал үүслийн гэрчилгээ гаргаж өгөхийг шаардана. 8. Хэрэв Талууд EODES-ийг нэвтрүүлсэн бол импортлогч Талын гаалийн байгууллага гарал үүслийн оригинал гэрчилгээ, түүний хуулбар, эсхүл гарал үүслийн цахим гэрчилгээ шаардахгүй. Энэ тохиолдолд, тарифын хөнгөлөлт зорилгоор тухайн гарал үүслийн гэрчилгээний огноо, дугаарыг гаалийн мэдүүлэгт тусгасан байна. 9. Хэрэв гарал үүслийн гэрчилгээний мэдээлэл гаалийн мэдүүлгийг бүртгэсэн өдөр EODES-т ороогүй байвал импортлогч Талын гаалийн байгууллага гарал үүслийн гэрчилгээний хуулбарыг шаардаж, түүний үнэн зөв эсэхийг мэдээллийн веб сан ашиглан шалгана. Хэрэв итгэмжлэгдсэн байгууллагад мэдээллийн веб сан байхгүй бол зөвхөн энэ зүйлийн 3 дахь хэсэгт заасны дагуу гарал үүслийн гэрчилгээг цахимаар олгосноос бусад тохиолдолд гарал үүслийн гэрчилгээний эхийг гаргаж өгнө.	хэлбэрээр солилцох, мэдээллийн сан ашиглах эрхтэй. Одоогийн Цахим гааль болон Эрсдэлийн удирдлагын системүүдийг ашиглан энэхүү үүргийг хэрэгжүүлэх боломжтой юм. Мөн гадаад худалдааны цахим нэг цонх нэвтрүүлэхээр ажиллаж байгаа ба энэ хүрээнд шийдвэрлэх бүрэн боломжтой.
Хавсралт 3. Гарал үүслийн дүрэм. 29 дүгээр зүйл: Гарал үүслийг шалгах	1. Хэрэв импортлогч Талын гаалийн байгууллага гарал үүслийн нотлох баримт үнэн зөв эсэхэд, мөн/эсхүл уг гарал үүслийн нотлох баримтад заасан бараа нь энэхүү Дүрмийн 3 дугаар зүйлд заасан гарал үүслийн шалгуурт нийцэж байгаа эсэхэд эргэлзэж байгаа бол, эсхүл санамсаргүй сонголтоор шалгалт хийх тохиолдолд тухайн гарал үүслийн нотлох баримт үнэн зөв эсэхийг, мөн (эсхүл) тухайн бараа нь гарал үүслийн холбогдох шалгуурт нийцэж байгаа эсэхийг баталгаажуулах, түүнчлэн (эсхүл), хэрэв тийнхүү хүссэн бол, тухайн барааг үйлдвэрлэгч, эсхүл экспортлогчоос нотлох баримт гаргуулах хүсэлтийг экспортлогч Талын шалгах эрх бүхий байгууллагад илгээж болно (цаашид "шалгах хүсэлт" гэх). 2. Энэ Дүрмийн 25 дугаар зүйлийн 2 дахь хэсгийн "b"- "g"- д заасан тохиолдолд, импортлогч Талын гаалийн байгууллага тарифын хөнгөлөлт үзүүлэхээс татгалзсан шийдвэр гаргах зорилгоор шалгах хүсэлт гаргах шаардлагагүй. 3. Бүх шалгах хүсэлтэд тухайн барааг ялган таних хангалттай мэдээлэл, гарал үүслийн нотлох баримтын хуулбарыг хавсаргаж, тийм хүсэлт гаргах болсон нөхцөл, шалтгааныг дурдсан байна. 5. Шалгах хүсэлтийн хуулбар болон түүний дагалдах бичиг баримтууд, түүнчлэн тухайн хүсэлтийн дагуу шалгасан хариуг импортлогч Талын гаалийн байгууллага болон экспортлогч Талын шалгах эрх бүхий байгууллага хооронд энэхүү Дүрмийн 27 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан холбоо барих цахим шуудангийн хаягаар цахим хэлбэрээр илгээнэ. 6. Энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан хүсэлтийн хариуд экспортлогч Талын шалгах эрх бүхий байгууллага нь тухайн гарал үүслийн нотлох баримт үнэн зөв эсэхийг, мөн (эсхүл) тухайн барааг тэрхүү Талын гарал үүсэлтэй гэж үзэж болох эсэхийг тодорхой зааж өгөх бөгөөд түүнд бас тухайн хүсэлтэд заасны дагуу холбогдох бараа үйлдвэрлэгчээс, эсхүл экспортлогчоос гаргуулан авсан нотлох баримтыг хавсаргасан байна. Шалгах хүсэлтийн хариуг хүлээн авахаас өмнө энэхүү Дүрмийн 24 дүгээр зүйлийн 4 дэх хэсгийг ашиглаж болно. Хэрэв хүлээн авсан шалгалтын үр дүнг харахад тухайн бараа зохих гарал үүсэлтэй бөгөөд энэхүү Дүрмийн бусад бүх	<u>Үгүй. Одоо хэрэгжиж буй хууль, тогтоомжийн хүрээнд хэрэгжиж буй үйл ажиллагаа.</u> Гаалийн тухай хуулийн хүрээнд зохицуулагдаж байна.

	шаардлагыг хангасан болох нь батлагдсан бөгөөд тодорхой бол урьдчилан төлсөн гаалийн татвар болон депозитыг буцаан олгоно.	
Хавсралт 3. Гарал үүслийн дүрэм. 30 дугаар зүйл: Газар дээр нь очиж шалгах	1. Хэрэв импортлогч Талын гаалийн байгууллага энэхүү Дүрмийн 29 дүгээр зүйлд заасан шалгалтын үр дүнг хангалтгүй гэж үзвэл онцгой тохиолдолд экспортлогч Талд очиж шалгах, энэхүү Дүрмийн 23 дугаар зүйлд заасан бүртгэлтэй танилцах, мөн (эсхүл) тухайн барааг үйлдвэрлэхэд ашигласан байгууламжийг үзэж харах хүсэлт тавьж болно. 2. Энэ зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасны дагуу шалгалтыг газар дээр нь очиж хийх үүднээс импортлогч Талын гаалийн байгууллага тийнхүү газар дээр нь очиж шалгах хүсэлтэй байгаагаа илтгэсэн хүсэлт (цаашид "газар дээр нь очиж шалгах хүсэлт" гэх)-ийг экспортлогч Талын шалгах эрх бүхий байгууллагад бичгээр илгээнэ. Уг газар дээр нь очиж шалгах хүсэлтийн хуулбарыг импортлогч Талын гаалийн байгууллагаас экспортлогч Талын шалгах эрх бүхий байгууллагад энэхүү Дүрмийн 27 дугаар зүйлийн 1 дэх хэсэгт заасан холбоо барих цахим шуудангийн хаягаар цахим хэлбэрээр илгээнэ. 3. Энэ зүйлийн 2 дахь хэсэгт дурдсан, газар дээр нь очиж шалгах хүсэлт нь аль болох дэлгэрэнгүй байх бөгөөд түүнд тухайлбал дараах зүйлсийг тусгасан байна: (a) тухайн Талын тийм хүсэлт гаргасан гаалийн байгууллагын нэр; (b) бараа үйлдвэрлэгч, эсхүл экспортлогч ямар байгууллагын байр агуулахыг очиж үзэх гэж байгаа; (c) газар дээр нь хэзээ очиж шалгах саналтай байгаа; (d) газар дээр нь очиж шалгах ажлын хамрах хүрээ, түүний дотор шалгах бараа, тэдгээрийн гарал үүсэл ямар асуудалтай байгаа; мөн (e) газар дээр нь очиж шалгалт хийх гэж буй эрх бүхий байгууллагын талаарх урьдчилсан мэдээлэл. 5. Газар дээр нь очиж шалгах хүсэлт гаргасан өдрөөс хойш жар (60) хоногийн дотор шалгах эрх бүхий байгууллагаас бичгээр үйлдсэн зөвшөөрөл хүлээж аваагүй, эсхүл газар дээр нь очиж шалгахыг татгалзсан хариу хүлээж авсан тохиолдолд хүсэлт гаргасан Тал газар дээр нь очиж шалгах байсан гарал үүслийн нотлох баримт(ууд)-ад дурдсан бараанд тарифын хөнгөлөлт үзүүлэхээс татгалзана. 7. Газар дээр нь очиж шалгах ажлыг импортлогч болон экспортлогч Талуудын эрх бүхий байгууллагуудын төлөөлөгчдөөс бүрдсэн шалгах баг хийж гүйцэтгэнэ. 10. Хэрэв шалгуулж буй Талын эрх бүхий байгууллага, аж ахуйн нэгжийн зүгээс газар дээр нь очиж шалгах ажилд саад учруулсны улмаар газар дээр нь очиж шалгах боломжгүй болсон бол импортлогч Тал тухайн бараанд тарифын хөнгөлөлт үзүүлэхээс татгалзах эрхтэй. 14. Газар дээр нь очиж хийх шалгалтад импортлогч Талын төлөөлөгчид оролцохтой холбогдон гарах бүх зардлыг импортлогч Тал хариуцна.	<u>Үгүй. Одоо хэрэгжиж буй хууль, тогтоомжийн хүрээнд хэрэгжиж буй үйл ажиллагаа.</u> Гаалийн тухай хуулийн хүрээнд зохицуулагдаж байгаа ба Гаалийн байгууллага гаалийн хууль тогтоомжийн хэрэгжилтийг хангах зорилгоор чөлөөт эргэлтэд байгаа барааны мэдээллийн үнэн зөвийг шалгах эрхтэй. Шаардлагатай тохиолдолд газар дээр нь очиж шалгалт хийх нь энэ эрх, үүргийн үргэлжлэл юм. Уг шалгалтыг хоёр талын гаалийн байгууллагын төлөөлөгчдөөс бүрдсэн баг гүйцэтгэхээр заасан нь олон улсын практикт нийцсэн, хэрэгжиж болох зохицуулалт юм. Шалгалтын зардлыг импортлогч тал хариуцахаар заасан нь мөн хуулийн хүрээнд төсөвлөн шийдвэрлэх боломжтой.

МОНГОЛ УЛС БОЛОН ЕВРАЗИЙН ЭДИЙН ЗАСГИЙН ХОЛБОО, ТҮҮНИЙ ГИШҮҮН
ОРНУУД ХООРОНДЫН ХУДАЛДААНЫ ТҮР ХЭЛЭЛЦЭЭРИЙГ СОЁРХОН БАТЛАХ
ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮР НӨЛӨӨЛЛИЙН СУДАЛГАА

УЛААНБААТАР ХОТ

2025 он

НЭГ. ЕРӨНХИЙ ЗҮЙЛ

Энэхүү үнэлгээний ажлын гол зорилт нь Монгол Улс болон ЕАЭЗХ, түүний гишүүн орнууд хоорондын худалдааны түр хэлэлцээр соёрхон батлах тухай хуулийн төсөл /цаашид “хуулийн төсөл” гэх/-ийн үр нөлөөг үнэлж, хуулийн төслийн давхардал, хийдэл, зөрчлийг арилган хуулийг хэрэглэхэд ойлгомжтой, хэрэгжих боломжтой байдлаар боловсруулах, улмаар хуулийн төслийн чанарыг сайжруулахад чиглэсэн зөвлөмж өгөхөд оршино. Хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх үйл ажиллагааг Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 3 дугаар хавсралтаар баталсан Хуулийн төслийн үр нөлөөг тооцох аргачлалд заасны дагуу дараах үе шатын дагуу боловсруулав. Үүнд:

- Шалгуур үзүүлэлтийг сонгох;
- Хуулийн төслөөс үр нөлөө тооцох хэсгээ тогтоох;
- Урьдчилан сонгосон шалгуур үзүүлэлтэд тохирох шалгах хэрэгслийн дагуу үр нөлөөг тооцох;
- Үр дүнг үнэлэх, зөвлөмж өгөх.

ХОЁР.ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮР НӨЛӨӨГ ҮНЭЛЭХ ШАЛГУУР ҮЗҮҮЛЭЛТИЙГ СОНГОСОН БАЙДАЛ, ҮНДЭСЛЭЛ

Хуулийн төслийн үр нөлөөний үнэлгээг хийж гүйцэтгэхдээ хуулийн төслийн зорилго, хамрах хүрээ, зохицуулах харилцаатай уялдуулан аргачлалд дурдсан 6 шалгуур үзүүлэлтүүдийн дагуу гүйцэтгэсэн. Үүнд:

- Зорилгод хүрэх байдал;
- Практик хэрэгжих байдал;
- Ойлгомжтой байдал;
- Хүлээн зөвшөөрөгдөх байдал;
- Харилцан уялдаа.

Монгол Улс болон ЕЭЗХ, түүний гишүүн орнууд хоорондын Худалдааны түр хэлэлцээр байгуулах асуудал нь “Алсын хараа 2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын баримт бичгийн Зорилт 4.4, Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалын 3.2.5.1, 3.2.5.3, 3.2.5.4, Монгол Улсын Засгийн газрын 2024-2028 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн 4.4.2.11-т тус тус тусгагдсан. Энэ хүрээнд хуулийн төслийн үр нөлөөг олон талаас нь шинжилж, холбогдох нөлөөллийн судалгаануудыг гүйцэтгэсэн болно.

Зорилгод хүрэх байдал гэсэн шалгуур үзүүлэлтээр хуулийн төсөл нь хуулийн төслийн үзэл баримтлалд тусгасан хуулийн төслийг боловсруулах болсон үндэслэл, шаардлагад нийцэж буй эсэх, хуулийн төслийн хүрээнд дэвшүүлсэн зорилгод хүрэх боломжтой эсэхийг үнэлэхэд ашигласан.

Практикт хэрэгжих боломж гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслийг хэрэгжүүлэх боломжтой эсэхийг шалгаж тооцсон.

Ойлгомжтой байдал гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төслийн зохицуулалт тухайн хуулийг хэрэгжүүлэх, субъектүүдийн хувьд ойлгомжтой, логик дараалалтай боловсруулсан эсэхийг шинжилж, Хууль, тогтоомжийн тухай хууль, Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлалд заасан шаардлагын дагуу боловсруулсан эсэхийг хянаж, үнэлгээг хийсэн.

Хүлээн зөвшөөрөгдөх байдал гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд тухайн хуулийн төслийн зохицуулалт иргэд, байгууллагад хэрхэн нөлөөлөх талаар болон оролцогч талууд хүлээн зөвшөөрөх эсэхийг шалган шинжилсэн болно.

Харилцан уялдаа гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд тухайн хуулийн төслийн зүйл, заалт өөр хоорондоо болон хүчин төгөлдөр үйлчилж буй бусад хууль тогтоомжтой нийцтэй байдал, төрийн байгууллагын чиг үүрэг давхардсан болон зөрчилдсөн эсэх, тухайн чиг үүргийг төрийн байгууллага зайлшгүй хэрэгжүүлэх шаардлагатай эсэх, уг чиг үүргийг төрийн бус байгууллагаар гүйцэтгүүлэх боломжтой эсэх, хуулийн төсөлд жондөрийн эрх тэгш байдлыг хангасан эсэх, шударга бус өрсөлдөөнийг бий болгоход болон авлига, хүнд суртлыг үүсгэхэд чиглэсэн заалт тусгагдсан эсэхийг үнэлсэн.

ГУРАВ. ХУУЛИЙН ТӨСЛӨӨС ҮР НӨЛӨӨГ НЬ ТООЦОХ ХЭСГЭЭ ТОГТООСОН БАЙДАЛ

Зорилгод хүрэх байдал гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд хуулийн төсөл боловсруулах болон хууль зүйн болон практик үндэслэл, хэрэгцээ шаардлагад хуулийн төслийн зорилт, холбогдох зохицуулалтууд нийцэж байгаа эсэхэд үзэл баримтлал болон хуулийн төслийн зорилт, түүнийг хангахад чиглэсэн зохицуулалтуудыг харьцуулах байдлаар дүн шинжилгээг хийсэн.

Түүнчлэн хуулийн төсөл нь Хууль тогтоомжийн тухай хууль, Хууль тогтоомжийн төсөл боловсруулах аргачлалд заасан шаардлагыг хангаж боловсруулагдсан эсэхийг хянах зорилгоор төслийг бүхэлд нь сонгож байна. Хууль тогтоомжийг хэрэгжүүлэхтэй холбогдон гарах зардлын тооцоог аргачлалын дагуу тусгайлан боловсруулсан тул энэхүү үр нөлөөний үнэлгээнд оруулаагүй болно.

Хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх хэсгийг тогтоохдоо сонгосон 5 шалгуур үзүүлэлт тус бүрээр үр нөлөөг тооцож, судалгаа хийсэн бөгөөд тэдгээрт тохирох шалгах хэрэгслийг доорх хүснэгтэд үзүүлэв.

Хуулийн төслийн үр нөлөөг үнэлэх шалгах хэрэгсэл /Хүснэгт 1/

	Шалгуур үзүүлэлт	Үр нөлөөг үнэлэх хэсэг	Тохирох шалгах хэрэгсэл
1.	Зорилгод хүрэх байдал	1 дүгээр зүйл. “Монгол Улс болон ЕАЭЗХ түүний гишүүн орнууд хооронд байгуулах худалдааны түр хэлэлцээрийн”-ийн	Хуулийн төслийг боловсруулах болсон үндэслэл, хэрэгцээ шаардлагад хуулийн төслийн зорилго, зорилт, зохицуулалтууд нь нийцэж байгаа эсэхэд хуулийн төсөлд бүхэлд нь дүн
2.	Практикт		

	хэрэгжих боломж	хуулийн төсөл бүхэлд нь.	шинжилгээ хийсэн. Тухайлбал Монгол Улс болон ЕАЭЗХ, түүний гишүүн орнууд хоорондын Худалдааны түр хэлэлцээр байгуулах асуудал нь “Алсын хараа 2050” Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын баримт бичгийн Зорилт 4.4, Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалын 3.2.5.1, 3.2.5.3, 3.2.5.4, Монгол Улсын Засгийн газрын 2024-2028 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн 4.4.2.11-т тус тус тусгагдсан. Тус хэлэлцээрийг хэрэгжүүлэх нь бүс нутгийн интеграцид нэгдэх, нэг эдийн засгаас хараат байдлыг бууруулах, үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалыг хэрэгжүүлэх, цаашлаад аж ахуйн нэгжүүд, жижиг дунд үйлдвэрлэлийг дэмжих, экспортын зах зээлийг тэлэх, худалдааг хөнгөвчлөх бодлогыг хэрэгжүүлэхэд чухал ач холбогдолтой. Дээр дурдсан Монгол Улсын хөгжлийн бодлого, төлөвлөлтийн баримт бичгүүдэд тусгагдсан болон худалдааг төрөлжүүлэх Засгийн газрын бодлогын зорилгын хүрээнд тус хэлэлцээрийн зорилго уялдаж байна. Хэлэлцээрийг хэрэгжүүлснээр худалдааг өргөжүүлэх, тарифын болон тарифын бус саадыг бууруулах, экспортын боломжийг нэмэгдүүлэхэд чиглэлээр өргөн хүрээний боломжууд нээгдэх бөгөөд экспортын бүтээгдэхүүний чанар, стандартыг ЕАЭЗХ-ны гишүүн орнуудтай уялдуулан сайжруулснаар зорилгод хүрэх бүрэн боломжтой байна.
3.	Ойлгомжтой байдал	Хуулийн төсөл бүхэлдээ	Ойлгомжтой байдлыг үнэлэх хүрээнд хуулийн төсөл нь хэрэгжүүлэх, хэрэглэх этгээдүүдэд ойлгомжтой байдлаар томъёологдсон эсэхийг шалгах үүднээс хуулийн төслийг Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлд заасан хууль тогтоомжийн төслийн эх бичвэрийн агуулгад тавих нийтлэг шаардлага, 30 дугаар зүйлд заасан хуулийн төслийн хэл зүй, найруулгад

			тавих нийтлэг шаардлагад нийцүүлэн боловсруулсан эсэхийг шалгасан. Хэлэлцээрийн бүтэц, нэр томьёо, холбогдох заалтууд Монгол Улсын нэгдэн орсон олон улсын худалдааны хэлэлцээрийн нэр томьёо болон зохицуулалттай нийцэж байгаа тул ойлгомжтой гэж дүгнэсэн.
4	Хүлээн зөвшөөрөгдөх байдал	Хуулийн төсөл бүхэлдээ	Хуулийн төслийн зохицуулалт нь иргэд, байгууллага, аж ахуй нэгжүүдэд хүндрэл учруулахгүй. Хуулийн төслийн зохицуулалтаар иргэдийн эрх чөлөөг хязгаарласан болон аж ахуйн нэгжүүдэд шинээр үүрэг хүлээлгэж байгаа заалт байхгүй боловч хэлэлцээрийн хүрээнд худалдаа хийх тохиолдолд хэлэлцээрт заасан тодорхой шаардлага, стандартыг мөрдөн ажиллахаар тусгагдсан.
5.	Харилцан уялдаа	Хуулийн төсөл бүхэлдээ	Хуулийн төслийн харилцан уялдаа холбоог шалгах хүрээнд холбогдох төрийн байгууллагууд болон хувийн хэвшлээс саналуудыг авч тусгасан.

Дээрх урьдчилан сонгосон шалгуур үзүүлэлтүүдийн хүрээнд тохирсон шалгах хэрэгслийн дагуу хуулийн төслийн үр нөлөөг дараах байдлаар дэлгэрэнгүй үнэлж байна.

3.1. ЗОРИЛГОД ХҮРЭХ ДҮН ШИНЖИЛГЭЭ

Монгол Улсын экспортын бүтэц, гадаад худалдаа нэг улсаас хэт хамааралтай байгаа нь эдийн засгийн эрсдэлийг нэмэгдүүлж, гадаад зах зээлд өрсөлдөх боломжийг хязгаарлаж байна. Тухайлбал, 2024 оны байдлаар нийт экспортын 91.3 хувийг БНХАУ-д хийж буй нь нэг зах зээлээс хэт хамааралтай, гадаад худалдааны эмзэг байдалд оруулж байгааг харуулж байна. Иймд экспортын зах зээлийг төрөлжүүлэх, бүс нутгийн шинэ түншлэлүүдийг эрэлхийлэх нь Монгол Улсын дунд болон урт хугацааны эдийн засгийн бодлогын хувьд зайлшгүй шаардлагатай байна.

Энэ хүрээнд Монгол Улс болон ЕАЭЗХ, түүний гишүүн орнууд хоорондын худалдааны түр хэлэлцээр байгуулах асуудал нь "Алсын хараа 2050" Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлогын баримт бичгийн Зорилт 4.4, Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалын 3.2.5.1, 3.2.5.3, 3.2.5.4, Монгол Улсын Засгийн газрын 2024-2028 оны үйл ажиллагааны хөтөлбөрийн 4.4.2.11-т тус тус тусгагдсан.

Тус хэлэлцээрийг хэрэгжүүлснээр бүс нутгийн интеграцид нэгдэх, нэг эдийн засгаас хараат байдлыг бууруулах, Монгол Улсын Үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлалыг хэрэгжүүлэх, цаашлаад аж ахуйн нэгжүүд, жижиг дунд үйлдвэрлэлийг

дэмжих, экспортын зах зээлийг тэлэх, төрөлжүүлэх, худалдааг хөнгөвчлөх бодлогыг хэрэгжүүлэхэд чухал үр нөлөөтэй байна.

Одоогийн байдлаар Монгол Улс ОХУ болон ЕАЭЗХ-ны гишүүн орнуудтай худалдаа хийхэд өндөр гаалийн тариф, квотын хязгаарлалт, техникийн зохицуулалт, хорио цээрийн шаардлагыг хангах зэрэг олон саад тотгор байгаа нь экспорт, импортын үйл явцыг удаашруулж, зардлыг нэмэгдүүлэхэд гол нөлөө үзүүлж байна.

Иймд ЕАЭЗХ, түүний гишүүн орнууд хоорондын худалдааны түр хэлэлцээрийг байгуулах нь Монгол Улсад хэр үр ашигтай болох талаар эдийн засгийн нөлөөллийн шинжилгээг Дэлхийн худалдааны анализ төсөл (GТАР) ерөнхий тэнцвэрийн стандарт загвар ашиглан хийсэн.

Тус шинжилгээгээр импортын 367 бараанаас 356-д тарифыг бүрэн тэглэх, 6 бараанд 25–50 хувиар бууруулах, 2 бараанд тохирсон квотын хэмжээнд тарифыг тэглэх, 3 бараанд квотын хэмжээнд тарифын хөнгөлөлт эдлэх тохиолдолд импортын тарифын орлого буурах хэдий ч өрхийн хэрэглээ болон экспорт нэмэгдэж, улмаар эдийн засгийн бодит өсөлтөд эерэг нөлөө үзүүлэхээр тооцоологдсон байна.

Худалдааны түр хэлэлцээр байгуулах тохиолдолд өрсөлдөх чадвар бүхий бусад салбарын бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийн биет хэмжээ өсөх хандлагатай байна. Үүнд савхин эдлэл, малын мах, дайвар бүтээгдэхүүн, үхэр, хонь, ямаа, элсэн чихэр, тослог ургамал, нэхмэл, бусад мах, махан бүтээгдэхүүн зэрэг 30 салбар багтаж байна. Тухайлбал, малын мах, дайвар бүтээгдэхүүн 1.4 хувь, үхэр, хонь, ямаа 1.2 хувь, элсэн чихэр 0.9 хувь, тослог ургамал 0.8 хувь, бусад мах, махан бүтээгдэхүүн 0.6 хувиар тус тус өсөлт үзүүлэх төлөвтэй байна.

Экспортын хувьд ОХУ-д экспортлох хиам, нөөшилсөн махан бүтээгдэхүүн 140 хувь, малын мах, дайвар бүтээгдэхүүн 125 хувь, бэлэн хувцас 84.3 хувь, нэхмэл эдлэл 55.4 хувь, савхин эдлэл 45.7 хувиар өсөх бол Казахстан улсад экспортлох арьс ширэн бүтээгдэхүүн 152 хувь, малын мах, дайвар бүтээгдэхүүн 113 хувь, бэлэн хувцас 134 хувь, нэхмэл эдлэл 27 хувь, савхин эдлэл 152 хувиар тус тус өсөхөөр байна. Бразил, Аргентин, Парагвай, Уругвай, Австрали, Шинэ Зеланд болон Европын Холбооны зарим улстай харьцуулахад 15-аас 50 хувийн гаалийн татвар ногдуулж буй Монголын бүтээгдэхүүн “0” хувийн татвартай болох нь зах зээл дээр шууд үнийн давуу талыг бий болгож, өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлнэ.

Импортын хувьд Монгол Улсад ЕАЭЗХ-ны гишүүн орнуудаас импортлох барааны өсөлт хязгаарлагдмал, дунджаар 1.5-аас 3.6 хувийн хооронд байхаар тооцоологдсон байна.

Түүнчлэн Монгол Улс болон ЕАЭЗХ-ны гишүүн орнуудын дотоодын нийт бүтээгдэхүүн (ДНБ)-ний хэмжээ нэмэгдэхээр байна. Үүнээс нийт 367 барааны импортын тарифыг хэсэгчлэн чөлөөлөх буюу импортын тарифыг тэглэх үед Монгол Улсын бодит ДНБ 0.0203 хувиар өсөхөөр байгаа нь ЕАЭЗХ-ны гишүүн орнуудтай харьцуулахад оролцогч талуудын дунд хамгийн өндөр өсөлт үзүүлэхээр

Хэлэлцээрийг хэрэгжүүлснээр дээрх эдийн засгийн эерэг, бодит үзүүлэлтүүд

бий болохоос гадна бүс нутгийн эдийн засгийн интеграцид Монгол Улсын оролцоог нэмэгдүүлэх, ЕАЭЗХ-ийн гишүүн орнуудтай эдийн засгийн хамтын ажиллагааг нэмэгдүүлэх, Монгол Улсын хараат бус эдийн засгийн байр суурийг бататгах өргөн хүрээний зэрэг үр нөлөөг үзүүлэхээр байна.

3.2. ПРАКТИКТ ХЭРЭГЖИХ БОЛОМЖ

Хэлэлцээр хэрэгжсэнээр Монгол Улсын үйлдвэрлэгч, экспортлогч аж ахуйн нэгжүүдийн орлого нэмэгдэх, шинэ зах зээлд нэвтрэх, хөдөө аж ахуйн салбарын өрсөлдөх чадвар сайжрах, олон улсын стандарт хангасан үйлдвэрлэл хөгжих боломж бүрдэнэ. Үүнтэй уялдан эрүүл ахуй, хорио цээрийн шаардлагыг хялбаршуулах, тохирлын үнэлгээний дүнг харилцан хүлээн зөвшөөрөх хэлэлцээг эхлүүлэх нөхцөл бүрдэнэ.

Түүнчлэн зарим барааны импортын үнэ буурах нь богино хугацаанд дотоодын зарим бүтээгдэхүүний үнийн өрсөлдөх чадварт дарамт учруулж болох боловч нөгөө талаас дотоодын үйлдвэрүүдийн түүхий эд, бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийн зардлыг бууруулах боломжийг нэмэгдүүлнэ. Энэхүү өртгийн бууралтад үндэслэн аж ахуйн нэгжүүдийн хөрөнгө оруулалт, шинэчлэл сайжирч, экспортын бүтээгдэхүүний өрсөлдөх чадвар сайжрах суурь нөхцөл бүрдэнэ.

Мөн хэлэлцээрийн хүрээнд гарал үүслийн дүрмийн шаардлага нэмэгдэх нь жижиг аж ахуйн нэгжүүдэд тодорхой зардал учруулах боловч урт хугацааны хувьд бүтээгдэхүүний чанар, баталгаажуулалт, экспортын бэлэн байдлыг сайжруулж, бүс нутгийн болон олон улсын зах зээлд өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлэх давуу талтай. Мөн барааны төрөлжилт сайжирч, хэрэглэгчийн сонголт өргөжиж, дотоодын үйлдвэрлэгчдэд зах зээлийн шударга, ил тод өрсөлдөөний орчныг бий болгох нөхцөл бүрдэнэ.

Цаашлаад гаалийн байгууллагуудын хамтын ажиллагааны хүрээнд гаалийн мэдүүлгийг бүртгэснээс хойш 4 цагийн дотор барааг олгох, цахим мэдээлэл солилцох, итгэмжлэгдсэн аж ахуйн нэгжийн хөтөлбөр зэрэг арга хэмжээг хэрэгжүүлснээр бараа хил дээр саатах хугацааг багасгаж, бизнесийн орчныг сайжруулах ач холбогдолтой. Мөн гарал үүслийн гэрчилгээг цахимаар солилцох, 5,000 еврогоос бага үнийн дүнтэй бараанд үйлдвэрлэгч өөрөө мэдүүлэг гаргах боломж нь бичиг баримтын бүрдүүлэлтийг хялбаршуулж, жижиг дунд үйлдвэрлэлийг дэмжсэн зохицуулалт тул хэрэгжүүлэхэд ямар нэгэн хүндрэл учрахгүй гэж дүгнэсэн.

Мөн ЕАЭЗХ-ноос гаралтай түүхий эдийг ашиглан Монгол Улсад үйлдвэрлэсэн бүтээгдэхүүнийг гарал үүслийн хувьд Монгол улсаас гаралтай бараанд тооцох зохицуулалт, барааны 50 хувиас дээш нь Монгол Улсаас гаралтай тохиолдолд мөн адил Монгол Улсаас гаралтайд тооцох зэрэг заалт нь дотоодын үйлдвэрлэгчдэд гарал үүслийн хувьд таатай нөхцөл бүрдүүлж байна.

Хэлэлцээрийн үр дүнд худалдааны эргэлт болон хөдөө аж ахуй, хүнсний салбарт гадаад болон дотоодын хөрөнгө оруулалт нэмэгдэх, үйлдвэрлэлийн бүтээмж, чанар, өрсөлдөх чадвар сайжрах, ажлын байр нэмэгдэх, үйлдвэрлэлийн зардал болон импортын үнэ буурснаар өрхийн хэрэглээ, инфляцад зэрэг нөлөө

үзүүлэх боломжтой. Уул уурхайн бус үйлдвэрлэл нэмэгдсэнээр эдийн засгийн төрөлжилт сайжирч, худалдааны хараат байдал буурах үр нөлөөг үзүүлэх бөгөөд экспортын чиг баримжаатай хүнс, хөдөө аж ахуйн бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийг хөгжүүлэх суурь нөхцөл бүрдэх юм.

4.3. ХҮЛЭЭН ЗӨВШӨӨРӨГДӨХ БАЙДАЛ

Хэлэлцээрийг хэрэгжүүлэхэд тарифын зохицуулалт, гаалийн үйл ажиллагаа, гарал үүслийн дүрэм зэрэгт холбогдох төрийн захиргааны байгууллагуудын үйл ажиллагаанд өөрчлөлт орох ч хуулийн төслийг дагалдуулан холбогдох хууль тогтоомжид өөрчлөлт оруулах, эрх зүйн уялдаа холбоо зохион байгуулалтын зарим арга хэмжээг авч хэрэгжүүлснээр тус асуудлыг зохицуулах боломжтой гэж дүгнэсэн.

Аж ахуйн нэгж, хувийн хэвшлийн зүгээс экспортын зах зээлийн хүртээмж нэмэгдэх, гаалийн бичиг баримтын давхардал буурах, тээвэр логистикийн өртөг буурах зэрэг эерэг нөлөө бий болно. Ялангуяа өрсөлдөх чадвартай салбарууд (савхин эдлэл, ноос ноолуур, мах, хүнсний бүтээгдэхүүн, логистик үйлчилгээ, дижитал үйлчилгээ) хэлэлцээрийн нөлөөг дэмжиж байгаа нь судалгаагаар тогтоогдсон.

Хэрэглэгч, олон нийтийн хувьд бараа, бүтээгдэхүүний үнэ буурах болон, барааны сонголт нэмэгдэх, зах зээлийн өрсөлдөөн нь бүтээгдэхүүний чанарыг сайжруулах эерэг нөлөө үзүүлэхээр байна. Тарифын бууралтаар хэрэглээний зардал буурах тооцоо нь олон нийтийн дунд хүлээн зөвшөөрөгдөх байдлыг нэмэгдүүлж байна.

Монгол Улс болон ЕАЭЗХ түүний гишүүн орнууд хооронд байгуулсан Худалдааны түр хэлэлцээрийн үр дүнг үнэлэн баримтжуулж, зөвлөмжийг дараах хийгдсэн уулзалт, сургалтын үр дүнд гарсан санал дүгнэлтээр баримтжуулсан болно. Үүнд:

1. ЭЗХЯ-ны зүгээс 2023 оны 12-оос 13-ны өдрүүдэд болон 2024 оны 05 сарын 09-ны өдрүүдэд 2 удаа төр, хувийн хэвшлийн нийт 150 гаруй төлөөлөгчдийг хамруулсан олон нийтийн хэлэлцүүлгийг МҮХАҮТ-тай хамтран зохион байгуулж, олон нийт, ААН-ийн саналыг авч хэлэлцээрийн төсөлд тусгасан болно.
2. Хэлэлцээрийн явцад МҮХАҮТ, ХХААХҮЯ-ны холбогдох мэргэжилтнүүдтэй уулзалт зохион байгуулж, барааны жагсаалтын талаар санал солилцсон бөгөөд ЭЗХЯ-ны зүгээс 2023 оны 10 дугаар сарын 20-ны өдрийн 03/1978 дугаартай албан бичгээр ХХААХҮЯ болон МҮХАҮТ-аас барааны жагсаалтад тусгах саналуудыг авч, хэлэлцээрийн төсөлд тусгасан.
3. Хэлэлцээ хийх тухай бүр хэлэлцээрийн явцын талаар Засгийн газрын хуралдаанд танилцуулж, хуралдаанаас гарсан санал дүгнэлтийг тусгаж ажилласан.

4.4. ОЙЛГОМЖТОЙ БАЙДЛЫГ ШАЛГАХ

Хуулийн төслийн зохицуулалт нь найруулга, хэлзүйн болон агуулгын хувьд ойлгомжтой байдлаар томъёологдсон эсэхийг Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлд заасан хууль тогтоомжийн төслийн эх бичвэрийн агуулгад тавих нийтлэг шаардлага, 30 дугаар зүйлд заасан хуулийн төслийн хэл зүй, найруулгад тавих нийтлэг шаардлагын хүрээнд дор дурдсанаар нарийвчлан үнэлсэн болно.

Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 29 дүгээр зүйлд заасан Хуулийн төслийн эх бичвэрийн агуулгад тавих нийтлэг шаардлага /Хүснэгт 2/

Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн зохицуулалт	Хуулийн төслийн зохицуулалтад үнэлгээ хийсэн байдал
29.1.1.Монгол Улсын Үндсэн хууль, Монгол Улсын олон улсын гэрээнд нийцсэн, бусад хууль, үндэсний аюулгүй байдлын үзэл баримтлал, Монгол Улсын урт хугацааны хөгжлийн бодлоготой уялдсан байх	Шаардлага хангасан.
29.1.2.тухайн хуулиар зохицуулах нийгмийн харилцаанд хамаарах асуудлыг бүрэн тусгасан байх	Шаардлага хангасан.
29.1.3.тухайн хуулиар зохицуулах нийгмийн харилцааны хүрээнээс хальсан асуудлыг тусгахгүй байх	Шаардлага хангасан.
29.1.4.тухайн хуулиар зохицуулах нийгмийн харилцаанд үл хамаарах хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах буюу хүчингүй болсонд тооцох тухай заалт тусгахгүй байх	Шаардлага хангасан.
29.1.5.зүйл, хэсэг, заалт нь хоорондоо зөрчилгүй байх	Шаардлага хангасан.
29.1.6.хэм хэмжээ тогтоогоогүй, тунхагласан шинжтэй буюу нэг удаа хэрэгжүүлэх заалт тусгахгүй байх	Шаардлага хангасан.
29.1.7.бусад хуулийн заалтыг давхардуулан заахгүйгээр шаардлагатай бол түүнийг эш татах, энэ тохиолдолд эшлэлийг тодорхой хийж, хуулийн нэр болон хэвлэн нийтэлсэн албан ёсны эх сурвалжийг бүрэн гүйцэд заасан байх	Шаардлага хангасан.

29.1.8.тухайн хуулиар зохицуулах нийгмийн харилцаа, хуулийн үйлчлэх хүрээ, эрх зүйн харилцаанд оролцогч хүн, хуулийн этгээдийн эрх, үүрэг, зохицуулалтад удирдлага болгох зарчим, харгалзан үзэх нөхцөл байдал, нийтийн эрх зүйн этгээдийн чиг үүрэг, эрх хэмжээ, тэдгээрийг биелүүлэх журмыг тусгасан байх.	Шаардлага хангасан.
29.2.Хуулийн төсөлд шаардлагатай тохиолдолд эрх зүйн хэм хэмжээг зөрчсөн этгээдэд хүлээлгэх хариуцлага, хуулийн хүчин төгөлдөр болох хугацаа, хууль буцаан хэрэглэх тухай заалт, хуулийг дагаж мөрдөх журмын зохицуулалт, бусад хуулийн зүйл, хэсэг, заалтыг хүчингүй болсонд тооцох, зарим үг, өгүүлбэр, тоо, тэмдэгт хасах талаар тусгана.	Шаардлага хангасан.
29.3.Шаардлагатай тохиолдолд бусад хуульд нэмэлт, өөрчлөлт оруулах болон хууль хүчингүй болсонд тооцох тухай дагалдах хуулийн төслийг боловсруулна.	Шаардлага хангасан.
29.4.Энэ хуулийн 14.5-д зааснаас бусад хуулийн төслийг дагалдуулан анхдагч болон шинэчилсэн найруулгын төслийг өргөн мэдүүлэхийг хориглоно.	Шаардлага хангасан.
Хууль тогтоомжийн тухай хуулийн 30 дугаар зүйлд заасан хуулийн төслийн хэл зүй, найруулгад тавих нийтлэг шаардлага	
30.1.1.Монгол Улсын Үндсэн хууль, бусад хуульд хэрэглэсэн нэр томъёог хэрэглэх	Шаардлага хангасан.
30.1.2.нэг нэр томъёогоор өөр өөр ойлголтыг илэрхийлэхгүй байх	Шаардлага хангасан.
30.1.3.үг хэллэгийг монгол хэл бичгийн дүрэмд нийцүүлэн хоёрдмол утгагүй товч, тодорхой, ойлгоход хялбараар бичих	Шаардлага хангасан.
30.1.4.хүч оруулсан нэр томъёо хэрэглэхгүй байх	Шаардлага хангасан.
30.1.5.ЖИНХЭНЭ нэрийг ганц тоон дээр хэрэглэх	Шаардлага хангасан.

4.5. ХАРИЛЦАН УЯЛДААГ ШАЛГАХ

Харилцан уялдаа гэсэн шалгуур үзүүлэлтийн хүрээнд тухайн хуулийн төслийн зүйл, заалт өөр хоорондоо болон хүчин төгөлдөр үйлчилж буй бусад хууль тогтоомжтой нийцтэй байдал, төрийн байгууллагын чиг үүрэг давхардсан болон зөрчилдсөн эсэх, тухайн чиг үүргийг төрийн байгууллага зайлшгүй хэрэгжүүлэх

шаардлагатай эсэх, уг чиг үүргийг төрийн бус байгууллагаар гүйцэтгүүлэх боломжтой эсэх, хуулийн төсөлд жөндөрийн эрх тэгш байдлыг хангасан эсэх, шударга бус өрсөлдөөнийг бий болгоход болон авлига, хүнд суртлыг үүсгэхэд чиглэсэн заалт тусгагдсан эсэхийг үнэлсэн.

ТАВ. ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН ҮР НӨЛӨӨГ ТОГТООСОН БАЙДАЛ

5.1. ЕРӨНХИЙ

Хуулийн төслийн уялдаа холбоог шалгах хүрээнд дараах асуултад хариулах замаар хуулийн төслийн уялдаа холбоог шалгасан болно.

Хуулийн төслийн уялдаа холбоо /Хүснэгт 3/

Хуулийн төслийн зохицуулалт тухайн хуулийн зорилттой нийцэж байгаа эсэх	Тийм
Хуулийн төслийн “Хууль тогтоомж” гэсэн хэсэгт заасан хуулиудын нэр тухайн харилцаанд хамаарах хууль мөн эсэх	Тийм
Хуулийн төсөлд тодорхойлсон нэр томьёо тухайн хуулийн төслийн болон бусад хуулийн нэр томьёотой нийцэж байгаа эсэх	Хуулийн төсөлд тодорхойлсон нэр томьёо тухайн хуулийн төслийн болон бусад хуулийн нэр томьёотой нийцсэн.

Хуулийн төслийн зүйл, заалт тухайн хуулийн төсөл болон бусад хуулийн заалттай нийцэж байгаа эсэх	Хуулийн төсөл нэг зүйлтэй.
Хуулийн төслийн зүйл, заалт тухайн хуулийн төслийн болон бусад хуулийн заалттай давхардсан эсэх	Үгүй
Хуулийн төслийг хэрэгжүүлэх этгээдийг тодорхой тусгасан эсэх	Тийм
Хуулийн төсөлд шаардлагатай зохицуулалтыг орхигдуулсан эсэх	Хуулийн төсөлд шаардлагатай зохицуулалтыг бүрэн тусгасан.
Хуулийн төсөлд төрийн байгууллагын гүйцэтгэх чиг үүргийг давхардуулан тусгасан эсэх	Үгүй
Төрийн байгууллагын чиг үүргийг төрийн бус байгууллага, мэргэжлийн холбоодоор гүйцэтгүүлэх	Үгүй

боломжтой эсэх	
Татварын хуулиас бусад хуулийн төсөлд албан татвар, төлбөр, хураамж тогтоосон эсэх	Үгүй
Тухайн хуулийн төсөлд тусгасан тусгай зөвшөөрөлтэй холбоотой зохицуулалтыг Аж ахуйн үйл ажиллагааны тусгай зөвшөөрлийн тухай хуульд тусгасан эсэх	Тийм
Монгол Улсын Үндсэн хууль болон Монгол Улсын олон улсын гэрээнд заасан хүний эрхийг хязгаарласан зохицуулалт тусгасан эсэх	Хүний эрхийг хязгаарласан зохицуулалт агуулаагүй.
Хуулийн төслийн зүйл, заалт жендерийн эрх тэгш байдлыг хангасан эсэх	Тус хуулийн төслөөр зохицуулагдах харилцаанд хамааралгүй байна.
Хуулийн төсөлд шударга бус өрсөлдөөнийг бий болгоход чиглэсэн заалт тусгагдсан эсэх	Үгүй
Хуулийн төсөлд авлига, хүнд суртлыг бий болгоход чиглэсэн заалт тусгагдсан эсэх	Үгүй
Хуулийн төсөлд тусгасан хориглосон хэм хэмжээг зөрчсөн этгээдэд хүлээлгэх хариуцлагын талаар тодорхой тусгасан эсэх	Тус хуулийн төслөөр зохицуулагдах харилцаанд хамааралгүй байна.

5.2. ҮҮСЭЖ БОЛОХ ЭДИЙН ЗАСГИЙН ҮР НӨЛӨӨ:

Хэлэлцээр хэрэгжсэнээр Монгол Улсын экспортын боломж тэлж, ЕАЭЗХ-ны гишүүн орнуудын зах зээлд хөдөө аж ахуй, хүнсний үйлдвэрлэл, хөнгөн үйлдвэрийн бүтээгдэхүүн зэргийг хөнгөлөлттэй нөхцөлөөр гаргах боломж бүрдэнэ. Энэ нь үйлдвэрлэлийн хүчин чадал нэмэгдэж, валютын орлого өсөхөд дэмжлэг үзүүлнэ. Импортын тариф буурснаар зарим өргөн хэрэглээний болон үйлдвэрлэлийн барааны үнэ буурч, хэрэглэгчдийн худалдан авах чадвар дээшлэхийн зэрэгцээ дотоодын зах зээлийн өрсөлдөөн нэмэгдэнэ. Үүний үр дүнд бизнесийн орчин илүү нээлттэй, үр ашигтай болох нөхцөл бүрдэнэ.

Хэлэлцээрийн хэрэгжилтийн эхний шатанд дотоодын жижиг, дунд үйлдвэрүүд ЕАЭЗХ-ны өрсөлдөөнт зах зээлд шинээр нэвтрэхэд стандартын шаардлага хангах, хорио цээрийн шаардлагыг дагаж мөрдөх, зэрэгт хүндрэл үүсэж, богино хугацаанд ашиг буурах эрсдэл үүсэж болзошгүй. Энэхүү хэлэлцээрийн үр ашгийг бүрэн дүүрэн хүртэхийн тулд дотоодын үйлдвэрлэлийн өрсөлдөх чадварыг бэхжүүлэх, стандарт, техникийн зохицуулалтыг уялдуулах, хөрөнгө оруулалт болон бизнесийн орчныг сайжруулах бодлогын арга хэмжээг зэрэгцүүлэн хэрэгжүүлэх шаардлагатай. Энэ хүрээнд ЭЗХЯ-ны зүгээс хэлэлцээрийг хэрэгжүүлэх ажлын төлөвлөгөөг холбогдох

байгууллагуудтай хамтран боловсруулж, батлуулж, хэрэгжүүлэхээр ажиллаж байна.

5.3. АЖ АХУЙН НЭГЖИД ҮЗҮҮЛЭХ ҮР НӨЛӨӨ:

Худалдааны түр хэлэлцээр байгуулах тохиолдолд бүтээгдэхүүний үйлдвэрлэлийн хэмжээ буурах салбарын тоо бага зэрэг нэмэгдэж болох үр дүн гарсан бөгөөд өрсөлдөх чадвар бүхий бусад салбарын бүтээгдэхүүн үйлдвэрлэлийн биет хэмжээ өсөхөөр байгаа бөгөөд хэлэлцээрийн хүрээнд аж ахуйн нэгжүүд ЕАЭЗХ-ны 180 гаруй сая хэрэглэгчтэй зах зээлд нэвтрэх боломжтой болж, экспортын шинэ суваг нээгдэнэ.

Үйлдвэрлэл, технологи, хөрөнгө оруулалтын чиглэлээр хамтын ажиллагаа өргөжихийн зэрэгцээ стандарт, техникийн шаардлагад нийцэх шинэчлэл хийх хэрэгцээ, шаардлага үүсэн гарна. Энэ нь дотоодын аж ахуйн нэгжүүдийн өрсөлдөх чадварыг сайжруулах, чанар, стандартын түвшнийг дээшлүүлэх, шинэ технологи нэвтрүүлэх түлхэц болох юм.

5.4. ИРГЭДЭД ҮЗҮҮЛЭХ ҮР НӨЛӨӨ:

Импортын өрсөлдөөн нэмэгдсэнээр өргөн хэрэглээний буюу иргэдийн худалдан авах бараа, бүтээгдэхүүний үнэ тогтворжих, чанар сайжрах, сонголт өргөжих нөхцөл бүрдэнэ. Үйлдвэрлэл болон худалдааны салбарт ажлын байр нэмэгдэж, хөдөлмөрийн орлого өснө. Дунд хугацаанд эдийн засгийн идэвхжил нэмэгдэж, иргэдийн амьжиргааны түвшин дээшлэх бодит боломж бүрдэхээр байна.

ЗУРГАА. ҮР ДҮНГ ҮНЭЛСЭН ДҮГНЭЛТ БА ЗӨВЛӨМЖ

Энэхүү Монгол Улс болон ЕАЭЗХ, түүний гишүүн орнууд хоорондын худалдааны түр хэлэлцээрийг УИХ-д өргөн барих тухай хуулийн төслийн үр нөлөөг Засгийн газрын 2016 оны 59 дүгээр тогтоолын 3 дугаар хавсралтаар батлагдсан "Хуулийн төслийн үр нөлөө тооцох аргачлал"-ын дагуу тооцож судалгаа, шинжилгээний дүнг нэгтгэн дараах дүгнэлтэд хүрлээ. Үүнд:

Энэхүү үнэлгээг эдгээр хуулийн төсөлд хийхэд сонгосон шалгуур үзүүлэлтүүдээр үнэлэхэд хуулийн төслийн үзэл баримтлалаар тодорхойлсон зорилгыг хангасан, практикт хэрэгжих бүрэн боломжтой, хуулийн төслийн томьёолол нь ойлгомжтой, хоёрдмол утга санаагүй, тодорхой, Монгол Улсын үндсэн хууль, бусад хууль тогтоомж болон тухайн хуулийн зүйл, заалттай давхардаагүй, зөрчилдөөгүй гэж дүгнэж байна.

Хэлэлцээр нь Монгол Улсын худалдааны бүтцийг төрөлжүүлэх, экспортын бараа бүтээгдэхүүний өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлэх, ЕАЭЗХ-ны гишүүн орнуудын зах зээлд хөнгөлөлттэй нөхцөлөөр нэвтрэх боломжийг бүрдүүлж байгаа нь эдийн засгийн хувьд эерэг нөлөөтэй байна.

Хэлэлцээрийн хэрэгжилтийн хүрээнд тарифын болон тарифын бус саад, тотгорыг бууруулах, гаалийн болон техникийн зохицуулалтыг уялдуулах, худалдааг хөнгөвчлөх боломж бүрдэж байгаа нь зорилгодоо хүрэх боломжтой болохыг харуулж байна.

Хэлэлцээрийг хэрэгжүүлэх, дагаж мөрдөх чиг үүрэг бүхий байгууллагууд болох

Гаалийн ерөнхий газар, ХХААХҮЯ, МҮХАҮТ болон бусад холбогдох байгууллагууд уг зохицуулалтыг дэмжин, холбогдох ажлын хэсгүүдэд хамтран ажилласан. Хэлэлцээрийн төсөл нь Монгол Улсын худалдааны бодлого, экспортын өрсөлдөх чадварыг нэмэгдүүлэх, бүс нутгийн интеграцид оролцох оролцоог гүнзгийрүүлэх үндэсний бодлого, зорилттой нийцэж байна.

ЕАЭЗХ болон Монгол Улс хооронд байгуулах Худалдааны түр хэлэлцээр нь зорилгодоо хүрэхүйц, хэрэгжүүлэх, дагаж мөрдөх нөхцөл бүрдсэн, холбогдох байгууллагуудын дэмжлэгтэй, эдийн засаг, худалдааны хувьд эерэг нөлөөтэй гэж үнэлэгдсэн тул хэлэлцээрийн төслийг хэвээр үлдээх нь зүйтэй гэж дүгнэв.

Иймд Монгол Улс болон ЕАЭЗХ, түүний гишүүн орнууд хооронд байгуулах худалдааны түр хэлэлцээрийг Монгол Улсын Засгийн газрын өргөн мэдүүлснээр соёрхон батлах тухай хуулийн төслийн эх бичвэрийн агуулгад тавих нийтлэг шаардлага, уялдаа холбоо хангагдсан байна гэж үзлээ.

—oOo—

МОНГОЛ УЛС БОЛОН ЕВРАЗИЙН ЭДИЙН ЗАСГИЙН ХОЛБОО, ТҮҮНИЙ
 ГИШҮҮН ОРНУУД ХООРОНДЫН ХУДАЛДААНЫ ТҮР ХЭЛЭЛЦЭЭРИЙГ
 СОЁРХОН БАТЛАХ ТУХАЙ ХУУЛИЙН ТӨСЛИЙН АЖЛЫН ХЭСГИЙН
 БҮРЭЛДЭХҮҮНИЙ НЭРС

№	Нэрс	Албан тушаал	Холбоо барих утас
1.	Ж.Энхбаяр	Тэргүүн Шадар сайд бөгөөд Эдийн засаг, хөгжлийн сайд	99117928
2.	И.Батхүү	Эдийн засаг, хөгжлийн яамны Төрийн нарийн бичгийн дарга	99113569
3.	Д.Эрдэнэтуяа	Худалдаа, эдийн засгийн хамтын ажиллагааны газрын дарга	94005933
4.	Б.Урьболд	Худалдаа, эдийн засгийн хамтын ажиллагааны газрын Эдийн засгийн хамтын ажиллагааны хэлтсийн дарга	80190808

---o0o---